FRANZ KAFKA

DAVA

ROMAN

Çeviri: AHMET CEMAL

FRANZ KAFKA

DAVA

ROMAN

Almanca aslından çeviren

Ahmet Cemal

Can Yayınları 1036
Der Proceß, Franz Kafka

1. basım: 1999
16. basım: Şubat 2012
Bu kitabın 16. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.
Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design
Kapak resmi: © Komet

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com

Franz Kafka’nın Can Yayınları’ndaki diğer kitapları:

Dönüşüm, 1988
Amerika, 2006
Ceza Kolonisinde: Anlatılar I, 2007
Babaya Mektup, 2008
Bir Kavganın Tasviri: Anlatılar II, 2009
Milena’ya Mektuplar, 2009

FRANZ KAFKA, 1883'te Prag'da doğdu. Ailesiyle olan ilişkisi, Yahudi asıllı oluşu, içinde yaşadığı toplum ve siyasal ortam, çevresine yabancılaşmasını kolaylaştırdı. 1906'da hukuk doktorasını tamamlayan Kafka, ilk yapıtları *Bir Kavganın Tasviri* ve *Taşrada Düğün Hazırlıkları*'nı 1912'den önce yayımladı. 1912'den başlayarak *Dönüşüm*, *Amerika*, *Dava* adlı başyapıtları birbirini izledi. *Ceza Kolonisinde* adlı öyküsü, suç sorununu işlemesi açısından *Dava* ile ilişkiliydi. 1922'de yazdığı *Şato* adlı roman yarım kaldı. 1917'de vereme yakalanmış olan Kafka, 1924'de Viyana yakınlarındaki Kierling Sanatoryumu'nda öldü ve Prag'da toprağa verildi. Kafka, tüm yapıtlarının yakılmasını vasiyet etmiş olsa da, dostu Max Brod bu isteğini yerine getirmedi ve onun eserini 20. yüzyıl edebiyat tarihine kazandırdı.

AHMET CEMAL, 1942'de İzmir'de doğdu. Sankt George Avusturya Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. *Yazko Çeviri* dergisini yönetti. F. Hölderlin, Heinrich von Kleist, B. Brecht, E. Canetti, Erich Maria Remarque, P. Celan, S. Zweig, R. Musil, Georg Trakl, W. Benjamin, F. Kafka, G. Lukács, E. Fischer, I. Bachmann, Octavio Paz gibi yazar ve şairlerin yapıtlarını dilimize kazandırdı.

Kafka, Dava ve gerçeklik

Çek asıllı Avusturyalı yazar Franz Kafka (1883-1924), kırk bir yıl yaşadı. Ölümünden sonra dünyaya bıraktığı ise yalnızca *bir yazarın* ürünleri değil, fakat, Ernst Fischer'in yerinde deyişiyle, başlı başına bir *dünya edebiyatı*'ydı.

Kafka'nın eserleri bir bütün olarak incelendiğinde, Goethe' den bu yana kavramlaşmış olan *dünya edebiyatı* söyleminin, bitmekte olan yüzyılımızda temellerine en gerçekçi bir biçimde belki de bu yazarda kavuştuğu saptanır. Kafka gibi yazarlar gündeme geldiğinde salt kalıcılıktan söz etmek, onları anlatabilmek bağlamında çoğu kez yetersiz kalır. Önemli olan, bu kalıcılığın *nereden kaynaklandığı* konusunda belli bir çözümleme yapabilmektir.

Kalıcı olabilenlere baktığımızda, bunların tümünün ortak en önemli edimlerinin *konuyu kavramlaştırmak* olduğunu görebiliyoruz. Shakespeare kalıcıdır, çünkü okur ya da izleyici onun kahramanlarından hiçbirini fiziksel özellikleriyle, milliyetiyle vb. birlikte kafasında canlandırma gereğini duymaz, dahası, çoğu kez böyle bir şeyi istese bile önemli kılamaz. Bu bağlamda örneğin Hamlet'in Danimarkalı olması ya da fizik özellikleri, kesinlikle belirleyici değildir; bunun gibi, eserde olup bitenler de bir *dönem eseri*'nin sınırlaması içersinde kalmaz. Buna karşılık Hamlet, çağımızın büyük tiyatro adamı Jan Kott'un deyişiyle, Shakespeare'i bilmeyenlerin kafasında bile bir *kavram*'dır. Bu kavramın içeriği, yorumlayıcının örneğin eyleme ya da eylemsizliğe tanıyacağı ağırlığa göre değişimler sergileyebilir; ama değişimler hangi yönde olursa olsun, Hamlet'in eylemle bağıntılı bir *kavramı* oluşturacağı kesindir; tıpkı Macbeth'in de iktidar hırsı kavramını simgelemesi gibi. Öte yandan Shakespeare'in çağdaşı Cervantes de Don Quijote'siyle gerçekte milliyeti ya da fizik özellikleri okur açısından birincil önem taşıyan bir şövalyenin değil, *geçiş dönemi* diye adlandırılabilecek bir kavramın yaratıcısıdır; yel değirmenlerine mızrağıyla saldıran Don Quijote, doğru erdemleri artık başkalaşmış bir zamanda, o zamana uygun düşmeyen yollardan savunmayı sürdüren, dolayısıyla da eski'de direnip yeni zamanın bilincine varan yabancı insanı simgeler.

Konuları her çağın içine kendi içeriklerini yerleştirebileceği kavramlar oluşturabilecek biçimde incelemek, *kalıcı* yazarların başarılarının gizidir.

Bu gerçekler açısından Kafka'yı anlamak bağlamında yapılması gereken ise, bu yazarın *neyi kavramlaştırdığını* sorgulamaktır.

Albert Camus, 1946 yılında *Combat* gazetesi için kaleme aldığı "Ne Kurban Ne de Cellat" adlı denemesinin hemen başında, "Korku Çağı" başlığı altında şu düşünceleri dile getirir:

> "17. yüzyıl, matematiğin çağıydı, 18. yüzyıl doğa bilimlerinin, 19. yüzyıl ise biyolojinin çağıydı. Bizimkisi, yani 20. yüzyıl ise korkunun çağıdır. Şimdi bana yanıt olarak korkunun bir bilim olmadığı söylenecek. Ama bilimin bununla yine de bir ilintisi var, çünkü bilimin son kuramsal ilerlemeleri onu kendi kendisini yadsımaya sürükledi, uygulamada eriştiği yetkinlik düzeyleri ise bütün dünyayı yıkıma götürme tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı. Ayrıca korku, tek başına ele alındığında, her ne kadar bir bilim sayılamaz ise de, onun bir teknik olduğundan kuşku duyulamaz. Çünkü yaşadığımız dünyada en çarpıcı nokta, insanların (…) çok büyük bölümünün bir geleceklerinin bulunmayışıdır. Oysa geleceğe, olgunlaşmaya ve ilerlemeye yönelik bir umut olmadan anlamlı bir yaşamdan söz edilemez. Bir duvarın önünde yaşamak, köpekler gibi yaşamaktan farksızdır. Gerek benim kuşağımın insanları, gerekse bugün işletmelere ve fakültelere girmekte olan insanlar köpekler gibi yaşadılar ve yaşamaktalar. İnsanların önünde duvar örülmüş bir gelecekle yüz yüze yaşamaları elbet ilk kez olmuyor. Ama insanlar daha önce bu duvarları sözün ve çağrının yardımıyla aşarlardı. Umutlarını oluşturan başka değerlere atıfta bulunurlardı. Bugün ise (kendilerini yineleyip duranların dışında) artık kimse konuşmuyor, çünkü dünya bize uyarıları, öğütleri, dilekleri duymayan kör ve sağır güçlerce yönetiliyormuş gibi gözüküyor. Kısa bir geçmişte yaşadığımız yılların sergilediği oyun, içimizde bir şeyi yıktı. Ve bu şey de insanoğlunun bir başka insanla insanlığın diliyle konuştuğu takdirde, onca insanca tepkiler yaratabileceğine yönelik o sonrasız güven duygusu (…) İnsanlar arasında sürüp giden uzun diyalog, artık kesildi. Ve diyalog yoluyla ikna edilemeyenlerin insanda ancak korku uyandırması da son derece doğaldır…"

Kafka’nın eserlerinin tümünde *kavramlaştırdığı* konu, Camus’nün sözünü ettiği *korku’*dan başka bir şey değildir. Ve kimi kültür tarihçilerinin savları doğrultusunda, kimi çağların *özetleyicisi* olan sanatçılar varsa eğer, Kafka da korkunun çağı olan 20. yüzyılı bu niteliğiyle en yetkin düzeyde özetleyebilmiş birkaç yazardan biridir.

Korku ile yaşamı boyunca hesaplaşmış olan Kafka, bu hesaplaşmayı sadece roman ve öykülerinden değil, çeşitli notlarından da yansıtır. Notlar, hesaplaşılanın nasıl ve neye yönelik bir korku olduğunu kimi zaman çok somut bir biçimde anlatır. 1920 yılına, yani *Dava*’nın yazılışından beş yıl önceye ait ve yazarın kendinden hep “O” (*Er*) diye söz ettiği notlardan birine bakalım:

> “Yaptığı her şey, ona gerçi olağanüstü yeni, ama yeni’ nin bu olağanüstü yoğunluğu nedeniyle de yine olağanüstü acemice, neredeyse dayanılmaz geliyor; yapılanlar, tarihselliğe dönüşebilme yeteneğinden yoksun, kuşakları bağlayan zinciri parçalıyor, dünyanın şimdiye değin en azından sezgi yoluyla algılanan müziğini ilk kez en derin noktalara kadar kesintiye uğratıyor. O, kendini beğenmişliği içersinde kimi zaman kendinden çok dünya için korku duymakta.”
>
> Bir başka nottan:
>
> “O, bu yaşamın mutluluklarını değil, daha yüce bir yaşama yükselme karşısında duyduğumuz korkuyu paylaşıyor; bu yaşamın acılarını değil, fakat o korku yüzünden kendimize verdiğimiz acıyı çekiyor.”

Korku, Kafka’nın iç dünyasının ayrılmaz bir parçası ve neredeyse yönelimlerinin temel taşıdır:

“Beni engelleyenin olgular olduğu pek söylenemez, bir korku, aşılabilmesi olanaksız bir korku var; mutlu olmaktan korkmak, daha yüce bir amaç için kendime acı verme tutkusu ve buyruğu.” (Felice’ ye yazdığı 8 Temmuz 1913 tarihli mektup.)

Yine Felice'ye yazdığı 1 Temmuz 1913 tarihli mektubunda Kafka, umursamazlığın yanı sıra korkunun da insanlara ilişkin temel duygusu olduğunu belirtir. Yazar, kendi kendisinin *özünün* korkudan oluştuğuna inandığı için, dünya ve insanlarla olan ilişkisini de yalnızca korkunun belirleyebileceğine inanır. Bunu, Milena'ya çok açık söyler:

"… ve ayrıca benim özüm, korkudan başka bir şey değil."

Kafka, zamanla bu korkuya bir anlamda olumlu bakmaya başlar ve böylece de kendi kendini, özünü, daha açık, adeta yakınmasız benimser. Yine Milena'ya yazdığı bir mektuptan:

"Mektupların arasında en güzel olanları (…) 'korkuma' hak verdiklerin ve aynı zamanda da bu korkuyu çekmek zorunda olmadığımı açıklamaya çalıştıkların. Çünkü her ne kadar bazen 'korkumdan' rüşvet almışçasına onu savunuyor gibi gözüksem de, ruhumun derinliklerinde bu korkuya büyük bir olasılıkla hak veriyorum, dahası o korkudan oluşuyorum ve o korku, benim en iyi yanım. Ve benim en iyi yanım olduğu için de belki sevdiğin tek yanım. Çünkü onun dışında sevilmeye değer bir yanım yok. Ama bu korku, sevilmeye değer."

Korku'nun Kafka'nın sanatçı kimliği içersindeki yeri bağlamında, yazar üzerine en iyi incelemelerden birini kaleme almış olan Jürg Amann'ın şu satırları oldukça aydınlatıcıdır:

> "Bir yandan dünya ile, örneğin korkunun belirlediği böylesine büyük bir gerilim ilişkisi içerisinde bulunmak, öte yandan da özellikle bu gerilimi asıl benliği diye olumlamak, belki de sanatçılığın bir koşuludur. Çünkü koşulun yalnızca birinci bölümünü yerine getiren, kendi adımlarını her şeyin ölçütü kılma ve kendi yolunu yeni dünya niteliğiyle savunma gücünü bulamayan, adımlarını dünyaya uyduramaz. Böylesinin sonu ancak delilikle noktalanacaktır. Koşulun yalnızca ikinci bölümünü yerine getiren ise kendisiyle ve dünyayla bütünleşecek, böylece de, kendine özgü bir dünya yaratmak bir yana, dünya üzerine söyleyecek hiçbir şeyi olmayacaktır. Kafka ise koşulun bütününü yerine getirmiştir. Kendisiyle dünya bağdaştırılamaz karşıtlıklar konumundayken, o özellikle bu bağdaşmazlığı bir bütüne dönüştürebilmiştir." (Jürg

Amann: *Franz Kafka, eine Studie über den Künstler,* R.Piper & Co.Verl., Münih 1983.)

Kafka'nın dünya için, kendisi için çektiği korku, geniş ölçüde Camus'nün biraz yukarıdaki alıntıda sözünü ettiği "*insanoğlunun bir başka insanla insanlığın diliyle konuştuğu takdirde, onca insanca tepkiler yaratabileceğine yönelik o sonrasız güven duygusu*"nun yitirilmiş olmasından kaynaklanan korkudur. Bir dostuna yazdığı, 9 Kasım 1903 tarihli bir mektubunda Kafka, insanın insandan kopukluğunu şöyle dile getiriyor:

"… Ormanda yolunu yitirmiş çocuklar gibi terk edilmişlik içersindeyiz. Önümde durup bana baktığında, ne sen benim içimdeki acıları anlayabiliyorsun, ne de ben seninkileri. Ve senin önünde kendimi yere atsam, ağlasam ve anlatsam bile, biri sana cehennemi sıcak ve korkunçtur diye anlattığında cehennem hakkında ne bilebilirsen, benim hakkımda da ancak o kadarını bilebilirsin…"

Dava (Der Proceß), yazarın yukardan beri sözünü ettiğimiz korkusunun yaratı düzleminde en yoğunlaştığı eserlerinden biridir. Romanın kahramanı Josef K., dünya ile aslında bir sıradanlık ilişkisi içersindedir; bir başka yönüyle o, her yönüyle bir *sokaktaki adam*'dır. Her gün düzenli gittiği bir işi, her sabah çıktığı, akşam da geri döndüğü bir pansiyonu, küçük merakları, sıradan tutkuları vardır. Yani hiçbir yönüyle bir *kahraman* değildir; ama *her yönüyle,* ya da *sırılsıklam insandır.* Her şey, bu insanın bir sabah evinde bilmediği bir suçtan ötürü tutuklanmasıyla başlar.

K., ilk başta doğal olarak korkarsa da, bu korkusu zamanla yoğunluğunu yitirir. Hangi suçu işlediğini bilmeden yargılanma sürecine girmesi, çevrenin telkiniyle K.'ya da bütünüyle doğal bir süreç gibi gözükmeye başlar. Aslında kendi "davalı" konumundan romanda ilk söz eden de K.'dır. Kimin tarafından dava edildiğini sorduğunda, daha biraz önce ona tutuklandığını bildirmiş olan ve böylece görevini tamamlamış gözüken kişi, K.'ya dava edildiğini söyleyemeyeceğini, daha açık deyişle dava edilenin o olup olmadığını da bilmediğini söyler; evet, tutuklanmıştır, ama doğru olan tek şey, şimdilik budur.

K., gerçi tutuklanmıştır, ama günlük yaşamını sürdürmekte özgürdür. Belki mahkeme, yalnızca onun tutuklanmasını istemiştir; belki de bu

tutuklama bir tehdit değil, yalnızca bir uyarıdır. Her ne olursa olsun, K. davayı kendi girişimleriyle yürütmek ister; mahkemenin çok ağır çalıştığı düşüncesiyle, bir an önce mahkûm olabilmek için çare arar. Mahkûm olmak istemesinin nedeni, davadan ancak böyle kurtulabileceğini bilmesidir. Gerçi ressam Titorelli ile yaptığı uzun görüşme sırasında, gerçek anlamda aklanma, görünüşte aklanma ve sürüncemede bırakma gibi yolların da bulunduğunu öğrenmiştir. Ancak, gerçek anlamda aklanma kararını yalnızca hiç kimsenin ulaşamadığı en yüksek mahkeme verebilmektedir; geriye kalan öteki iki yolun ortak noktası ise, Titorello'nun deyişiyle, davalının mahkûmiyetini önlemektir; ne var ki bu, K.'ya göre aynı zamanda gerçek anlamda aklanmanın engellenmesi demektir.

Mahkûmiyetin engellenmesi, aklanmanın engellenmesiyle eşanlamlı olunca, tutuklanana tutukluluktan kurtulabilmesi için kendini mahkûm ettirmekten başka çare kalmamaktadır.

Kafka'nın burada anlatmak istediği, K.'nın aslında *zaten yaşam ya da dünya tarafından tutuklanmış, fakat bunun bilincine hiçbir zaman varamamış oluşudur.* Bu, her insan için geçerli olan bir konumdur. *Dava*'da yer alan bütün ayrıntılar, bu tutukluluğun kanıtlarıdır. Bu bağlamda romandaki mahkeme süreci, yaşam süreciyle eşanlamlıdır; yaşam tarafından tutuklanmış olmaya bir son verme girişimi, yani elde edilecek mahkûmiyet, tutuklulukla birlikte yaşamın da son bulması anlamına gelecektir.

Daha soyut anlatıldığında bu, dünya ile yaşayamayan bir Ben'in, dünyasız yaşama olasılığını seçmesi demektir; ama dünya, yaşamanın onsuz olunamaz koşulu niteliğini taşıdığından, sözü edilen olasılığın seçilmesi yaşamın yitirilmesine yol açmaktadır.

Kafka'nın kahramanının istemediği dünya, en başta sözünü ettiğimiz *korku çağı*'nın dünyasıdır.

* * *

Dava'nın bu çevirisi, Almanya'daki S. Fischer Yayınevi'nin, Kafka'nın *Oxford Metinleri* diye adlandırılan el yazısı metinlerden yola çıkarak oluşturduğu son metinden yapıldı. Jürgen Born, Gerhard Neumann, Malcolm Pasley ve Jost Schillemeit tarafından yapılan yeni düzenlemede,

Kafka’nın yakın dostu ve ölümünden sonra eserlerini yayınlayan Max Brod’un bölüm sıralamasına sadık kalınmakla birlikte, bu kez el yazısı metin üzerinde titiz bir çalıştırma gerçekleştirilerek yazarın bütün düzeltmeleri göz önünde tutuldu. Böylece amaçlanan, *Oxford Metinleri*’nin yeniden ve olabildiğince aslına sadık bir biçimde kurgulanmasıydı. Türkçe çeviri, işte bu yeni düzenlemeden yapıldı.

Dava’yı bu yeni biçimiyle basıma hazırlayanlardan Malcolm Pasley’in yaptığı açıklamaya göre Kafka, eseri “Bölümler” ve “Fragmanlar” olmak üzere iki ana bölüme ayırmış, “Bölümler” altında biten kısımları toplarken, tamamlanmamış gözüyle baktığı kısımları da “Fragmanlar” başlığı altında toplamıştır. Yapısal açıdan *fragmanlar*, bölümlere yapılması düşünülen, fakat tamamlanmamış ve yazar tarafından düzenlenmemiş *eklerden* oluşmaktadır. Asıl tamamlanmış *Dava* metni ise “Bölümler” altındaki kısımlardan meydana gelmiştir.

Bu çeviride yalnızca tamamlanmış roman metnine yer verilmiş, ancak filologlar için önem taşıyabilecek “Fragmanlar” ise çevirinin dışında bırakılmıştır.

Dava’nın çevirisi, oldukça uzun zaman aldı. Ancak metinle çok iyi diyalog kurduğuma inandığım zamanlar çeviriyi sürdürmekte direnişim, sanırım bu gecikmenin başlıca nedeni oldu. Bu uzun zaman boyunca gerek Erdal Öz, gerek İlknur Özdemir, büyük bir incelik ve anlayış göstererek üstüme varmadılar. Bu nedenle bu iki dosta olan gönül borcum büyüktür.

Ahmet Cemal

Tutuklanma

Biri Josef K.’ya iftira etmiş olmalıydı, çünkü kötü bir şey yapmamış olmasına karşın bir sabah tutuklandı. Odayı ona kiralayan Bayan Grubach’ın aşçısı olan ve sabahları saat sekize doğru K.’ya kahvaltısını getiren kadın o gün gelmedi. Bu daha önce hiç olmamıştı. K. biraz daha bekledi, başını yastıktan kaldırmaksızın karşı evde oturan ve kendisine merakla bakan yaşlı kadını gördü; kadın bakımından doğal sayılamayacak ölçüde bir meraktı bu. K., hem tedirgin, hem de karnı acıkmış olarak zili çaldı. Kapı hemen vuruldu ve içeri K.’nın daha önce bu evde hiç görmediği bir adam girdi. İnce, ama sağlam yapılı bir adamdı, üstüne iyi oturan giysisinde yolculuk giysilerinde görülen türden çeşitli kıvrımlar, cepler, tokalar, düğmeler ve bir kemer vardı; bütün bunlardan ötürü giysi, aslında neye yaradığı pek anlaşılamamakla birlikte, çok kullanışlı görünüyordu. “Siz kimsiniz?” diye sordu K. ve hemen doğrulup yatağında oturdu. Gelgelelim adam sanki orada bulunması çok doğalmış gibi soruyu duymazlıktan geldi ve “Zili siz mi çaldınız?” diye sormakla yetindi. “Anna kahvaltıyı getirsin,” diyen K., önce konuşmaksızın, yalnızca dikkatini toplayıp düşünerek adamın kim olduğunu çıkarmaya çalıştı. Fakat adam onun bakışlarına daha fazla hedef olmaksızın dönüp kapıyı araladı ve anlaşıldığı kadarıyla kapının hemen arkasında duran birine, “Anna’nın kahvaltıyı getirmesini istiyor,” dedi. Bunu yandaki odadan gelen hafif bir gülme izledi, sese göre bu gülmeye birden çok kişinin katılmadığı söylenemezdi. Yabancıya gelince, daha önce bilmediği bir şeyi ilk kez bu gülmeyle öğrenmiş olamazdı; buna karşın K. ile haber verir tonda konuştu: “Olanaksız.” “Bu iyi işte!” diyen K., yatağından fırladı ve hemen pantolonunu giydi. “Bitişik odadakilerin kim olduklarını ve Bayan Grubach’ ın bana bu rahatsızlığın hesabını nasıl vereceğini görmek istiyorum.” Bunları yüksek sesle söylememesi gerektiğini, çünkü böyle yapmakla yabancının onu gözetim altında tutma hakkını bir ölçüde tanıdığını gerçi hemen anlamıştı, ama bu nokta onca şimdilik önemli değildi. Adama gelince, söylenenleri gerçekten de bu doğrultuda anlamış olmalıydı, çünkü, “Burada kalsanız daha iyi olmaz mı?” dedi. “Ne burada kalmak, ne de kim olduğunuzu söylemediğiniz sürece sizinle konuşmak istiyorum.” Yabancı, “Kötü niyetle söylememiştim,” diyerek bu kez kapıyı kendiliğinden açtı. K.’nın istediğinden de daha ağır yürüyerek girdiği bitişik

odada her şey bir akşam önce nasıl idiyse, hemen hemen yine öyleydi. Burası, Bayan Grubach'ın oturma odasıydı; her zaman mobilyalarla, örtülerle, porselen ve resimlerle tıklım tıklım dolu olan odada bugün belki biraz daha boş yer vardı, ama bu hemen göze çarpmıyordu ve odadaki başlıca değişiklik, yani açık pencerenin önünde elinde bir kitapla oturan bir adamın varlığı, bu durumun göze çarpmasını daha da engellemekteydi; adam başını kitaptan kaldırmıştı. "Odanızda kalmanız gerekiyordu! Franz bunu söylemedi mi size?" "Sizin istediğiniz nedir?" diye sordu K.; bakışlarını bu yeni yabancıdan kapıda kalmış olan ve Franz adıyla anılan adama, sonra yine geriye çevirdi. Açık pencereden yine yaşlı kadın gözükmekteydi, ancak çok yaşlılara özgü merakla bundan böyle de hiçbir şey kaçırmamak için, tam karşıya rastlayan pencereye gelmişti. Kendini gerçekte epey uzağındaki iki adamın elinden zorla kurtarırmışçasına bir hareket yapıp yoluna devam etmek istedi. "Hayır," dedi pencerenin yanındaki adam, kitabı küçük bir masanın üstüne fırlattı ve ayağa kalktı. "Gidemezsiniz, çünkü tutuklusunuz." "Öyle gözüküyor," dedi K., ardından, "Peki ama neden?" diye sordu. "Bunu size söylemek bizim görevimiz değil. Odanıza gidin ve bekleyin. Kovuşturma artık başladığına göre, zamanı geldiğinde her şeyi öğreneceksiniz. Sizinle böyle dostça konuşmakla görevimin sınırlarını aşıyorum. Ama umarım bizi Franz'dan başka duyan yoktur ve zaten o da bütün kurallara karşı gelerek size dostça davranıyor. Talihiniz bundan böyle de nöbetçilerinizin atanmasında olduğu kadar yaver giderse, o zaman geleceğe güvenle bakabilirsiniz." K. oturmak istedi, fakat odada pencerenin yanındaki koltuktan başka oturacak yer olmadığını gördü. "Bütün bunların ne kadar doğru olduğunu anlayacaksınız," dedi Franz; aynı zamanda da öteki adamla birlikte K.'ya doğru ilerledi. Özellikle öteki adam K.'dan epey uzundu; birkaç kez K.'nın omzunu okşadı. İkisi K.'nın geceliğine baktıktan sonra, artık çok daha kötü bir gecelik giymek zorunda kalacağını, ama öteki çamaşırlarıyla birlikte bu geceliği de saklayacaklarını, olay iyi sonuçlandığı takdirde yine geri vereceklerini söylediler. "Eşyalarınızı depo yerine bize vermeniz daha iyi olur," dediler, "çünkü depoda sık sık hırsızlık oluyor, ayrıca orada aradan belli bir süre geçtikten sonra ilgili kovuşturmanın bitip bitmediğine bakmaksızın her şeyi satıyorlar. Ve özellikle son zamanlarda bu tür davalar o kadar uzun sürüyor ki! Gerçi sonunda depodan eşyaların satış bedelini alabilirsiniz, ama bir kez bu bedel zaten düşüktür, çünkü satışı malın değeri değil, verilen rüşvetin yüksekliği belirler; ikinci olarak bu bedellerin elden ele ve bir yıldan

ötekine aktarıldıkça eksildiği de deneyimlerle saptanmıştır.” K. bu konuşmalara hemen hiç dikkat etmiyordu, eşyaları üzerinde belki daha yitirmediği kullanım hakkını da pek önemsemiyordu, durumunu aydınlığa kavuşturmak onun için şimdi çok daha önemliydi; gelgelelim bu insanlar yanındayken düşünmeyi bile başaramıyordu, ikinci nöbetçinin –çünkü bunlar ancak nöbetçi olabilirlerdi– göbeği iyiden iyiye dostça bir ifadeyle ikide bir K.’yı dürtüyordu, ama K. başını kaldırıp baktığında bu şişman bedene hiç uymayan, kuru, kemikli, iri burnu biraz çarpık bir yüzle, başının üzerinden öteki nöbetçiyle anlaşan bir yüzle karşılaşıyordu. Nasıl insanlardı bunlar? Neden söz ediyorlardı? Hangi resmî makamdandılar? K., bir hukuk devletinde yaşıyordu, her yerde barış ve huzur vardı, tüm yasalar yürürlükteydi, kimdi bu durumda evini basma cüretini gösteren? K.’nın eğilimi her zaman her şeyi elden geldiğince oluruna bırakmak, en kötüye ancak en kötü gerçekleştiğinde inanmak, her şey tehdide dönüştüğünde bile gelecek için önlem almamaktı. Fakat burada böyle bir tutumu doğru bulmuyordu; gerçi olup bitenlere bir şaka gözüyle, bilmediği nedenlerden ötürü, belki de bugün otuzuncu yaş günü olduğu için bankadaki arkadaşlarının düzenlediği kaba bir şaka gözüyle bakabilirdi, bir olasılıktı bu hiç kuşkusuz, belki de K.’nın tek yapması gereken, herhangi bir bahaneyle nöbetçilere gülmekti ve o zaman onlar da gülebilirlerdi, belki de bu adamlar sokaktan parayla tutulmuşlardı, benzemiyor da değillerdi hani – ama ne olursa olsun, K. bu kez, tam olarak söylemek gerekirse nöbetçi Franz’ı ilk gördüğü andan başlayarak, bu adamlara karşı elinde bulunabilecek en küçük üstünlüğü bile kaptırmamaya kararlıydı. Sonradan şakadan anlamadığını söylemeleri olasılığı, K. için önemsiz bir sakıncaydı; ne var ki –deneyimlerden öğrenme gibi bir alışkanlığının bulunmamasına karşın– anımsadığı ve aslında tek başlarına ele alındıklarında önemsiz sayılabilecek birkaç olayda, arkadaşlarının yaptıklarının tersine, olası sonuçları kesinlikle düşünmeksizin, bilinçli olarak dikkatsiz davranmış, bundan ötürü de gerçekleşen sonuçlardan cezasını bulmuştu. Bu bir daha, en azından bu kez yinelenmemeliydi; eğer ortada bir komedi varsa, K. da rol almak istiyordu.

Henüz özgürdü. “İzninizle,” deyip nöbetçilerin arasından hızla geçerek odasına gitti. Hemen yazı masasının çekmecelerini açtı, her şey büyük bir düzen içerisinde, yerli yerindeydi, ama asıl aradıklarını, yani kimlik belgelerini heyecandan ilk anda bulamadı. Sonunda bisiklet ehliyetini buldu

ve bununla nöbetçilere gitmeye davrandı, ancak hemen ardından bu belgeyi yetersiz buldu ve doğum belgesini bulana kadar aramayı sürdürdü. Yeniden bitişik odaya döndüğünde karşıdaki kapı da açıldı ve Bayan Grubach içeri girmek istedi. Kadın yalnızca bir an gözüktü, çünkü K.'yı tanır tanımaz, utandığından olacak, özür dileyip geri çekildi ve kapıyı büyük bir dikkatle kapattı. K., olsa olsa, "İçeri gelsenize," diyecek kadar zaman bulabilirdi. Şimdi ise belgeleriyle birlikte öylece odanın ortasında kalmıştı ve bakışları hâlâ kapandıktan sonra bir daha açılmayan kapıya dikiliydi; ancak nöbetçilerin seslenmeleriyle irkilip yeniden kendine geldi; adamlar pencerenin önündeki küçük masaya oturmuşlardı ve K.'nın ancak şimdi ayırdına vardığı gibi, onun kahvaltısını atıştırmaktaydılar. "Hanım neden girmedi içeriye?" diye sordu K. "Girmesine izin yok," diye karşılık verdi uzun boylu nöbetçi, "çünkü siz tutuklusunuz." "Nasıl tutuklanmış olabilirim? Hele böyle?" "Demek yine başlıyorsunuz," dedi nöbetçi ve tereyağı sürülmüş bir ekmeği bal kabına daldırdı. "Böyle soruları yanıtlamayız." "Yanıtlamak zorunda kalacaksınız," dedi K. "İşte kimlik belgelerim burada, şimdi siz de bana sizinkileri, özellikle de tutuklama emrini gösterin." "Sen bilirsin, Tanrım," diye karşılık verdi nöbetçi. "Durumunuza bir türlü alışamıyorsunuz ve görünüşe bakılırsa amacınız bizi, yani bütün insanların arasında şu anda büyük bir olasılıkla size en yakın iki kişiyi yok yere sinirlendirmek!" "Durum gerçekten böyle, inanmalısınız artık," diye ekledi Franz, elinde tuttuğu kahve fincanını ağzına götürecek yerde belki anlamlı, ama anlaşılmaz bir bakışla uzun süre K.'ya baktı. K., elinde olmaksızın Franz'ın bakışlarıyla ikili bir söyleşiye girdi, ama sonra yine de kâğıtlarına vurarak, "Kimlik belgelerim burada," dedi. "O belgelerden bize ne?" diye yanıt verdi uzun boylu nöbetçi, bu kez artık bağırıyordu. "Bir çocuktan da beter davranıyorsunuz. Nedir istediğiniz? Bizimle, yani nöbetçilerle kimlik belgeleri ve tutuklama emri konusunda tartışarak büyük davanızın, o kahrolası davanızın sonuçlanmasını çabuklaştırmak mı? Bizler, bir kimlik belgesinden hemen hiç anlamayan küçük görevlileriz, sizin olayınızla ilgimiz ise yalnızca günde on saat başınızda nöbet tutmak ve bunun için para almak, o kadar. Biz, hepsi hepsi buyuz işte, ama yine de hizmetinde çalıştığımız yüksek makamların böyle bir tutuklama emrini vermeden önce tutuklamanın nedenleriyle tutuklananın kişiliği konusunda çok ayrıntılı bilgi edindiklerini anlayabilecek durumdayız. Bu konuda yanlışlık söz konusu olamaz. Tanıdığım kadarıyla bizim makam, benim ancak en alt kademelerini

tanıdığım makam, örneğin halkın içine karışıp suç aramaz, yasada dendiği gibi, suç onu kendisine çeker, o zaman ilgili makam da biz nöbetçileri göndermek zorunda kalır. Bu, yasa gereğidir. Yanlışlık bunun neresinde?" "Ben bu yasayı bilmiyorum," dedi K. "Bu sizin için daha da kötü," diye karşılık verdi nöbetçi. "Bu yasa sanırım yalnızca sizin kafalarınızda var," dedi K. Niyeti bir biçimde nöbetçilerin düşüncelerine sızmak, orada kendine bir yer edinmek ya da düşünceleri kendi yararına çevirmekti. Gelgelelim nöbetçi ve onu geri çevirircesine, "Yasayı elbet duyumsayacaksınız," demekle yetindi. Bu arada söze Franz da karıştı: "Görüyorsun ya, Willem, yasayı bilmediğini kendi ağzıyla söylüyor, ama aynı zamanda da suçsuz olduğunu savunuyor." "Çok haklısın, ama ona bir şey anlatabilmek olanaksız," diye karşılık verdi öteki nöbetçi. K., artık yanıtlamadı. Bu en alt düzeydeki organların –kendileri söylüyorlar böyle olduklarını– gevezelikleriyle kafamı daha da karıştırmak zorunda mıyım? Çünkü aslında hiç anlamadıkları konulardan söz ediyorlar. Yalnızca aptal oldukları için bu denli kendilerinden emin konuşabiliyorlar. Dengim olan bir insanla konuşacağım birkaç sözcük, her şeyi bunlarla yapılacak en uzun konuşmalarla karşılaştırılamayacak ölçüde aydınlatacaktır. K., odadaki boş alanda birkaç kez gidip geldi, karşıdaki yaşlı kadın şimdi kendisinden çok daha yaşlı bir adamı da pencereye sürüklemişti ve ona sarılmış, duruyordu. K., bu gösteriye artık bir son vermeliydi: "Beni amirinize götürün," dedi. "O istemeden olmaz," diye karşılık verdi adı Willem olan nöbetçi. "Ve şimdi size şunu öğütlerim," diye ekledi, "odanıza gidin, sakin sakin oturun ve sizin için verilecek kararı bekleyin. Yararsız düşüncelerle kafanızı karıştıracak yerde kendinizi toplayın, çünkü sonradan sizden çok şey beklenecek. Bize karşı davranışınız, gösterdiğimiz yakınlıkla bağdaşır gibi değildi. Gerçekte ne olursak olalım, en azından şimdi sizden daha özgür insanlar olduğumuzu unuttunuz, bu ise küçük de olsa bir üstünlük demektir. Fakat paranız varsa eğer, karşıki kahveden size küçük bir kahvaltı getirmeye yine de hazırız."

K., bu öneriye yanıt vermeksizin bir süre sessiz kaldı. Bitişik odanın kapısını ya da holün kapısını açsa belki de bu adamlar onu engellemeye cesaret edemezlerdi, belki de en kolay çözüm, olayların üstüne gitmesiydi. Öte yandan belki de yakalanırdı ve bir kez yenik düştüğü takdirde, şimdi bu adamların karşısında bir bakıma sahip bulunduğu ağırlığı da tümüyle yitirirdi. Bu nedenle olayları kendi akışına bırakmanın sağlayacağı

güvenceyi yeğleyerek odasına döndü; bu arada ne o bir şey söylemişti, ne de nöbetçilerden bir ses çıkmıştı.

K., kendini yatağa attı ve akşamdan kahvaltı için ayırmış olduğu güzel bir elmayı komodinin üstünden aldı. Şimdi bütün kahvaltısı buydu ve herhalde böylesi, ısırdığı ilk büyük lokmadan da anladığı gibi, o pis akşamcı kahvesinden nöbetçilerin bir tür sadakası gibi gelecek kahvaltıdan çok daha iyiydi. Kendini iyi hissediyordu, güvenini de yitirmemişti; gerçi bugün öğlene değin bankadaki görevinin başında olamayacaktı, ama orada küçümsenmeyecek bir mevkide olduğundan, bunu bağışlatması kolaydı. Gelemeyişinin gerçek nedenini söylemeli miydi acaba? K., söylemeyi düşünüyordu. Ona inanmadıkları takdirde –ki böyle bir durumda anlayışla karşılanabilirdi inanmamaları–, Bayan Grubach'ı ya da karşı evde oturan, şimdi herhalde bulunduğu odanın karşısındaki pencereye ulaşmaya çalışan yaşlıları tanık gösterebilirdi. K., en azından nöbetçilerin yerine düşündüğünde, onu odasına sokup yalnız bırakmış olmalarına şaşıyordu, çünkü burada kendini öldürebilmesi için bir sürü olanak vardı. Ama aynı zamanda da, bu kez kendi açısından düşündüğünde, böyle bir şey yapmak için nasıl bir nedeni bulunabileceğini soruyordu. İki adam yan odada oturdukları ve kahvaltısına el koydukları için mi? Kendini öldürmek öylesine anlamsız olurdu ki, K. böyle bir şeyi isteseydi bile, anlamsızlığından ötürü yapamazdı. Nöbetçilerin geri zekâlılıkları bu denli belirgin olmasaydı, onların da aynı düşünceden ötürü K.'yı yalnız bırakmakta bir sakınca görmedikleri sonucuna varılabilirdi. K., adamların kendisini görüp görmediklerine aldırmaksızın içinde iyi cins bir konyak bulundurduğu küçük bir gömme dolaba gitti, kahvaltı yerine geçsin diye küçük bir kadeh içti, bir ikincisini de biraz cesaretlenmek için doldurdu, bu hazırlığı yalnızca uzak bir olasılığa karşı bir önlem olarak yapmıştı.

Ansızın yandaki odadan gelen seslenmeyle öylesine korktu ki, dişleri kadehe çarptı. “Gözetmen sizi çağırıyor!” diyorlardı. K.'yı korkutan, yalnızca bu bağırma, bu kısa, kesik kesik, asker buyruğu tonunda çıkan, nöbetçi Franz'dan asla beklemediği bağırma olmuştu. Yoksa buyruğu sevinçle karşılamıştı. “En sonunda!” diye bağırdı yanıt yerine, gömme dolabı kapatıp kilitledi ve hemen bitişik odaya koştu. Orada duran iki nöbetçi K.'yı sanki çok doğalmış gibi yeniden odasına kovdular. “Delirdiniz mi siz?” diye bağırdılar. “Gecelikle mi çıkacaksınız gözetmenin karşısına? Size dayak attırır, sizinle birlikte bize de!” “Bırakın beni diyorum!” diye

haykırdı, bu arada giysi dolabının yanına kadar itilmiş olan K. “Böyle yatakta basılırsam, üstümde bayramlıklarımın bulunması beklenemez herhalde.” “Olmaz,” diye karşılık verdi adamlar; K. ne zaman bağırsa, nöbetçiler iyice sakinleşiyorlar, dahası hüzünleniyorlardı; böylece de K.’nın kafasının karışmasına ya da bir ölçüde aydınlanmasına yol açıyorlardı. “Ne gülünç kurallar!” diye homurdanmaktaydı K. hâlâ, ama bir yandan da sandalyede asılı bir ceketi alıp nöbetçilerin değerlendirmelerine sunuyormuş gibi onlara doğru tuttu. Adamlar başlarını salladılar. “Siyah bir ceket olmalı,” dediler. Bunun üzerine ceketi yere fırlatan K., hangi anlamda söylediğini kendi de bilmeksizin, “Bu daha asıl duruşma değil ki,” dedi. Nöbetçiler gülümsemekle birlikte, isteklerinde direndiler: “Siyah bir ceket olmalı.” “Böylece işleri çabuklaştıracaksam, peki,” diyen K., giysi dolabını açtı, giysilerin arasında bir süre arandı, içlerinden en iyisini, ceketinin beline iyi oturuşuyla tanıdıklarının arasında neredeyse olay yaratan bir takımı seçti, bir de gömlek çıkardı ve özenle giyinmeye koyuldu. İçinden böyle yapmakla her şeyi çabuklaştırdığını, çünkü nöbetçilerin onu banyo yapması için zorlamayı unuttuklarını düşünüyordu. Yine de akıllarına gelir mi diye baktı adamlara, ama onlar doğal olarak böyle bir şeyi akıllarının kenarından bile geçirmediler, buna karşılık Willem, K.’nın giyindiğini haber vermesi için Franz’ı gözetmene yollamayı unutmadı.

K. giyinmesini tamamladıktan sonra, ensesinin dibinden ayrılmayan Willem’le birlikte yandaki boş odadan geçip şimdi iki kanadı da açık duran kapıdan bir sonraki odaya girdi. Bu odada, K.’nın iyi bildiği gibi, bir süredir Bürstner adında, yaşamını daktiloluk yaparak kazanan genç bir kız oturmaktaydı. Bayan Bürstner işe erken gidiyor, eve geç dönüyordu ve K. ile birkaç selamlaşmanın dışında pek konuşmuş değildi. Bayan Bürstner’in yatağının yanındaki komodin şimdi soruşturma masası olarak odanın ortasına itilmişti ve gözetimci masanın öte yanında oturmaktaydı. Ayak ayak üstüne atmış, bir kolunu da sandalyenin arkalığına dayamıştı. Odanın bir köşesinde duran üç genç adam, Bayan Bürstner’in duvara asılı bir hasıra tutturulmuş fotoğraflarına bakmaktaydılar. Açık pencerenin mandalında beyaz bir bluz asılıydı. İki yaşlı yine karşı penceredeydiler, ama şimdi çevreleri genişlemişti, çünkü arkalarında boyu onlarınkini epey aşan, gömleğinin önü açık, kızıla çalan sakalını parmaklarıyla çekiştirip duran bir adam da vardı.

“Josef K. siz misiniz?” diye sordu gözetmen, belki de yalnız K.’nın dalgın bakışlarını kendisine çevirmesini sağlamak için. K. evet anlamında başını salladı. “Bu sabah olup bitenler çok mu şaşırttı sizi?” diye sordu adam, bu arada masanın üstündeki öteberinin, mumun, kibritlerin, bir kitabın ve bir iğne yastığının yerlerini, sanki bunları soruşturma için gereksiniyormuşçasına, iki elini de kullanarak değiştirdi. “Elbette,” diye yanıtladı K., sonunda aklı başında biriyle karşılaşmış olmaktan ve onunla sorununu konuşabilmekten kaynaklanan rahatlama duygusu içini kaplamıştı. “Elbette şaşırdım, ama kesinlikle çok şaşırmış değilim.” “Çok şaşırmadınız mı?” diye sordu gözetmen; bu kez mumu masanın ortasına yerleştirdi, kalan öteberiyi de mumun çevresine dizdi. “Belki beni yanlış anladınız,” diye hemen eklemek gereğini duydu K. “Demek istediğim…” K. burada sözünü kesti ve bir koltuk var mı diye bakındı. “Oturabilirim herhalde, değil mi?” diye sordu. “Usulden değildir,” diye karşılık verdi gözetmen. “Demek istediğim,” diye sürdürdü sözünü K. bu kez ara vermeksizin, “yani aslında çok şaşırdım. İnsan bu dünyada otuz yıl yaşamışsa eğer ve benim gibi hep yalnız başına savaşmak zorunda kalmışsa, o zaman beklenmeyen olaylara karşı bağışıklık kazanıyor ve bunlar yüzünden çok sarsılmıyor; özellikle bugünkü gibi olaylar yüzünden.” “Neden özellikle bugünkü?” “Bütün bunlara bir şaka gözüyle baktığımı söylüyor değilim, çünkü düzenlenen bütün bu gösteriler şaka olamayacak kadar ayrıntılı. Şaka olsaydı, bu şakaya pansiyonda kalanların tümünün ve sizlerin de katıldığınızı varsaymak gerekirdi; böyle bir durum ise şaka sınırlarını aşardı. İşte o nedenle bütün bunların bir şaka olduğunu söylemek istiyor değilim.” “Çok doğru,” dedi gözetmen, kibrit kutusundaki çöpleri sayarak. “Ama öte yandan,” diye sürdürdü K. konuşmasını herkese dönerek; aslında fotoğrafların önündeki üç kişiye de bakarak konuşabilmeyi çok isterdi, “evet, öte yandan olay pek önemli de olamaz. Bu sonuca dava edilmiş, gelgelelim dava edilmeme yol açabilecek en küçük bir suç düşünememiş olmaklığımdan varıyorum. Fakat aslında bu da bir ayrıntı sayılır, asıl soru şu: Bana dava açan kim? Soruşturmayı hangi makam yürütüyor? Sizler memur musunuz? Hiç kimsenin üstünde üniforma yok, tabii sizin giysinizi de…” –bu noktada Franz’a döndü– “üniformadan saymazsak eğer, üstünüzdeki daha çok bir yolculuk giysisi. İşte bu soruların aydınlatılmasını istiyorum ve inanıyorum ki, durum böylece aydınlandıktan sonra birbirimize içtenlikle veda edebileceğiz.” Gözetmen, kibrit kutusunu masanın üstüne fırlattı. “Büyük bir yanılgı içindesiniz,” dedi. “Gerek

buradaki beyler, gerekse ben sizin olayınızda bütünüyle önemsiz kişileriz, dahası konuya ilişkin hemen hiç bilgimiz de yok. Üstümüzde en resmî üniformalar bulunsaydı bile, sizin durumunuzda herhangi bir değişiklik olmazdı. Ayrıca size davalı olduğunuzu da söyleyemem, daha doğrusu, davalı olup olmadığınızı bilmiyorum. Tutuklandınız, bu doğru, ama bundan fazlasını bilmiyorum. Belki nöbetçiler gevezelik edip başka şeyler söylemişlerdir; o zaman yaptıkları gevezelikten öte değildir. Her ne kadar şimdi sorularınızı yanıtlamıyorsam da, daha çok bizi ve başınıza gelecekleri değil, kendinizi düşünmenizi öğütlerim. Ayrıca suçsuzluğunuzu da böylesine gürültülü dile getirmeyin, çünkü uyandırdığınız ve pek kötü sayılamayacak izlenimi bozuyorsunuz. Sonra genelde daha az konuşmanız gerekir, biraz önce söylediklerinizin hemen hepsi, yalnızca birkaç sözcükle yetinmiş olsaydınız bile tutumunuzdan anlaşılabilirdi; hem söyledikleriniz sizin adınıza pek olumlu da değildi.”

K., şaşkınlıkla gözetmene baktı. Burada belki de kendisinden genç birinden okul öğrencisi gibi ders mi alacaktı? Açık konuşmasının karşılığı azarlanmak mı oluyordu? Ve tutuklanmasının nedeniyle, bu tutuklamayı kimin istediği konusunda hiçbir şey öğrenemeyecek miydi? K., heyecana kapıldı, kimsece engellenmeksizin odada gidip geldi, kolağızlarını geriye itti, elini göğsüne dokundurdu, saçlarını düzeltti, üç adamın yanlarından geçerken, “Saçma,” dedi, bunun üzerine adamlar dönüp anlayışlı, ama ciddi bakışlarla onu süzdüler; sonunda K. yeniden gözetmenin masasının önünde durdu. “Savcı Hasterer yakın dostumdur,” dedi, “ona telefon edebilir miyim?” “Elbette edebilirsiniz,” diye karşılık verdi gözetmen, “ama bunun ne anlamı olacak bilemiyorum, kendisiyle konuşacağınız özel bir sorun varsa, başka.” “Ne anlamı olacak, öyle mi?” diye bağırdı K. öfkeden çok çaresizlikten. “Siz kim oluyorsunuz? Bütün bunların bir anlamı olsun istiyorsunuz, ama düşünülebilecek en anlamsız şeyi yapıyorsunuz! Bu durumda insan taş olsa çatlamaz mı? Bu beyler önce zorla evime girdiler, şimdi de burada oturmuş ya da durmuş, önünüzde beni oynatıyorlar. Sözde tutuklanmış olduğuma göre, bir savcıya telefon etmemin anlamı sorulur mu? Peki, telefon falan etmeyeceğim.” “Hayır, edin,” dedi gözetmen ve eliyle telefonun bulunduğu holü gösterdi, “lütfen, buyrun edin telefonunuzu.” “Hayır, artık istemiyorum,” dedi K. ve pencereye gitti. Karşıdakiler hâlâ yerlerindeydiler; ama şimdi K.’nın da pencereye gelmiş olmasından ötürü eskisi kadar rahat bakamıyorlardı. Yaşlılar kalkmak

istedilerse de arkalarındaki adam onları yatıştırdı. K., iyice yüksek sesle, “Orada da böyle izleyiciler var,” diye bağırdı gözetmene ve işaretparmağıyla dışarısını gösterdi. “Çekilin oradan!” diye seslendi sonra karşıya. Üç kişi gerçekten de hemen birkaç adım geriye çekildiler, üstelik iki yaşlı onları iri gövdesiyle örten ve ağız hareketlerine bakılırsa, aradaki uzaklıktan ötürü anlaşılamayan bir şeyler söylemekte olan adamdan daha da geriye gittiler. Fakat ortadan tamamen kaybolmayıp herhalde belli etmeksizin yeniden pencereye yaklaşabilecekleri anı beklemeye koyuldular. “Saygı nedir bilmeyen, arsız insanlar!” dedi K. odaya döndüğünde. Yandan bakarak anlayabildiği kadarıyla, herhalde gözetmen de onun gibi düşünüyordu. Ama söylediklerini hiç dinlememiş de olabilirdi, çünkü bir elini sımsıkı masaya bastırmıştı ve parmaklarının uzunluklarını karşılaştırıyor gibiydi. İki nöbetçi üstü işlemeli bir örtüyle örtülü bir bavulun üstüne oturmuşlar, dizlerini ovuyorlardı. Üç genç adam ise elleri bellerinde, öylesine bakınmaktaydılar. Ortalık terk edilmiş bir büro kadar sessizdi. “Şimdi beyler,” dedi yüksek sesle K., bir an odada bulunanların tümünün ağırlığını omuzlarında taşıyormuş gibi bir duyguya kapıldı, “halinizden anladığım kadarıyla, benim olayım kapandı. Kanımca yapılabilecek en iyi şey, davranışınızın haklılığı ya da haksızlığı üzerinde artık düşünmemek ve el sıkışarak bu işi tatlıya bağlamaktır. Siz de benim gibi düşünüyorsanız eğer, o zaman buyrun…” ve gözetmenin masasının yanına gidip ona elini uzattı. Adam gözlerini kaldırdı, dudaklarını ısırdı ve K.’nın uzanmış eline baktı; K., hâlâ gözetmenin onun elini sıkacağını umuyordu. Fakat adam ayağa kalktı, Bayan Bürstner’in yatağının üstünde duran sert ve yuvarlak şapkayı aldı, iki eliyle ve dikkatle, yeni bir şapka denercesine başına geçirdi. “Size göre her şey ne kadar da kolay!” dedi bir yandan da K.’ya. “İşi tatlıya bağlamayı düşünüyorsunuz, öyle mi? Hayır, hayır, bu gerçekten olmaz. Ama sözlerimden sakın umudunuzu kesmeniz gerektiği gibi bir anlam çıkarmayın. Hayır, neden öyle olsun ki? Siz yalnızca tutuklusunuz, o kadar. Benim görevim size bunu bildirmekti, bunu yaptım ve nasıl karşıladığınızı da gördüm. Bugünlük bu kadarı yeter ve artık ayrılabiliriz, fakat yalnızca geçici olarak. Şimdi herhalde bankaya gitmek istersiniz, değil mi?” “Bankaya mı?” diye sordu K. “Ben tutuklu olduğumu sanıyordum.” K., bunu belli bir karşı koyma duygusuyla sormuştu, çünkü uzattığı elin geri çevrilmiş olmasına karşın, özellikle gözetmen ayağa kalktığından beri kendini bu insanlardan gittikçe daha bağımsız hissetmeye başlamıştı. Onlarla oynuyordu şimdi. Niyeti, çıktıkları

takdirde binanın kapısına kadar arkalarından koşmak ve onlara tutukluluğunu ikram etmekti. Şimdi yinelemesinin nedeni de buydu: “Tutuklandığıma göre, nasıl bankaya gidebilirim?” “Ha, evet,” dedi kapıya varmış olan gözetmen, “beni yanlış anladınız. Tutuklandınız hiç kuşkusuz, ama bu, uğraşınızı engellemeyecek. Normal yaşamınızı sürdürmekten de alıkonmayacaksınız.” “O zaman tutuklanmış olmak pek kötü değil,” dedi K. ve gözetmene yaklaştı. “Ben de hiçbir zaman bundan farklı bir şey söylemedim,” diye karşılık verdi adam. K., “Görünüşe bakılırsa tutuklanmanın bildirilmesi bile pek gerekli değilmiş,” diyerek daha da yaklaştı. Ötekiler de yaklaşmışlardı. Şimdi hepsi kapının yanında, daracık bir yerde toplanmışlardı. “Bildirmek görevimdi,” dedi gözetmen. “Anlamsız bir görev,” diye yanıtladı K. hiç yumuşamaksızın. “Olabilir, ama böyle konuşmalarla zaman yitirmeyelim. Ben bankaya gitmek isteyeceğinizi sanmıştım. Bütün sözcüklerin üstünde durduğunuz için, ekliyorum: Sizi bankaya gitmeye zorlamıyorum, yalnızca gitmek isteyeceğinizi düşünmüştüm, o kadar. Ve bunu kolaylaştırmak, bankaya olabildiğince dikkat çekmeden varmanızı sağlamak için, meslektaşlarınız olan bu üç beyi size yardım etmeleri için getirdim.” “Ne dediniz?” diye seslendi K., üç adama şaşkınlıkla bakarak. Hâlâ fotoğrafların önündeki grup olarak anımsadığı bu silik kişilikli, kansız ve cansız görünümlü üç genç, gerçekte de onunla aynı bankada çalışan memurlardı, ama meslektaşları değillerdi; onları meslektaşları diye nitelendirmek aşırıydı ve gözetmenin bilgi dağarcığındaki eksikliği gösteriyordu; fakat bankanın alt düzeydeki memurları oldukları doğruydu. Bu noktayı nasıl gözünden kaçırabilmişti K.? Üç memuru tanımamak için kendini gözetmene ve nöbetçilere kim bilir ne denli kaptırmış olmalıydı! Kasılmış gibi duran, ellerini sallayan Rabensteiner, yuvalarına iyice gömülmüş gözleriyle sarışın Kullych ve kronik bir kas tutulmasından kaynaklanan o dayanılmaz gülümsemesiyle Kaminer. “Günaydın,” dedi K., bir süre sonra ve saygıyla eğilen memurlara elini uzattı. “Sizi tanıyamadım. Şimdi işimizin başına döneceğiz, değil mi?” Genç adamlar sanki hep bu anı beklemişler gibi, gülümseyerek ve hararetle başlarını salladılar; K. odasında bıraktığı şapkasını aradığında, üçü de şapkayı almak için koşuştular; bu davranışları belli bir utangaçlığı sergiliyordu. K. sessiz duruyor ve açık iki kapının ardından onları izliyordu, en arkadan giden doğal olarak yalnızca zarif bir tırıs tutturan vurdumduymaz Rabensteiner’di. Kaminer şapkasını verdi ve K., sık sık bankada da yapmak zorunda kaldığı gibi, Kaminer’in isteyerek

gülümsemediğini, dahası hiçbir zaman isteyerek gülümseyemeyeceğini kendi kendine açıkça yinelemek gereğini duydu. Daha sonra holde hiç de suçluluk duygusu içindeymiş gibi gözükmeyen Bayan Grubach, hepsine birden dairenin kapısını açtı ve K., daha önce kaç kez yaptığı gibi, yine kadının önlüğünün kocaman gövdesine gereksiz bir sıkılıkla gömülen bağlarına baktı. Aşağıda, elinde saati, zaten yarım saati bulmuş gecikmeyi yok yere daha da uzatmamak için bir taksi tutmaya karar verdi. Kaminer, taksi bulmak için köşeye koştu, öteki ikisi de görünüşe bakılırsa K.'yı oyalamaya çalıştılar; o sırada Kullych, karşı binanın kapısını işaret etti; kapıda sivri sarı sakallı, iri cüsseli adam belirmişti ve ilk anda kendini bütün heybetiyle göstermiş olmaktan biraz sıkılarak geri çekilip duvara dayanmıştı. Yaşlılar herhalde daha merdivenlerdeydiler. K., daha önce kendisinin gördüğü, neredeyse beklediği bu adamı işaret etmesinden ötürü Kullych'e kızmıştı. "Oraya bakmayın!" dedi, yetişkin insanların karşısında böyle konuşmasının ne denli dikkat çekici olabileceğini düşünmeksizin. Ama bir açıklamaya gerek kalmadı, çünkü otomobil o anda geldi ve hepsi binip hareket ettiler. O sırada K., gözetmenle nöbetçilerin gittiklerinin ayırdına varmadığını anımsadı; gözetmen onun üç memuru görmesini, ardından memurlar da gözetmeni görmesini engellemişlerdi. K.'nın aklının başında olduğunu gösterir bir belirti değildi bu durum ve K., bu bakımdan kendini daha dikkatle izlemeye karar verdi. Fakat sonra elinde olmaksızın yine de döndü ve otomobilin arka tarafından eğilerek, gözetmenle nöbetçileri belki hâlâ görebilirim diye baktı. Ama ardından hemen önüne döndü ve birini aramak için girişimde bile bulunmuş olmaksızın, rahatça arabanın köşesine yaslandı. Aslında öyle görünmemesine karşın, şimdi birinin onunla konuşmasını gereksinmekteydi; ne var ki genç adamlar yorgun gibiydiler; Rabensteiner sağ, Kullych ise sol pencereden bakıyorlardı, K.'nın konuşabileceği yalnız Kaminer kalmıştı; genç adam yüzündeki sırıtmasıyla onun emrindeydi, bu sırıtmaya ilişkin bir şaka yapmayı ise ne yazık ki, insanlık düşüncesi yasaklıyordu.

Bayan Grubach'la / Ardından Bayan Bürstner'le konuşma

O ilkbahar K., akşamları işten çıktığında, olanak bulabilirse eğer –çoğunlukla saat dokuza kadar büroda kalıyordu–, yalnız başına ya da öteki memurlarla küçük bir gezinti yapmayı, ardından da bir birahaneye gitmeyi alışkanlık edinmişti; birahanede, hep aynı kişilere ayrılan bir masada, çoğu kez kendisinden yaşlı adamlarla saat on bire kadar oturuyordu. Ama bu zamanlamanın dışına çıkıldığı da oluyordu; örneğin K.'nın çalışkanlığını ve güvenilirliğini çok takdir eden banka müdürü onu bir otomobil gezintisine ya da villasında bir akşam yemeğine davet ediyordu. Bunun dışında K., haftada bir kez, geceleri sabahın ilk saatlerine değin bir içkievinde çalışan, gündüzleri ise konuklarını yalnızca yatakta ağırlayan Elsa adlı bir kıza gidiyordu.

O akşam K. –gün, yorucu çalışmayla ve bir sürü onurlandırıcı, dostça yaş günü kutlamalarıyla çabuk geçmişti– hemen eve dönmek istemişti. Günlük çalışmasına verdiği kısa aralarda hep aynı şeyi düşünmüştü; ne olduğunu kafasında tam canlandıramamakla birlikte, içinde sanki sabahki olaylar nedeniyle Bayan Grubach'ın evinde büyük bir düzensizlik olmuş ve ortalığı yeniden düzene sokabilmek için özellikle kendisine gerek duyuluyormuş gibi bir duygu vardı. Bu düzen bir kez sağlandıktan sonra, olayların tüm izleri silinmiş olacak ve her şey yine eskisi gibi sürüp gidebilecekti. Özellikle üç memurdan artık korkmaya gerek kalmamıştı, onlar yine bankadaki o büyük memur kitlesinin içine dalıp gitmişlerdi ve kendilerinde herhangi bir değişiklik göze çarpmıyordu. K., bazen ayrı ayrı, bazen de birlikte olmak üzere onları sık sık bürosuna çağırmıştı; tek amacı adamları dikkatle incelemekti; bu incelemesinden de hep memnun kalmıştı.

Akşam saat dokuz buçukta oturduğu binanın önüne geldiğinde, kapıda ayaklarını iki yana açmış, pipo içerek duran bir gençle karşılaştı. Hemen, "Siz kimsiniz?" diye sorarak, yüzünü gence yaklaştırdı, bina girişinin yarı karanlığında pek bir şey gözükmüyordu. "Ben kapıcının oğluyum efendim," diye karşılık veren çocuk, piposunu ağzından çıkardı ve yana çekildi. "Kapıcının oğlu mu?" diye sordu K., bastonunu sabırsızca yere vurarak. "Beyefendinin bir arzuları mı var? Babamı çağırayım mı?" "Hayır, hayır,"

dedi K., sesinde sanki çocuğun kötü bir şey yapmış olmasına karşın onu bağışlıyormuş gibi bir ifade vardı. Ardından, “Tamam,” diyerek yürüdü, ama merdivenlerden çıkmadan bir kez daha döndü.

Doğru odasına gidebilirdi, fakat Bayan Grubach’ la konuşmak istediğinden, onun kapısını vurdu. Kadın elinde yamamakta olduğu bir çorapla, üstünde daha bir yığın eski çorabın bulunduğu bir masanın başında oturmaktaydı. K. dalgın bir ifadeyle, böyle geç saatte rahatsız ettiği için özür diledi, ama Bayan Grubach çok yakınlık gösterdi ve onun özürlerini duymak istemedi, K.’nın kendisiyle istediği zaman konuşabileceğini, en iyi ve en sevdiği kiracısı olduğunu çok iyi bilmesi gerektiğini belirtti. K., çevresine bakındı, oda yine eskiden nasılsa, öyleydi, sabah pencerenin önündeki küçük masanın üstünde bulunan kahvaltı servisi de kaldırılmıştı. Kadın eli sessiz sedasız pek çok iş görebiliyor, diye düşündü, kendisine kalsa tabaklarla fincanları belki oracıkta tuzla buz eder, içeri taşımayı beceremezdi. İçinde belli bir şükran duygusuyla Bayan Grubach’a baktı. “Neden bu kadar geç saatlere kalıyorsunuz?” diye sordu. Şimdi ikisi de masanın başında oturmaktaydılar ve K., elini zaman zaman çorap yığınına da daldırıyordu. “Yapacak iş çok,” dedi kadın, “gündüzleri kiracıların emrindeyim; kendi işlerimi düzene koymak için yalnız akşamlarım bana kalıyor.” “Bugün size fazladan iş çıkardım herhalde, değil mi?” “Neden?” diye sordu Bayan Grubach biraz daha canlanarak, şimdi elindeki işi kucağına bırakmıştı. “Sabah gelen adamlardan söz ediyorum.” “Ha, onlar mı,” dedi kadın biraz önceki dinginliğine geri dönerek, “hayır, o yüzden fazladan iş çıkmış falan değil.” K., konuşmaksızın kadının yamamakta olduğu çorabı yeniden eline alışını izledi. “O olaydan söz edişime şaşırmış gibi,” diye düşündü, “belki bundan söz edişimi doğru bulmuyor. Oysa benim için bunu yapmak çok önemli. Çünkü bu konuyu yalnızca yaşlı bir kadınla konuşabilirim.” “Hayır, size fazladan iş çıkardığı kesin,” dedi sonra, “ama bir daha olmayacak.” Bayan Grubach üstüne basa basa, “Hayır, bir daha olamaz,” dedi ve K.’ya neredeyse hüzünle baktı. “Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz?” diye sordu K. “Evet,” diye yanıtladı kadın daha alçak sesle, “ama asıl yapmanız gereken, bu olayı fazla ciddiye almamak. Dünyada neler olmuyor ki! Hem benimle bu denli açık konuştuğunuza göre, Bay K., ben de size bir süre kapıyı dinlediğimi ve iki nöbetçinin bana bir şeyler anlattıklarını itiraf edebilirim. Çünkü söz konusu olan sizin mutluluğunuz ve bu benim için gerçekten önemli, belki de olması

gerektiğinden daha önemli, zira ben yalnızca ev sahibenizim. Evet, dediğim gibi bazı şeyler duydum, ama bunların çok kötü şeyler olduğunu söyleyemem. Hayır; gerçi tutuklanmışsınız, fakat bu bir hırsızın tutuklanması gibi değil. İnsan bir hırsız gibi tutuklanırsa, o zaman iş kötüdür, ama bu tutuklanış… Bana, anlamı derin bir şeymiş gibi geliyor, böyle budalaca konuştuğum için bağışlamanızı dilerim, ama bana derin anlamlı bir şeymiş gibi geliyor, anlayamadığım, fakat insanın anlamak zorunda da olmadığı bir şey.”

“Söylediğiniz kesinlikle budalaca değil, Bayan Grubach, en azından ben de sizin gibi düşünüyorum, yalnızca olayın bütününe ilişkin olarak sizden daha katı bir yargıya varıyorum ve bu olanları derin anlamlı değil, ama önemsiz sayıyorum. Gafil avlandım, hepsi bu. Uyanır uyanmaz Anna’nın gelmeyişi yüzünden şaşıracak yerde hemen kalksaydım ve yoluma çıkabilecek birine aldırmaksızın size gelseydim, her zamankinin tersine örneğin kahvaltımı mutfakta etseydim, odamdan giyeceklerimi size getirtseydim, kısacası akıllı davransaydım, o zaman hiçbir şey olmazdı, olabileceklerin önüne daha baştan geçilmiş olurdu. Ama insan olaylar karşısında genellikle çok hazırlıksız. Örneğin bankada hazırlıklıyımdır, böyle bir şey orada asla başıma gelmez, yalnızca benim hizmetime bakan bir adamım var, genel telefonla büroma ait telefon önümde, masanın üstünde durur; müşteriler, memurlar, başvuru sahipleri, yani sürekli birileri gelip gider, ayrıca ve hepsinden önemlisi, orada hep işimle ilgilenirim, dolayısıyla hep dikkatliyimdir, böyle bir olayla orada karşılaşmak, benim için eğlendirici bile olabilirdi. Neyse, geçti gitti artık, aslında bundan söz etmek istediğim de yoktu, ama sizin düşüncenizi, akıllı bir hanımın düşüncesini almak istedim ve şimdi aynı görüşte olmamızdan ötürü çok memnunum. Şimdi elinizi verin bana, böyle bir görüş birliğinin el sıkışmayla güçlendirilmesi gerekir.”

Elini uzatacak mı bana? Gözetmen uzatmamıştı, diye düşündü K. ve Bayan Grubach’a eskisinden farklı biçimde, tartarcasına baktı. K. ayağa kalkmış olduğundan, Bayan Grubach da kalktı, K.’nın söylediklerinin hepsini anlayamamış olduğundan, biraz ne yapacağını bilmez gibiydi. Bu nedenle aslında hiç söylemek istemediği ve uygun da kaçmayan bir şey söyledi: “Dert etmeyin, Bay K.,” dedi, sesi ağlamaklıydı ve doğal olarak el sıkışmayı da unutmuştu. “Dert ettiğimi sanmıyorum,” diye karşılık verdi K.,

ansızın yorulmuş ve bu kadının kendisini onaylamasının aslında hiçbir değer taşımadığını anlamıştı.

Kapıya vardığında, “Bayan Bürstner evde mi?” diye sordu. “Hayır,” dedi Bayan Grubach ve sonra, bu kupkuru açıklamanın ardından gecikmiş bir anlayışla gülümsedi. “Tiyatroda. Bir şey mi isteyecektiniz kendisinden? Ona bir şey söyleyeyim mi?” “Hayır. Yalnızca biraz konuşmak istemiştim, o kadar.” “Ne zaman geleceğini yazık ki bilmiyorum; tiyatroya gittiğinde genellikle geç döner.” “Hiç önemi yok,” dedi K. ve eğik başını çıkıp gitmek üzere kapıya çevirdi, “bugün odasını kullanmak zorunda kaldığım için kendisinden özür dileyecektim.” “Buna gerek yok Bay K., çok anlayışlısınız, ama Bayan Bürstner bir şey bilmiyor, sabah erken çıkmıştı, ayrıca oda düzeltildi bile, buyrun, kendiniz bakın.” Ve Bayan Grubach, Bayan Bürstner’in odasının kapısını açtı. “Teşekkür ederim, inanıyorum size,” dedi K., ama sonra yine de açık duran kapıya gitti. Ay ışığı sessizce karanlık odaya dökülmekteydi. Görebildiği kadarıyla her şey gerçekten yerli yerindeydi, bluz da artık pencerenin mandalına asılı değildi. Yataktaki yastıklar dikkati çekecek kadar yüksekti, bir bölümü ay ışığının altındaydı. “Genç bayan çoğunlukla eve geç dönüyor,” diyen K., sanki bundan o sorumluymuş gibi Bayan Grubach’a baktı. “Bütün gençler gibi,” dedi Bayan Grubach hoşgörüyle. “Öyle, öyle,” diye karşılık verdi K., “ama bu konuda aşırıya da kaçılabilir.” “Olabilir,” dedi Bayan Grubach, “çok haklısınız Bay K., hatta Bayan Bürstner konusunda bile. Bayan Bürstner’i karalamak istiyor değilim hiç kuşkusuz, kendisi iyi ve tatlı bir kızcağız, sevimli, düzenli ve titiz, çalışkan, bütün bu yanlarını çok takdir ediyorum, ama öte yandan gerçek olan bir şey daha var, Bayan Bürstner kendini daha ağırdan almalı ve daha çekingen olmalı. Kendisini bu ay içersinde iki kez sapa yollarda ve her defasında başka bir beyle gördüm. Benim için çok zor bir durum, yemin ederim ki, bunu yalnızca size anlatıyorum Bay K., ama bu konuda herhalde onunla da konuşmak zorunda kalacağım. Ayrıca kuşkulanmama yol açan tek olay da bu değil.” “Çok yanlış düşünüyorsunuz,” dedi K. öfkeyle ve kızgınlığını saklamayı neredeyse hiç beceremeyerek, “ayrıca Bayan Bürstner’le ilgili söylediğimi sanırım yanlış anladınız, ben öyle demek istememiştim. Ona hiçbir şey söylememeniz konusunda sizi içtenlikle uyarmak isterim, tamamen yanılıyorsunuz, genç bayanı çok iyi tanırım, söylediklerinizin hiçbirisi doğru değil. Ama belki de fazla ileri gidiyorum, sizi engellemek istemem, Bayan Bürstner’e

istediğinizi söyleyebilirsiniz. İyi geceler.” “Bay K.,” dedi Bayan Grubach rica yollu ve K.’nın ardından, onun açmış olduğu oda kapısına kadar koştu, “elbet genç bayanla hemen konuşacak değilim, bunu yapmazdan önce daha bir süre davranışlarını izleyeceğim, bildiklerimi yalnızca size açtım. Pansiyonun adının temiz kalması önünde sonunda her kiracının yararınadır ve ben de bundan başka bir şey düşünüyor değilim.” “Adının temiz kalması, öyle mi!” diye seslendi K. kapının aralığından. “Pansiyonun adını korumak istiyorsanız eğer, önce beni çıkarmalısınız.” Sonra kapıyı kapattı, kapının hafifçe vurulmasına da artık aldırmadı.

Canı henüz yatmayı istemediğinden, daha uyanık kalmaya ve bu fırsattan yararlanarak Bayan Bürstner’in ne zaman döneceğine dikkat etmeye karar verdi. Belki o zaman, ne denli uygunsuz kaçarsa kaçsın, onunla biraz konuşabilme olanağını da bulurdu. Pencereye oturup yorgun gözlerini kapattığında, bir an Bayan Grubach’ı cezalandırmayı ve Bayan Bürstner’i kendisiyle birlikte pansiyondan ayrılmaya razı etmeyi bile düşündü. Fakat hemen sonra bunu aşırı abartılı buldu ve aslında sabah olup bitenlerden ötürü ev değiştirmek istediği kuşkusuna bile kapıldı. Bundan daha anlamsız, amaçsız ve aşağılayıcı bir davranış düşünülemezdi.

Boş caddeye bakmaktan bıkınca, eve giren herkesi kanepeden görebilmek için hole açılan kapıyı biraz araladı ve kanepeye uzandı. Saat yaklaşık on bire kadar puro içerek öylece kaldı. Ama ondan sonra artık yatmaya dayanamadı ve sanki böylece Bayan Bürstner’in daha çabuk dönmesini sağlayabilirmiş gibi biraz hole çıktı. Kızı görmeyi özellikle istediği yoktu, dahası görünüşünü bile tam olarak anımsayamıyordu, ama şimdi onunla konuşmak istiyordu ve Bayan Bürstner’in gecikerek günün sonuna da tedirginlik ve düzensizlik getirmesi sinirine dokunmaktaydı. Akşam yemek yememiş ve Elsa’ya yapmayı tasarladığı ziyaretten de vazgeçmiş olmasının sorumlusu da Bayan Bürstner’di. Elsa’nın çalıştığı içkievine giderek yapamadığı iki işi de yapabilirdi. Oraya daha sonra, Bayan Bürstner’le konuşmasının ardından gitmek istiyordu.

Merdivenlerden birinin geldiği duyulduğunda saat on bir buçuğu geçmişti. Düşüncelere dalmış olarak sanki kendi odasındaymışçasına holde dolanıp duran K., kendi kapısının arkasına kaçtı. Gelen, Bayan Bürstner’di. Kız kapıyı arkasından kapatırken ürpererek ipek bir şalı zayıf omuzlarına sardı. Bir an sonra odasına gidecekti; K.’nın gece yarısı o odaya girmesi

elbet söz konusu olamazdı; o nedenle Bayan Bürstner'le şimdi konuşmak zorundaydı, ama ne yazık ki kendi odasındaki ışığı yakmayı unutmuştu; bu durumda karanlık odadan dışarı çıkması bir saldırı görünümü yaratacaktı ve en azından çok korkutucu olacaktı. Çaresizliğinden ve artık yitirecek zamanı da kalmamış olduğundan, kapının aralığından fısıldadı: "Bayan Bürstner!" Bu bir sesleniş değil, bir yakarma gibi çıkmıştı. Bayan Bürstner, "Orada biri mi var?" diye sordu ve iri iri açılmış gözlerle çevresine bakındı. K., "Benim," dedi ve ortaya çıktı. "Ah, siz miydiniz Bay K.!" dedi Bayan Bürstner gülümseyerek. "İyi akşamlar," ve K.'ya elini uzattı. "Sizinle biraz konuşmak istiyordum. Bunu şimdi yapmama izin verir misiniz?" "Şimdi mi?" diye sordu Bayan Bürstner. "Şimdi olması şart mı? Biraz tuhaf kaçmaz mı sizce?" "Saat dokuzdan beri sizi bekliyorum." "Evet ama, ben tiyatrodaydım, beni beklediğinizi de bilmiyordum." "Sizinle konuşmamı gerektiren neden bugün ortaya çıktı." "Demek öyle, aslında bir itirazım yok, sadece yorgunluktan yere yığılmak üzereyim. O halde birkaç dakika odama gelin. Çünkü burada konuşmamız kesinlikle olanaksız, herkesi uyandırırız ve bence bu, onlardan çok bizim için nahoş olur. Ben odamın ışığını yakana kadar burada bekleyin, sonra buranın ışığını kapatın." K., söylenildiği gibi yaptı, ama sonra Bayan Bürstner odasından ona alçak sesle gelmesini bir kez daha söyleyinceye kadar bekledi. Bayan Bürstner, "Buyrun, oturun," diyerek kanepeyi gösterdi, kendisi ise, biraz önce yorgunluktan söz etmiş olmasına karşın, karyolanın ayaklarından birinin yanında dikildi; küçük, ama üstü bir dolu çiçekle süslenmiş şapkasını bile çıkarmadı. "Evet, nedir istediğiniz? Gerçekten meraklandım." Bacaklarını hafif çapraz yaptı. "Belki de konunun şimdi konuşulacak kadar önemli olmadığını söyleyeceksiniz," diye söze başladı K., "ancak…" "Giriş fasıllarını hep duymazlıktan gelirim," dedi Bayan Bürstner. "Bu, görevimi daha da kolaylaştırıyor," diye karşılık verdi K. "Bu sabah odanız, biraz da benim yüzümden karıştı, benim iradem dışında, yabancılar yüzünden oldu, ama yine de dediğim gibi, benim yüzümden oldu sayılır; bu nedenle özür dilemek istedim." Bayan Bürstner, "Benim odam mı?" diye sordu ve odaya bakacak yerde gözlerini K.'ya dikti. "Evet," dedi K., şimdi ilk kez göz göze gelmişlerdi, "olayın oluş biçiminden söz etmeye değmez." "Ama işin asıl ilginç yanı burası," dedi Bayan Bürstner. "Hayır," diye karşılık verdi K. "Bakın," dedi Bayan Bürstner, "sırlarınızı zorla öğrenmek istiyor falan değilim, ilginç olmadığında ısrar ediyorsanız, buna da itirazım yok. Özür dilemenizi de memnuniyetle karşılıyorum, zaten odanın karıştırıldığını gösteren herhangi

bir belirti yok.” Bayan Bürstner, ellerini sımsıkı kalçalarına yapıştırmış olarak odada bir tur attı. Üstünde fotoğrafların bulunduğu hasırın önünde durdu. “Şuraya bakın!” dedi yüksek sesle. “Fotoğraflarım gerçekten de karıştırılmış. Ama bu çok çirkin bir şey. Demek ki biri izinsiz odama girmiş.” K., evet anlamında başını salladı, içinden de kısır ve anlamsız ataklığını hiçbir zaman dizginleyemeyen memur Kaminer’e sövüp sayıyordu. “Aslında sizin kendinize yasaklamanız gerekeni benim size yasaklamak zorunda kalmam tuhaf oluyor,” dedi Bayan Bürstner, “yani ben yokken odama girilmesi.” K., “Ama size açıklamıştım,” diyerek fotoğrafların yanına gitti, “fotoğraflarınıza el uzatmış olan kişi ben değilim, fakat bana inanmadığınıza göre olanları anlatmaktan başka çarem kalmıyor; soruşturma kurulu beraberinde üç banka memurunu da getirmişti, içlerinden ilk fırsatta bankadan atacağım biri resimlerinizi herhalde eline almış olmalı.” “Evet, buraya bir soruşturma kurulu geldi.” Bayan Bürstner’in soran bakışlarını görünce böyle bir ekleme yapmıştı. “Sizin için mi?” diye sordu Bayan Bürstner. K., “Evet,” yanıtını verdi. Bayan Bürstner, “Olamaz!” diyerek güldü. “Ama öyle,” dedi K., “benim suçsuz olduğuma inanıyor musunuz?” “Bilemiyorum…” karşılığını verdi Bayan Bürstner, “belki de, sonuçları ağır olabilecek bir yargıya varmakta acele etmek istemiyorum, ayrıca tanımıyorum da sizi, ama peşine hemen bir soruşturma kurulu takılan biri önemli bir suç işlemiş olmalı. Öte yandan özgür olduğunuza göre –en azından sakin oluşunuza bakarak, hapishaneden kaçmış olamayacağınız sonucuna varıyorum–, böyle bir suç işlemiş olamazsınız.” “Evet,” dedi K., “ama soruşturma kurulu benim suçsuz olduğumu ya da sanıldığı kadar suçlu olmadığımı anlamış olabilir.” “Haklısınız, olabilir,” diye karşılık verdi Bayan Bürstner dikkat kesilmiş olarak. “Görüyorsunuz ya,” dedi K., “yargıya ilişkin konularda pek deneyiminiz yok.” “Hayır, yok,” yanıtını verdi Bayan Bürstner, “ve çoğu zaman üzülmüşümdür olmadığına, çünkü her şeyi bilmek isterim ve özellikle yargı konularına çok ilgi duyarım. Mahkemenin kendine özgü bir çekiciliği vardır, öyle değil mi? Ama bu yöndeki bilgilerimi tamamlayacağımdan kuşku duymuyorum, çünkü gelecek ay bir avukatlık bürosunda çalışmaya başlayacağım.” “İşte bu çok iyi,” dedi K., “o zaman davamda bana biraz yardımcı olabilirsiniz.” “Evet,” diye karşılık verdi Bayan Bürstner, “neden olmasın? Bilgilerimi kullanmaktan hoşlanırım.” “Ben biraz ciddiydim söylediğimde,” diye yanıtladı K., “ya da en azından sizin doğrultunuzda, yarı ciddiydim. Aslında sorun bir avukata başvurmayı

gerektirecek önemde değil, ama bir danışman çok işime yarayabilirdi." "Peki ama, danışman olacaksam eğer, sorunun ne olduğunu bilmem gerekir." "Pürüz de orada ya," diye karşılık verdi K., "ne olduğunu ben de bilmiyorum." "O halde demek ki şaka yaptınız benimle," dedi Bayan Bürstner büyük bir düş kırıklığıyla, "bunun için gecenin bu geç saatini seçmek son derece gereksizdi." Ve Bayan Bürstner, onca zamandır birlikte durdukları yerden, fotoğrafların önünden uzaklaştı. "Hayır, Bayan Bürstner," dedi K., "şaka yapıyor değilim. Bana inanmamanız şaşırtıcı! Bildiğimi size zaten söyledim, dahası bildiğimden fazlasını da söyledim, çünkü gelen, soruşturma kurulu falan değildi, ama başka bir ad bulamadığım için öyle dedim. Hiçbir soruşturma yapılmadı, yalnızca tutuklandım, ama bir kurulca tutuklandım." Kanepede oturan Bayan Bürstner, yine güldü. "Peki nasıl oldu?" diye sordu. "Korkunçtu," dedi K., gelgelelim şimdi olayı düşündüğü yoktu, kendini, yüzünü bir eline – dirseğini de kanepenin minderine– dayamış olan Bayan Bürstner'in görünüşüne kaptırmıştı, o kadar; genç kadın öteki eliyle hafif hafif kalçasını okşuyordu. "Bu, çok genel bir ifade," dedi. "Genel olan, nedir?" diye sordu K. Sonra anımsayarak bir soru daha yöneltti: "Her şeyin nasıl olduğunu göstereyim mi size?" K., hareket etmeye davrandı, gitmeyi ise hiç istemiyordu. "Artık yoruldum," dedi Bayan Bürstner. "O kadar geç döndünüz ki," diye karşılık verdi K. "Sonunda bir de suçlanıyorum, ama hak ettim bunu, çünkü sizi içeri almamalıydım. Zaten görüldüğü gibi, bunun gerekli olmadığı da anlaşıldı." "Gerekliydi, bunu şimdi göreceksiniz," dedi K. "Komodini yatağınızın yanından alabilir miyim?" "Ne oluyor size?" diye sordu genç kadın. "Tabii ki alamazsınız!" "O zaman size gösteremem," diye yanıtladı K., bu yüzden ölçüsüz zarara uğruyormuşçasına heyecanlıydı. "Göstermek için gerekliyse, uzaklaştırın komodini," dedi Bayan Bürstner, bir an sonra, bu kez daha zayıf bir sesle ekledi: "Öylesine yorgunum ki, izin verme konusunda gereğinden çok hoşgörülü davranıyorum." K., komodini odanın ortasına yerleştirdi ve arkasına geçip oturdu. "Kişilerin nerede bulunduklarını gözünüzde doğru canlandırmalısınız, bu nokta çok ilginç. Şimdi ben gözetmenim, orada, bavulun üstünde iki nöbetçi oturmakta, fotoğrafların önünde ise üç genç adam duruyor. Yalnızca belirtmiş olmak için söyleyeyim, pencerenin mandalında da beyaz bir bluz asılı. Ve şimdi başlıyor. Bu arada kendimi, yani en önemli kişiyi unuttum. Ben burada, masanın önünde duruyorum. Gözetmen son derece rahat oturmakta, ayak ayak üstüne atmış, kolunu

böyle aşağı sarkıtmış, eşi bulunmaz bir serseri. Ve şimdi gerçekten başlıyoruz. Gözetmen sanki beni uyandırmak zorundaymış gibi sesleniyor, neredeyse bağırıyor, size anlatmak istiyorsam eğer, ne yazık ki ben de bağırmak zorundayım, ayrıca böyle bağırarak söylediği, yalnızca adım." Gülümseyerek onu dinleyen Bayan Bürstner, K.'nın bağırmasına engel olmak için işaretparmağını dudaklarına götürdü, ama geç kalmıştı, K., rolüyle aşırı özdeşleşmişti, ağır ağır, "Josef K.!" diye bağırdı, ayrıca korktuğu kadar yüksek sesle bağırmamıştı, fakat yine de bu sesleniş, bir kez ağızdan çıktıktan sonra odaya ağır ağır yayılır gibiydi.

O anda yan odaya açılan kapı birkaç kez vuruldu; güçlü, kısa ve düzenli vuruşlardı. Rengi uçan Bayan Bürstner, elini yüreğine bastırdı. K. ise kısa bir süredir sabahki olaylarla, önünde bu olayları canlandırdığı kızdan başka bir şey düşünemez olduğundan aşırı korkmuştu. Kendini toplar toplamaz Bayan Bürstner'in yanına koştu ve elini tuttu. "Sakın korkmayın!" diye fısıldadı. "Ben her şeyi düzeltirim. Ama kim olabilir bu? Yan tarafta yalnızca oturma odası var, orada da kimse yatmıyor." "Yatan var," diye fısıldadı Bayan Bürstner, K.'nın kulağına, "dünden beri orada Bayan Grubach'ın yeğeni olan bir yüzbaşı kalıyor. Şu anda başka boş oda olmadığı için. Ben de unutmuştum. Kalkıp böyle bağırmanız! Gerçekten çok üzgünüm." "Üzülmenize hiç gerek yok," dedi K. ve Bayan Bürstner kendini yeniden yastığa bırakırken onu alnından öptü. "Çekilin, çekilin," dedi Bayan Bürstner yeniden doğrularak, "gidin, gitsenize artık, daha ne bekliyorsunuz, kapıyı dinliyordur, her şeyi duyuyordur. Bana acı çektiriyorsunuz!" "Siz biraz yatışmadan gitmem," diye karşılık verdi K., "odanın öteki köşesine gelin, oradan bizi duyamaz." Bayan Bürstner, söylenilen yere götürülmesine ses çıkarmadı. "Düşünmüyorsunuz," dedi K., "gerçi sizin için nahoş bir durum var, ama bir tehlike kesinlikle söz konusu değil. Yüzbaşı yeğeni olduğuna göre, bu konuda asıl söz sahibi olan Bayan Grubach'ın bana neredeyse taptığını ve söylediğim her şeye gözü kapalı inandığını siz de benim kadar biliyorsunuz. Ayrıca bunun dışında bana bağımlı, çünkü benden önemli bir miktar borç almıştı. Sizin buradaki birlikteliğimizi açıklamaya ilişkin her önerinizi, amaca biraz olsun uygun kaçması koşuluyla kabule hazırım ve Bayan Grubach'ı yalnızca herkesin önünde inanmış gibi yapma konusunda razı etmeye değil, ama içtenlikle bu açıklamanın doğruluğuna inandıracağıma söz veririm. Bu arada beni hiçbir açıdan korumak zorunda değilsiniz. Eğer herkese size saldırdığımın

söylenmesini istiyorsanız, o zaman Bayan Grubach'a da böyle bilgi verilecektir ve kendisi bana olan güvenini yitirmeksizin buna inanacaktır, bana o kadar bağlıdır." Bayan Bürstner hiçbir şey söylemeksizin ve biraz çökmüş gibi, bakışlarını önüne dikmiş, yere bakmaktaydı. "Bayan Grubach size saldırdığıma neden inanmasın?" diye ekledi K. Önünde Bayan Bürstner'in saçlarını, iki yana ayrılmış, çok hafif kabartılmış, sımsıkı taranmış kızılımsı saçlarını görüyordu. Bayan Bürstner'in bakışlarını ona çevireceğini sandı, ama o konumunu değiştirmeksizin konuştu: "Özür dilerim, yüzbaşının varlığının yol açabileceği sonuçlardan çok, kapıya ansızın vurulmasından ötürü böylesine korkuya kapıldım. Sizin bağırışınızdan sonra derin bir sessizlik vardı, kapıya tam o sırada vuruldu, o nedenle o kadar korktum, ayrıca kapının yakınında oturuyordum ve kapı neredeyse yanı başımda vuruldu. Önerileriniz için teşekkür ederim, ama kabul etmiyorum. Odamda olup biten her şeyin sorumluluğunu taşıyabilirim, hem de herkese karşı. Önerilerinizin, hiç kuşkusuz takdir ettiğim iyi niyetin yanı sıra, benim için nasıl bir hakaret içerdiğini anlayamamanıza şaşıyorum. Ama şimdi gidin artık, beni yalnız bırakın, şu anda bunu biraz öncesinden çok daha gereksiniyorum. İstediğiniz birkaç dakikadan şimdi yarım saat veya daha çok oldu." "Ama bana kızmadınız, değil mi?" diye sordu K. K., Bayan Bürstner'in önce elini, sonra da bileğini tuttu. Bayan Bürstner, elini onun elinden çekerek karşılık verdi: "Hayır, hayır, hiçbir zaman hiç kimseye kızmam." K., Bayan Bürstner'i yine bileğinden tuttu, genç kız bu kez ses çıkarmadı ve K.'yı öylece kapıya kadar geçirdi. K., gitmeye kesinlikle kararlıydı. Ama kapının önüne vardığında, sanki orada bir kapıyla karşılaşmayı beklememiş gibi durakladı, Bayan Bürstner de bu duraklama anından kendini onun elinden kurtarmak, kapıyı açmak ve hole çıkmak için yararlandı, oradan K.'ya alçak sesle, "Gelin artık, lütfen, bakın…" diyerek yüzbaşının altından ışık sızan kapısını gösterdi – "ışığı yakmış ve bizimle eğleniyor." "Geliyorum," diye karşılık verdi K., koştu, Bayan Bürstner'i yakaladı, önce dudaklarını, ardından da, susamış bir hayvanın sonunda vardığı pınarın her yanına dilini daldırışı gibi, bütün yüzünü öptü. Sonra boynundan, gırtlağının bulunduğu yerden de öptü ve dudaklarını oradan uzun süre ayırmadı. Yüzbaşının odasından gelen bir gürültü üzerine başını kaldırdı. "Şimdi gidiyorum," dedi, Bayan Bürstner'e vaftiz adıyla hitap etmek istedi, gelgelelim bu adı bilmiyordu. Genç kız yorgun bir ifadeyle başını salladı, yarı dönmüş olarak, sanki ayırdına varmıyormuşçasına, K.'nın elini öpmesine ses çıkarmadı ve başı

önüne eğik, odasına döndü. Kısa süre sonra K., yatağına girmişti. Hemen uyudu, uyumazdan önce daha bir süre davranışlarını düşündü, bu konuda memnundu, ama daha çok memnun olmadığına şaşıyordu; yüzbaşı yüzünden Bayan Bürstner için ciddi olarak kaygı duyuyordu.

İlk soruşturma

Ertesi pazar olayıyla ilgili küçük bir soruşturma yapılacağı, K.'ya telefonla bildirilmişti. Bu soruşturmaların düzenli bir biçimde, her hafta olmasa bile, yine de oldukça sık birbirini izleyeceği konusunda da dikkati çekilmişti. Bir yandan davanın çabuk sonuçlandırılması herkesin yararınaydı, öte yandan araştırmaların her yönden eksiksiz yapılması gerekirdi, ama bunun zorunlu kıldığı çabalar yüzünden iş fazla uzun da sürmemeliydi. Bu nedenle birbirini kısa aralıklarla izleyen, kısa soruşturmalar yeğlenmişti. Soruşturma günü olarak pazarın saptanması, K.'nın işini aksatmamak içindi. Buna razı olacağı varsayılmıştı, fakat K. başka bir gün istediği takdirde, bunun da göz önünde tutulmasına olabildiğince çalışılacaktı. Soruşturmalar örneğin geceleri de yapılabilirdi, ama K. bunun için herhalde biraz yaşlıydı. Kısacası, K. karşı çıkmadığı sürece pazar günü kalacaktı. Kesinlikle gelmesi gerektiği açıktı, bunun için K.'ya önceden uyarıda bulunmaya gerek görülmüyordu. K.'ya geleceği binanın numarası bildirildi. Bina uzak bir yörekentte, K.'nın daha önce hiç ayak basmadığı sapa bir caddedeydi.

K. bu haberi aldıktan sonra telefonu yanıt vermeksizin kapatmıştı; pazar günü gitmeye hemen karar vermişti, hiç kuşkusuz zorunluydu bu, dava yürümeye başlamıştı, K. olayları karşılamalıydı ve bu ilk soruşturma, son soruşturma olmalıydı. K. düşünceli düşünceli daha telefonun başında dururken, arkasında müdür yardımcısının sesini duydu, o da telefon etmek istiyordu, ama K. adamın yolunu kapatmıştı. "Kötü bir haber mi?" diye sordu müdür yardımcısı öylesine, amacı bir şey öğrenmek değil, K.'yı telefonun başından uzaklaştırmaktı. "Hayır, hayır," dedi K., kenara çekildi, ama oradan ayrılmadı. Müdür yardımcısı telefonu kaldırdı ve numarasının bağlanmasını beklerken, ağızlığın üzerinden konuştu: "Bir şey soracağım, Bay K., acaba pazar sabahı kotramdaki partiye katılma zevkini verir miydiniz bana? Epey kalabalık olacak ve gelenler arasında hiç kuşkusuz tanıdıklarınız da vardır. Örneğin Savcı Hasterer gibi. Gelmek ister miydiniz? Gelin lütfen!" K., müdür yardımcısının söylediklerine dikkat etmeye çalıştı. Bu söylenenler kendisi için önemsiz değildi, çünkü hiçbir zaman iyi geçinemedikleri müdür yardımcısının bu daveti bir barışma girişimi anlamını taşıyor, K.'nın bankadaki durumunun ne denli

güçlendiğini, dostluğunun ya da en azından tarafsızlığının bankanın ikinci adamı için ne ölçüde değerli olduğunu gösteriyordu. Bu davet, telefon kulağındayken yapılmış olmasına karşın, müdür yardımcısı açısından biraz yelkenleri suya indirmek oluyordu. Gelgelelim K., kaçınılmaz olarak bu yelkenleri bir kez daha indirtip şöyle dedi: “Çok teşekkür ederim! Ama pazar günü ne yazık ki vaktim yok, çünkü başka bir sözüm var.” Müdür yardımcısı, “Yazık,” dedi ve o sırada bağlanan konuşmayı yapmak için telefona döndü. Kısa bir konuşmaydı, fakat K. kafasının karışıklığı yüzünden konuşma boyunca telefonun yanında kaldı. Ancak müdür yardımcısı telefonu kapattıktan sonradır ki, ürktü ve gereksiz yere orada bulunuşunu biraz olsun bağışlatabilmek için, “Demin bana telefon edildi,” dedi, “gitmek istediğim bir yer var, ama saat kaçta gideceğimi söylemeyi unuttular.” “O zaman siz de bir kez daha sorun,” karşılığını verdi müdür yardımcısı. “O kadar önemli değil,” dedi K., bu yanıtıyla biraz önceki zaten yeterli olmayan özür dileyişi, geçerliliğini daha da yitirmişti. Müdür yardımcısı oradan ayrılırken başka şeylerden de söz etti. K. da bunlara yanıt vermek için kendini zorladı, ama asıl düşündüğü şey, pazar günü öğlenden önce dokuzda gitmenin en iyisi olacağıydı, çünkü iş günlerinde bütün mahkemeler o saatte çalışmaya başlarlardı.

Pazar günü hava kapalıydı; K., gedikli müşterilere ayrılmış masalardan birinde yapılan bir kutlama için meyhanede kalmış olduğundan çok yorgundu, neredeyse zamanında uyanamayacaktı. Düşünmeye ve hafta boyunca kafasından geçirdiği çeşitli planları bir araya getirmeye vakit bulamadan, acele giyindi ve kahvaltı bile etmeksizin, kendisine bildirilmiş olan yörekente koştu. Pek çevresine bakınacak zamanının olmamasına karşın, tuhaf bir rastlantı sonucu o olaya karışmış olan üç banka memuruyla, Rabensteiner, Kullych ve Kaminer’le karşılaştı. İlk ikisi, tramvayla K.’nın önünden geçip gittiler; Kaminer ise bir kahvenin terasında oturmaktaydı ve tam K. önünden geçip giderken, merakla korkuluktan eğildi. Herhalde hepsi de arkasından bakmaktaydılar ve amirlerinin nasıl koştuğunu görünce şaşırmışlardı; K.’yı taşıta inmekten alıkoyan, bir tür inat olmuştu, davası konusunda yabancılardan görebileceği her türlü yardımdan tiksiniyordu, ayrıca kimseye başvurmak istemiyor ve başkalarına ancak çok gerekli olduğunda açılmayı amaçlıyordu; son olarak da, zamanında gitmekte aşırı titizlik göstererek kendini soruşturma kurulunun önünde küçük düşürmeye kesinlikle niyeti yoktu. Buna karşın şimdi, gideceği yerde

en azından saat dokuzda olmak için koşuyordu; oysa belli bir saatte çağrılmış bile değildi.

Binayı daha uzaktan, ne olduğunu kafasında tam canlandıramadığı bir işaretten ya da girişteki olağandışı bir hareketlilikten tanıyacağını düşünmüştü. Gelgelelim o binanın bulunması gereken ve K.'nın başında bir an durduğu Julius Caddesi'nin iki yanında, neredeyse birbirinin aynı binalar, yoksul insanların oturdukları, yüksek ve kurşuni renkli apartmanlar uzanmaktaydı. Şimdi, yani pazar sabahı, bütün pencereler doluydu, gömleklerinin kollarını sıvamış erkekler, pencereye dayanmış sigara içiyorlar ya da küçük çocukları dikkatle ve sevecenlikle pencerelerin kenarında tutuyorlardı. Başka pencereler yatak çarşaflarıyla doluydu; bunların üzerinde saçları karmakarışık bir kadın başı kimi zaman şöyle bir gözüküveriyordu. İnsanlar, sokağın iki yanından birbirlerine sesleniyorlardı ve tam o sırada böyle bir sesleniş, K.'nın geçtiği yerde, yukarılarda gülüşmelere yol açmıştı. Uzun caddede, düzenli bir biçimde dağılmış olarak, cadde düzeyinin altında kalan, birkaç basamakla inilen, çeşitli gıda maddelerinin satıldığı küçük dükkânlar vardı. Kadınlar, bu dükkânlara girip çıkıyorlar ya da basamaklarda durup çene çalıyorlardı. Başını kaldırmış, mallarını pencerelere seslenerek öven, K. gibi dikkatsiz olan bir yemiş satıcısı, arabasıyla K.'yı neredeyse yere devirecekti. O sırada, asıl hizmet yıllarını kentin daha seçkin semtlerinde tamamlamış olan bir gramofon, avaz avaz çalmaya başladı.

K., caddede biraz daha ilerledi, sanki şimdi artık zamanı varmış veya sorgu yargıcı pencerelerin birinden onu görmüş gibi, ağır ağır yürümekteydi. Saat dokuzu biraz geçiyordu. Gideceği bina epey uzaktaydı, adeta alışılmadık yaygınlıktaydı, özellikle ana giriş kapısı geniş ve yüksekti. Görünüşe bakılırsa bu kapı, şimdi kapalı olan, büyük avluyu saran ve firmaların adlarını taşıyan depolara ait yük arabaları için açılmıştı; K., bu firmalardan bazılarını bankadaki işlerinden ötürü biliyordu. Böyle bir alışkanlığı olmadığı halde, bu ayrıntılarla yakından ilgilenen K., bir süre de avlunun girişinde durdu. Yakınında, bir sandığın üstüne oturmuş olan çıplak ayaklı bir adam, gazete okumaktaydı. İki erkek çocuğu bir el arabasında sallanıp duruyorlardı. Bir tulumbanın başında duran, kısa gecelikli, zayıf bir genç kız, çaydanlığına su dolarken K.'ya bakıyordu. Avlunun bir köşesinde, iki pencere arasına ip gerilmekteydi; kurutulacak çamaşırlar ipe asılmıştı

bile. Aşağıda duran bir adam, bir şeyler söyleyerek ip germe işini yönetiyordu.

K., soruşturmanın yapılacağı odaya gitmek için merdivenlere yöneldi, ama sonra yine durdu, çünkü bu merdivenden başka, avluda üç merdiven başı daha görmüştü; ayrıca avlunun sonundaki küçük bir geçit, ikinci bir avluya açılır gibiydi. K., odanın yeri kendisine daha iyi anlatılmamış olduğu için öfkelendi, ona tuhaf bir özensizlikle ya da umursamazlıkla davranıyorlardı. K., bu durumu yüksek sesle ve açıkça belirtmeye karar verdi. Sonunda yine de ilk merdivenden yukarı çıktı ve bunu yaparken, nöbetçi Willem'in, suçun mahkemeyi kendine çektiği yolundaki sözünü anımsadı; buna göre, soruşturma odasının K.'nın rasgele seçtiği merdivende bulunması gerekiyordu.

K. yukarı çıkarken, merdivende oynayan ve aralarından geçtiği sırada ona kötü kötü bakan bir sürü çocuğu rahatsız etmiş oldu. "Buraya yine gelmem gerekirse," diye düşündü, "yanıma ya bu çocukları kazanmak için şeker almalıyım ya da pataklamak için bir sopa." Birinci kata varmazdan hemen önce, bir bilyenin yolunu tamamlaması için biraz beklemek zorunda bile kaldı; bu arada yüzleri yeniyetmelerinki gibi sivilceli iki küçük erkek çocuğu, K.'yı paçalarından yakaladılar; K. onları silkelemek isteseydi eğer, canlarını yakması gerekecekti ve bunu yaptığı takdirde, çocukların bağırmalarından korkuyordu.

Asıl arama işi, birinci katta başladı. K., soruşturma kurulunu soramayacağından, kafasından Marangoz Lanz diye birini uydurdu –Bayan Grubach'ın yeğeni olan yüzbaşının adı bu olduğundan, aklına bu ad gelmişti–, şimdi bütün dairelere Lanz diye birinin oturup oturmadığını soracaktı; böylece odaların içini görebilecekti. Ama sonra bunu yapmanın genellikle zaten kolay olduğunu anladı, çünkü hemen bütün kapılar açıktı ve çocuklar girip çıkıyorlardı. Odaların çoğu küçük ve tek pencereliydi. İçlerinde yemek de pişiriliyordu. Bazı kadınlar kollarının altına bebeklerini sıkıştırmışlardı; serbest kalan elleriyle de ocaktaki işlerini görüyorlardı. Yeniyetmelik yaşlarında, görünüşe bakılırsa üstlerinde yalnız önlük bulunan kızlar, büyük bir gayretkeşlikle koşuşturup duruyorlardı. Bütün odalarda yataklar, henüz doluydu; bu yataklarda hastalar, henüz uyuyanlar ya da giysileriyle uzanıvermiş olanlar yatmaktaydı. K., kapıları kapalı dairelerin kapısını vuruyor ve Marangoz Lanz'ın orada oturup oturmadığını

soruyordu. Çoğunlukla kapıyı bir kadın açıyor, soruyu duyduktan sonra odanın içine, yatakta doğrulan birine dönüyordu. “Bu bey, Marangoz Lanz adında biri burada mı oturuyor, diye soruyor.” “Marangoz Lanz mı?” diye soruyordu yataktaki. K. ise, soruşturma kurulunun hiç kuşkusuz orada olmamasına ve bu nedenle de işinin bitmesine karşın, “Evet,” diyordu. Pek çokları, Marangoz Lanz’ı bulmanın K. için çok önemli olduğuna inanıyorlar, uzun süre düşünüyorlar, adı Lanz olmayan ya da çok uzaktan Lanz’ı çağrıştıran bir marangozdan söz ediyorlar, komşulara soruyorlar, böyle birinin pansiyoner olarak oturabileceğini veya kendilerinden daha iyi bilgi verebilecek birinin bulunabileceğini düşündükleri uzak bir daireye kadar K.’ya eşlik ediyorlardı. Sonunda K.’nın sormasına hemen hiç gerek kalmadı; böylece bütün katlarda dolaştırıldı. Başlangıçta çok pratik bulduğu planından ötürü şimdi pişmanlık duyuyordu. Beşinci kata varmazdan önce bu aramayı kesmeye karar verdi, onu daha da yukarıya çıkarmak isteyen, genç ve sevimli bir işçiye veda ederek aşağı indi. Ama sonra bütün bu çabaların boşa çıkmasından yine öfkeye kapılarak geri döndü ve beşinci kattaki ilk kapıya vurdu. Küçük odanın içinde ilk gördüğü şey, büyük bir duvar saati oldu; saat onu gösteriyordu. “Burada Marangoz Lanz diye biri oturuyor mu?” diye sordu. O sırada bir leğende çocuk çamaşırları yıkamakta olan parlak siyah gözlü, genç bir kadın, “Buyrun,” dedi ve ıslak eliyle yandaki odanın açık duran kapısını gösterdi.

K., bir toplantıya geldiğini sandı. Çok değişik kişilerden oluşma bir kalabalık –içeriye girene kimse aldırmamıştı– orta büyüklükte, iki pencereli bir odayı doldurmuştu; tavanın hemen altında, bütün odayı dolanan bir balkon vardı; bu balkon da tamamen doluydu; insanlar ancak iki büklüm durabiliyorlar, kafaları ve sırtlarıyla tavana değiyorlardı. Odanın havasını çok boğucu bulan K., yine dışarı çıktı ve kendisini büyük bir olasılıkla yanlış anlamış olan genç kadının yanına gitti: “Ben bir marangozu, Lanz adında birini sormuştum.” “Evet,” dedi kadın, “lütfen içeri girin.” K., belki bu çağrıya uymayacaktı, ancak kadın, ona doğru gelmiş, kapının tokmağını tutmuş ve şöyle demişti: “Sizden sonra kapıyı kapatmak zorundayım, çünkü içeri başka kimsenin girmesine izin yok.” “İyi olur,” dedi K., “oda zaten dolmuş.” Ama sonra yine de dönüp odaya girdi.

Kapının hemen yanında konuşmakta olan iki adamın –adamlardan biri, iyice öne uzatmış olduğu elleriyle para sayma hareketi yaparken, karşısındaki bakışlarını onun gözlerine dikmişti– arasından K.’ya doğru bir

el uzandı. Elini uzatan, kırmızı yanaklı, küçük bir erkek çocuktu. “Gelin, gelin,” dedi. K., kendini onun rehberliğine bıraktı ve o zaman, karınca gibi kaynaşan kalabalığın arasından yine de dar bir yolun geçtiği anlaşıldı; görünüşe bakılırsa bu yol, kalabalığı iki gruba ayırmaktaydı; K.’nın sağdaki ve soldaki ilk sıralarda kendisine dönük hemen hiçbir yüzle karşılaşmaması, ama yalnızca, konuşmaları ve jestleriyle kendi gruplarından olanlara seslenen insanların sırtlarını görmesi de bunu doğruluyordu. Çoğunun üstünde siyah renkli, eski, uzun, omuzlarından sarkan, bayramlık redingotlar vardı. K.’yı şaşırtan da yalnızca bu giysiler oldu, yoksa yöresel nitelikte bir siyasi toplantıya geldiğini düşünebilirdi.

Salonun K.’nın götürüldüğü öteki ucunda, çok alçak ve yine tıklım tıklım dolu bir setin üstünde, çapraz yerleştirilmiş küçük bir masa vardı; masanın arkasında, setin hemen kenarında oturan kısa boylu, şişman ve sık sık soluk alıp veren bir adam, o sırada arkasında, ayakta durmakta olan –dirseklerini koltuğun arkalığına dayamış, bacaklarını da çaprazlama bitiştirmiş– biriyle kahkahalar atarak konuşmaktaydı. Kimi zaman birini taklit eder gibi, kolunu hızla havaya kaldırıyordu. K.’ya rehberlik eden çocuk, ona vermek istediği haberi ulaştırmakta güçlük çekti. İki kez ayak parmaklarının ucunda yükselerek bir şeyler söylemeye çalıştıysa da, yukarıdaki adam ona dikkat etmedi. Ancak sette duranlardan biri çocuğu gösterdikten sonradır ki, adam ona döndü ve eğilerek, alçak sesle söylediklerine kulak verdi. Sonra saatini çıkardı ve hızla K.’ya baktı. “Bir saat beş dakika önce gelmeniz gerekirdi,” dedi. K., karşılık vermek istediyse de, zaman bulamadı, çünkü adam konuşur konuşmaz, salonun sağ yarısından genel bir homurtu yükselmişti. “Bir saat beş dakika önce gelmeniz gerekirdi,” diye yineledi adam, daha yüksek sesle ve yine hızla, bu kez aşağıya, salona baktı. Bunun üzerine homurtu da güçlendi ve adam konuşmasını sürdürmeyince, ancak ağır bir tempoyla yavaşladı. Şimdi salon, K.’nın girdiği andan çok daha sessizdi. Yalnızca balkondakiler, konuşmalarını kesmemişlerdi. Loşluğun, dumanlı havanın ve toz bulutlarının arasında K.’nın görebildiği kadarıyla, üstleri başları aşağıdakilerden daha kötüydü. Bazıları, yaralanmasınlar diye, başlarıyla tavanın arasına koymak için yanlarında yastıklar getirmişlerdi.

K., konuşmaktan çok, gözlemde bulunmaya karar vermişti. Bu nedenle, sözde geç kalışından ötürü kendini savunmaktan vazgeçip yalnızca şöyle demekle yetindi: “Geç kalmış olsam bile, şimdi buradayım.” Bu sözleri, yine salonun sağ yanından gelen bir alkış sesi izledi. Kolay elde edilebilen

insanlar, diye düşündü K., kendisini rahatsız eden tek şey, salonun sol yanındaki sessizlikti; salonun şimdi arkasına düşen bu bölümünden ancak tek tük alkış sesleri gelmişti. K., herkesi bir çırpıda kazanabilmek, bu gerçekleşmediği takdirde, ötekileri de, en azından geçici olarak, kendi safına çekebilmek için ne söyleyebileceğini düşündü.

“Evet,” dedi adam, “ama artık sorgunuzu şimdi yapmakla yükümlü değilim,” – homurtu yine duyuldu, fakat bu kez yanlış anlamadan kaynaklanmıştı; çünkü adam, salondakileri eliyle susturduktan sonra, konuşmasını şöyle sürdürdü: “Gelgelelim bugün kuralın dışına çıkarak böyle bir şey yapacağım. Ne var ki, böyle bir gecikme bir daha yinelenmemeli. Şimdi öne çıkın!” Biri setten aşağı atladı, K. da böylece boşalan yere çıktı. Masaya sımsıkı yapışık duruyordu; arkasındaki kalabalık o kadar büyüktü ki, sorgu yargıcının masasını ve dahası, belki de yargıcın kendisini setten aşağı itmemek için kalabalığa direnmek zorundaydı.

Öte yandan sorgu yargıcının bu duruma aldırdığı yoktu ve istifini bozmaksızın koltuğunda oturmaktaydı; arkasındaki adama bir şey daha söyleyip konuşmayı bitirdikten sonra, elini masanın üstündeki tek nesne olan küçük bir not defterine uzattı. Bu, bir okul defterini andırıyordu ve karıştırıla karıştırıla biçimini artık tümüyle yitirmişti. “Peki,” dedi sorgu yargıcı; defteri biraz karıştırdıktan sonra, saptama yaparcasına bir ses tonuyla K.’ ya döndü: “Badanacı mısınız?” “Hayır,” dedi K., “büyük bir bankada birinci şefim.” Bu yanıtı aşağıdan, sağ yandaki gruptan gelen bir gülme izledi; gülüşleri öylesine içtendi ki, K. da kendini tutamayarak onlara katıldı. İnsanlar, elleriyle dizlerine dayanmışlardı ve ağır öksürük nöbetleri geçiriyormuş gibi sarsılıyorlardı. Balkondakiler arasında bile gülenler vardı. Görünüşe bakılırsa, aşağıdakilere sözünü geçiremeyen ve çok kızmış olan sorgu yargıcı, öfkesini balkondan çıkarmaya çalıştı, ayağa fırlayarak balkondakilere tehditler savurdu; başka zaman pek göze çarpmayan kaşları, şimdi bol kıllı, kapkara ve iri birer kitle gibi gözlerinin üzerinde çatılmıştı.

Salonun sol yanı ise hâlâ sessizdi; orada insanlar, sıralar halinde dizilmişler, yüzlerini sete çevirmişlerdi ve gerek oradaki konuşmaları, gerekse karşı grubun gürültüsünü ses çıkarmaksızın dinlemekteydiler; arada sırada aralarından birinin öteki gruptakilerle ortak hareket etmesine bile ses çıkarmıyorlardı. Sayıları daha az olan sol grup üyeleri de aslında herhalde sağdakiler kadar önemsizdiler, ama davranışlarındaki dinginlik, onlara sanki

daha önemliymişler gibi bir görünüm kazandırıyordu. K. konuşmaya başladığında, onların anlayışı doğrultusunda konuştuğundan emindi.

"Bir badanacı olup olmadığım yolundaki sorunuz, sayın sorgu yargıcı – aslına bakarsanız, sormuş da değilsiniz, yüzüme karşı öyle olduğumu söylediniz–, hakkımda yürütülen soruşturmanın bütünü açısından belirleyici nitelikte. Şimdi karşı çıkarak, bunun bir soruşturma olmadığını söyleyebilirsiniz, çok haklısınız; çünkü yapılan, ancak ben öyle kabul ettiğim takdirde bir soruşturma olabilir. Ama ben, şu an için yapılanı da bir soruşturma olarak tanıyorum, bir ölçüde acıma duyduğum için. Zaten bütün bunları biraz olsun ciddiye almak, ancak acıma duyulduğu takdirde olasıdır. Bunun aşağılık bir soruşturma olduğunu söylemiyorum, fakat bu nitelendirmeyi, kendi değerlendirmeniz için, böylece görüşlerinize sunmuş olmak isterim."

K., konuşmasına ara verip aşağıya, salona baktı. Söyledikleri, sert sözlerdi, amaçladığından da sert kaçmıştı, ama doğruydu. Birkaç kişi tarafından olsun, alkışlanmaya değerdi; gelgelelim herkes sessizdi, herhalde büyük bir heyecanla bundan sonra söyleyecekleri bekleniyordu; belki de bu sessizliğin altında, her şeye son verecek bir patlama oluşmaktaydı. Yalnız şimdi salonun sonundaki kapının açılması, herhalde işini bitirmiş olan genç çamaşırcı kadının içeri girmesi ve dikkati çekmemek için harcadığı çabaya karşın, bazılarının bakışlarını üzerinde toplaması, rahatsız ediciydi. K.'yı gerçekten mutlu kılan tek insan ise, sorgu yargıcı olmuştu, çünkü sözlerinden doğrudan etkilenmişe benziyordu. O ana kadar ayakta dinlemişti, zira balkondakileri korkutmak için ayağa kalktığında, K.'nın konuşmasına yakalanmıştı. Konuşmaya ara verildiğinde, sanki oturduğu belli olsun istemez gibiydi. Büyük bir olasılıkla sakin gözükmek için, yine küçük not defterini aldı.

"Boşuna," diye devam etti K., "defteriniz de söylediklerimi doğruluyor, sayın sorgu yargıcı." Bu yabancı toplulukta yalnızca kendi sakin sözlerini duymaktan memnun olan K., defteri sorgu yargıcından çekip almaya ve sanki tiksiniyormuşçasına, orta yapraklarından birinden parmaklarının ucuyla tutup havaya kaldırmaya bile cesaret etti; böylece üstleri sık yazılmış satırlarla dolu, lekeli, kenarları sararmış sayfalar, iki yandan aşağı doğru sarkmıştı. K., "Bunlar, sayın sorgu yargıcının belgeleri," diyerek, defteri masanın üstüne attı. "Okumaya devam edin, sayın sorgu yargıcı,

çünkü içine bakmamın olanaksız olmasına karşın, bu suç listesinden korkmuyorum, bakmam olanaksız dedim, çünkü ancak iki parmağımla tutabilirim.” Sorgu yargıcının, masaya düştüğü gibi kalmış olan deftere uzanması, biraz düzene sokmaya çalışması ve okumak üzere yeniden eline alması, ancak derin bir aşağılanmışlığın göstergesi olabilirdi; en azından böyle yorumlanmalıydı.

İlk sıradaki insanların yüzleri öylesine büyük bir heyecanla K.’ya yönelmişti ki, K. da bir süre aşağıya, onlara baktı. Hepsi yaşlıca erkeklerdi, bazıları beyaz sakallıydı. K.’nın konuşmasından bu yana içine girdiği durağanlıktan, sorgu yargıcının aşağılanmasıyla bile çıkmamış bu topluluğu asıl etkileyebilecek olanlar, belki de bunlardı.

“Benim başıma gelen,” diye sürdürdü K. konuşmasını, eskisinden biraz daha alçak sesle ve hep ilk sıradakilerin yüzlerine bakarak; bu, konuşmasına daha güçlü bir anlatım kazandırıyordu, “benim başıma gelen, tek bir olay ve bu niteliğiyle ciddiye de almadığım için, çok önemli değil; ama bu olay, pek çok kişiye uygulanmakta olan bir işlemin göstergesi. Ben burada kendimi değil, onları savunmak için bulunuyorum.”

K., farkında olmaksızın sesini yükseltmişti. Bir ara birisi, ellerini havaya kaldırarak alkışladı ve “Bravo!” diye bağırdı. “Evet, neden olmasın ki! Bravo! Tekrar bravo!” İlk sıradakiler arasından sakallarını sıvazlayanlar oldu, sesi duyanların hiçbiri dönüp bakmadı. K. da adamın söylediklerine önem vermedi, ama yine de daha bir cesaret bulmuştu; artık herkesin alkışlamasını gereksinmiyordu; salondakilerin düşünmeye başlamış olmaları ve arada sırada birinin kendi safına katılması, yeterliydi.

“Bir konuşmacı olarak alkış toplamak niyetinde değilim,” dedi K., bu düşünceyle, “böyle bir şeyi başarabileceğimi de sanmıyorum. Sayın sorgu yargıcı, herhalde çok daha iyi konuşuyordur; çünkü bu, kendisinin uğraşı gereği. Benim tek istediğim, herkesin gözleri önündeki bir uygunsuzluğun yine herkesin önünde tartışılması. Bakın anlatayım: Bundan yaklaşık on gün kadar önce tutuklandım, tutuklanma olgusunun kendisine yalnızca gülüp geçiyorum, ama şimdi konumuz bu değil. Sabahın köründe yatağımda baskına uğradım, belki de –sorgu yargıcının söylediklerine bakılırsa, böyle bir şey olasılıkdışı değil–, evet, belki de gelenlere, yine benim gibi suçsuz olan herhangi bir badanacıyı tutuklama emri verilmişti, fakat beni seçtiler. Yandaki oda, nezaket nedir bilmeyen iki nöbetçi

tarafından işgal edilmişti. Tehlikeli bir haydut olsaydım eğer, bundan daha iyi önlem alınamazdı. Ayrıca bu nöbetçiler, ahlaken düşük insanlardı, gevezelikleriyle beni bunalttılar, rüşvet istediler, türlü bahanelerle çamaşır ve giysi koparmaya kalkıştılar, kahvaltımı gözümün önünde utanmazca midelerine indirdikten sonra, sözde kahvaltı getirmek için para istediler. İş, bu kadarla da kalmadı. Üçüncü bir odaya, gözetmenin önüne götürüldüm. Bu, çok değer verdiğim bir hanımın odasıydı ve bu odanın benim yüzümden, ama kusurum olmaksızın gerek nöbetçilerin, gerekse gözetmenin varlığıyla nasıl bir anlamda kirletildiğine tanık olmak zorunda kaldım. Sakin kalabilmek, kolay değildi. Yine de bunu başardım ve gözetmene tamamen sakin olarak –kendisi burada olsaydı, bunu hiç kuşkusuz doğrulardı– neden tutuklandığımı sordum. Peki, biraz önce sözünü ettiğim hanımın koltuğunda, kendini beğenmişliğin en ahmak örneği gibi oturuşu gözümün önünden hâlâ gitmeyen gözetmen, ne yanıt verdi dersiniz? Baylar, aslına bakarsanız hiçbir yanıt vermedi, belki de gerçekten hiçbir şey bilmiyordu, beni tutuklamıştı ve bu kadarı, onu memnun etmeye yetmişti. Hatta bir adım daha atmış ve o hanımın odasına benim bankamda çalışan küçük dereceli üç memur getirmişti; bunlar, sözünü ettiğim hanıma ait fotoğraflara dokunup bunları karmakarışık etmekle meşguldüler. Bu memurların getirilişlerinin elbet bir başka amacı daha vardı; ev sahibem ve hizmetçisi gibi, onların da tutuklandığıma ilişkin haberi yaymaları, herkesin gözündeki saygınlığıma zarar vermeleri ve özellikle bankadaki konumumu sarsmaları öngörülmüştü. Gelgelelim bunları biraz olsun başaramadılar, aslında son derece sıradan bir insan olan ev sahibem bile –burada kendisinin adını onurlandırarak söylüyorum, adı, Bayan Grubach'tır–, evet, Bayan Grubach bile böyle bir tutuklanmanın, kendilerine yeterince dikkat edilmeyen erkek çocuklarının sokakta gerçekleştirdikleri bir saldırıdan daha öte bir anlam taşımadığını anlayabildi. Yineliyorum, bütün bunlar yalnızca birtakım nahoş durumlarla karşılaşmama ve geçici bir öfkeye kapılmama yol açtı, ama daha kötü sonuçlara da yol açamaz mıydı?"

K., bu noktada sözünü kesip sessiz oturan sorgu yargıcına baktığında, adamın tam o sırada kalabalığın içinden birine bakışlarıyla bir işaret verdiğinin ayırdına vardığını sandı. Bunun üzerine gülümseyerek, "Şu anda sayın sorgu yargıcı, içinizden birine gizli bir işaret veriyor," dedi. "Demek ki aranızda, yukarıdan yönetilenler var. Şimdi bu işaretin ıslıklara mı, yoksa alkışlara mı yol açmasının öngörüldüğünü bilmiyorum ve olayı önceden ele

vermekle, işaretin anlamını öğrenmekten son derece bilinçli olarak feragat ediyorum. Bunu kesinlikle umursamıyorum ve sayın sorgu yargıcını, şu aşağıdaki paralı adamlarına gizli işaretler vermek yerine, yüksek sesle buyruklar verme konusunda herkesin gözü önünde yetkili kılıyorum; örneğin bir defasında, ‘Şimdi ıslıklayın,’ ondan hemen sonra da, ‘Şimdi alkışlayın,’ diyebilir.”

Sorgu yargıcı, utandığından ya da sabırsızlığından, koltuğunda kıpırdanıp duruyordu. Arkasında bulunan, daha önce de konuşmuş olduğu adam, onu genel olarak cesaretlendirmek ya da özel bir tavsiyede bulunmak için, yargıca doğru eğildi. Aşağıdakiler alçak sesle, fakat hararetli hararetli birbirleriyle konuşmaktaydılar. Daha önce düşünceleri onca birbirine karşıtmış gibi gözüken iki grup, karışmıştı; kimileri parmaklarıyla K.’yı, başkaları da sorgu yargıcını gösteriyorlardı. Odanın dumanlı havası çok rahatsız ediciydi, uzaktakilere daha dikkatle bakılabilmesini bile engelliyordu. Bu hava, özellikle galeridekiler için rahatsız edici olmalıydı; galeriye gelenler, olup bitenleri daha iyi öğrenebilmek için, ürkek bir ifadeyle ve yan yan sorgu yargıcını kollamayı unutmaksızın, toplantıya katılanlara alçak sesle sorular yöneltmek zorunda kalıyorlardı. Yanıtlar da eller siper edilerek, yine alçak sesle veriliyordu.

“Bitirmek üzereyim,” dedi K., ortada bir çan olmadığı için de, yumruğunu masaya indirdi; bu hareketin yarattığı korkuyla, yargıcın ve ona akıl vermekte olan adamın kafaları bir anda birbirinden ayrıldı. “Bu olay, bütünüyle bana çok uzak, konuyu bu nedenle soğukkanlı değerlendirebiliyorum ve sizler de, bu sözde yargılamayı biraz olsun önemsiyorsanız eğer, beni dinlemekle çok yararlı çıkabilirsiniz; söylediklerim üzerinde karşılıklı konuşmayı daha sonraya ertelemenizi diliyorum, çünkü zamanım yok ve biraz sonra çıkıp gideceğim.”

Ortalık bir anda sessizleşti; K., artık toplantıya bu kadar egemendi. Şimdi salondakiler, başlangıçta olduğu gibi bağrışıp durmuyorlardı, alkış bile yoktu ama görünüşe bakılırsa, insanlar inanmışlardı ya da neredeyse inanmak üzereydiler.

“Hiç kuşku yok ki,” dedi K. çok alçak sesle, çünkü toplantıdakilerin hepsinin kulak kesilmiş olmaları hoşuna gidiyordu; bu sessizliğin içersinde kendini gösteren dalgalanma, en hayranlık dolu alkışlardan bile daha kışkırtıcıydı, “hiç kuşku yok ki, bu mahkemenin bütün açıklamalarının

arkasında, yani benim olayıma gelirsek, tutuklanmanın ve bugünkü sorgulamanın arkasında büyük bir örgüt bulunuyor. Bu, emrinde yalnızca rüşvet alan nöbetçiler, budala gözetmenler ve en iyi olasılıkla, fazla açgözlü olmadıkları söylenebilecek sorgu yargıçları çalıştırmakla kalmayıp yüksek ve en yüksek düzeydeki yargıçlarla, uşaklardan, yazıcılardan, jandarmalardan, dahası –korkmadan söylüyorum–, cellatlardan oluşma, böyle durumlarda varlığı kaçınılmaz bir topluluğu da çatısı altında barındıran bir örgüt. Peki ya bu örgütün varlık nedeni, baylar? Bu neden, suçsuz insanların tutuklanmasından ve bunlar hakkında anlamsız, çoğu zaman da, benim durumumda olduğu gibi, sonuçsuz bir soruşturma açılmasından başka bir şey değil. Bütün bu saçmalığın ortasında, memurların en kötü yozlaşmalara sürüklenmeleri nasıl önlenebilir? Bu, olanaksızdır ve böyle en yüksek düzeydeki yargıç, bunu kendisi için bile başaramaz. İşte bu nedenle nöbetçiler, tutuklananın sırtındaki giysileri çalmaya çalışıyorlar, gözetmenler başkalarının evlerine zorla giriyorlar ve işte yine bu nedenle, suçsuz insanların, sorguya çekilecek yerde, bütün bir kalabalığın önünde aşağılanmaları yeğleniyor. Nöbetçiler bana, tutuklananların eşyalarının konduğu depolardan söz ettiler. Tutuklananların bin bir çabayla edindikleri eşyaların –elbet hırsız depo bekçilerinden arta kaldığı ölçüde– çürümeye terk edildiği bu depolardan birini görmek isterdim.”

K.’nın konuşması, salonun öteki ucundan gelen cırtlak bir bağırtıyla kesildi; K., ne olduğunu görebilmek için ellerini gözlerine siper etti; bulanık gün ışığı, salondaki dumanlı havaya beyazımsı bir renk vermişti ve insanın gözünü kamaştırmaktaydı. Ses, çamaşırcı kadından geliyordu; K., kadın daha salona girerken onun önemli bir rahatsızlık kaynağı olduğunu saptamıştı. Kadının o anda kabahatli olup olmadığı anlaşılmıyordu. K., yalnızca bir adamın kadını kapının yakınındaki bir köşeye çekmiş olduğunu ve orada kendine bastırdığını görebildi. Ama cırtlak sesle bağıran, kadın değil, adamdı; adam ağzını iyice açmış olarak tavana bakıyordu. Çevrelerinde küçük bir kalabalık toplanmıştı; yakındaki galeri ziyaretçileri, K.’nın toplantıya getirmiş olduğu ciddiyet havasının böylece kesintiye uğramış olmasından çok hoşlanmışa benziyorlardı. İlk anda K.’nın içinden de hemen oraya koşmak geldi; düzeni sağlamasından ve en azından o çifti salondan çıkarmasından herkesin hoşnut kalacağını da düşünüyordu; gelgelelim önündeki sıralarda bulunanlar, oldukları yerde kaldılar, kimse ne

yerinden kımıldadı, ne de K.'ya yol verdi. Tam tersine, K.'yı engellediler; yaşlı adamlar kollarını kaldırdılar ve bir el –K., dönüp bakmaya vakit bulamamıştı– arkadan K.'yı yakaladı; K., aslında artık çifti düşünmez olmuştu; sanki özgürlüğünün kısıtlandığını, tutuklanma işinin ciddiye bindiğini duyumsar gibiydi; bu nedenle, hiçbir şeye aldırmaksızın kürsüden aşağı atladı. Şimdi kalabalıkla göz gözeydi. Yoksa bu insanları yanlış mı değerlendirmişti? Konuşmasının yaratacağı etkiyi gözünde aşırı mı büyütmüştü? O konuştuğu sürece, salondakiler rol yapmışlar ve şimdi, yani K. sonuçlara geldiğinde, rollerinden mi bıkmışlardı? Ne biçim suratlardı çevresindekiler! Siyah, nokta gibi gözler yuvalarında oynayıp duruyordu, yanaklar sarhoşlarınki gibi sarkıktı, uzun sakallar sert ve seyrekti ve insan elini bu sakalların içine soktuğunda, sanki kılları tutmuyor, yalnızca parmaklarını pençe gibi yapmakla kalıyordu. Sakalların altında ise –ve K.'nın yaptığı asıl keşif buydu–, ceket yakalarında çeşitli büyüklükte ve renklerde işaretler parlamaktaydı. Gözün görebildiği kadarıyla, bu işaretlerden herkeste vardı. Aslında herkes, sağda ve solda yer alan taraflar, bir bütün oluşturmaktaydı ve K., ansızın arkasına dönüp baktığında, ellerini kucağında kavuşturmuş, sakin bir ifadeyle aşağısını izleyen sorgu yargıcının yakasında da aynı işaretleri gördü. "Ya!" diye bağırdı K., ellerini havaya kaldırarak; ansızın bilincine vardığı gerçek yüzünden kabına sığamaz olmuştu. – "Gördüğüm kadarıyla sizler, hepiniz memursunuz, karşı çıktığım o yozlaşmış çete, sizlersiniz, birer dinleyici ve hafiye olarak buraya doluştunuz, sözde taraflar oluşturdunuz, taraflardan biri beni sınamak için alkışladı; öğrenmek istediğiniz, suçsuz insanların nasıl baştan çıkarılacağıydı. Umarım buraya gelişiniz boşuna olmadı, ya birinin sizden suçsuzluğunun savunulmasını beklemesiyle eğlendiniz ya da… bırak beni, yoksa tokadı yersin," diye bağırdı K., çok yakınına kadar sokulmuş, titrek bir ihtiyara, "ya da gerçekten bir şeyler öğrendiniz. Uğraşınızda hepinize mutluluklar dilerim." Hızlı bir hareketle, masanın kenarında duran şapkasını aldı ve sessizliğin içersinde, mutlak anlamda şaşkınlığın yarattığı sessizlikte, kalabalığı yararak çıkışa yöneldi. Ama sorgu yargıcı herhalde K.'dan daha çabuk davranmıştı, çünkü onu kapıda beklemekteydi. "Bir saniye," dedi K., durdu, ama sorgu yargıcına değil, tokmağını yakalamış olduğu kapıya baktı. "Bir konuya dikkatinizi çekmek istiyorum," dedi sorgu yargıcı, "belki henüz farkında değilsiniz, ama bugün kendinizi, bir sorgulamanın, durum ne olursa olsun, bir tutukluya sağladığı yarardan yoksun kıldınız." K., yine kapıya bakarak güldü. "Aşağılık herifler sizi!"

diye bağırdı. “Bütün sorgularınız sizin olsun,” ve kapıyı açıp merdivenlerden aşağı koştu. Arkasından, olup bitenleri büyük bir olasılıkla üniversite öğrencilerinin ciddiyetiyle tartışmaya başlayan, yeniden canlanan toplantının gürültüsü yükseldi.

Boş toplantı salonunda / Üniversite öğrencisi / Kalem odaları

K., ondan sonraki bir hafta boyunca her gün yeni bir haber bekledi, sorgulamadan feragat edişinin ciddiye alınmış olabileceğine bir türlü inanamıyordu; ama beklediği haber cumartesi akşamına kadar gelmeyince, açıkça söylenmeksizin, aynı binaya aynı saatte yine çağrılmış olduğu sonucuna vardı. Bu nedenle, pazar günü kalkıp aynı yere gitti; bu kez merdivenlerden ve koridorlardan hiç duraklamaksızın geçti; onu anımsayan birkaç kişi, kapılarının önünden geçerken K.'yı selamladılar; fakat K., bu kez kimseye bir şey sorma gereksinimini duymadı ve kısa sürede doğru kapının önüne geldi. Vurması üzerine, kapı hemen açıldı ve K., kapıda duran, artık tanıdığı kadına fazla bakmaksızın hemen yan odaya geçmek istedi. "Bugün toplantı yok," dedi kadın. "Neden toplantı olmasın?" diye soran K., duyduğuna inanmak istemedi. Ama kadın, yan odanın kapısını açarak onu inandırdı. Oda, gerçekten de boştu ve bu boşluğu içersinde, geçen pazar olduğundan daha acınası bir görünümdeydi. Sette, eski yerinde duran masanın üstünde birkaç kitap vardı. "Kitaplara bakabilir miyim?" diye sordu K.; bunu, özellikle merak duyduğundan değil, fakat bütünüyle boşuna gelmiş olmamak için sormuştu. Kadın, "Hayır," diyerek kapıyı yeniden kapattı, "buna izin yok. Kitaplar sorgu yargıcına ait." "Demek öyle," dedi K., başını sallayarak, "herhalde bunlar, yasa kitapları ve insanın yalnız suçsuz yere değil, fakat aynı zamanda hiçbir şey bilmeksizin hüküm giymesi de bu yargılama türünün özelliklerinden." K.' nın ne dediğini tam olarak anlamamış olan kadın, "Herhalde öyledir," karşılığını verdi. "O halde ben gidiyorum," dedi K. "Sorgu yargıcına bir şey söyleyeyim mi?" diye sordu kadın. "Siz onu tanıyor musunuz?" "Elbet," dedi kadın, "kocam, mübaşirdir." K., son defasında içinde yalnızca bir çamaşır leğeninin bulunduğu odanın şimdi eksiksiz döşenmiş bir oturma odasına dönüşmüş olduğunu ancak o zaman fark etti. Onun şaşkınlığını gören kadın, "Evet, burada lojmanımız var," dedi, "fakat buna karşılık toplantı günleri odayı boşaltmamız gerekiyor. Kocamın işinin bazı tatsız yanları da var." "Odaya pek şaşmıyorum," dedi K., kadına kızgın bir ifadeyle bakarak, "asıl şaştığım, evli olmanız." "Yoksa son toplantı sırasında, sizi konuşurken rahatsız etmeme yol açan olaya mı dokundurmada bulunuyorsunuz?" diye sordu kadın. "Elbet," dedi K., "gerçi bugün olay, artık geride kaldı ve

neredeyse unutuldu, ama o gün beni neredeyse çok öfkelendirmişti diyebilirim. Şimdi ise evli bir kadın olduğunuzu kendiniz söylüyorsunuz.” “Aslında konuşmanızın yarıda kalması, zararınıza olmadı. Çünkü sonradan bu konuşmaya ilişkin çok olumsuz değerlendirmeler yapıldı.” “Olabilir,” dedi K., sözü başka yere çevirmek isteyerek, “ama bu, sizi bağışlatmaz.” “Beni tanıyanların hepsinin gözünde bağışlandım,” diye yanıtladı kadın, “bana o gün sarılan adam, uzun zamandır peşimde. Genelde çok çekici olmayabilirim, fakat ona göre öyleyim. Bunu engelleyebilmek olanaksız, kocam da durumu kabullendi; işini yitirmek istemediği sürece de kabullenmek zorunda, çünkü o erkek, aslında bir üniversite öğrencisi ve büyük bir olasılıkla ilerde daha da güçlü bir konuma gelecek. Peşimi hiç bırakmıyor, siz geldiğinizde de o henüz gitmişti.” “Aslında bu durum da ötekilere uyuyor,” dedi K., “onun için beni şaşırtmıyor.” “Niyetiniz, burada bazı şeyleri düzeltmek mi?” diye sordu kadın, ağır ağır, sınarcasına; sanki gerek kendisi, gerekse K. için tehlikeli olan bir şey söyler gibiydi. “Bu kanıya daha önce, şahsen çok hoşuma giden konuşmanızdan varmıştım. Ne var ki, konuşmanın yalnızca bir bölümünü duyabildim, başını kaçırdım; sonunda ise öğrenciyle birlikte yerde yatıyordum.” Kadın, kısa bir aradan sonra, “Burası çok berbat bir yer,” diyerek K.’ nın elini yakaladı. “Bir şeyleri düzeltmeyi başarabileceğinize inanıyor musunuz?” K., hafifçe gülümsedi ve kadının yumuşak elleriyle tuttuğu elini biraz çevirdi. “Aslına bakarsanız,” dedi, “burada sizin deyişinizle, bir şeyleri düzeltmek, benim işim değil ve bunu, örneğin sorgu yargıcına söyleseydiniz, ya alay konusu olurdunuz ya da cezalandırılırdınız. Ben, bütün bunlara hiç kuşkusuz isteyerek karışmadım; buradaki adalet mekanizmasının düzeltilmesinin gerekli olması da uykularımı kaçırmazdı aslında. Gelgelelim sözde tutuklanmam nedeniyle –çünkü tutuklandım–, kendi yararım için buraya karışmak zorunda kaldım. Ama bu arada size herhangi bir yardımım dokunabilecekse, bunu memnuniyetle yaparım. Yani insanlara duyduğum sevgiden ötürü değil, fakat siz de bana yardım edebilirsiniz de, onun için.” “Nasıl yapabilirim bunu?” diye sordu kadın. “Örneğin, şimdi bana şu masadaki kitapları göstererek.” Kadın, “Elbet gösteririm,” diye yanıtlayarak, K.’yı arkasından sürükledi. Masadakiler, eski ve yıpranmış kitaplardı, birinin cildi, ortasından kopmak üzereydi, parçalar ipliklerin ucunda sallanıyordu. “Burada her şey ne kadar pis,” dedi K., başını sallayarak; kadın, K. daha elini kitaplara uzatmadan, önlüğüyle en azından üstünkörü bir toz aldı. K., en üstte duran kitabın kapağını açtığında, açık

saçık bir resimle karşılaştı. Resimde çıplak bir erkekle yine çıplak bir kadın, bir kanepede oturmaktaydılar, resim çizenin edepsiz amacı ortadaydı; fakat işini öylesine beceriksiz yapmıştı ki, sonunda ortada yalnızca, bedenlerin aşırı vurgulanması nedeniyle resimden taşan, abartılı bir biçimde dimdik oturan ve yanlış perspektiften ötürü güçlükle birbirlerine dönebilmiş bir erkekle bir kadın kalmıştı. K., elindeki kitabın sayfalarını daha fazla çevirmedi; ikinci kitabın kapağını açtı; bu, "Grete'nin Kocası Hans Yüzünden Çektiği Acılar" adlı bir romandı. "Demek üzerinde çalışılan yasa kitapları bunlar!" dedi K. "Ve ben, böyle insanlar tarafından yargılanacağım." "Size yardım edeceğim," diye karşılık verdi kadın. "İster misiniz yardım etmemi?" "Bunu gerçekten kendinizi tehlikeye atmadan yapabilir misiniz? Çünkü biraz önce kocanızın üstlerine çok bağımlı olduğunu söylemiştiniz." "Yine de size yardım etmek istiyorum," dedi kadın. "Gelin, bunu konuşmamız gerek. Bana yönelik tehlikeden de artık söz etmeyin; tehlikeden, ancak korkmak istediğimde korkarım. Gelin." Kadın, seti göstererek, K.'dan kendisiyle birlikte basamağa oturmasını istedi. İkisi de oturduktan sonra, "Çok güzel, koyu renk gözleriniz var," dedi bakışlarını K.'nın yüzüne kaldırarak, "benim gözlerimin de güzel olduğunu söylerler, ama sizinkiler çok daha güzel. Gözleriniz daha o zaman, yani buraya ilk geldiğinizde de dikkatimi çekmişti. Sonradan buraya, toplantı odasına girmemin nedeni de gözlerinizdi, bunu başka zaman asla yapmam, hatta buraya girmem, bir anlamda yasaktır da." "Demek olay bundan ibaret," diye düşündü K., "bana kendisini öneriyor, buradaki herkes gibi, o da bozulmuş, adliye memurlarından da doğal olarak bıkmış, bu nedenle önüne gelen yabancıya gözlerinin güzelliğinden dem vurarak övgüler yağdırıyor." K., sanki bu düşüncelerini yüksek sesle dile getirmiş ve böylece de tutumunu kadına açıklamış gibi, bir şey söylemeksizin yerinden kalktı. "Bana yardım edebileceğinizi sanmıyorum," dedi, "bana gerçekten yardım edebilmek için, yüksek düzeydeki memurlarla ilişkiler gerek. Siz ise hiç kuşkusuz yalnızca çevrede sürüyle dolanıp duran, sıradan görevlileri tanımaktasınız. Onları elbet iyi tanıyorsunuzdur ve bazı şeyler yaptırabilirsiniz, bundan kesinlikle eminim, gelgelelim onlara yaptırabileceğinizin en fazlası bile, davanın kesin sonucu bakımından hiçbir önem taşımayacaktır. Bu yüzden, yalnızca bazı dostlarınızla aranızı bozmuş olacaksınız. Böyle bir şey olsun istemiyorum. Bu insanlarla bugüne kadarki ilişkilerinizi sürdürün, çünkü bence siz, onlarsız olamazsınız. Aslında bunu söylerken üzülmüyor değilim, çünkü deminki övgünüze bir biçimde yine de

karşılık vermiş olmak için, sizin de benim hoşuma gittiğinizi söyleyebilirim, özellikle şimdi yaptığınız gibi, bana hüzünlü baktığınızda; ayrıca üzülmenize de gerek yok. Siz, savaşmak zorunda olduğum toplumdansınız, ama kendinizi o toplum içerisinde çok iyi hissediyorsunuz, hatta üniversite öğrencisini bile seviyorsunuz, sevmeseniz bile, en azından kocanıza yeğliyorsunuz. Bu, söylediklerinizden kolayca anlaşılıyordu.” Bu sözler üzerine, “Hayır,” diye bağıran kadın, oturduğu yerde kaldı ve yalnızca K.’nın, geri çekmekte geç kaldığı eline sarıldı. “Şimdi çıkıp gidemezsiniz, kafanızda bana ilişkin yanlış bir değerlendirmeyle çıkıp gidemezsiniz. Şimdi gitmeyi gerçekten içiniz götürür müydü? Birazcık daha burada kalmanıza değmeyecek kadar önemsiz miyim?” K., “Beni yanlış anlıyorsunuz,” diyerek oturdu, “burada kalmam, sizin için gerçekten önemliyse, memnuniyetle kalırım, çünkü zamanım var, bugün bir duruşma yapılacağı beklentisiyle buraya gelmiştim. Daha önce söylediklerimle tek amaçladığım, sizden davam konusunda benim için hiçbir girişimde bulunmamanızı rica etmekti. Ancak davanın sonucunu hiç önemsemediğimi ve herhangi bir mahkûmiyetin beni yalnızca güldüreceğini düşünürseniz eğer, bundan da alınmamanız gerekir. Elbet bunları, davanın gerçekten sonuçlanması koşuluyla söylüyorum, ama bunun olacağından çok kuşkuluyum. Asıl düşüncemi soracak olursanız eğer, yargılama tembellikten, unutkanlıktan, dahası, belki de memurların korkularından ötürü yarıda kaldı ya da pek yakında yarıda kalacak. Bir başka olasılık da, davanın daha büyük bir rüşvet elde edebilmek umuduyla, yalnızca görünüşte sürdürülmesi; bunun boşuna olacağını bugünden söyleyebilirim, çünkü ben kimseye rüşvet yedirmem. Belki benim için bir iyilik yapabilir ve sorgu yargıcına ya da önemli haberleri yaymaktan hoşlanan başka birine, benim asla ve asla beyleri zengin eden numaralardan hiçbirisiyle, bir rüşvete razı edilemeyeceğimi söyleyebilirsiniz. Böyle bir çaba, bütünüyle boşuna olur, bunu kendilerine açıkça bildirebilirsiniz. Ayrıca belki şimdiye kadar onlar da bunu anlamışlardır; ama durum böyle değilse bile, bunu şimdiden öğrenmelerini pek önemsemiyorum. Gerçi böylesi, hem onların boşuna çaba harcamalarını, hem de benim birtakım nahoş durumlarla karşılaşmamı engellerdi; ama sözünü ettiğim nahoş durumlardan her birinin aynı zamanda karşı taraf için bir darbe olduğunu bildiğim takdirde, bunları üstlenmeye memnuniyetle hazırım. Ve bunların birer darbe olmasını da sağlayacağım. Sorgu yargıcını tanıyor musunuz?” “Elbet tanıyorum,” dedi kadın, “size yardım önerdiğimde, ilk düşündüğüm de oydu. Onun yalnızca

alt düzeyde bir memur olduğunu ise hiç bilmiyordum, ama siz söylediğinize göre, herhalde öyle olduğu doğrudur. Fakat yine de sorgu yargıcının üst makamlara ilettiği raporun belli bir etkisinin bulunduğuna inanıyorum. Ve sorgu yargıcı, çok rapor yazar. Memurların tembel olduklarını söylüyorsunuz, ama hiç kuşkusuz hepsi öyle değil, özellikle de bu sorgu yargıcı tembel değil, çok fazla yazıyor. Örneğin son pazar, duruşmalar akşama kadar sürdü. Herkes gitti, fakat sorgu yargıcı salonda kaldı; öyle ki, ona lamba getirmek zorunda kaldım; yalnızca küçük bir mutfak lambam vardı, ama sorgu yargıcı memnun kaldı ve hemen yazı yazmaya başladı. O arada o pazar izinli olan kocam döndü, eşyalarımızı alıp yeniden odamızı düzenledik; sonradan komşularımız da geldiler; bir mum yakıp gevezelik ettik, kısacası sorgu yargıcını unutup yatmaya gittik. Sonra, herhalde gecenin epey geç bir saatinde, uyandım; yatağın yanında sorgu yargıcı duruyordu, kocamın üstüne ışık düşmesin diye elini lambaya siper etmişti; aslında gereksiz bir önlemdi, çünkü kocamın uykusu öyle derindir ki, o ışık bile kendisini uyandıramaz. Korkumdan neredeyse bağıracaktım, fakat sorgu yargıcı çok dostça davrandı, beni dikkatli olmam konusunda uyarıp o saate kadar yazı yazdığını, sonra lambamı geri vermek için uğradığını ve beni uyurken bulduğu anı hiçbir zaman unutmayacağını söyledi. Bütün bunlarla anlatmak istediğim, yalnızca sorgu yargıcının gerçekten çok rapor yazdığı, özellikle de sizinle ilgili olarak: Çünkü sizin ifadenizin alınması, hiç kuşkusuz pazar günkü duruşmanın esas konularından biriydi. Böylesine uzun raporlar, elbet bütünüyle önemsiz olamaz. Bunun dışında, size anlattığım olaydan sorgu yargıcının bana kur yaptığını ve şimdi, sıcağı sıcağına –varlığımı herhalde ancak şimdi fark etmiş olmalı– onun üzerinde büyük etkim olabileceğini anlamışsınızdır. Bana çok önem verdiği konusunda elimde başka kanıtlar da var. Dün bana, çok güvendiği ve birlikte çalıştığı üniversite öğrencisi aracılığıyla ipek çoraplar armağan etti; bunu, sözde duruşma salonunu derleyip topladığım için yapmış; ama bu, yalnızca bir bahane, çünkü bu işi yapmak, benim görevim ve kocam da bu iş için para alıyor. Güzel çoraplar, bakın," –kadın bacaklarını uzattı, eteğini dizlerine kadar sıyırdı ve kendisi de çoraplarına baktı– "güzel çoraplar, ama aslında fazla ince ve bana uygun değil."

Kadın ansızın konuşmasını kesti, sakinleştirmek istiyormuş gibi, elini K.'nın elinin üstüne koydu ve fısıldadı: "Susun, Bertold bize bakıyor!" K., ağır ağır bakışlarını kaldırdı. Toplantı odasının kapısında genç bir adam

duruyordu; ufak tefek yapılıydı, bacakları dümdüz sayılamazdı, içinde parmaklarını sürekli gezdirdiği kısa, seyrek, kızıl rengi bir sakalla kendine saygınlık kazandırmaya çalışmaktaydı. K., ona merakla baktı; çünkü bilinmeyen hukuk bilimi alanında çalışan bir üniversite öğrencisiyle ilk kez karşılaşıyordu; bu genç adam, ileride büyük bir olasılıkla yüksek memuriyetlere de ulaşacaktı. Öğrenci, görünüşte K. ile hiç ilgilenmedi, bir an için sakalının içinden çektiği bir parmağıyla kadına işaret etti ve pencereye yürüdü; kadın, K.'ya eğilerek fısıldadı: "Bana kızmayın, sizden çok rica ederim, hakkımda kötü de düşünmeyin, ama şimdi ona, o iğrenç insana gitmek zorundayım, şu çarpık bacaklarına bakın hele! Fakat hemen dönerim ve ondan sonra, kabul ederseniz, sizinle giderim, nereye isterseniz giderim, benimle istediğinizi yapabilirsiniz, buradan olabildiğince uzun bir zaman için ayrılmaktan mutluluk duyacağım, aslında hiç dönmemek üzere ayrılmak isterdim." Kadın, hafiften K.'nın elini de okşadıktan sonra fırlayıp pencereye koştu. K., farkında olmaksızın kadının elini yakalamak isterken, boşluğa uzandı. Kadın, ona gerçekten de baştan çıkarıcı gelmişti ve K., çok düşünmesine karşın, kendini onun çekiciliğine bırakmamak için bir neden bulamıyordu. Kadının onu belki de mahkemenin yararına kafese koymak isteyebileceği bahanesini kafasından zahmet çekmeksizin kovdu. Nasıl kafese koyabilirdi ki? K., mahkemeyi, en azından kendisiyle bağıntılı olduğu ölçüde, istediği an paramparça edebilecek kadar özgür değil miydi? Kendine bu kadar olsun güvenmiyor muydu? Üstelik kadının yardım önerisi içten gibi gelmişti ve belki bütünüyle değersiz de sayılamazdı. Belki de sorgu yargıcısından ve onun dümen suyunda gidenlerden öç almanın en iyi yolu, bu kadını onlardan ayırıp kendi safına çekmekti. O zaman sorgu yargıcının, K.'ya ilişkin yalan raporlar düzenlemekle geçmiş, yorucu bir günün gecesinde, geç saatlerde, kadının yatağını boş bulması gibi bir durum da düşünülebilirdi. Yatak, kadın artık K.'ya ait olduğu için, pencerede duran bu kadın, kaba ve ağır kumaştan dikilme, koyu renk giysinin içindeki bu balık etinde, kıvrak ve sıcak beden bütünüyle K.'ya ait olduğu için boş kalırdı.

K., kadına ilişkin olumsuz düşünceleri kafasından böylece kovduktan sonra, pencerenin yanında kısık sesle sürdürülmekte olan ikili görüşmenin fazla uzadığı izlenimine kapıldı; sete önce parmaklarıyla, sonra da yumruğuyla vurdu. Öğrenci, kadının omzunun üzerinden K.'nın bulunduğu yöne baktıysa da, istifini bozmadı, hatta kadına daha bir yaklaşıp sarıldı.

Kadın, onu dikkatle dinliyormuşçasına başını iyice eğdi; adam da konuşmasına fazla ara vermeksizin, onun boynuna bir öpücük kondurdu. Bu hareketi, kadının yakınmaları doğrultusunda, öğrencinin ona uyguladığı tiranizmin bir kanıtı sayan K., ayağa kalktı ve odanın içinde volta atmaya başladı. Bu arada öğrenciye yan gözle bakarak, ondan olabildiğince çabuk nasıl kurtulabileceğini düşünmeye koyuldu; bu nedenle, herhalde K.'nın zaman zaman ayaklarını yere vurmaya da dönüşen dolaşmasından tedirgin olan öğrencinin söyledikleri işine bile geldi: "Sabredemiyorsanız eğer, çıkıp gidebilirsiniz. Aslında daha önce de çıkıp gidebilirdiniz ve kimse sizi aramazdı. Hatta diyebilirim ki, gitmeniz gerekirdi, daha ben içeri girdiğimde, hemen gitmeniz gerekirdi." Bu sözler, düşünülebilecek her türlü öfke patlamasını dile getiriyor olabilirdi, ama aynı sözlerin, hoşuna gitmeyen bir sanıkla konuşan müstakbel bir mahkeme görevlisinin yukarıdan bakışını yansıttığı da kesindi. K., öğrenciye iyice yaklaştıktan sonra durdu ve gülümseyerek konuşmaya başladı: "Sabırsızım, bu doğru, ama bu sabırsızlığı gidermenin en iyi yolu, sizin bizden ayrılmanız olacak. Fakat buraya inceleme amacıyla geldiyseniz eğer –duyduğuma göre üniversite öğrencisiymişsiniz–, o zaman burayı size bırakmaya ve bu hanımla birlikte çıkıp gitmeye memnuniyetle hazırım. Hem yargıç olabilmek için daha çok çalışmak zorundasınız. Gerçi adalet sisteminizi henüz pek iyi tanımıyorum, fakat öyle sanıyorum ki, bu sistemi yalnızca –itiraf etmem gerekirse, daha şimdiden utanma nedir bilmeksizin pek iyi becerdiğiniz– o kaba konuşmalarla işletebilmek olanaksızdır." "Bu adamın böyle elini kolunu sallayarak çıkıp gitmesine izin vermemeleri gerekirdi," dedi öğrenci, kadına K.' nın hakaret dolu konuşması için bir açıklama yapmak istercesine, "yanlış oldu. Bunu sorgu yargıcına da söyledim. Sorgular arasında bu adam, en azından odasında tutulmalıydı. Bu sorgu yargıcı bazen anlaşılmaz biri olup çıkıyor." K., "Bunlar gereksiz konuşmalar," diyerek elini kadına doğru uzattı. "Gelin." "Ya, öyle demek," dedi öğrenci, "hayır, hayır, onu elde edemeyeceksiniz," ve sonra kendisinden beklenemeyecek bir güçle, kadını bir koluyla kavrayıp havaya kaldırdı, iki büklüm, aşağıdan sevecen bakışlarla kadına bakarak kapıya seğirtti. Bu arada K.'dan bir ölçüde korktuğu açıkça belliydi, ama buna karşın serbest kalan eliyle kadının kolunu okşayıp sıkarak K.'yı kışkırtmaktan çekinmedi. K., öğrencinin yanında birkaç adım koştu, onu yakalamaya ve gerekirse eğer, boğazına da sarılmaya hazırdı, fakat tam o sırada kadın konuştu: "Hiç çaresi yok, beni aldırtan, sorgu yargıcı; sizinle

gelemem, bu küçük yılan, beni bırakmıyor.” K., “Ve siz de kurtarılmayı istemiyorsunuz,” diye bağırarak elini öğrencinin omzuna koydu; öğrenci, K.’nın elini ısırmaya çalıştı. Kadın, “Hayır,” diye bağırıp iki eliyle birden K.’ ya karşı koydu, “hayır, hayır, sakın yapmayın bunu, ne yaptığınızı sanıyorsunuz! Bu, benim sonum demek olurdu. Bırakın onu, yalvarırım size, lütfen onu bırakın. O, yalnızca sorgu yargıcının buyruğunu yerine getiriyor ve beni ona götürüyor.” K., düş kırıklığından ötürü öfkeyle, “O halde gitsin, sizi de artık görmek istemiyorum,” dedi ve öğrencinin sırtına bir yumruk indirdi; hafiften sendeleyen genç adam, düşmemiş olmasının sevinciyle, yüküyle birlikte daha da yükseğe sıçradı. K., ağır adımlarla onları izledi; bunun bu insanların karşısında uğradığı ilk tartışma götürmez yenilgi olduğunu anlamıştı. Ama bu yüzden korkmasına elbet gerek yoktu, yenilgiye uğramasının tek nedeni, savaşı kendisinin istemiş olmasıydı. Evde kaldığı ve alışılagelmiş yaşamını sürdürdüğü takdirde, bu insanların her birinden bin kat üstün olacaktı ve o zaman yine bunların her birini, bir tekmede yolundan kovabilirdi. K., kafasında bu zavallı öğrencinin, bu şımarık delikanlının, çarpık bacaklı sakallının Elsa’nın yatağının önünde diz çökmesinin ve ellerini kavuşturarak, ondan kendisini bağışlamasını dilemesinin ne denli gülünç bir sahne olacağını canlandırdı. Bu düşünce öylesine hoşuna gitti ki, ilk fırsatta öğrenciyi Elsa’ya götürmeye karar verdi.

K., merakından kapıya da koştu; kadının nereye götürüldüğünü görmek istiyordu; herhalde öğrenci onu sokakta da kolunun altında taşıyacak değildi. Bu arada gidilecek yolun düşündüğünden çok kısa olduğu anlaşıldı. Evin kapısının hemen karşısında bulunan, dar bir ahşap merdiven, büyük bir olasılıkla çatı katına çıkmaktaydı; merdiven bir dönüş yaptığından, sonu gözükmüyordu. Öğrenci, kadını bu merdivenden yukarı taşıdı, o zamana kadarki koşmadan bitkin düştüğünden, artık çok ağır ve inleyerek çıkıyordu. Kadın, eliyle aşağıda bulunan K.’yı selamladı, omuzlarını kaldırıp indirerek bu kaçırılmada bir suçunun olmadığını anlatmaya çalıştı, ama bu hareketine bakılarak halinden şikâyetçi olduğu pek söylenemezdi. K., yüzüne herhangi bir ifade vermeksizin, bir yabancıya bakar gibi baktı, ne düş kırıklığına uğradığını, ne de bu düş kırıklığını kolayca atlatabileceğini belli etmek istiyordu.

Artık ikisi de gözükmez olmuşlardı; ama K., hâlâ kapıda duruyordu. Elinde olmaksızın, kadının onu yalnızca aldatmakla kalmayıp sorgu

yargıcına götürüldüğü bahanesiyle yalan da söylediğini düşünüyordu. Çünkü sorgu yargıcı herhalde çatı katında oturup bekleyecek değildi. Ahşap merdiven ise, insan ne kadar bakarsa baksın, hiçbir açıklama getirmiyordu. O sırada merdivenin başında küçük bir kâğıt gören K., oraya gitti ve kâğıdın üstüne, sanki bir çocuğun elinden çıkma, acemi işi yazıyla, “Mahkeme kalemlerine gider,” diye yazılmış olduğunu gördü. Demek mahkeme kalemleri burada, daireleri kiraya verilen bu yapının tavan arasındaydı, öyle mi? O zaman bu, fazla saygı uyandıramayacak bir kurumdu ve bir davalı için, en yoksul kesimden gelme kiracıların kullanmadıkları öteberilerini attıkları bir yere kalemlerini yerleştiren bir mahkemenin ödeneğinin düşük olması gerektiğini düşünmek, yatıştırıcıydı. Gerçi yeterli ödeneğin bulunduğu, ama memurların, mahkeme için harcanmasına olanak tanımadan bu paraya saldırdıkları da olasılık dışı değildi. Dahası, K.’nın o zamana kadarki deneyimlerinin ışığında, bu çok daha büyük bir olasılıktı; gerçi mahkemenin böylesine yozlaşmış olması, bir davalı yönünden bakıldığında, aşağılayıcı bir durumdu, fakat aslına bakılırsa mahkemenin parasal yoksulluğuna oranla daha rahat ettiriciydi. Şimdi K., ilk sorguda davalının tavan arasına çağrılmasından utanılmış ve onun kendi evinde rahatsız edilmesinin yeğlenmiş olmasını da anlayışla karşılıyordu. K.’nın bankada, bir bekleme odası da bulunan büyük bir odası varken ve bu odanın kocaman penceresinden baktığında, aşağıda kentin kalabalık alanını görebilirken, tavan arasında oturan yargıcın durumu pek hoş sayılamazdı. Ne var ki K., rüşvetlerden ve zimmete geçirilen paralardan oluşma yan gelirlere sahip değildi; ayrıca bir kadını kolunun altına sıkıştırıp bürosuna getirebilecek bir adamı da yoktu. Ama en azından şimdiki yaşamında, böyle bir şeyden özveride bulunmaya memnuniyetle hazırdı.

K. henüz duvara yapıştırılmış kâğıdın önünde dururken merdivenlerden çıkan bir adam, açık duran kapıdan, içinden duruşma salonunun da görülebildiği oturma odasına baktı ve sonra K.’ya, biraz önce burada bir kadın görüp görmediğini sordu. “Siz, mübaşir olmalısınız,” dedi K. “Evet,” diye karşılık verdi adam, “ah, siz de davalı K.’sınız, şimdi ben de sizi tanıdım, hoş geldiniz.” Ve böyle bir hareketi hiç beklememiş olan K.’ya elini uzattı. K. bir şey söylemeyince, “Bugüne duruşma konmadı,” dedi. “Biliyorum,” karşılığını veren K., mübaşirin üstündeki sivil cekete baktı; ceketteki tek resmî işaret, birkaç normal düğmenin arasında bulunan, eski bir subay kaputundan kesilmişe benzeyen iki yaldızlı düğmeydi. “Biraz

önce karınızla konuştum. Ama artık burada değil. Öğrenci, onu sorgu yargıcına taşıdı.” “Görüyorsunuz işte,” dedi mübaşir, “onu hep benden alıp götürüyorlar. Bugün, günlerden pazar ve hiçbir iş yapmakla yükümlü değilim, ama sırf buradan uzaklaştırmak amacıyla, hiç de önemli olmayan bir haber iletmem için beni bir yere gönderiyorlar. Üstelik uzağa da göndermedikleri için, acele ettiğim takdirde zamanında geri dönebileceğime umut bağlıyorum. Dolayısıyla var gücümle koşuyorum, gönderildiğim dairede vermem gereken haberi kapı aralığından içeri bağırarak veriyorum, ama öylesine soluksuz kalmış oluyorum ki, herhalde hiçbir şey anlaşılmıyor, yine koşarak geri dönüyorum; gelgelelim öğrenci hep benden çabuk davranıyor, onun yolu daha kısa, yalnızca merdivenden aşağı koşması gerekiyor. Böylesine bağımlı olmasaydım eğer, onu çoktan duvara yapıştırıp bir sinek gibi ezerdim. Şurada, tam asılı duran kâğıdın yanında. Hep bunu düşlüyorum. Öğrenci burada, yerden biraz yüksekte ezilmiş, kolları iki yana açılmış, parmakları gerilmiş, çarpık bacakları bir çember oluşturacak biçimde dönmüş ve bütün çevresi de kan içinde. Ama bu, şimdiye kadar yalnızca bir düş olarak kaldı.” “Peki başka çare yok mu?” diye sordu K., gülümseyerek. “Bilemiyorum,” dedi mübaşir. “Ve şimdi iş daha da kötü, şimdiye kadar öğrenci, karımı yalnızca kendisi için alıp götürürdü, oysa şimdi onu, belirtmeliyim ki, çoktandır beklediğim gibi, sorgu yargıcına da götürüyor.” “Peki karınızın bu işte hiç suçu yok mu?” diye sordu K.; içindeki kıskançlığı öylesine güçlü duyumsuyordu ki, bu soruyu sorarken kendisini zorlaması gerekmişti. “Elbet var,” diye karşılık verdi mübaşir, “dahası, en büyük suç onun. Çünkü genç adama yapıştı. Adama gelince, o zaten bütün kadınların peşinde. Yalnızca bu binada, gizlice girdiği beş daireden kapı dışarı edildi. Karım ise bütün binanın en güzel kadını ve karşı koyma hakkından bir ben yoksunum.” “Durum böyleyse eğer, başka çare yok,” dedi K. “Neden olmasın?” diye sordu mübaşir. “Aslında korkağın biri olan öğrenciyi karıma dokunduğunda öyle bir pataklamak gerekir ki, bir daha böyle bir şeye kalkışamasın. Ama benim böyle bir şey yapmam yasak, başkaları da bana böyle bir iyilikte bulunmuyor, zira herkes ondan korkuyor. Bunu ancak sizin gibi bir adam yapabilirdi.” “Neden ben?” diye sordu K. hayretle. “Çünkü siz, davalısınız,” dedi mübaşir. “Evet,” diye karşılık verdi K., “ama asıl bundan ötürü o adamın, davanın sonucunu olmasa bile, büyük bir olasılıkla ön soruşturmayı etkilemesinden daha çok korkmam gerekir.” “Hiç kuşkusuz öyle,” dedi mübaşir; sanki K.’nın düşüncesi de kendisininki kadar

doğruymuş gibi söylemişti bunu. “Fakat bizde kural olarak umutsuz davalara bakılmaz.” “Bu görüşünüze katılmıyorum,” yanıtını verdi K., “ama bu, beni zaman zaman o üniversite öğrencisini biraz okşamaktan alıkoymayacak.” Mübaşir, biraz resmî bir ifadeyle, “Size gerçekten teşekkür borçlu olurum,” dedi, fakat bu en büyük dileğinin yerine getirilebileceğine aslında inanmıyor gibiydi. “Belki başka memurlarınız da aynı şeyi hak ediyorlardır,” diye sürdürdü K. konuşmasını, “hatta belki de hepsi.” “Evet, evet,” karşılığını verdi mübaşir, çok doğal bir şeyden söz ediliyormuşçasına. Sonra K.’ya, aralarındaki dostça havaya karşın, o ana değin, hiç bakmadığı kadar içten baktı ve ekledi: “Zaten insan, hep başkaldırır.” Ama bu konuşmadan yine de biraz tedirgin olmuş gibiydi, çünkü söyledikleriyle konuşmayı kesti: “Şimdi, geldiğimi mahkeme kalemine bildirmem gerekiyor. Siz de gelmek ister misiniz?” “Kalemde bir işim yok,” dedi K. “Mahkeme kalemlerini görürdünüz. Orada kimse sizinle ilgilenmeyecektir.” “Görmeye değer mi?” diye sordu K. duraksayarak, ama adamla gitmeyi de çok istiyordu. “Sizi ilgilendirebileceğini düşünmüştüm,” dedi mübaşir. “Peki,” karşılığını verdi K. sonunda, “sizinle geliyorum,” ve merdivenlerden çıkarken, mübaşirden daha hızlı davrandı.

Girerken neredeyse düşecekti, çünkü kapının arkasında bir basamak daha vardı. “İzleyicileri düşündükleri pek söylenemez,” dedi. “Hiç düşünmezler,” diye karşılık verdi mübaşir, “şu bekleme odasının haline bakın.” Oda, aslında uzun bir koridordu; bu koridor üstündeki kaba işçilik ürünü kapılar, tavan arasının tek tek bölümlerine açılmaktaydı. Doğrudan bir ışık girişinin bulunmamasına karşın, ortalık bütünüyle karanlık değildi, çünkü bazı bölümlerin koridora dönük yanlarında, sıradan tahta duvarlar yerine, tavana kadar uzanan tahta parmaklıklar vardı; bu parmaklıkların arasından hem biraz ışık giriyor, hem de masalarında yazı yazmakta olan ya da parmaklığın neredeyse tam yanında durmuş, aralıklardan koridordaki insanlara bakan memurlar görülebiliyordu. Herhalde günlerden pazar olduğu için, koridorda bekleyenlerin sayısı azdı. Hepsi de çok sade görünüşlüydü. Birbirlerinden neredeyse eşit uzaklıkta olmak üzere, koridorun iki yanına uzun sıralar halinde dizilmiş tahta banklara oturmuşlardı. Yüz ifadelerinden, oturuşlarından, sakal biçimlerinden ve kesinlikle saptanması olanaksız daha bir sürü ayrıntıdan anlaşıldığı kadarıyla çoğunun, toplumun üst kesimlerinden gelmesine karşın, üstleri başları bakımlı değildi. Ancak çengel bulunmadığından, şapkalarını –büyük

bir olasılıkla birbirlerini taklit ederek– tahta bankların altına koymuşlardı. Kapıya en yakın oturanlar, K.'yı ve mübaşiri gördüklerinde selamlamak üzere ayağa kalktılar; bunun üzerine ötekiler, kendilerinin de selam vermeleri gerektiğini düşündüler, bu nedenle iki adam geçerken herkes ayağa kalktı. Fakat hiçbir zaman dimdik durmuyorlardı, sırtları eğik, dizleri büküktü; yollardaki dilenciler gibi duruyorlardı. K., biraz arkasından gelen mübaşiri bekledikten sonra, "Ne kadar aşağılanmış olmalı bu insanlar," dedi. "Evet," diye karşılık verdi mübaşir, "bunlar, davalılar, burada gördüklerinizin hepsi davalı." "Sahi mi?" dedi K. "O zaman bunlar benim meslektaşlarım." Ve en yakınında bulunan, uzun boylu, zayıf, saçları hemen hemen kırlaşmış adama döndü. "Burada ne bekliyorsunuz?" diye sordu nazik bir tonla. Gelgelelim beklemediği bir anda kendisiyle konuşulması, adamı şaşırtmıştı; üstelik görünüşe bakılırsa, başka yerde kendine egemen olmayı becerebilecek ve pek çok insan karşısında üstünlüğünü kolayca elden bırakmayacak kadar görmüş geçirmiş biri olması, onun bu şaşkınlığını daha da acıklı kılıyordu. Şimdi bulunduğu yerde, bu kadar sıradan bir soruya ne karşılık vereceğini bilememişti ve sanki ona yardım etmekle yükümlüymüşler, sanki bu yardım gelmediği takdirde kimsenin ondan bir karşılık istemeye hakkı yokmuş gibi, başkalarına bakıyordu. O sırada yanına yaklaşan mübaşir, adamı yatıştırmak ve yüreklendirmek için konuştu: "Buradaki bey, size yalnızca ne beklediğinizi soruyor. Lütfen cevap verin." Mübaşirin herhalde yabancısı olmadığı sesi, adamın üzerinde daha iyi bir etki yaratmıştı. "Benim beklediğim…" diye konuşmaya başladıysa da, yine durakladı. Görünüşe bakılırsa, soruya çok kesin bir karşılık verebilmek için bu başlangıcı seçmişti, ama şimdi de gerisini getiremiyordu. Bekleyenlerden bazıları yaklaşıp grubu sarmışlardı; mübaşir onlara, "Çekilin, çekilin, yolu açın," dedi. Bekleyenler biraz geri çekilmekle birlikte, daha önce oturdukları yere kadar gitmediler. Kendisine soru yöneltilen ise bu arada kendine gelmişti ve cevap verirken, yüzünde küçük bir gülümseme bile vardı, "Bir ay önce davama ilişkin bazı kanıtlar sunmuştum, bunların sonuçlandırılmasını bekliyorum." "Galiba çok uğraşıyorsunuz," dedi K. "Evet," diye karşılık verdi adam, "çünkü dava, benim davam." "Ama herkes sizin gibi düşünmüyor," dedi K., "örneğin ben de davalıyım, fakat Tanrı sizi inandırsın, ne kanıt sundum, ne de buna benzer başkaca bir girişimde bulundum. Sizce bunu yapmak gerekli mi?" "Tam bilemiyorum," diye yanıtladı adam, kendine olan güvenini yine büyük ölçüde yitirmişti; herhalde K.'nın kendisine şaka yaptığını sanıyordu,

bu nedenle ve yine yanlış yapabileceği korkusuyla, aslında daha önceki yanıtını yinelemeyi yeğlerdi, fakat K.'nın sabırsız bakışları karşısında, "Bana gelince, kanıtlar sundum," demekle yetindi. "Galiba benim davalı olduğuma inanmıyorsunuz," diye sordu K. Adam, "Rica ederim, elbet inanıyorum," diyerek yana çekildi, ama karşılığı, inancı değil, korkuyu yansıtıyordu. K., "Bana inanmıyorsunuz, öyle mi?" diye sordu ve adamın boyun eğici tavrının etkisiyle, ayırdına varmaksızın, sanki onu inanmaya zorlarmışçasına, kolundan yakaladı. Bunu yaparken, canını acıtmak istememişti, zaten kolunu çok hafif tutmuştu; gelgelelim adam buna karşın, K. sanki onu iki parmağıyla değil, kızgın bir kerpetenle yakalamışçasına bağırdı. Bu gülünç bağırış, K.'nın ondan bütünüyle bıkmasına yol açtı; K.'nın davalı olduğuna inanmıyorlarsa, böylesi daha da iyiydi; belki adam onu bir yargıç sanıyor bile olabilirdi. Ve K., adama veda etmek için bu kez onu gerçekten de daha sıkı tuttu, gerisin geri, sıraya doğru itti ve ilerledi. "Davalıların çoğu aşırı duyarlı oluyor," dedi mübaşir. Şimdi arkalarında bekleyenlerin hemen hepsi, artık bağırmayı bırakmış olan adamı sarmışlardı ve bu olay konusunda onu inceden inceye sorgular gibiydiler. O sırada karşıdan K.'ya doğru bir nöbetçi geliyordu; nöbetçi olduğunun en önemli belirtisi, kını en azından rengine bakılırsa alüminyumdan yapılma kılıcıydı. K. buna şaşırdı ve elini bile uzattı. Bağırtıyı duyunca gelmiş olan nöbetçi, ne olduğunu sordu. Mübaşir, onu birkaç sözle yatıştırmak istedi; ama adam, duruma kendisinin de bir bakması gerektiğini söyleyip selam çaktıktan sonra acele, fakat kısa, büyük bir olasılıkla mafsal iltihabı elverdiği ölçüde atılan adımlarla yolunu sürdürdü.

K., nöbetçiyle ve koridordakilerle daha fazla ilgilenmedi, üstelik koridorun aşağı yukarı yarısına geldiğinde sağda, kapısı bulunmayan bir geçide sapılabileceğini de görmüştü. Mübaşire bunun doğru yol olup olmadığını sordu ve adam başını evet anlamında sallayınca, oraya saptı. Hep mübaşirin bir iki adım önünden gitmek zorunda oluşu canını sıkıyordu; böyle yapması, en azından burada, sanki tutuklanmış, öyle götürülüyormuş izlenimini uyandırabilirdi. Bu nedenle sık sık mübaşiri bekliyor, fakat adam yine hemen geride kalıyordu. Sonunda K., tedirginliğine bir son vermek için konuştu, "Artık burada işlerin nasıl yürüdüğünü gördüm, şimdi gitmek istiyorum." "Henüz her şeyi görmediniz," dedi faka basmayan mübaşir. Kendini üstelik gerçekten yorgun hisseden K., "Her şeyi görmek istediğim yok," dedi, "gitmek istiyorum, çıkışa nasıl varılır?" "Daha şimdiden

yolunuzu mu yitirdiniz?” diye sordu mübaşir hayretle, “Buradan köşeye kadar gideceksiniz, sonra sağdaki koridordan inip dosdoğru çıkışa geleceksiniz.” “Benimle gelin,” dedi K., “bana yolu gösterin, yoksa şaşırırım, burada bir sürü yol var.” “Olan tek yol, bu,” dedi mübaşir; şimdi sesi sitem doluydu, “sizinle yeniden geri dönemem, haberi iletmem gerek ve sizin yüzünüzden daha şimdiden çok zaman yitirdim.” “Benimle gelin,” diye yineledi K., sanki sonunda mübaşirin bir yalanını yakalamış gibi, bu kez daha sert ses tonuyla. “Böyle bağırmasanıza,” diye fısıldadı mübaşir, “burası bürolarla dolu. Yalnız başınıza dönmek istemiyorsanız eğer, biraz daha benimle gelin ya da ben haberimi iletene kadar burada bekleyin, o zaman memnuniyetle sizinle geri dönerim.” “Hayır, hayır,” dedi K., “beklemeyeceğim ve siz şimdi benimle gelmek zorundasınız.” K., bulunduğu odayı henüz doğru dürüst gözden geçirmemişti, çevredeki bir sürü tahta kapıdan biri açıldığında, ilk kez oraya dikkatle baktı. Herhalde K.’nın yüksek sesle konuşması üzerine gelmiş olan bir kız, “Beyefendi ne istiyorlar?” diye sordu. Kızın arkasından, uzaktan, yarı karanlığın içinden bir de adamın yaklaştığı görülüyordu. K., mübaşire baktı. Mübaşir, K. ile kimsenin ilgilenmeyeceğini söylemişti, oysa daha şimdiden iki kişi gelmişti bile, belki biraz sonra bütün memurlar dikkatlerini onun üzerinde toplayacaklar ve burada bulunuşunun nedenine ilişkin açıklama isteyeceklerdi. Yapabileceği tek anlaşılır ve kabul edilebilir açıklama, davalı olduğunu ve bir sonraki sorgunun tarihini öğrenmek istediğini belirtmek olabilirdi, ama K., özellikle bu açıklamayı yapmak istemiyordu, doğru değildi çünkü, buraya merakından gelmişti ya da –ki böylesi, daha da olanaksız bir açıklamaydı–, bu yargı sisteminin içinin de dış görünüşü kadar tiksindirici olduğunu saptama amacıyla buradaydı. Üstelik göründüğü kadarıyla K., bu varsayımında haklıydı da, artık daha fazla deşmek istemiyordu, şimdiye kadar gördüklerinden ötürü yeterince bunalmıştı, şu anda her kapının arkasından çıkabilecek, yüksek dereceli bir memurla karşılaşabilecek durumda değildi; buradan çıkıp gitmek istiyordu, mübaşirle birlikte ya da zorunlu olduğu takdirde yalnız başına.

Gelgelelim öyle sessiz durması, çevrenin dikkatini çekmiş olmalıydı; gerçekten de kızla mübaşir ona, sanki bir dakika sonra K., izlemeyi kaçırmak istemedikleri bir dönüşüme uğrayacakmışçasına bakmaktaydılar. Kapıda ise K.’nın daha önce uzaktan fark etmiş olduğu adam duruyordu; alçak kapının pervazına tutunmuştu ve sabırsız bir izleyici gibi, ayaklarının

ucunda hafiften sallanmaktaydı. K.’nın tutumunun hafif bir rahatsızlıktan kaynaklandığını ilk anlayan, kız oldu; bir koltuk getirip, “Oturmak ister misiniz?” diye sordu. K. hemen oturdu ve daha iyi bir destek sağlayabilmek için, dirseklerini koltuğun kenarlarına dayadı. “Hafif bir baş dönmesi geçiriyorsunuz herhalde?” diye sordu kız. Kızın yüzü, şimdi K.’nın çok yakınındaydı, bu yüzde bazı kadınlarda, özellikle gençliklerinin en güzel döneminde görülen o katı ifade vardı. “Üzülmeyin bu yüzden,” dedi kız, “bu, burası için alışılmadık bir durum değil, ilk kez gelen hemen herkes bu bunalımı geçirir. Buraya ilk gelişiniz mi? O zaman dediğim gibi, alışılmadık bir şey değil. Güneş olduğu gibi çatıya iniyor ve ısınan tahtalar yüzünden hava böyle ağırlaşıp boğucu oluyor. O nedenle burası, başkaca yararlı yanlarına karşın büro olarak kullanılmaya pek elverişli değil. Havaya gelince, başvuranların çok olduğu günlerde, yani hemen her gün, bu havayı solumak neredeyse olanaksız. Burada çok sayıda çamaşır asıldığını da düşünürseniz –ki, kiracılara bunu yapmak bütünüyle yasaklanamaz–, hafif bir bunalım geçirmiş olmanıza şaşmamanız gerekir. Ama insan sonunda bu havaya çok iyi alışıyor. İkinci ya da üçüncü gelişinizde buradaki bunaltıcı atmosferi artık hemen hiç algılamayacaksınız. Şimdi biraz daha iyi misiniz?” K., karşılık vermedi, ansızın gücünü yitirdiği için buradaki insanlara muhtaç olması çok zoruna gitmişti; ayrıca şimdi, yani geçirdiği bunalımın nedenlerini öğrendikten sonra, kendini daha iyi değil, fakat tersine, daha kötü hissediyordu. Kız, onun bu halini hemen anladı, K.’ya biraz temiz hava aldırabilmek için duvara dayalı duran çengelli bir sopayı yakalayıp bununla K.’nın tam üzerinde bulunan, lumboz penceresi biçiminde ve dışarı açılan bir pencereyi itti. Ancak içeriye bir sürü kurum dökülünce, deliği yeniden kapatmak ve kendi mendiliyle K.’nın ellerini kurumdan temizlemek zorunda kaldı; çünkü K., bunu kendisi yapamayacak kadar yorgundu. Aslında gitmesine yetecek ölçüde güçlenene kadar burada sessizce oturmayı yeğlerdi, ama çevresindekilerin gösterdikleri ilgi, bunun olmasını geciktiriyordu. Üstelik kız da şöyle demişti: “Burada kalamazsınız, çünkü trafiği aksatıyoruz.” K., bakışlarıyla burada ne gibi bir trafiği aksattığını sordu. “Eğer isterseniz, sizi ilkyardım odasına götürebilirim.” “Lütfen bana yardım edin,” dedi sonra kapıda duran adama, adam da hemen yaklaştı. Ne var ki K., ilkyardım odasına götürülmek istemiyordu; önlemek istediği şey, hep bir yerlere götürülmesinin sürdürülmesiydi, bu sürdükçe, durum kaçınılmaz olarak daha kötüleşecekti. Bu nedenle, “Artık yürüyebilirim,” dedi ve rahat oturmanın verdiği rehavet

yüzünden, titreyerek ayağa kalktı. Ama ondan sonra daha fazla ayakta kalamadı. “Olmuyor,” dedi başını sallayarak ve içini çekip yeniden oturdu. Her şeye karşın onu buradan kolaylıkla çıkarabilecek olan mübaşiri anımsadı, fakat adam çoktan gitmişe benziyordu, K. önünde duran kızla adamın arasından baktıysa da mübaşiri bulamadı.

“Bence,” diye konuşmaya başladı adam; şık giyimliydi ve özellikle iki uzun ve sivri uçla son bulan gri yeleğiyle dikkati çekiyordu, “beyefendinin rahatsızlığı buranın atmosferinden kaynaklanıyor, bu nedenle en iyi ve onun da en çok hoşuna gidecek olan çözüm, kendisini önce ilkyardım odasına götürmemiz değil, fakat bütünüyle bu bürolardan uzaklaştırmamızdır.” “Tam üstüne bastınız,” diye bağırdı K., sevincinden adamın lafını neredeyse ağzına tıkmıştı, “o zaman hiç kuşkusuz kendimi hemen daha iyi hissedeceğim, ayrıca o kadar bitkin de değilim, yalnızca biraz kollarıma girmenize ihtiyacım var, zaten yolumuz uzun değil, beni kapıya kadar götürün yeter, orada biraz basamaklara otururum ve çabucak kendime gelirim, çünkü böyle krizler geçirme gibi bir hastalığım yok, benim için de sürpriz oldu. Ne de olsa ben de bir memurum ve büro havasına alışkınım, ama burası çok fazla bunaltıcı, siz de söylüyorsunuz. O halde bana biraz yardım eder misiniz, çünkü başım dönüyor ve ayağa kalkınca kötü oluyorum.” Yanındakilerin kollarına girmelerini kolaylaştırmak için omuzlarını kaldırdı.

Gelgelelim adam isteneni yapmadı, pantolon ceplerindeki ellerini kıpırdatmaksızın yüksek sesle güldü. “Gördünüz mü,” dedi kıza, “demek doğru tahmin etmişim. Bu bey genellikle değil, fakat yalnızca burada kendini kötü hissediyor.” Kız da gülümsedi, ama bu arada, sanki adam K.’ya şaka yaparken biraz ileri gitmişçesine, parmak uçlarıyla hafifçe onun koluna vurdu. “Merak etmeyin,” dedi adam, hâlâ gülerek, “ben bu beyi gerçekten dışarıya çıkarmak istiyorum.” “İyi o zaman,” diye karşılık verdi kız, zarif başını bir an eğerek. Sonra yine üzüntüyle bakışlarını önüne dikmiş olan ve görünüşe bakılırsa herhangi bir konuda bilgi almayı gereksinmeyen K.’ya, “Bu gülüşü fazla önemsemeyin,” dedi, “bu bey… sizi tanıştırabilirim, değil mi?” (bey, bir el hareketiyle izin verdi) “…evet, bu bey, Bilgiverici’dir. Bekleyenlere gereksindikleri bütün bilgileri verir ve yargı sistemimiz halk arasında pek bilinmediğinden, çok bilgi istenir. Onun ise her soruya verilecek bir yanıtı vardır, günün birinde canınız isterse onu bu bakımdan sınayabilirsiniz. Ama bu, onun tek ayrıcalığı değildir, ikinci

ayrıcalığı da giyiminin şıklığıdır. Bizler, yani biz memurlar demek istiyorum, bir defasında, buraya başvuranlarla hep ilk konuşan kişi olan Bilgiverici'nin, ilk izlenimin saygınlığı açısından şık giyinmesi gerektiğini düşünmüştük. Bizim giyimimiz ise, benim kılığımdan hemen görebileceğiniz gibi, ne yazık ki çok kötü ve eski modadır; giyim kuşam için harcama yapmanın pek anlamı da yok, çünkü neredeyse hep bürolardayız, zaten burada yatıp kalkıyoruz. Fakat dediğim gibi, bir defasında Bilgiverici için güzel giysileri gerekli bulmuştuk. Ama böyle giysiler bu bakımdan biraz tuhaf olan yönetimimizden sağlanamadığından, aramızda bir şeyler topladık –başvuru sahipleri de katkıda bulundular– ve ona bu güzel giysilerle daha başkalarını da aldık. Şimdi artık iyi bir izlenim bırakmak için her şey hazır sayılır, fakat o, gülüşüyle bu izlenimi bozuyor ve insanları ürkütüyor." "Evet, öyle," dedi adam alaylı bir ifadeyle, "ama bütün mahrem konularımızı bu beye neden anlattığınızı anlayamıyorum, daha doğrusu neden zorla dinlettiğinizi, çünkü onun öğrenmek gibi bir isteği hiç yok. Bir bakın, herhalde kendi sorunlarına dalmış, öylece oturmakta." K.'nın içinden karşı çıkmak bile gelmiyordu, kız iyi niyetli olabilirdi, belki de amacı K.'yı avutmak ya da ona kendini toparlayabilmesi için olanak sağlamaktı, fakat bunun için seçtiği yol yanlıştı. "Gülmenizi ona açıklamak zorundaydım," dedi kız, "çünkü enikonu hakaret gibiydi." "Onu sonunda buradan çıkarırsam, sanırım daha ağır hakaretleri bile bağışlayacaktır." K. hiçbir şey söylemedi, dahası başını kaldırıp bakmadı bile, bu iki insanın kendisini cansız bir nesneymişçesine tartışma konusu yapmalarına sabırla dayandı, üstelik böylesi çok daha hoşuna gidiyordu. Ama ansızın bir kolunda Bilgiverici'nin, öteki kolunda da kızın ellerini hissetti. "Haydi bakalım, zayıf adam," dedi Bilgiverici. Şaşkınlıkla karışık bir sevinçle, "İkinize de çok teşekkür ederim," diye karşılık veren K. yavaş yavaş ayağa kalktı ve üstündeki yabancı elleri kendisi en çok destek gereksindiği yerlere götürdü. Koridora yaklaşırlarken kız, K.' nın kulağına, "Bilgiverici'yi olduğundan iyi göstermeyi özellikle önemsediğim sanılabilir," diye fısıldadı, "ama şuna inanılsın ki, ben doğruyu söylemek istiyorum. Onun yüreği katı değildir. Hasta başvuru sahiplerini dışarı çıkarmak gibi bir görevi yok, oysa gördüğünüz gibi, bunu yine de yapıyor. Belki hiçbirimiz katı yürekli değiliz, belki hepimiz herkese sevinerek yardım ederdik, gelgelelim mahkeme memurları olduğumuzdan, kolaylıkla katı yürekliymişiz ve kimseye yardım etmek istemiyormuşuz izlenimi doğabiliyor. Ben bu yüzden neredeyse acı çekiyorum." "Burada biraz

oturmak istemez misiniz?” diye sordu Bilgiverici, artık koridora çıkmışlardı ve K.’nın daha önce konuştuğu davalının tam önündeydiler. K., ondan neredeyse utanıyordu, daha önce adamın önünde dimdik durmuştu, şimdi ise iki kişi onu desteklemek zorundaydılar, şapkasını Bilgiverici parmaklarının ucunda sallayıp duruyordu, saçları bozulmuş, terli alnına sarkmıştı. Ama davalı bütün bunların hiç ayırdına varmıyor gibiydi, onun üzerinden bakan Bilgiverici’nin önünde boynunu bükmüş duruyordu ve yalnızca orada bulunuşunu bağışlatmak çabasındaydı. “Başvurularımın bugün sonuçlandırılamayacağını biliyorum,” dedi, “fakat yine de geldim işte, burada bekleyebileceğimi düşündüm, bugün pazar, nasılsa zamanım var ve burada kimseyi rahatsız etmiyorum.” “Bu yüzden bu kadar özür dilemeniz gerekmiyor,” diye yanıtladı Bilgiverici, “titizliğiniz çok övgüye değer, gerçi burada gereksiz yer kaplamaktasınız, ama ben buna karşın canımı sıkmadığı sürece işinizi kılı kırk yararcasına takip etmenizi engellemek istemiyorum. İnsan, görevlerini utanç verici biçimde savsaklayanları gördükçe sizin gibilere sabretmesiyi öğreniyor. Oturun.” “Başvuru sahipleriyle konuşmayı nasıl da biliyor,” diye fısıldadı kız. K., başıyla onayladı, ama Bilgiverici sorusunu bir kez daha sorunca anında kendine geldi: “Burada oturmak istemez misiniz?” “Hayır,” dedi K., “dinlenmek istemiyorum.” Bunu olabildiğince kesin söylemişti, oysa gerçekte otursa, çok iyi gelecekti; deniz tutmuş gibiydi. Kendini kaba dalgalı denizde giden bir gemideymiş gibi hissediyordu. Sanki ahşap duvarlara sular çarpıyor, koridorun derinliklerinden su baskınından kaynaklanma bir gürültü geliyor, koridor olduğu gibi sallanıyor, her iki yanda bekleyenler bir inip bir kalkıyorlardı. K.’ya eşlik eden kızla adamın sakin halleri bu durumda daha bir anlaşılmazdı. K., bütünüyle onların elindeydi, bıraktıkları takdirde bir kalas gibi düşeceği kesindi. İkisinin küçük gözlerinden çıkan keskin bakışlar çevreyi taramaktaydı; K., onların tekdüze adımlarını hissediyordu, hem de ayak uydurmamasına karşın, çünkü neredeyse adım adım taşınmaktaydı. Sonunda onunla konuştuklarının ayırdına vardı, ama ne dediklerini anlamadı, yalnızca her şeyi dolduran, içinden sanki bir sireninki gibi yüksek ve hiç değişmeyen bir tonun geldiği gürültüyü duyuyordu. “Sesinizi yükseltin,” dedi başı önüne eğik, ve utandı, çünkü yanındakilerin, ona anlaşılmaz gelse bile, yeterince yüksek sesle konuşmuş olduklarını biliyordu. Sonunda önündeki duvar yarılmışçasına üstüne temiz hava esti ve yanında şöyle dendiğini duydu: “Önce gitmek istiyor, ama sonra kapının burası olduğunu istersen yüz kez

söyle, yerinden kımıldamıyor.” K., kızın açmış olduğu çıkış kapısının önünde durduğunun ayırdına vardı. Sanki bütün güçleri bir anda geri dönmüş gibiydi, özgürlükten bir tadımlık almak için hemen basamaklardan birine adım attı ve orada kendisine doğru eğilen refakatçilerine veda etti. “Çok teşekkür ederim,” diye yineledi, ikisiyle de tekrar tekrar tokalaştı ve ancak, büro havasına alışmalarından ötürü, merdivenden gelen daha temiz havaya dayanamadıklarını görür gibi olduğunda ellerini bıraktı. Neredeyse hiç yanıt veremiyorlardı ve K. çok hızlı davranarak kapıyı kapatmasaydı, kız belki de düşecekti. K., bir an daha sakin durdu, bir cep ayasının yardımıyla saçlarını düzeltti, merdivenin bir sonraki sahanlığında duran şapkasını aldı –şapkayı oraya herhalde Bilgiverici atmış olmalıydı– merdivenlerden aşağı öylesine canlı ve öyle uzun sıçrayışlarla indi ki, bu değişim karşısında kendisi de adeta korkuya kapıldı. Başka zaman çok yerinde olan sağlığı o güne kadar K.’ya hiç böyle sürprizler hazırlamamıştı. Yoksa ilk davayı bunca rahat karşılaması yüzünden bedeni başkaldırıp onu yeni bir davaya mı bulaştırmak istiyordu? K., ilk fırsatta bir doktora görünme düşüncesini bütünüyle yadsımadı, ama ne olursa olsun –bu konuda kendi kendisine akıl hocalığı yapabilirdi– gelecekteki bütün pazar öğlenden öncelerini bugünkünden daha iyi değerlendirmek istiyordu.

Dayakçı

K., ondan sonraki akşamlardan birinde kendi bürosunu ana merdivenlerden ayıran koridordan geçerken –o akşam neredeyse evine en son giden kişiydi, yalnızca sevkıyat bölümünde iki odacı bir ampulün zayıf ışığında hâlâ çalışmaktaydı–, hep herhangi bir zaman kendi gözüyle görmüş olmaksızın bir sandık odasına açıldığını tahmin ettiği bir kapının arkasından iniltiler duydu. Şaşkınlıkla durdu ve yanılıp yanılmadığını anlamak için bir kez daha kulak kabarttı, –bir süre sessizlik oldu, ama sonra gerçekten de yine iniltiler geldi–. K. önce yanına bir odacı almak istedi, belki bir tanık gerekebilirdi, fakat ardından öylesine dizginlenemez bir meraka kapıldı ki, kapıyı tam anlamıyla yerinden çıkarırcasına açtı. Burası, doğru tahmin ettiği gibi, bir sandık odasıydı. Eşiğin ardında artık kullanılamaz olmuş eski basılı belgeler, topraktan yapılma, oraya buraya atılmış boş mürekkep şişeleri vardı. Odanın içinde ise üç adam, tavanın alçaklığından ötürü iki büklüm durmaktaydılar. Bir rafa tutturulmuş tek bir mumdan ışık alıyorlardı. “Ne yapıyorsunuz burada?” diye sordu heyecandan neredeyse sözcüklerini yutan, buna karşın sesini yükseltmeyen K. Adamlardan öteki ikisi üzerinde egemenlik kurduğu açıkça belli olanının sırtında, boynundan göğsüne kadarki bölgeyi ve kollarını açıkta bırakan koyu renk bir tür deri giysi vardı; bakanın dikkati ilk bu adamda odaklaşıyordu. Adam yanıt vermedi. Öteki ikisi ise bağırdılar: “Bayım! Bizi sorgu yargıcına şikâyet ettiğin için dayak yiyeceğiz.” Ve K., ancak şimdi onların gerçekten Franz ve Willem adındaki bekçiler olduklarının, üçüncü adamın ise onları dövmek için elinde bir değnek tuttuğunun ayırdına varmıştı. “Bakın,” dedi bakışlarını onlara dikerek, “ben şikâyet etmedim, yalnızca evimde olanları anlattım. Ve siz de kusursuz davranmış değilsiniz.” “Bayım,” diye karşılık verdi Willem, bu arada Franz, onun arkasına saklanıp kendini üçüncü adamdan korumaya çalışır gibiydi, “ne kadar az para aldığımızı bilseydiniz, hakkımızda daha olumlu yargıya varırdınız. Benim bakmak zorunda olduğum bir ailem var, Franz ise evlenmek niyetindeydi, insan nasıl olursa olsun para kazanmak istiyor, bu ise yalnız emekle sağlanamıyor, en ağırıyla bile; şeytana uymama yol açan şey, çamaşırlarınızın kalitesi oldu, nöbetçilerin böyle davranmaları elbet yasaktır, doğru değildi yapılan, ama çamaşırları nöbetçilerin almaları da âdettir, bu hep böyle olmuştur, bana inanın; ayrıca da doğal sayılması gerekir, çünkü tutuklanmak gibi kötü bir yazgıya kurban giden için böyle

şeylerin artık hiçbir önemi kalmaz. Gelgelelim o kişi bu durumu resmen dile getirdiği takdirde, cezalandırma kaçınılmaz olur." "Şimdi söylediklerinizi bilmiyordum, cezalandırılmanıza ilişkin bir talepte de kesinlikle bulunmadım, benim için bir ilke söz konusuydu." "Franz," dedi Willem, öteki nöbetçiye dönerek, "bu beyin cezalandırılmamız yolunda bir talepte bulunmadığını söylemiştim sana. Şimdi ise kendin duydun, ceza yemek zorunda olduğumuzu bile bilmiyormuş." "Böyle konuşmalar seni etkilemesin," dedi üçüncü adam K.'ya, "ceza hem adil, hem de kaçınılmazdır." "Ona inanma," diye karıştı Willem ve konuşmasına yalnızca bir değnek darbesi yediği elini ağzına götürmek için ara verdi, "sırf sen bizi ihbar ettin diye cezalandırılıyoruz. Yoksa yaptığımız öğrenilseydi bile bize hiçbir şey olmazdı. Buna adalet denebilir mi? İkimiz, ama özellikle ben, nöbetçi olarak uzun süre çok iyi hizmet etmiştik –resmî makamın bakış açısından iyi nöbet tutmuş olduğumuzu sen de yadsıyamazsın–, ilerleme olasılığımız vardı ve kısa sürede şu gördüğün gibi dayakçı olabilirdik; o, şanslıymış ki kimse tarafından ihbar edilmedi, çünkü böyle bir ihbara gerçekten de çok ender rastlanır. Ve şimdi bayım, artık her şey bitti, mesleğimiz son buldu, nöbet hizmetinden çok daha alt düzeyde işler görmek zorunda kalacağız, üstelik bu çok can acıtan dayağı da yiyoruz." "Değnek bu kadar acıtabilir mi?" diye soran K., dayakçının onun önünde sallayıp durduğu değneği yokladı. "Çırılçıplak soyunmak zorundayız," diye yanıtladı Willem. "Anladım," dedi K. ve dayakçıya daha dikkatli baktı, bir tayfa gibi bronz tenliydi, vahşi, canlı bir yüzü vardı. "Bunları dayaktan kurtarmanın bir yolu yok mu?" diye sordu adama. "Hayır," dedi dayakçı ve gülerek başını salladı. Nöbetçilere, "Soyunun!" buyruğunu verdi. K.'ya ise şöyle dedi: "Söylediklerinin hepsine inanmak zorunda değilsin. Dayak karşısında duydukları korkudan ötürü biraz aptallaştılar. Örneğin bunun" –Willem'i gösteriyordu– "ilerdeki mesleği üzerine anlattıkları neredeyse gülünç. Ne kadar şişman olduğuna bak bir kez – ilk değnek darbeleri yağların içinde yitip gidecek. Neden bu kadar yağ bağladığını biliyor musun? Bütün tutukluların kahvaltılarını midesine indirmek gibi bir alışkanlığı vardır. Senin kahvaltını da yemedi mi? Evet, dediğim gibi. Ama böyle göbek bağlamış biri artık asla, asla dayakçı olamaz, böyle bir şey kesinlikle düşünülemez." "Fakat öyle dayakçılar da var," diye karşı çıktı o sırada pantolonunun kemerini çözmekte olan Willem. "Hayır," dedi dayakçı ve boynunu değnekle öyle bir okşadı ki, adam irkildi. "Konuşulanları dinlemeyi bırak da soyun." "Onları bırakırsan

karşılığını iyi öderim," dedi K. ve dayakçıya bir kez daha bakmaksızın –böyle işleri çözümlemenin en iyi yolu, iki tarafın da bakışlarını indirmeleriydi– cüzdanını çıkardı. "Herhalde ondan sonra beni de ihbar etmek istiyorsun," dedi dayakçı, "ve bana da sopa yedirteceksin. Hayır, hayır!" "Aklını başına topla," diye karşılık verdi K., "bu ikisinin cezalandırılmalarını isteseydim, onlar için fidye ödemeye kalkışmazdım. Kapıyı öylece arkamdan çekebilir, daha fazlasını görmek ve duymak istemeden evime gidebilirdim. Oysa şimdi bunu yapmıyorum, tersine onları kurtarmayı ciddi biçimde önemsiyorum; ceza göreceklerini, dahası cezalandırılabileceklerini bile sezseydim, adlarını asla ağzıma almazdım. Çünkü onları hiç suçlu bulmuyorum, suçlu olan örgüttür, suçlu olanlar yüksek dereceli memurlardır." Nöbetçiler, "Evet, öyle," diye bağırdılar ve hemen artık çıplak olan sırtlarına bir darbe yediler. "Şimdi burada, değneğinin altında yüksek dereceli bir yargıç olsaydı," dedi K. ve yeniden havaya kalkmak üzere olan değneği aşağıya bastırdı, "inan ki vurmanı engellemezdim, tersine o hayırlı iş için güç bulasın diye sana para bile verirdim." "Söylediğin inandırıcı geliyor," diye karşılık verdi dayakçı, "ama ben rüşvete kanmam. Mademki dayak atmakla görevlendirildim, dayağımı atarım." O ana kadar belki de K.'nın işe karışmasının iyi sonuç verebileceği beklentisiyle epey çekingen davranmış olan nöbetçi Franz, şimdi üstünde yalnız pantolonuyla kapıya yaklaştı, diz çökerek K.'nın koluna sarıldı ve fısıldadı: "İkimizin de bağışlanmasını sağlayamazsan eğer, en azından beni kurtarmaya çalış. Willem yaşça benden daha büyüktür, her bakımdan daha az duyarlıdır, ayrıca birkaç yıl önce zaten hafif bir dayak cezasına çarptırılmıştı, bense henüz onurumu yitirmedim ve böyle bir davranışa beni iyilikte ve kötülükte öğretmenim olan Willem itti. Aşağıda, bankanın önünde zavallı nişanlım işin sonunu bekliyor, çok, ama çok utanıyorum." K.'nın ceketiyle gözyaşları içindeki yüzünü kuruladı. Dayakçı, "Artık bekleyemem," dedi ve değneği iki eliyle yakalayıp Franz'a indirmeye başladı; Willem bir köşeye sinmiş, başını çevirmekten bile korkarak gizlice izliyordu. O anda Franz'ın attığı çığlık, kesintisiz ve tonu değişmeksizin yükseldi, bir insanın değil, fakat işkence gören bir aygıtın çığlığı gibiydi, bütün koridor boyunca yankılandı, binanın her yanında duyulmuş olmalıydı, "Bağırma," diye seslendi K., kendini tutamadı ve gerginlik içersinde odacıların gelebilecekleri yöne bakarken, Franz'ı itti, şiddetli değildi bu itişi, ama kendini yitirmiş olan adamı yere düşürecek kadar sertti; adam kasılmışçasına elleriyle zemini yoklamaya koyuldu, fakat darbelerden

yine de kurtulamadı, değnek onu yerde buldu, Franz darbelerin altında kıvranırken, değneğin ucu düzenli biçimde inip kalkıyordu. O sırada uzakta bir odacı göründü, birkaç adım arkasından bir ikincisi geliyordu. K., hemen kapıyı kapatmış, yakında bulunan ve avluya açılan pencerelerden birine gitmişti, pencereyi açtı. Çığlıklar bütünüyle kesilmişti. K., odacıların yaklaşmalarını engellemek için seslendi, “Benim, ben.” “İyi akşamlar, efendim,” diye yanıtlandı. “Bir şey mi oldu?” “Hayır, hayır,” diye karşılık verdi K., “yalnızca avluda bir köpek havlıyor.” Odacılar yine kıpırdamayınca, ekledi: “Siz işinize bakabilirsiniz.” Odacılarla konuşmak zorunda kalmamak için pencereden eğildi. Bir süre sonra yeniden koridora baktığında, gitmişlerdi. K. ise bu kez pencerede kaldı, sandık odasına girmeyi göze alamıyordu ve eve de gitmek istemiyordu. Aşağı baktığında gördüğü, kare biçiminde küçük bir avluydu, çevresinde bürolar vardı, şimdi bütün pencereler karanlıktı, yalnızca en üst pencerelerden biraz ay ışığı yansıyordu. K., gözlerini zorlayarak avlunun birbirine geçmiş birkaç el arabasının bulunduğu karanlık bir köşesini seçmeye çalıştı. Dayağı önlemeyi başaramamış olması acı veriyordu, ama bunun başarılamamış olması onun suçu değildi, eğer Franz bağırmasaydı –kuşkusuz çok canı yanmış olmalıydı, ama önemli anlarda insan kendini tutmak zorundaydı– bağırmasaydı eğer, o zaman K., en azından büyük bir olasılıkla, dayakçıyı caydırmanın bir yolunu bulurdu. En alt düzeydeki memur kesimi ayaktakımından sayılıyorsa, en insanlıkdışı görevde bulunan dayakçının bunun dışında kalması için bir neden yoktu, ayrıca K., banknotu görünce adamın gözlerinin parladığını da kaçırmamıştı, görünüşe bakılırsa dayakçı sırf rüşvet bedelini biraz daha yükseltebilmek için işi ciddiye almıştı. Ve K. da parasını esirgemek niyetinde değildi, nöbetçileri kurtarmayı gerçekten önemsiyordu; bu yargı düzeninin yozlaşmışlığıyla bir kez savaşmaya başladığına göre, olaya bu yönden de yaklaşması doğaldı. Gelgelelim Franz bağırmaya başladığı anda elbet her şey bitmişti. K., odacıların ve belki de onlarla birlikte başkalarının gelip kendisini sandık odasındaki toplulukla pazarlık yaparken yakalamalarını göze alamazdı. Böyle bir özveriyi gerçekten de kimse K.’dan bekleyemezdi. Bunu amaçlasaydı eğer, soyunup dayakçıya nöbetçilerin yerine kendini önermesi neredeyse daha kolay olurdu. Ayrıca dayakçı böyle bir temsilciliği hiç kuşkusuz kabul etmezdi, çünkü böylelikle hiçbir yarar elde etmeyeceği gibi, görevini de ağır bir biçimde, üstelik katmerli savsaklamış olurdu, zira K.’nın yargılandığı sürece herhalde mahkemenin bütün görevlileri karşısında dokunulmazlık

taşıması gerekiyordu. Gerçi bu konuda da özel kurallar geçerli olabilirdi. Ne olursa olsun, K.'nın kapıyı arkasından çekmekten başka yapabileceği bir şey yoktu, buna karşın şimdi de her türlü tehlikeden kurtulmuş sayılmazdı. Sonunda Franz'ı itmiş olması, üzücü bir durumdu ve ancak heyecanı göz önünde tutularak bağışlanabilirdi.

Uzaktan odacıların ayak seslerini duydu; dikkatlerini çekmemek için pencereyi kapattı ve ana merdivenlerin bulunduğu yöne doğru yürüdü. Sandık odasının kapısına gelince biraz durup kulak kabarttı. Hiç ses gelmiyordu. Adam nöbetçileri dayaktan öldürmüş olabilirdi, çünkü bütünüyle onun elindeydiler. K., elini kapının tokmağına uzatmıştı, ama sonra yine geri çekti. Artık kimseye yardım edemezdi, odacılar da gelmek üzereydiler; ancak K., olayı bildireceği ve asıl suçluları, yani şimdiye kadar hiçbirinin ortaya çıkma yürekliliğini gösteremediği yüksek dereceli memurları elinden geldiğince uygun biçimde cezalandıracağı konusunda kendi kendisine söz verdi. Bankanın önündeki merdivenlerden inerken, bütün gelip geçenlere dikkatle baktı, ama geniş çevrede bile birini bekleyen bir kız görünürlerde yoktu. Franz'ın nişanlısının kendisini beklediğini söylemesi, yalnızca daha çok acıma uyandırmayı amaçlayan, bağışlanabilir bir yalandı.

K., nöbetçileri ertesi gün de kafasından kovamadı; çalışırken dalgındı ve işlerini bitirebilmek için büroda bir önceki günden daha uzun süre kaldı. Eve giderken yine sandık odasının önünden geçtiğinde, sanki alışkanlıkla yaparmış gibi odanın kapısını açtı. Beklediği karanlığın yerine, gördükleri karşısında ne düşüneceğini şaşırdı. Her şey, bir akşam önce kapıyı açtığında nasıl idiyse, yine öyleydi. Eşiğin hemen ardındaki basılı belgeler ve mürekkep şişeleri, elinde değneği ile dayakçı, raftaki mum; nöbetçiler yakınıp bağırmaya başladılar: "Bayım!" K., hemen kapıyı çarparak kapadı ve sanki öyle yapınca daha sıkı kapanacakmış gibi, yumruklarıyla da kapıya vurdu. Neredeyse ağlayarak, sakin sakin kopya makinesinin başında çalışmakta olan ve onu görünce hayretle işe ara veren odacıların yanına koştu. "Şu sandık odasını boşaltın artık," diye bağırdı. "Pislikten boğuluyoruz." Odacılar bu işi hemen ertesi günü yapmaya hazırdılar, K. başıyla onayladı, şimdi, akşamın bu geç saatinde onları, başlangıçta amaçladığının aksine, çalışmaya zorlayamazdı. Odacıları bir süre daha yakınında bulundurabilmek için biraz oturdu, sanki denetliyormuş gibi yaparak birkaç kopyayı karıştırdı ve sonra, odacıların onunla aynı zamanda

çıkmaya cesaret edemeyeceklerini anlayınca, yorgun ve kafasında hiçbir düşünce bulunmaksızın eve gitti.

Amca / Leni

Bir öğleden sonra –tam günlük posta kapatılacağı sırada, K.'nın işi başından aşkınken– taşrada küçük bir toprak sahibi olan amcası, yazıları getiren iki odacının arasından onları iterek odaya girdi. K. bu manzara karşısında, uzunca bir süre önce amcasının gelişini kafasında canlandırdığında korktuğu kadar korkmadı. Amcasının gelmesi kaçınılmazdı, K. bunu yaklaşık bir aydır biliyordu. Daha o zaman amcasını sırtı biraz bükük, sol elinde ezilmiş Panama şapkasıyla, sağ elini daha uzaktayken kaldırırken ve aman vermez bir aceleyle, yoluna çıkan her şeyi devirerek yazı masasının üzerinden ona doğru uzatırken görür gibi olmuştu. Amcası hep acele ederdi, çünkü başkentteki hep bir günlük kalışları sırasında önceden kararlaştırdığı her şeyi yapabilmesi, ayrıca karşısına rasgele çıkan bir sohbeti, işi ya da eğlenceyi de kaçırmaması gerektiği gibi umarsız bir düşünce, peşini hiç bırakmazdı. Bu arada, eski vasisi olduğu için, amcasına karşı özel bir yükümlülüğü bulunan K., ona her bakımdan yardımcı olmak ve bir de gece onu evinde ağırlamak zorundaydı. "Taşradan gelen hortlak" diye adlandırırdı amcasını.

Amcası selamlaşmanın hemen ardından –K.'nın kendisine gösterdiği koltuğa oturacak vakti yoktu– baş başa kısa bir konuşma yapmalarını istedi. "Zorunlu bu," dedi güçlükle yutkunarak, "benim yatışmam için zorunlu." K. odacıları hemen kimseyi içeri almamaları talimatını vererek yolladı. "Nedir bu duyduklarım, Josef?" diye bağırdı amcası yalnız kaldıklarında; masanın üstüne oturdu ve daha rahat edebilmek için çeşitli kâğıtları, ne olduklarına bakmaksızın, altına koydu. K. bir şey söylemedi, ardından ne geleceğini biliyordu, ancak yorucu işinin gerginliğinden ansızın kurtulmuş olarak kendini önce tatlı bir yorgunluğa bıraktı ve pencereden caddenin karşı yanına baktı, oturduğu yerden yalnızca küçük, üçgen biçiminde bir kesit, iki vitrin arasında boş bir bina duvarının bir parçası gözüküyordu. "Pencereden bakıyorsun," diye seslendi amca kollarını havaya kaldırarak, "Tanrı aşkına, bana cevap ver Josef. Doğru mu, doğru olabilir mi?" "Sevgili amcacığım," dedi K., dalgınlığından sıyrılarak, "benden ne istediğini gerçekten bilmiyorum." "Josef," diye karşılık verdi amca, uyarırcasına, "bildiğim kadarıyla hep doğruyu söyledin. Son sözcüklerini belki de kötü bir işaret saymalıyım." "Ne istediğini kestirebiliyorum," dedi K. uslu bir

ifadeyle, “sanırım davamı duydun.” “Öyle,” diye karşılık verdi amca, başını ağır ağır sallayarak, “davanı duydum.” “Kimden?” diye sordu K. Amca, “Erna bana yazdı,” dedi, “Erna seninle haberleşmiyor, ne yazık ki onunla fazla ilgilenmiyorsun, ama o, buna karşın öğrenmiş. Mektubu bugün aldım ve doğal olarak hemen buraya geldim. Gelmemin başka bir nedeni yok, ama bu da yeterli bir neden gibi gözüküyor. Mektubun seninle ilgili bölümünü okuyabilirim.” Mektubu cüzdanından çıkardı. “İşte burada. Şöyle yazıyor: Josef’i uzun zamandır görmedim, geçen hafta bir kez bankaya gittim, ama Josef’in o kadar işi vardı ki, beni yanına bırakmadılar; neredeyse bir saat bekledim, fakat ondan sonra piyano dersim olduğu için eve dönmek zorunda kaldım. Onunla görüşebilmiş olmayı çok isterdim, belki yakında bunun için bir fırsat çıkar. İsim günümde bana büyük bir kutu çikolata yolladı, çok sevimli ve nazik bir davranıştı. Bunu size o zaman yazmayı unutmuştum, ancak şimdi, siz bana sorunca anımsadım. Çünkü şunu söyleyeyim ki, çikolata pansiyonda hemen ortadan yok oluyor, insan kendisine çikolata armağan edildiğinin ayırdına varır varmaz elindeki çikolata gidiyor. Josef’e gelince, size söylemek istediğim bir şey daha var: Dediğim gibi, bankada yanına giremedim, çünkü bir beyle görüşüyordu. Bir süre sesimi çıkartmadan bekledikten sonra bir odacıya görüşme daha uzun sürecek mi, diye sordum. Sürebileceğini, çünkü görüşmenin herhalde şefe açılan bir davayla ilgili olduğunu söyledi. Bunun ne davası olduğunu, yanılıp yanılmadığını sordum, fakat o yanılmadığını, bir davanın, üstelik güç bir davanın söz konusu olduğunu, ama bundan fazlasını bilmediğini belirtti. Kendi hesabına şefine yardım edebilmeyi çok isterdi, çünkü şefi çok iyi ve çok haktanır bir beydi, ama nasıl yardım edebileceğini bilemiyordu ve tek dileği, nüfuzlu beylerin şefine sahip çıkmalarıydı. Ayrıca bu hiç kuşkusuz olacaktı ve işin sonu iyiye varacaktı, fakat şimdilik, şefin keyifsizliğinden anladığı kadarıyla, durum hiç iyi değildi. Bu konuşmaları elbet fazla önemsemedim ve akıl fukarası odacıyı yatıştırmaya çalıştım, başkalarına bu konudan söz etmesini yasakladım, şimdi de bütün bunlara bir gevezelik gözüyle bakıyorum. Bununla birlikte, sevgili babacığım, bundan sonraki ziyaretinde olayı araştırırsan belki iyi olur, daha kesin bilgi edinmek ve gerçekten gerektiği takdirde, çok nüfuzlu tanıdıklarına başvurmak, senin için güç olmayacaktır. Öte yandan böyle bir şeye gerek kalmadığı takdirde, ki en güçlü olasılık zaten bu, o zaman en azından kızın pek yakında seni kucaklamak fırsatını bulacaktır ve bundan sevinç duyacaktır. İyi bir çocuk,” dedi amca sesli okumayı bitirince ve

gözlerindeki birkaç damla yaşı sildi. K., başıyla onayladı, son zamanların hayhuyu içersinde Erna'yı bütünüyle unutmuştu, dahası yaş gününü bile unutmuştu ve çikolata hikâyesi herhalde onu amcası ve yengesi karşısında korumak için uydurulmuştu. Bu, çok duygulandırıcı bir davranıştı ve şimdiden sonra Erna'ya düzenli olarak göndermek istediği tiyatro biletleri, bunun için hiç kuşkusuz yeterli bir ödül değildi, ama K., pansiyon ziyaretleri yapmak ve on yedi yaşında, küçük bir lise öğrencisiyle sohbet etmek için elverişli bir konumda değildi. Mektup yüzünden bütün acelesini ve heyecanını unutmuş, mektubu baştan okur gibi gözüken amca, "Evet, ne diyorsun şimdi?" diye sordu. "Evet, amca," dedi K., "doğru." "Doğru mu?" diye bağırdı amca. "Nedir doğru olan? Nasıl doğru olabilir? Ne davası? Umarım bir ceza davası değildir!" "Bir ceza davası," diye yanıtladı K. "Ve sen, tepende bir ceza davası varken burada sakin sakin oturabiliyorsun, öyle mi?" diye bağırdı amca, sesi gittikçe yükseliyordu. "Ne kadar sakin olursam, sonuç o kadar olumlu olur," diye karşılık verdi K. yorgun bir ifadeyle. "Korkma." "Bunlar beni yatıştıramaz," diye bağırdı amca, "Josef, sevgili Josef, kendini düşün, akrabalarını düşün, temiz adımızı düşün. Bugüne kadar bizim onurumuzdun, şimdi utancımız olamazsın. Tutumuna gelince," başını biraz eğerek K.'ya baktı, "hoşuma gitmiyor, suçsuz yere dava edilen, gücü henüz yerinde olan biri böyle davranmaz. Ne olduğunu hemen bana söyle ki, sana yardım edebileyim. Herhalde bankayla ilgili, değil mi?" "Hayır," dedi K. ve ayağa kalktı, "çok yüksek sesle konuşuyorsun, sevgili amcacığım, odacı büyük bir olasılıkla kapının arkasındadır ve kulak kabartmıştır. Buradan çıksak iyi olur. O zaman bütün sorularını elimden geldiğince yanıtlarım. Aileye karşı hesap vermekle yükümlü olduğumu çok iyi biliyorum." "Doğru," diye bağırdı amca, "çok doğru, acele et Josef, acele et." K., "Birkaç iş vermem gerekiyor, ondan sonra tamam," diyerek telefonla muavini yanına çağırdı, adam birkaç saniye sonra içeri girdi. Amca, heyecanının etkisiyle adama eliyle işaret ederek kendisini çağırtanın K. olduğunu belirtti, oysa böyle olduğuna zaten kuşku yoktu. Masasının önünde duran K., kendisini soğuk bir ifadeyle, ama dikkatle dinleyen adama alçak sesle ve çeşitli yazıların yardımıyla, kendisi yokken bugün daha nelerin bitirilmesi gerektiğini açıkladı. Amca rahatsız ediyordu, önce gözlerini iri iri açarak, sonra sinirden dudaklarını ısırarak yanlarında durdu, gerçi onları dinlemiyordu, ama dinliyormuş gibi gözükmesi bile yeterince rahatsız ediciydi. Fakat daha sonra odada gidip geldi, arada sırada pencerenin ya da bir resmin önünde durdu, bu arada,

“Doğrusu hiç anlamıyorum” veya “Şimdi söyle bakalım, bu işin sonu neye varacak?” gibisinden sözler söyledi. Genç adam sanki bütün bunların ayırdına varmıyormuş gibi yaptı, K.’nın direktiflerini sakin sakin sonuna kadar dinledi, bazı notlar da aldı ve hem K.’nın, hem de tam o sırada ona arkasını dönen ve öne uzattığı elleriyle perdeleri buruşturan amcanın önünde eğildikten sonra gitti. Kapı henüz tamamen kapanmamıştı ki, amca bağırdı: “Bu aptal herif sonunda gidebildi, şimdi artık biz de gidebiliriz. Sonunda!” Birkaç memurla odacının orada burada durdukları ve tam o sırada müdür yardımcısının da geçmekte olduğu giriş holünde amcanın davaya ilişkin sorular sormamasını sağlayabilecek bir çare ne yazık ki yoktu. “Evet, Josef,” diye başladı amca, çevredekilerin eğilmelerine hafif bir selamla karşılık verirken, “şimdi bana açıkça söyle bakalım, ne davasıymış bu,” dedi. K., birkaç sudan cümle söyledi, biraz da güldü ve ancak merdivenlere vardıktan sonra amcasına, başkalarının önünde açıkça konuşmak istemediğini belirtti. “Haklısın,” dedi amca, “ama şimdi konuş.” Başı yana eğik, bir purodan kısa ve acele nefesler çekerek dinlemekteydi. “Her şeyden önce, amca,” dedi K., “burada normal bir mahkemenin baktığı bir dava söz konusu değil.” “İşte bu kötü,” diye karşılık verdi amca. K., “Nasıl yani?” diye sordu ve amcaya baktı. “Bunun kötü olduğu kanısındayım,” diye yineledi amca. Caddeye inen merdivenlerde duruyorlardı; kapıcı kulak kabartmışa benzediğinden, K. amcasını aşağıya çekti; caddenin hareketli trafiği onları içine aldı. K.’ya asılmış olan amca artık davayı pek ısrarlı sormuyordu, hatta bir süre konuşmaksızın yürüdüler. Sonunda amca, “Peki bu nasıl oldu?” diyerek ansızın durdu; o kadar ani durmuştu ki, arkasından yürüyenler korkuyla iki yana açıldılar. “Böyle şeyler insanın başına ansızın gelmez, hazırlık dönemi uzun sürer, bana yazmaman da herhalde bunun işaretlerinden biriydi. Senin için her şeyi yaptığımı biliyorsun, çünkü bir ölçüde hâlâ vasin sayılırım ve bugüne kadar bundan gurur duyuyordum. Hiç kuşkusuz sana şimdi de yardım edeceğim, gelgelelim şimdi, dava görülmeye başlandıysa, bu çok zor. Her neyse, şimdi en iyisi kısa bir izin alıp kent dışına, bize gelmendir. Sen biraz zayıflamışşın da, bunu şimdi fark ediyorum. Taşrada güçlenirsin, sana iyi gelir, çünkü önünde elbet yorucu günler var. Ayrıca gelirsen, bir ölçüde mahkemenin etki alanından da uzaklaşmış olursun. Burada ellerinde, düşünülebilecek her türlü iktidar olanağı var ve bunları zorunlu olarak, otomatik olarak sana da uygulamaktalar; oysa taşrada önce organlara yetki vermek ya da mektup, telgraf ya da telefonla senin üzerinde etkin olmaya çalışmak zorunda

kalırlar. Bu da elbet etkiyi zayıflatır, gerçi seni kurtarmaz, ama rahat soluk almanı sağlar." "Yolculuğa çıkmamı yasaklayabilirler," dedi, amcanın söylediklerini biraz olsun kendi düşüncelerinin akışına katan K. "Bunu yapacaklarını sanmıyorum," diye karşılık verdi amca düşünceli bir ifadeyle, "senin yolculuğunla uğrayacakları iktidar kaybı bu kadar büyük değil." K., amcasının durmasını engellemek için koluna girdikten sonra. "Ben, senin bütün bu olanları benden daha az önemseyeceğini düşünmüştüm," dedi, "oysa şimdi sen aşırı üzülüyorsun." "Josef," diye bağırdı amca ve durabilmek için ondan sıyrılmak istedi, fakat K. onu bırakmadı, "sen değişmişsin, hep çok doğru kavrayabilme yeteneğin vardı, bu yeteneğin şimdi mi seni yarı yolda bırakıyor? Davayı yitirmek mi istiyorsun? Bunun ne demek olduğunu biliyor musun? Bu, listeden silineceksin demek. Ve bütün akrabaların da seninle birlikte sürüklenecek ya da en azından sonsuz aşağılanacak. Kendini topla, Josef. Senin umursamazlığın karşısında aklımı kaçıracağım. İnsanın sana bakınca, neredeyse, 'Böyle bir davası olan onu baştan yitirmiştir' diyen atasözüne inanası geliyor." "Sevgili amcacığım," dedi K., "heyecanlanmak son derece yararsız, senin açından böyle, heyecanlansaydım benim için de aynı şey geçerli olurdu. Davalar heyecanla kazanılmaz, benim pratik deneyimlerime de biraz geçerlik tanı, tıpkı, beni şaşırttıkları zaman bile, senin deneyimlerine geçmişte olduğu gibi şimdi de çok saygı duymam gibi. Dava yüzünden ailenin de acı çekeceğini söylediğine göre –ki ben bunu anlayamıyorum, ama önemli değil–, söylediklerini yapmaya memnuniyetle hazırım. Yalnız şu taşrada kalmayı senin açından bile yararlı bulmuyorum, zira bu, kaçmak ve suçluluk duymak anlamına gelirdi. Ayrıca burada her ne kadar daha çok izleniyorsam da, öte yandan kendi işime daha çok sahip çıkabilirim." "Doğru," diye yanıtladı amca, sanki sonunda yakınlaşıyorlarmış izlenimini uyandıran bir ses tonuyla, "o öneride bulunmamın nedeni, burada kaldığın takdirde umursamazlığının davayı tehlikeye düşürebileceğini ve senin yerine benim çalışmamın daha iyi olacağını düşünmemdi. Ama işin peşine var gücünle kendin düşmek istiyorsan eğer, böylesi elbet çok daha iyi." "Demek bu konuda anlaştık," dedi K. "Peki şimdi önce ne yapmam gerektiğine ilişkin bir önerin var mı?" "Doğal olarak konuyu biraz düşünmem gerekiyor," diye karşılık verdi amca. "Yirmi yıldır neredeyse kesintisiz taşrada yaşadığımı göz önünde bulundurmalısın, böyle olunca insanın bu yöndeki sezgi gücü biraz azalıyor. Buraları belki de daha iyi bilen kişilerle olan çeşitli önemli ilişkiler kendiliğinden gevşedi. Taşrada biraz terk edilmiş gibiyim, bunu sen

de biliyorsun. Fakat insan bunun ayırdına ancak böyle durumlarda varıyor. Erna'nın mektubundan sonra benzer bir şeyler sezmeme ve bugün seni görünce neredeyse kesinlikle emin olmama karşın, başına gelen benim için biraz da beklenmedik oldu. Ama fark etmez, şimdi en önemlisi zaman yitirmemek." Amca daha konuşurken, ayak uçlarında yükselerek bir otomobil çağırmıştı ve şimdi bir yandan sürücüye bağırarak bir adres söylerken, bir yandan da K.'yı arkasından arabanın içine çekti. "Şimdi Avukat Huld'a gidiyoruz," dedi. "Benim okul arkadaşımdı. Adını mutlaka biliyorsundur, değil mi? Bilmiyor musun? İşte bu tuhaf. Çünkü hem ceza avukatı, hem de yoksullara yardım eden bir avukat olarak büyük ünü vardır. Bana gelince, kendisine özellikle insan olarak çok güvenirim." K., amcanın olayın üstüne böylesine düşmesinden, düşerken de çok acele etmesinden tedirginlik duymasına karşın, "Sen ne yaparsan bana göre uygundur," dedi. Davalı olarak yoksulların işlerine bakan bir avukata gitmek pek hoş değildi. "Böyle bir konuda da bir avukata başvurulabileceğini bilmiyordum," diye ekledi. "Elbet başvurulur," dedi amca, "bu çok doğaldır. Neden olmasın? Şimdi bana şu ana kadar olup bitenlerin hepsini anlat ki, konu hakkında eksiksiz bilgim olsun." K. hiçbir şey gizlemeksizin hemen anlatmaya başladı, mutlak anlamdaki açıksözlülüğü, amcanın davanın bir ayıp olduğu yolundaki düşüncesi karşısında kendince olası gördüğü tek protestoydu. Bayan Bürstner'in adından yalnızca bir kez, o da öylesine söz etti, fakat bu, açıksözlülüğünü kısıtlamış olmadı, çünkü Bayan Bürstner'in davayla hiçbir ilintisi yoktu. K., anlatırken pencereden baktı ve tam o sırada mahkeme bürolarının bulunduğu varoşa yaklaştıklarının ayırdına vardı, bu konuda amcasının da dikkatini çekti, ama amca bu rastlantıyı pek çarpıcı bulmadı. Amca hemen giriş katında, ilk kapıyı vurdu; beklerlerken, gülümseyerek iri dişlerini gıcırdattı ve fısıldadı: "Saat sekiz, müşteriler için normal bir saat değil. Ama Huld bana kızmaz." Kapıdaki küçük pencerede bir çift iri siyah göz belirdi, gözler bir süre iki ziyaretçiye baktıktan sonra yok oldu; fakat kapı açılmadı. Amca ile K., iki göz gördükleri olgusunu karşılıklı onayladılar. Amca, "Yabancılardan korkan yeni bir hizmetçi kız," diyerek kapıyı bir kez daha çaldı. Gözler yeniden belirdi, şimdi neredeyse acılı oldukları söylenebilirdi, ama belki de bu yalnızca, başların biraz üzerinde, açıkta güçlü bir hışırtıyla yanan, buna karşılık az ışık veren gaz alevinin yol açtığı bir yanılsamaydı. Amca, "Açın," diye bağırdı ve yumruğuyla kapıya vurdu, "Avukat Bey'in arkadaşlarıyız." Arkalarından bir ses, "Avukat Bey hasta," diye fısıldadı. Küçük koridorun öteki ucundaki bir kapıda duran,

sırtında ropdöşambr bulunan bir bey, bu haberi son derece alçak bir sesle vermişti. Uzun bekleyişten ötürü zaten öfkelenmiş olan amca, bir hamlede arkasına dönüp, "Hasta mı? Hasta mı dediniz?" diye bağırdı ve neredeyse tehdit edercesine, sanki hastalık adamın kendisiymiş gibi, ona doğru yürüdü. Adam, "Açtılar," dedi, avukatın kapısını gösterdi, ropdöşambrının önünü kavuşturdu ve çekildi. Kapı gerçekten açılmıştı, uzun beyaz önlüklü bir genç kız –K., koyu renkli, biraz yuvalarından uğramış gibi gözüken gözleri tanımıştı– antrede duruyordu, elinde bir mum vardı. Amca, selamlama yerine, " Bir daha kapıyı daha çabuk açın," dedi, kız hafifçe dizlerini kırarak selam vermişti. "Gel, Josef," dedi amca sonra, ağır ağır kızın yanından içeri süzülen K.'ya. Amca hiç durmaksızın acele adımlarla bir kapıya doğru gittiğinden, kız, "Avukat Bey hasta," diye yineledi. Kız evin kapısını kapatmak için sırtını döndüğünde K. hâlâ şaşkınlıkla ona bakıyordu, kızın tıpkı oyuncak bir bebeğinki gibi yusyuvarlak bir yüzü vardı, yalnız solgun yanakları ve çenesi değil, şakakları ve alnının çevresi de yuvarlak çizgilerle belirlenmişti. Amca yine, "Josef," diye seslendikten sonra kıza sordu: "Yine kalbi mi?" "Sanırım," karşılığını verdi kız, bu arada mumla önden gidip kapıyı açacak zaman bulmuştu. Odanın mum ışığının henüz erişemediği bir köşesinde, yatakta uzun sakallı bir yüz doğruldu. Mumdan gözleri kamaştığı için konukları henüz tanımamış olan Avukat, "Kim geldi, Leni?" diye sordu. "Ben, eski dostun Albert," dedi amca. Avukat, "Ah, Albert," dedikten sonra, böyle bir ziyaret için olduğundan farklı görünmesine gerek yokmuşçasına, kendini yine yastıklara bıraktı. Amca, "Gerçekten bu kadar kötü mü?" diye sorduktan sonra yatağın kenarına oturdu. "Sanmıyorum. Kalp hastalığından kaynaklanma bir krizdir ve bundan öncekiler gibi geçecektir." "Olabilir," dedi Avukat kısık sesle, "ama öncekilerden daha kötü. Zor soluk alıyorum, uyuyamıyorum ve gücümü her gün biraz daha yitiriyorum." Amca, "Demek böyle," diye karşılık verdi; iri eliyle Panama şapkasını dizinde neredeyse ezmekteydi. "Bunlar kötü haberler. Hem doğru dürüst bakılıyor musun? Burası çok kasvetli, çok karanlık. Son kez gelişimden bu yana uzun zaman geçti, o zaman burası daha bir sevimliydi. Genç kız da pek neşeli görünmüyor ya da rol yapıyor." Kız elinde mumla hâlâ kapının yakınında durmaktaydı, bakışının belirsiz ifadesinden anlaşılabildiği kadarıyla, şu anda kendisinden söz ederlerken bile, amcadan çok K.'ya bakıyordu. K., kızın yakınına itmiş olduğu bir koltuğa dayanmıştı. "İnsan benim kadar hasta olunca," diye konuştu Avukat, "dinlenmeyi gereksinir. Bana kasvetli gelmiyor." Kısa bir

aradan sonra ekledi: “Ve Leni bana iyi bakıyor, dürüst bir kız.” Fakat bunlar amcayı inandıramazdı, bakıcıya karşı önyargılı olduğu belliydi, gerçi hastaya bir yanıt vermedi ama, kız yatağa gidip mumu komodinin üstüne koyduğunda, hastaya doğru eğildiğinde ve yastıkları düzeltirken bir şeyler fısıldadığında, sert bakışlarını ondan ayırmadı. Hastayı da düşünmeyi neredeyse unuttu, ayağa kalktı, bakıcının arkasından oraya buraya gitti ve eğer onu arkadan, eteğinden yakalayıp yataktan uzaklaştırmaya kalkışsaydı, K. şaşırmayacaktı. K.’ya gelince, sakin sakin olup bitenleri izliyordu, dahası Avukat’ın hastalığından hiç hoşnut kalmadığı da söylenemezdi, amcanın davaya gösterdiği yoğun ilgiyi engelleyememişti, şimdi bu ilginin kendisinin bir katkısı bulunmaksızın yolundan sapmasını memnuniyetle karşılıyordu. O sırada amca, belki de bakıcıya hakaret etmiş olmak için şöyle dedi: “Bizi lütfen biraz yalnız bırakın, arkadaşımla özel bir konuyu görüşeceğim.” Henüz boylu boyunca hastanın üzerine eğilmiş, çarşafın duvar tarafındaki kısmını düzeltmekte olan bakıcı kız yalnızca başını döndürdü ve amcanın öfkeden bir duraklayıp bir köpürürcesine akan konuşmasından çarpıcı biçimde ayrılan, çok dingin bir ifadeyle konuştu: “Görüyorsunuz, beyefendi hiçbir konuyu görüşemeyecek kadar hasta.” Kız, amcanın sözcüklerini herhalde yalnızca üşendiği için yinelemişti, ama bu yansız birince bile bir alay olarak alınabilirdi, amca ise doğal olarak bir yerine bir şey batmışçasına coştu. “Lanet olası,” dedi heyecanın ilk boğukluğu içersinde henüz epey anlaşılmaz bir tonda, K., buna benzer bir şey beklemiş olmasına karşın irkildi ve iki eliyle birlikte ağzını kapamaya kesinlikle kararlı, amcaya doğru koştu. Neyse ki hasta, kızın arkasında doğruldu, amca sanki iğrenç bir şey yutuyormuşçasına yüzünü buruşturdu ve ondan sonra daha sakin konuştu: “Herhalde aklımızı kaçırmış değiliz; istediğim şey olanaksız olsaydı, istemezdim. Şimdi lütfen çıkın.” Bakıcı kız, tamamen amcaya dönük, yatağın yanında dikilmişti, bir eliyle, eğer K. yanılmıyorsa, Avukat’ın elini okşuyordu. “Leni’nin önünde her şeyi söyleyebilirsin,” dedi hasta, dileğinde kesinlikle direnen bir tonda. “Konu benimle ilgili değil,” karşılığını verdi amca, “bana ait olmayan bir sır.” Ve sonra artık başka tartışmalara girmeyi aklından geçirmiyormuş, fakat düşünmek için küçük bir süre tanıyormuşçasına döndü. Avukat, gittikçe sönen bir sesle, “Peki kiminle ilgili?” diye sordu ve kendini yine yatağa bıraktı. “Yeğenimle,” dedi amca, “onu da getirdim.” Ve tanıştırdı: “Banka şefi Josef K.” “Ah,” diye karşılık verdi hasta çok daha canlı, K.’ya elini uzattı, “özür dilerim, sizi görmemiştim.” “Git, Leni,” dedi, artık zaten

direnmeyen bakıcı kıza ve sonra sanki uzun bir ayrılık imişçesine elini uzattı. “Demek sen,” diye döndü sonunda amcaya, şimdi o da barışık bir tavırla yaklaşmıştı, “bana geçmiş olsuna değil, iş için geldin.” Sanki bir hasta ziyareti düşüncesi Avukat’ı o ana kadar felce uğratmıştı, şimdi öylesine güçlenmiş görünüyordu, hep bir dirseğine dayanıyordu, bu da epey çaba gerektiriyor olmalıydı, bu arada sakalının ortasındaki bir kılı sürekli çekiştiriyordu. “O cadı dışarı çıktığından beri çok daha sağlıklı görünüyorsun,” dedi amca. Konuşmasına ara verdi, “bahse girerim ki dinliyordur,” diye fısıldadı ve kapıya hamle etti. Ama kapının arkasında kimse yoktu, amca geri döndü, düş kırıklığına uğramamıştı, çünkü kızın dinlememiş olması, ona göre daha da büyük bir kötülüktü, fakat öfkeliydi. “Onun hakkında yanılıyorsun,” dedi Avukat, bakıcı kızı daha fazla korumaya kalkışmaksızın; belki de böylece kızın korunmayı gereksinmediğini anlatmak istiyordu. Sonra çok daha anlayışlı bir tonla konuşmasını sürdürdü: “Yeğeninin sorununa gelince, gücüm bu son derece güç görev için yeterli olursa, kendimi mutlu sayarım; ama yeterli olmayacağından çok korkuyorum, ne olursa olsun, elimden geleni yapacağım; ben yetersiz kalırsam, birine daha başvurulabilir. Doğruyu söylemek gerekirse, olay beni hiç işe karışmamamı olanaksız kılacak kadar çok ilgilendiriyor. Kalbim dayanamadığı takdirde, en azından bütünüyle durmaya değecek ölçüde saygın bir fırsata kavuşmuş olur.” K., bu konuşmanın tek sözcüğünü bile anlamadığına inandı, bir açıklama bulmak için amcasına baktı, fakat o elinde mumla üstünden bir ilaç şişesinin halıya yuvarlanmış olduğu komodine oturmuş, Avukat’ın bütün söylediklerini başıyla onaylıyordu, hepsine katılıyordu, arada sırada bakışlarıyla K.’yı da katılmaya çağırıyordu. Acaba amca davadan Avukat’a daha önce söz etmiş miydi, ama bu olanaksızdı, çünkü daha önce olup bitenlerin hepsi böyle bir olasılığı dışlıyordu. “Anlamıyorum,” dedi bu nedenle. “Yoksa ben mi sizi yanlış anladım?” diye sordu Avukat K.’nınkinden aşağı kalmayan bir şaşkınlık ve sıkılganlıkla. “Belki de acele ettim. Benimle hangi konuda konuşmak istiyordunuz? Ben davanızla ilgili olduğunu düşünmüştüm.” Amca, “Elbet öyle,” dedikten sonra K.’ ya döndü: “Nedir senin istediğin?” “Peki ama, nasıl oluyor da bana ve davama ilişkin bir şeyler biliyorsunuz?” diye sordu K. “Ha, anladım,” diye yanıtladı Avukat gülümseyerek, “ben bir avukatım, mahkeme çevrelerine girip çıkıyorum, oralarda çeşitli davalardan ve bu arada daha dikkat çekici olanlardan söz ediliyor, özellikle bir dostun yeğenine ilişkin olandan söz edildiği zaman insan bunu belleğinde tutuyor.

Bunun tuhaf bir yanı yok. “Nedir senin istediğin?” diye sordu amca K.’ya bir kez daha. “Çok tedirginsin.” “Demek o mahkeme çevreleriyle ilişkiniz var,” dedi K. Avukat, “Evet,” yanıtını verdi. “Çocukça soruyorsun,” dedi amca. “Kendi alanımdan insanlarla ilişki kurmayacağım da kimlerle kuracağım,” diye ekledi Avukat. Söylediği kulağa öylesine çürütülemez geliyordu ki, K. hiç karşılık vermedi. “Ama siz, çatı katındaki mahkemede değil, Adalet Sarayı’ndaki mahkemede çalışıyorsunuz,” demek istemiş, gelgelelim bunu gerçekten söyleyebilecek kadar kendini aşamamıştı. “Düşünmelisiniz ki,” diye devam etti Avukat kendiliğinden anlaşılır bir şeyi gereksiz yere ve öylesine açıklıyormuşçasına, “düşünmelisiniz ki, böyle ilişkilerden müşterilerim için büyük yararlar da sağlıyorum, hem de birçok bakımlardan, bundan sık söz etmek uygunsuz olur. Şimdi hastalığım nedeniyle doğal olarak biraz engelli durumdayım, ama yine de mahkemedeki iyi dostlarım ziyaretime geliyorlar ve bir şeyler öğreniyorum. Belki de sağlık durumları çok iyi olup bütün günü mahkemede geçirenlerin öğrendiklerinden daha çoğunu öğrenebiliyorum. Örneğin şu anda da sevdiğim bir ziyaretçim var.” Ve odanın karanlık köşelerinden birini gösterdi. “Nerede?” diye sordu K. ilk şaşkınlıkla neredeyse kabaca. Tedirgin, çevresine baktı; küçük mumun ışığı kesinlikle karşı duvara kadar ulaşamıyordu. Ve şimdi gerçekten de orada, köşede, bir şey kıpırdanmaya başlamıştı. Amcanın havaya kaldırdığı mumun ışığında, yaşlıca bir beyin ufacık bir masanın başında oturduğu görüldü. Bunca zaman ayırdına varılmadığına göre, herhalde hiç soluk almamış olmalıydı. Şimdi ise görünüşe bakılırsa dikkatlerin üzerine çekilmesinden hoşnut kalmamış olarak, ağır ağır yerinden kalktı. Kısa kanatlar gibi hareket ettirdiği elleriyle bütün tanıştırmaları ve selamları savuşturmak, varlığıyla başkalarını kesinlikle rahatsız etmemek, ısrarla yeniden karanlığa atanmasını ve varlığının unutulmasını ister gibiydi. Gelgelelim ona bu izin artık verilemezdi. Avukat bir açıklama yapmış olmak için, “Bizi şaşırttınız,” dedi ve adama yaklaşması için cesaret verircesine elini salladı; adam ağır ağır, çekingen bir ifadeyle çevresine bakınarak, ama yine de belli ölçüde saygı aşılayan bir tavırla yaklaştı, “Sayın kalem müdürü –ah, evet, özür dilerim, tanıştırmadım– dostum Albert K., yeğeni banka şefi Josef K. ve sayın kalem müdürü, evet, sayın müdür beni ziyaret etme inceliğini gösterdi. Böyle bir ziyaretin değerini ancak işin içinde olan, yani sayın müdürün işinin ne kadar başından aşkın olduğunu bilen biri takdir edebilir. Kendisi yine de geldi, zayıflığım elverdiği ölçüde tatlı tatlı konuştuk, gerçi Leni’nin

ziyaretçi kabul etmesini yasaklamamıştık, çünkü beklenen de yoktu, ama yine de yalnız kalmamız gerektiğini düşünmüştük, fakat ondan sonra senin kapıya inen yumrukların duyuldu, Albert ve sayın kalem müdürü koltuğu ve masasıyla birlikte köşeye çekildi, oysa şimdi görüldüğü kadarıyla herhalde, yani istenirse demek istiyorum, ortak bir sorunu görüşmek durumundayız ve rahatça yeniden bir araya gelebiliriz. Buyrun, sayın müdür." Avukat, bunları başıyla onaylayarak ve alttan alan bir gülümsemeyle söyledikten sonra yatağın yakınındaki bir koltuğu gösterdi. Kalem müdürü dostça bir ifadeyle, "Ne yazık ki ancak birkaç dakika kalabilirim," deyip koltuğa yayıldı ve saate baktı, "işler beni bekliyor. Ama yine de dostumun bir dostunu tanıma fırsatını kaçırmak istemiyorum." Başını hafifçe bu yeni tanışıklıktan ötürü çok memnun gözüken, fakat yaradılışı gereği iyi duygularını karşısındakine gösteremeyen ve kalem müdürünün sözlerine sıkılgan, ama yüksek tonda bir gülmeyle eşlik eden amcaya doğru eğdi. Ne kadar çirkin bir andı! K., sakin sakin olup bitenleri izleyebiliyordu, çünkü ona aldıran yoktu, kalem müdürü bir kez çağrıldıktan sonra, görünüşe bakılırsa alışkanlığın etkisiyle, konuşmanın yöneticiliğini üstlenmişti, ilk zayıflık belirtisiyle belki de ziyaretçilerin savuşturulması amaçlanan Avukat, elini kulağına götürmüş, dikkatle dinlemekteydi, mumu taşıyan amca –mumu baldırının üstünde dengeliyordu, Avukat da ikide bir endişeyle oraya bakıyordu– sıkılganlığından hemen kurtulmuştu, şimdi kalem müdürünün gerek konuşma biçiminden, gerekse bu konuşmaya eşlik eden, dalgaları andıran el hareketlerinden yalnızca zevk almaktaydı. Karyolanın sütununa dayanmış olan K., kalem müdürünce belki de amaçlı olarak bütünüyle görmezlikten gelinmekte ve yaşlı adamlara yalnızca dinleyici olarak hizmet etmekteydi. Ayrıca neden söz edildiğini hemen hiç bilmiyordu, bazen bakıcıyı ve kızın amcasından gördüğü kötü davranışı, bazen de kalem müdürünü daha önce de görüp görmediğini, belki ilk soruşturma sırasındaki toplantıda görmüş olabileceğini düşünüyordu. Belki yanılıyor olsa bile, kalem müdürünün toplantıya katılan ve ilk sırada oturan, seyrek sakallı yaşlı adamların arasına çok yakışacağı kuşkusuzdu.

Tam o sırada holden gelen, tabak ya da bardak kırılmasını andıran bir gürültü herkesin kulak kesilmesine yol açtı. K., "Ne olduğuna bir bakayım," dedi ve sanki ötekilere kendisini alıkoyma fırsatı veriyormuşçasına ağır ağır dışarı çıktı. Tam hole girdiği ve karanlıkta yolunu bulmaya çalıştığı sırada, henüz sımsıkı kapıyı tutan elinin üstüne çok daha küçük bir el kondu ve

kapıyı yavaşça kapattı. Bu, orada beklemiş olan bakıcı kızdı. “Bir şey olmadı,” diye fısıldadı kız, “yalnızca sizi dışarı çıkarmak için duvara bir tabak fırlattım.” K., şaşkınlığının arasında, “Ben de sizi düşündüm,” dedi. “Daha iyi,” karşılığını verdi kız. “Gelin.” Birkaç adım sonra, kızın K.’ya açtığı buzlucamdan yapılma bir kapıya vardılar. “Girsenize,” dedi kız. Burasının avukatın çalışma odası olduğu kesindi; iki büyük pencereden her birinin ardında, yalnızca döşemenin kare biçimi küçük bir bölümünü iyice aydınlatan ay ışığında görülebildiği kadarıyla oda, eski ve ağır mobilyalarla döşenmişti. Bakıcı kız, “Buyrun,” diyerek, oturmak için ahşap işlemeli arkalığı da bulunan, koyu renk bir sandığı işaret etti. K., daha oturur oturmaz odayı gözden geçirdi, yüksek tavanlı, büyük bir odaydı, yoksulların avukatının müşterileri herhalde kendilerini burada pek zavallı hissediyor olmalıydılar. K., ziyaretçilerin o dev gibi yazı masasına doğru ilerlerken attıkları küçücük adımları görür gibi oldu. Ama sonra bunu unuttu ve gözü hemen yanında oturan, onu neredeyse oturdukları yerin kenarına bastıran bakıcı kızdan başkasını görmez oldu. “Sizi çağırmama gerek kalmadan, benim için dışarı çıkacağınızı düşünmüştüm,” dedi kız, “tuhaf doğrusu. Önce, daha girdiğiniz andan başlayarak sürekli bana baktınız, ondan sonra ise beni beklettiniz.” “Ayrıca bana Leni deyin,” diye ekledi hemen ve dolambaçsız; sanki bu konuşmanın hiçbir anı boşa harcanmamalıydı. “Memnuniyetle,” dedi K. “Olayın tuhaflığına gelince, Leni, bu kolaylıkla açıklanabilir. İlk olarak yaşlı beylerin gevezeliklerini dinlemek zorunda kaldım ve oradan nedensiz kaçamazdım, ikinci olarak ise ben küstah değil, ama çekingen bir insanım ve siz de Leni, hiç de öyle bir hamlede ele geçirilebilecek biri gibi gözükmüyorsunuz.” “İşin aslı bu değil,” diye karşılık verdi Leni, kolunu arkalığa koydu ve K.’ya baktı, “hoşunuza gitmedim ve herhalde şimdi de gitmiyorum.” “Hoşa gitmek önemli değil,” dedi K. kaçamak yollu. Gülümseyerek, “Ya!” diyen kız, K.’nın söylediğiyle ve kendi küçük ünlemiyle belli bir üstünlük kazanmış oldu. Bu nedenle K. kısa bir süre sustu. Odanın karanlığına alışmış olduğu için, döşemenin çeşitli ayrıntılarını birbirinden ayırabiliyordu. Kapının sağ yanında asılı bir resim özellikle dikkatini çekmişti, resmi daha iyi görebilmek için öne doğru eğildi. Resimde sırtında yargıç cüppesi bulunan bir adam canlandırılmıştı; adam yüksek, taht gibi ve altın yaldızları neredeyse resmin dışına taşan bir koltukta oturmaktaydı. Alışılmamış olan nokta, bu yargıcın sakin ve azametli oturacak yerde, sağ kolunu koltuğun arkalığına ve yan tarafına iyice bastırması, sol kolunun ise bütünüyle

serbest olması ve yalnızca eliyle koltuğun kenarını tutmasıydı, bir an sonra şiddetli, belki de öfkeli bir dönüşle, önemli bir şey söylemek, veya bundan da öte, kararı bildirmek için yerinden fırlayacak gibiydi. Herhalde davalının, sarı bir halıyla kaplı, üst basamakları resimde görülebilen merdivenin en altında olduğu düşünülmeliydi. “Belki de benim yargıcım budur,” dedi K. ve bir parmağıyla resmi gösterdi. “Onu tanıyorum,” diye karşılık verdi Leni ve o da başını resme doğru kaldırdı, “buraya sık sık gelir. Resim gençliğinde yapılmış, ama bu resme herhangi bir zaman benzemiş bile olamaz, çünkü kendisi ufacıktır. Buna karşın resimde kendine bunca boy verdirtmiş, çünkü saçmalık derecesinde kendini beğenmiştir, hepimiz gibi. Ben de kendini beğenmiş biriyim ve hiç hoşunuza gitmediğim için memnun değilim.” Bu son söze K., yalnızca Leni’ye sarılıp kendine çekerek yanıt verdi, kız sessizce başını onun omzuna dayadı. Öteki konuda ise, “Ne yargıcı?” diye sordu. “Sorgu yargıcıdır,” karşılığını veren kız, K.’nın kendisine sarılan elini yakaladı ve parmaklarıyla oynadı. “Yine yalnızca sorgu yargıcı,” dedi K. düş kırıklığına uğramış olarak, “yüksek yerlerdeki memurlar kendilerini saklıyorlar. Ama taht gibi bir koltukta oturuyor.” “Onların hepsi uydurma,” diye yanıtladı Leni, yüzünü K.’nın eline eğmiş olarak, “gerçekte atların üstüne örtülen örtülerden birinin katlanıp konduğu bir mutfak sandalyesinde oturuyor.” Sonra ağır ağır konuşarak ekledi: “Peki ama hep davanızı düşünmek zorunda mısınız?” “Hayır, hiç öyle değil,” dedi K., “belki çok az bile düşünüyorum.” “Yanlışınız bu değil,” karşılığını verdi Leni, “çok inatçıymışsınız, öyle duydum.” “Bunu kim söyledi?” diye sordu K., kızın bedenini göğsünde hissediyordu, bakışlarını aşağıya, onu koyu renk, sımsıkı örülmüş ve gür saçlarına kaydırdı. “Bunu söylersem, fazla boşboğazlık etmiş olurum,” diye karşılık verdi Leni. “Lütfen ad sormayın, ama yanlış yapmaya da son verin, bundan böyle o kadar inatçı olmayın, çünkü insan bu mahkemeye karşı kendini savunamaz, itiraf etmek kaçınılmazdır. Siz de ilk fırsatta itirafta bulunun. Ancak ondan sonra işin içinden sıyrılma olanağı vardır, evet, ancak ondan sonra. Ama bunun da dışardan yardım almaksızın gerçekleştirilmesi düşünülemez, fakat bu yardım yüzünden korkuya kapılmayın, size ben yardımcı olmak istiyorum.” “Bu mahkeme ve gerekli aldatmacalar konusunda çok şey biliyorsunuz,” dedi K. ve kız ona çok fazla yapıştığından, kızı kaldırıp kucağına oturttu. Kız, “İşte böyle iyi,” dedi ve eteğiyle bluzunu düzelterek K.’nın kucağına yerleşti. Sonra iki eliyle birden boynuna asıldı, geriye doğru yaslanarak K.’ya uzun uzun baktı. “Peki itirafta bulunmazsam, o zaman bana yardım

edemez misiniz?” diye sordu K. zemin yoklarcasına. Ve neredeyse şaşkınlıkla, kadınlar arasında kendime yardımcı aramaktayım, diye düşündü, önce Bayan Bürstner, ardından mübaşirin karısı, şimdi de bana anlaşılmaz bir gereksinim duyar gibi gözüken şu genç bakıcı kız. Şu kucağımda oturuşu, sanki oturabileceği tek uygun yer burasıymışçasına! “Hayır,” karşılığını verdi Leni ve ağır ağır başını salladı, “o zaman size yardım edemem. Ama siz zaten benim yardımımı istiyor falan değilsiniz, böyle bir yardımı önemsemiyorsunuz, inatçısınız ve ikna olmuyorsunuz.” “Sevgiliniz var mı?” diye sordu bir süre sonra. “Hayır,” dedi K. “Bence var,” dedi kız. K., “Evet, var gerçekten,” diye yanıtladı, “düşünün bir kez, onu inkâr ediyorum, oysa yanımda fotoğrafını bile taşıyorum.” Kızın dileği üzerine ona Elsa’nın bir fotoğrafını gösterdi, kız K.’nın kucağına büzülmüş olarak resmi inceledi. Bu, bir enstantane çekimiydi. Elsa’nın şarap içilen lokalde kalkmayı sevdiği türden, döne döne yapılan dansın hemen ardından çekilmişti, eteği henüz dönüşün yarattığı kıvrımlarla bedeninin etrafında havalanmış konumdaydı, ellerini kalçalarına dayamış, boynu dimdik duruyor, gülerek yan tarafa bakıyordu; kime gülümsediği resimden anlaşılamıyordu. Leni, “Sımsıkı bir korse giymiş,” dedi ve resimde kendisince bunun anlaşıldığı yeri gösterdi. “Beğenmedim, zavallı ve kaba saba görünüşlü biri. Ama belki de size karşı yumuşak başlı ve sevecendir, resimden böyle bir sonuç çıkarılabilir. Böyle irikıyım ve güçlü kızlar genellikle yumuşak başlı ve sevecen olmaktan başkaca bir şey beceremezler. Ama kendini sizin için feda edebilir miydi?” “Hayır,” dedi K., “ne yumuşak başlı ve sevecendir, ne de kendini benim için feda edebilir. Ayrıca şimdiye kadar ben de ondan ne birini, ne de ötekini istedim. Dahası, resme bile sizin kadar dikkatli bakmış değilim.” “Demek ki onu pek önemsemiyorsunuz,” diye sordu Leni, “o halde sevgiliniz falan değil.” “Yanılıyorsunuz,” dedi K., “sözümü geri almıyorum.” “Diyelim ki sevgiliniz. Ama onu yitirseydiniz ya da yerine bir başkasını, örneğin beni koysaydınız, herhalde eksikliğini fazla duymazdınız.” “Haklısınız,” diye yanıtladı K. gülümseyerek, “dediğiniz olabilir, fakat size karşı büyük bir avantajı var, davam hakkında hiçbir şey bilmiyor, ayrıca bilseydi bile, bu konu için kafasını yormazdı. Beni inadımdan vazgeçmem için razı etmeye çalışmazdı.” “Bu avantaj değil,” dedi Leni. “Eğer başkaca üstünlükleri yoksa, umudumu yine de yitirmem. Herhangi bir bedensel kusuru var mı?” “Bedensel kusuru mu?” diye sordu K. “Evet,” dedi Leni, “çünkü benim böyle küçük bir kusurum var, bakın.” Kız sağ elinin ortaparmağı ile

yüzükparmağını gererek birbirinden ayırdı, iki parmağı birbirine bağlayan, zar inceliğindeki deri, neredeyse serçe parmağının en üstteki oynak yerine kadar uzanıyordu. K., kızın ona göstermek istediği şeyin ayırdına karanlıkta hemen varamadı, bu nedenle kız, dokunsun diye onun elini kendi eline götürdü. “Doğanın bir cilvesi,” dedi K., elin tamamına baktıktan sonra da ekledi: “Ne kadar hoş bir pençe!” Leni, K.’nın sürekli ve şaşkınlıkla onun iki parmağını ayırıp birleştirmesini bir tür gururla izledi, sonunda K. kızı hafiften öpüp bıraktı. “Ah!” diye bağırdı Leni hemen. “Beni öptünüz!” Kız acele hareketlerle, ağzı açık, dizleriyle K.’nın kucağına tırmandı, K. neredeyse şaşkınlıkla başını kaldırıp ona baktı, şimdi, kendisine onca yaklaştıktan sonra, kızdan biberi andıran, acı ve tırmalayıcı bir koku gelmekteydi, Leni onun başını kendine çekti, üzerinden eğildi, boynunu öptü, saçlarını bile ısırdı. “Beni onunla değiştiniz,” diye bağırıyordu zaman zaman, “görüyorsunuz işte, sonunda yine de beni onunla değiştiniz!” O sırada dizi kaydı ve kız küçük bir çığlık atarak halının üstüne düştü, K. onu tutmak için sarıldı ve Leni’ye doğru çekildi. “Şimdi benimsin,” dedi kız.

“İşte evin anahtarı, ne zaman istersen gel,” son sözleri buydu kızın ve K. giderken bile sırtından, yolunu şaşırmış bir öpücüğe hedef oldu. Binanın kapısından çıktığında yağmur serpiştiriyordu; K. belki Leni’yi pencerede de görebilirim diye caddenin ortasına gitmek istiyordu, tam o sırada binanın önünde beklemekte olan ve K.’nın dalgınlığı yüzünden ayırdına varamadığı bir otomobilden fırlayan amca onu kollarından yakaladı ve çivilemek istercesine binanın kapısına yapıştırdı. “Oğlum,” diye bağırdı, “nasıl yapabildin bunu! İyi gitmekte olan işine korkunç zarar verdin. Üstelik avukatın sevgilisi olduğu açıkça belli olan pis bir mahlukla saklanıp saatlerce ortaya çıkmıyorsun. Bir bahane bile aramıyorsun, hiçbir şeyi saklamıyorsun, hayır, son derece açıksın, kıza koşup onunla kalıyorsun. Bu arada biz, yani senin için çabalayan amcan, senden yana çıkması için kazanılmasına çalışılan Avukat ve hepsinden önemlisi mahkeme kaleminin müdürü, yani şu bulunduğu evrede senin davanı neredeyse elinde tutan o büyük adam, birlikte oturuyoruz. Sana nasıl yardım edilebileceğini tartışıyoruz, ben avukata dikkatle yaklaşıyorum, o da kalem müdürüne dikkatle yaklaşıyor, senin ise beni en azından desteklemek için her türlü nedenin var. Bunu yapacak yerde, gelmiyorsun. Sonunda olup bitenler artık saklı kalamıyor, nazik beyler oldukları için bu konuda konuşmuyorlar, beni koruyorlar, fakat onlar da kendilerini aşamıyorlar ve olay üzerine

konuşamayacakları için susuyorlar. Dakikalarca hiç konuşmaksızın oturduk ve sonunda acaba yine de gelir misin diye kulak kabarttık. Hepsi boşuna. Sonunda istediğinden çok daha uzun süre kalan kalem müdürü kalkıyor, veda ediyor, bana yardım edememesine karşın halime üzüldüğü açıkça belli oluyor, akıl almaz bir incelikle kapıda biraz daha bekliyor, ardından gidiyor. Gittiğine sevinmiştim hiç kuşkusuz, artık soluk bile alamaz olmuştum. Hasta Avukat ise olanlardan herkesten fazla etkilenmişti, ona veda ettiğim sırada zavallı adam konuşamıyordu bile. Sen herhalde adamın tamamen çökmesine katkıda bulundun ve böylece gereksindiğin bir insanın ölümünü çabuklaştırmış oluyorsun. Ve beni, amcanı yağmur altında saatlerce bekletiyorsun, tut bak, sırılsıklam oldum.”

Avukat / Fabrikatör / Ressam

Bir kış günü öğlenden önce –dışarda, bulanık bir ışıkta kar yağmaktaydı– K., saatin erken olmasına karşın çok yorgun olarak bürosunda oturmaktaydı. Kendini en azından daha küçük dereceli memurlardan koruyabilmek için odacıya onlardan hiçbirini sokmamasını, çünkü daha büyük bir işle meşgul olduğunu bildirmişti. Ama çalışacak yerde koltuğunda dönüp durdu, ağır ağır masasının üstündeki öteberinin yerini değiştirdi, fakat sonra, bilincinde olmaksızın, kolunu boylu boyunca masaya yaydı ve başı eğik, hareketsiz oturakaldı.

Davası artık kafasından hiç çıkmıyordu. Şimdiye kadar sık sık, bir savunma dilekçesi kaleme alıp mahkemeye sunmanın iyi olup olmayacağını düşünmüştü. Bu yazıda kısa bir yaşamöyküsüne yer vermek ve önemlice bir olayın sözü edildiğinde, hangi nedenlerle belli bir davranışı yeğlediğini, bu davranış biçiminin şimdiki değerlendirmesine göre onaylanıp onaylanmayacağını, her iki şık için de ne gibi nedenler ileri sürebileceğini açıklamak istiyordu. Böyle bir savunma yazısının yararları, yalnızca ve üstelik kendisi de pek sağlam ayakkabı olmayan Avukat'ın savunmasıyla karşılaştırıldığında tartışmasızdı. K. zaten Avukat'ın ne yapıp ne ettiğini bilmiyordu; pek bir şey yaptığının söylenemeyeceği kesindi, K.'yı çağırtmayalı bir ay olmuştu ve önceki görüşmelerde de K., bu adamın kendisi için kayda değer bir şeyler yapabileceği gibi bir izlenim edinmemişti. Her şeyden önemlisi, Avukat'ın onu hemen hiç sorgulamamış oluşuydu. Ve bu konuda sorulacak çok şey vardı. En önemli olan, sorular sorulmasıydı. K.'nın içinde, bu bağlamda gereken bütün soruları kendisinin sorabileceği gibi bir duygu vardı. Oysa Avukat soracak yerde kendisi anlatıyor ya da konuşmadan K.'nın karşısında oturuyor, herhalde işitme duyusunun zayıflığından ötürü biraz masanın üzerine doğru eğiliyor, sakallarının ortasında bir teli çekiştiriyor ve halıya, belki de özellikle K.'nın Leni ile yatmış olduğu yere bakıyordu. Arada sırada K.'ya, çocuklara yöneltilen türden bazı boş uyarılarda bulunuyordu. Bunlar hem yararsız, hem de sıkıcı olan, K.'nın son hesap çıkarıldığında karşılığında tek kuruş ödemeyi düşünmediği konuşmalardı. Avukat onu yeterince aşağıladığına inandıktan sonra, genelde yeniden biraz yüreklendirmeye koyuluyordu. O zaman buna benzer pek çok davayı, gerçekte belki bu dava kadar güç

olmayan, ama daha umutsuz gözüken davaları tümüyle ya da kısmen kazanmış olduğunu anlatıyordu. Bu davaların bir listesi burada, çekmecedeydi –bunu söylerken masanın çekmecelerinden herhangi birini tıklatıyordu–, resmî sırlar söz konusu olduğundan, yazıları ne yazık ki gösteremezdi. Buna karşın bütün bu davalar boyunca edindiği büyük deneyim şimdi K.'nın işine yaramaktaydı. Doğal olarak hemen çalışmaya başlamıştı ve ilk dilekçe neredeyse hazırdı. Bu dilekçe çok önemliydi, çünkü savunmanın yarattığı ilk etki çoğu kez davanın yönünü olduğu gibi belirlerdi. Ne yazık ki, K. buna hazır olmalıydı, kimi zaman ilk dilekçelerin mahkemece hiç okunmadığına da rastlanırdı. Bunlar dosyalara konur ve şimdilik davalının ifadesinin alınmasıyla gözlem altında bulundurulmasının yazılı her şeyden daha önemli olduğuna dikkat çekilirdi. Dilekçeyi veren ısrar ettiğinde ise bu dikkat çekmeye ek olarak karardan önce, bütün malzeme toplanırken doğal olarak bütün belgelerin, bu arada ilk dilekçenin de inceleneceği söylenirdi. Gelgelelim bu da ne yazık ki çoğu kez doğru değildi, ilk dilekçe genellikle bir yere kaldırılır ya da tümüyle kaybolur giderdi, sonuna kadar kaybolmadan kalsa bile, Avukat'ın, şurasını da belirtmek gerekir ki yalnızca söylentilerden öğrendiğine göre, hemen hiç okunmazdı. Bütün bunlar üzücüydü elbet, ama bütünüyle gerekçeden yoksun da değildi, K., davanın halka açık olmadığını gözden kaçırmamalıydı, mahkeme gerekli gördüğünde halka açık olabilirdi, fakat yasa böyle bir açıklığı öngörmemişti. Bunun sonucu olarak mahkemenin yazıları, özellikle de iddianame davalıya ve onu savunanlara kapalıydı, bu nedenle ilk dilekçeyle neye itiraz edileceği genellikle ya da en azından kesin olarak bilinmezdi, bu durumda ilk dilekçe ancak rastlantı sonucu kayda değer bir şeyler içerebilirdi ve bu, dava açısından önemli bir noktaydı. Gerçekten isabetli ve kanıt getirici dilekçeler ancak daha sonra, davalının sorgulamaları sırasında, iddianın dayandığı noktalar ve bunların gerekçeleri daha açık ortaya çıktığında ya da kestirilebildiğinde hazırlanabilirdi. Bu koşullar altında savunma doğal olarak çok elverişsiz ve güç bir konumdaydı. Ama bu da amaçlanmış bir şeydi. Çünkü savunma, yasaca izin verilen değil, yalnızca hoşgörüyle karşılanan bir yoldu ve yasanın ilgili bölümünden en azından hoşgörünün yorumlanabilip yorumlanamayacağı bile tartışmalıydı. Bu nedenle işin aslına bakılırsa, mahkemece tanınmış avukatların varlığı da söz konusu değildi, bu mahkemenin önüne avukat diye çıkanların hepsi, gerçekte kaçak çalışan avukatlardı. Bu da mesleğin bütünü açısından son derece onur kırıcıydı ve

K., bu yakınlarda bir kez mahkeme bürolarına gittiği takdirde, bunu da görmüş olmak için avukatlar odasına bakabilirdi. Orada toplananları görünce herhalde dehşete kapılırdı. Avukatlara ayrılan dar ve alçak tavanlı oda bile mahkemenin bu insanları ne kadar aşağı gördüğünü sergilemeye yeterliydi. Oda yalnızca küçük ve yuvarlak bir pencereden ışık alıyordu, pencere o kadar yüksekteydi ki, biri dışarı bakmak istediğinde, üstelik o zaman pencerenin hemen önündeki bir bacanın dumanları insanın burnuna doluyor ve yüzünü kapkara yapıyordu, evet, dışarı bakmak istediğinde önce onu sırtında havaya kaldıracak bir meslektaşını aramak zorunda kalıyordu. Bu odanın döşemesinde –anlatılan durumlara bir örnek daha–, bir yılı aşkın bir zamandan bu yana bir delik vardı bir insanın içine düşebileceği büyüklükte değildi, ama insanın bir bacağıyla bütünüyle batmasına yetecek kadar büyüktü. Avukatlar odası ikinci tavan arasındaydı, bu nedenle biri deliğe battığı takdirde, bacağı birinci tavan arasına, tam da başvuru sahiplerinin bekledikleri koridora sarkardı. Avukatlar çevresinde bu koşulların utanç verici diye nitelendirilmesi bir abartma sayılamazdı. Yönetime edilen şikâyetler en ufak bir sonuç vermiyordu ama, avukatların odada giderlerini kendileri ödeyerek herhangi bir değişiklik yaptırtmaları da kesinlikle yasaklanmıştı. Fakat avukatlara yönelik bu davranışın da kendine özgü gerekçesi vardı. İstenen, savunma makamının olabildiğince dışlanmasıydı, her şeyin davalıdan bağımlı olması öngörülmüştü. Aslına bakılırsa kötü bir bakış açısı değildi, ama bundan, bu mahkemede avukatların davalı için gereksiz oldukları sonucuna varmak kadar yanlış bir şey düşünülemezdi. Tam tersine, avukatlar başka hiçbir mahkemede burada oldukları kadar gerekli değildiler. Çünkü dava genelde yalnızca halktan değil, ama davalıdan da gizliydi. Elbet olabildiği ölçüde böyleydi, fakat böyle bir şey yine de çok geniş ölçüde olanaklıydı. Mahkeme belgeleri davalıya da kapalıydı ve sorgulamalardan, bunlara temel olan belgelere ilişkin sonuç çıkarabilmek, özellikle kendine güveni olmayan ve kafası türlü sıkıntılarla dolu davalı için çok güçtü. İşte savunma makamı olaya bu noktada giriyordu. Avukatların sorgulamalarda hazır bulunmalarına genelde izin yoktu, bu nedenle onlar sorgulamaların ardından ve olabildiğince daha sorgu yargıcının kapısının önünde davalılardan sorgulamaya ilişkin bilgi almak, bu saydamlıktan yoksun raporlardan da savunma için işe yarayabilecek bir şeyler çıkarmak zorundaydılar. Ama en önemlisi bu değildi, çünkü doğal olarak becerikli birinin her yerde olduğu gibi burada da başkalarından daha çok şey öğrenebilmesine karşın, bu yolla pek bir şey

öğrenebilmek söz konusu değildi. En önemlisi yine de Avukat'ın kişisel ilişkileriydi, savunmanın asıl değeri onlardan kaynaklanıyordu. Şimdi K. kendi deneyimleriyle mahkemenin en alt düzeydeki örgütünün kusursuz sayılamayacağını, görev bilincinden yoksun ve satın alınabilir memurlar içerdiğini, bunlardan ötürü de mahkemenin dışarıya karşı sımsıkı kapalı perdesinde delikler açıldığını herhalde öğrenmişti. İşte avukatların çoğunluğu bu deliklerin önüne yığılmaktaydı, rüşvet ve bilgi alma işleri buralarda görülüyordu, dahası, en azından bir zamanlar dosya hırsızlıkları bile olmuştu. Böylece, yalnızca anlık olmak üzere, davalılar için gerçekten şaşırtıcı sayılabilecek bazı olumlu sonuçlar elde edildiğine bile rastlanıyordu, bu küçük avukatlar bu sonuçlarla böbürlenerek dolaşıyorlar ve yeni müşteriler avlıyorlardı, gelgelelim davanın sonraki akışı bakımından sözü edilen sonuçlar ya hiçbir anlam taşımıyor, ya da olumsuz etki yaratıyordu. Gerçekten değerli olan ise yalnızca yüksek memurlarla kurulan dürüst kişisel ilişkilerdi, burada sözü edilenler, doğal olarak alt kademelerin üst derecedeki memurlarıydı. Davanın akışı ancak bu yolla, başlangıçta algılanmaksızın, ama sonra gittikçe daha belirgin biçimde etkilenebilirdi. Bunu elbet avukatların çok azı başarabilirdi ve bu noktada K., çok doğru bir seçim yapmıştı. Dr. Huld'unkilere benzer ilişkiler kurabilmiş ancak bir iki avukat vardı. Bu avukatlar, avukatlar odasındaki topluluğa aldırmazlardı ve oradakilerle herhangi bir ilişkileri de yoktu. Buna karşılık mahkemede çalışan memurlarla araları çok iyiydi. Dr. Huld'un mahkemeye gitmesine, sorgu yargıçlarının kapılarında rastlantı sonucu yargıçlar belki gelirler mi diye beklemesine, yargıçların keyiflerine göre, çoğu kez yalnızca görünüşte bir başarı kazanmasına ya da bunu bile elde edememesine hiç gerek yoktu. Hayır, K.'nın da kendi gözleriyle gördüğü gibi, aralarında epey yüksek derecelilerin de bulunduğu memurlar Dr. Huld'a kendileri geliyorlar, açık ya da en azından yorumu kolay bilgileri gönüllü olarak veriyorlar, davanın bir sonraki aşamasını görüşüyorlar, dahası, bazı durumlarda ikna edilebiliyorlar ve başkalarının görüşlerini memnuniyetle benimsiyorlardı. Gelgelelim onlara özellikle bu son nokta bağlamında pek güvenmemek gerekiyordu; yeni ve savunma açısından elverişli niyetlerini ne ölçüde kararlı dile getirirlerse getirsinler, belki de hemen dosdoğru bürolarına koşuyorlar ve ertesi gün için tam tersini içeren, belki davalı bakımından bütünüyle terk ettiklerini ileri sürdükleri ilk niyetlerinden çok daha katı bir karar veriyorlardı. İnsan kendini buna karşı doğal olarak savunamazdı, çünkü iki kişi arasında konuşulan, iki kişi

arasında konuşulmuş olarak kalırdı ve resmî çıkarımlara olanak tanımazdı, savunma bunun dışında da büyüklerin gözüne girmek için çaba harcamak zorunda olmasaydı bile, durum yine de değişmezdi. Öte yandan büyüklerin savunmayla, doğal olarak konusunun uzmanı bir savunma makamıyla, yalnızca insan sevgisinden ya da dostça duygulardan ötürü ilişki kurmadıkları, onların da savunma makamını gereksindikleri de doğruydu. Bu noktada, daha en baştan gizli mahkemeyi öngörmüş bir adalet örgütünün olumsuz yanı geçerlik kazanıyordu. Memurlarla halk arasında herhangi bir ilinti yoktu, bu memurlar orta düzeydeki normal davalar için iyi donanımlıydılar, böyle bir dava, yörüngesindeki yolunu neredeyse kendi buluyordu, sadece arada sırada biraz iteklenmesi gerekiyordu, buna karşılık gerek çok kolay, gerekse çok zor davalar karşısında memurlar çoğu kez çaresiz kalıyorlardı, gece gündüz sürekli olarak yasalarının daracık sınırları içersinde kapalı kaldıklarından, insanlar arasındaki ilişkileri doğru değerlendiremiyorlar ve özel durumlarda bunun eksikliğini çok duyuyorlardı. O zaman danışmak için Avukat’a geliyorlardı ve arkalarından bir odacı, başka zaman onca gizli tutulan dosyaları taşıyordu. Şu pencerenin önünde, orada olmaları en beklenmeyecek beyefendilerin, Avukat onlara iyi bir öğüt verebilmek için masasında dosyaları incelerken, neredeyse çaresizlik içersinde sokağı seyrettiklerine rastlanmıştı. Ayrıca özellikle böyle fırsatlar çıktığında, bu beylerin uğraşlarını nasıl olağanüstü ciddiye aldıklarını ve doğaları gereği aşamadıkları engeller karşısında nasıl büyük çaresizliğe düştüklerini görebilmek olasıydı. Bu beylerin bulundukları mevki bunun dışında da kolay değildi, kolay gözüyle bakıp onlara haksızlık yapılmamalıydı. Mahkemenin hiyerarşik düzeni sonsuzdu ve işin içinde olanlarca bile bilinmesi olanaksızdı. Mahkemelerdeki davalar genelde alt düzeydeki memurlardan da gizliydi, bu nedenle onlar, üzerinde çalıştıkları konuların sonraki aşamalarını hemen hiçbir zaman bütünüyle izleyemezlerdi, yani dava konusu çoğu kez bu memurlar nereden geldiğini bilmeksizin önlerinde belirir ve yine memurlarca nereye gittiği bilinmeksizin yolunu sürdürürdü. Davanın çeşitli evrelerinin, son kararın ve onun gerekçelerinin incelenmesinden elde edilebilecek dersler bu durumda bu memurlara kapalıydı. Onların yalnızca davanın yasaca kendileri için sınırlandırılmış bölümüyle ilgilenmelerine izin vardı ve daha sonrasına, yani kendi çalışmalarının sonuçlarına ilişkin bilgileri çoğunlukla, davanın sonuna kadar davalıyla ilişkili kalan savunma makamınınkilerden de daha az olurdu. Demek ki bu açıdan da savunma makamından öğrenebilecekleri

değerli şeyler vardı. K. bütün bunları göz önünde tuttuğu takdirde memurların kimi zaman başvuru sahiplerine –bu deneyimden herkes geçerdi– hakaret gibi gelen sinirliliklerine şaşmamalıydı. Sakin bile gözükseler, bütün memurlar sinirliydiler. Küçük avukatlar bunun acısını doğal olarak özellikle çekmekteydiler. Örneğin doğruluk olasılığı görünüşte yüksek olan şu öykü anlatılırdı: Aslında iyi ve sessiz bir bey olan yaşlı bir memur, özellikle avukatın dilekçeleri yüzünden karışık konuma gelmiş, güç bir dava üzerinde bir gün ve bir gece boyunca kesintisiz çalışmış – bu memurlar gerçekten de hiç kimsenin olamayacağı kadar çalışkandırlar. Yaşlı memur sabaha karşı, yirmi dört saatlik ve herhalde pek verimli olmayan bir çalışmanın ardından kapıya gitmiş, orada saklanmış ve içeri girmek isteyen her avukatı merdivenlerden aşağı atmaya başlamış. Avukatlar aşağıda, merdivenin başında toplanıp ne yapacaklarını tartışmışlar; bir yandan içeri girmeyi talep etme diye bir hakları yokmuş, bu nedenle memura karşı hukuken ellerinden hemen hiçbir şey gelmezmiş, ayrıca da, daha önce belirtildiği gibi, memurları kızdırmaktan kaçınmak zorundaymışlar. Ama öte yandan da kendileri için mahkemede geçirilmemiş her gün kayıp bir gün sayılırmış ve dolayısıyla içeri girebilmek onlar için çok önemliymiş. Sonunda yaşlı adamı yormaya karar vermişler. Her defasında yollanan bir avukat merdivenlerden yukarı koşmuş, olabildiğince direndikten sonra –hep pasif direniş biçimleri söz konusuymuş– kendini aşağı attırmış ve arkadaşları tarafından aşağıda yakalanmış. Bu yaklaşık bir saat sürmüş, ondan sonra zaten gece çalışmasından da bitkin düşmüş olan yaşlı memur gerçekten yorulmuş ve bürosuna dönmüş. Aşağıdakiler önce buna inanamamışlar ve kapının arkası gerçekten boş mu baksın diye önce birini yollamışlar. Ondan sonra içeri girmişler ve herhalde homurdanmaya bile cesaret edememişler. Çünkü bir avukat –üstelik en önemsiz avukat bile koşulları en azından kısmen kavrayabilir– mahkemede düzeltmeler yapmayı ya da benimsetmeyi aklının kenarından bile geçirmez, oysa –ve bu çok dikkate değer bir noktadır– hemen her davalı, çok aptal olanları bile, daha davaya adım atar atmaz düzeltme önerileri düşünmeye başlar, böylece de başka yerde daha iyi kullanılabilecek zamanı ve çabayı boşuna harcamış olur. En doğrusu, var olan koşullarla yetinmektir. Ayrıntılarda birtakım düzeltmeler yapmak mümkün olsa bile –ki bu, yalnızca saçma bir batıl inançtır–, insan bu durumda en iyi olasılıkla gelecekteki davalara ilişkin sonuçlar elde edebilir, ama öte yandan hep kin güden memur zümresinin dikkatini üzerinde toplayacağından, kendine ölçüsüz zarar vermiş olur.

Oysa ne olursa olsun, dikkat çekmemeye bakmalı! Ne kadar aykırı gelirse gelsin, sakin kalınmalı! Bu büyük yargı organizmasının bir ölçüde hep sallantıda kaldığını, insanın, kendi kendine bir şeyler yaptığı takdirde bindiği dalı kesip düşebileceğini, buna karşılık büyük organizmanın duyduğu küçük rahatsızlığı kolaylıkla bir başka noktada –her şey birbiriyle bağlantılı olduğuna göre– giderebileceğini ve böylece değişmeden kalabileceğini, belki de, daha büyük bir olasılıkla, daha bir bütünleşebileceğini, dikkat kesileceğini, daha katı ve kötücül bir tutum alabileceğini görmeye çalışmalı. İşi bozacak yerde avukata bırakmalı. Özellikle nedenleri bütün kapsamıyla anlatılamıyorsa eğer, suçlamaların pek bir yararı yoktu, ama yine de K.'nın kalem müdürü karşısındaki davranışıyla kendi davasına ne kadar zarar verdiğini söylemek gerekiyordu. Artık bu nüfuzlu insan, K. için bir şeyler yapabilecek olanların listesinden neredeyse silinebilirdi. Kalem müdürü, davadan şöyle üstünkörü söz edildiğinde bile bunu kasıtlı olarak duymazlıktan geliyordu. Memurlar bazı bakımlardan çocuk gibiydiler. Çoğu kez zararsız davranışlardan –üstelik K.'nın davranışı ne yazık ki zararsız olanlar arasına girmiyordu–, iyi dostlarıyla bile konuşmayacak, karşılaştıklarında onlara arkalarını dönecek ve zarar vermek için ellerinden geleni yapacak kadar alınabilirlerdi. Fakat ondan sonra şaşırtıcı biçimde ve özel bir neden bulunmaksızın, karşılarındakinin sırf artık durum umutsuz olduğu için yapmaya cesaret ettiği küçük bir şakayla gülebilir ve barışırlardı. Yani memurlarla geçinebilmek aynı zamanda hem zor, hem de kolaydı, bu bağlamda hemen hiçbir ilkeden söz edilemezdi. Kimi zaman insan, bütün bunları anlayabilmek ve bu alanda belli bir başarı kazanabilmek için ortalama bir yaşamın yetmesine şaşırabilirdi. Ama sonra, herkesin yaşadığı türden kötü zamanlar da gelirdi; insan en ufak bir sonuç bile alamadığına inanır, yalnızca daha baştan iyi bir sona varması öngörülmüş davaların iyi sonuçlanabildiğini, üstelik bunun için herhangi bir yardımda bulunmanın da gerekli olmadığını, buna karşılık öteki bütün davaların bütün koşuşturmalara, çabalara, sevinç kaynağı olmuş bütün o görünüşteki küçük başarılara karşın yitirildiklerini düşünürdü. O zaman artık her şey güvenilir olmaktan çıkardı ve insan belli sorularla karşılaştığında, özü bakımından iyi giden davaların yardım etme çabaları yüzünden yoldan çıkarıldığını yadsımaya bile cesaret edemezdi. Bu da bir tür kendine güven demekti, gelgelelim bütün olup bitenlerin ardından geriye kalabilen, sadece güvendi. Avukatlar böyle bunalımlarla –çünkü bunlar doğal olarak yalnızca bunalım

diye adlandırılabilirdi– özellikle yeterince ve memnun edici biçimde götürdükleri bir dava ansızın ellerinden alındığında karşılaşırlardı. Bu, herhalde bir avukatın başına gelebilecek en kötü şeydi. Dava, onlardan davalı tarafından alınmazdı, hayır, böyle bir şey asla olmazdı, belli bir avukatı tutan davalı, artık ne olursa olsun o avukatta kalmak zorundaydı. Çünkü bir kez yardım aldıktan sonra artık kendi başına ayakta duramazdı. Evet, böyle bir şey olamazdı, buna karşılık kimi zaman davanın, artık avukatın izlemesine izin verilmeyen bir yöne saptığı olurdu. Dava, davalı ve her şey avukatın elinden alınırdı; ondan sonra memurlarla kurulmuş en iyi ilişkilerin bile yararı dokunmazdı, çünkü memurlar da bu konuda bir şey bilemezlerdi. Böyle bir durumda dava artık her türlü yardımın yasaklandığı, konunun ulaşılması olanaksız adli mahkeme heyetlerince ele alındığı, davalının da avukat için erişilemez olduğu bir evreye girerdi. O zaman insan günün birinde eve döndüğünde, daha önce dava için onca çabayla ve en güzel umutlarla hazırladığı bütün dilekçeleri masasının üstünde bulurdu, davanın yeni evresine aktarılmaları yasak olduğu için geri çevrilen bu dilekçelere artık yalnızca değersiz kâğıt parçaları gözüyle bakılabilirdi. Bu, henüz davanın yitirildiği anlamına gelmezdi, hayır, en azından böyle bir varsayımı haklı kılabilecek kesin bir neden ortada olmazdı, insan yalnızca davaya ilişkin hiçbir şey bilmiyor olurdu ve ondan sonra da hiçbir bilgi alamazdı. Ama neyse ki bunlar kuraldışı durumlardı ve K.'nınki bu türden bir dava olsa bile, böyle bir evreden şimdilik çok uzaktı. Dolayısıyla bu davada Avukat'a iş düşmesi için daha çok fırsat vardı ve K., bu fırsatların değerlendirileceğinden emin olabilirdi. Daha önce de belirtildiği gibi, dilekçe henüz verilmemişti, fakat bunun acelesi de yoktu, çok daha önemlisi, ilgili memurlarla ön görüşmelerde bulunulmasıydı ve bunlar da yapılmıştı. Gerçi açıkça söylemek gerekirse, her görüşmeden aynı sonuç alınamamıştı. Ayrıntıları açıklamamak, şimdilik çok daha iyiydi, çünkü bunlar K.'yı olumsuz etkileyebilir, ya aşırı umutlu ya da aşırı ürkek kılabilirdi, yalnızca şu kadarı belirtilmeliydi ki, bazıları çok olumlu konuşup çok yardıma hazır görünürlerken, bazıları da o kadar olumlu konuşmamış, bununla birlikte yardımlarını da esirgememişlerdi. Demek ki sonuç bir bütün olarak çok sevindiriciydi, yalnız bundan birtakım özel yargılara varılmamalıydı, çünkü bütün ön görüşmeler benzer biçimde başlar, ama bu ön görüşmelerin değerini ancak sonraki gelişmeler gösterirdi. Her neyse, henüz yitirilmiş bir şey yoktu ve kalem müdürünü bütün olup bitenlere karşın kazanmak başarıldığı takdirde –bu amaç için

çeşitli girişimlerde bulunulmuştu–, o zaman her şey, cerrahların deyişiyle temiz bir yara gibiydi ve ondan sonra olacaklar rahat beklenebilirdi.

Bu ve benzeri konuşmalarda Avukat susmak nedir bilmiyordu. Bu tür konuşmalar her ziyarette yinelenmekteydi. Hep ilerleme kaydedilmekteydi, ama bu ilerlemelerin ne türden olduğu hiçbir zaman bildirilemiyordu. Sürekli ilk dilekçe üzerinde çalışılıyordu, ama bu dilekçe bitmiyordu, bu da bir sonraki ziyarette, son zamanların, önceden kestirilemeyeceği üzere, dilekçenin verilmesi bakımından çok uygunsuz olduğu gerekçesiyle, büyük bir avantaj diye nitelendiriliyordu. Bazen K., konuşmalardan bitkin düşerek işlerin bütün güçlükler göz önünde tutulduğunda bile çok yavaş ilerlediğini belirttiğinde, ona yanıt olarak işlerin hiç de ağır ilerlemediği, ancak eğer K. avukata zamanında başvursaydı, herhalde şimdi çok daha fazla ilerlenmiş olacağı söyleniyordu. Fakat K. ne yazık ki bunu yapmakta gecikmişti ve bu gecikme yalnızca zaman bakımından değil, başkaca bakımlardan da bazı sakıncalar doğuracaktı.

Bu ziyaretlerin tek hoş yanı, Avukat'a çayını hep K. onun yanındayken getirecek biçimde işini ayarlayan Leni'ydi. O zaman Leni, K.'nın arkasında duruyor, görünüşte yalnızca Avukat'ın bir tür tutkuyla iyice fincana eğilişini, çayını koyup içişini seyrediyor ve gizliden K.'ya elini tutturuyordu. Odada çıt çıkmıyordu. Avukat çayını içiyor, K. Leni'nin elini sıkıyor ve Leni de bazen K.'nın saçlarını hafiften okşamaya cesaret ediyordu. Avukat, çayını bitirdikten sonra, "Sen hâlâ burada mısın?" diye soruyordu. Leni, "Çay takımını götürmeye geldim," diyordu, el son bir kez sıkılıyordu, Avukat ağzını siliyor ve yeni bir güçle K. ile konuşmaya başlıyordu.

Avukat'ın erişmek istediği teselli miydi, yoksa umutsuzluk mu? K. bunu bilmiyordu, ama kısa süre sonra savunmasının herhalde iyi ellerde olmadığına kesin gözüyle bakmaya başlamıştı. Avukat'ın anlattıkları, kendini olabildiğince ön plana çıkarmak istediğinin ve o güne kadar K.'nın bakış açısından böylesine büyük bir davaya hiç bakmadığının açıkça anlaşılmasına karşın, doğru olabilirdi. Ama memurlarla olan ve sürekli vurgulanan ilişkiler kuşku uyandırmayı sürdürüyordu. Bu memurların yalnızca K.'nın yararına kullanılabilecekleri kesin miydi? Avukat, burada yalnızca küçük dereceli memurların, yani ilerlemeleri bakımından davalardaki belli dönüm noktalarının herhalde önem taşıyacağı, son derece

bağımlı konumdaki memurların söz konusu olduğunu belirtmeyi hiçbir zaman unutmuyordu. Belki de Avukat'tan, bu türden ve davalı açısından elbette hep elverişsiz dönüm noktaları elde etmek için yararlanıyor olamazlar mıydı? Belki de bunu her davada yapmıyorlardı, elbette, pek olası değildi bu, herhalde Avukat'a hizmetlerinin karşılığında yararlar sağladıkları davalar da oluyordu, çünkü Avukat'ın ününe gölge düşürmemek onların da lehineydi. Ama durum, gerçekten böyle miydi, bu memurlar, avukatın açıklamasına göre çok güç, dolayısıyla önemli bir dava niteliğini taşıyan ve daha başlangıçta mahkemede çok dikkati çekmiş olan K.'nın davasına nasıl bir müdahalede bulunacaklardı? Ne yapacakları, pek kuşku götürür olamazdı. Bunun belirtilerini, davanın aylardır sürmesine karşın ilk dilekçenin hâlâ sunulmamış olmasından ve Avukat'ın verdiği bilgilere göre daha her şeyin henüz başlangıç aşamasında bulunmasından bile çıkarabilmek olasıydı; bütün bunlar davalıyı, daha sonra aniden bir kararla veya en azından aleyhine sonuçlanan soruşturmanın daha yüksek makamlara iletileceği açıklamasıyla karşı karşıya bırakmak amacıyla, uyutmaya ve yardımsız bırakmaya doğal olarak çok elverişliydi.

K.'nın kendisinin işe el atması kesinlikle gerekliydi. Özellikle her şeyin irade ürünü olmaksızın kafasından akıp gittiği bu kış gününün öğlenden öncesindeki gibi aşırı yorgunluk durumlarında, bu inancın yadsınabilmesi olanaksızdı. K.'nın daha önce davaya ilişkin olarak duyduğu nefret artık önemli değildi. Eğer dünyada yalnız başına olsaydı, böyle bir durumda davanın hiç açılmamış olacağı da kesin olmakla birlikte, rahatlıkla davaya aldırmayabilirdi. Ama şimdi amcası onu Avukat'a sürüklemişti, artık aile bağlamında göz önünde bulundurulması gereken noktalar da vardı; K.'nın konumu, artık davanın akışından bütünüyle bağımsız değildi, kendisi de dikkatsiz davranarak tanıdıkların önünde davadan belli bir tatmin duygusuyla söz etmişti, başkaları bilinmeyen bir biçimde olayı öğrenmişlerdi, Bayan Bürstner'le ilişki de dava doğrultusunda sallantıda gibiydi – kısacası, K.'nın davayı kabul ya da reddetmek gibi bir seçimi hemen hemen yoktu, davanın içindeydi ve kendini savunmak zorundaydı. Yorulduğu takdirde iş kötüye giderdi.

Öte yandan aşırı kaygılanmak için henüz bir neden yoktu. K., bankada kısa sayılabilecek bir sürede, bulunduğu yüksek yere gelmeyi ve kendini herkese kabul ettirerek orada kalmayı başarmıştı, şimdi tek yapması gereken, bunu olanaklı kılmış olan yeteneklerini biraz olsun davaya

yöneltmekti ve sonucun iyi olacağı kuşkusuzdu. Her şeyden önce gerekli olan, bir şey elde edilecekse eğer, olası bir suça ilişkin bütün düşünceleri daha en baştan kesinlikle yadsımaktı. Ortada suç diye bir şey yoktu. Dava, K.'nın çoğu kez bankanın yararına sonuçlandırdığı türden büyük bir işten başka bir şey değildi, içinde, kural olduğu üzere, savuşturulması gereken çeşitli tehlikelerin pusuda beklediği bir işti. Ancak bu amaca erişebilmek için herhangi bir suça ilişkin düşüncelerle oynamak yerine, kendi yararı düşüncesine sımsıkı sarılması gerekiyordu. Bu açıdan bakıldığında Avukat'tan vekâleti gecikmeksizin, en iyisi hemen o akşam geri almak kaçınılmazdı. Gerçi Avukat'ın anlattıklarına bakılırsa böylesi hiç işitilmedik ve büyük bir olasılıkla da ağır hakaret yerine geçen bir davranıştı, ama K., çabalarının dava sırasında belki de avukatı tarafından yaratılan engellerle karşılaşmasını sabırla karşılayamazdı. Avukat'tan bir kez kurtulunduktan sonra dilekçenin hemen verilmesi ve olabildiğince her gün göz önünde tutulması için ısrarda bulunulması şarttı. Bu amaç için K.'nın da ötekiler gibi koridorda oturması ve şapkasını oturduğu sıranın altına koyması elbette yeterli değildi. Kendisinin, kadınların ya da başkaca görevlendirilenlerin her gün memurların başına dikilmeleri ve onları parmaklığın öte yanındaki koridora bakacak yerde masalarının başına oturup K.'nın dilekçesini incelemeleri için zorlamaları gerekiyordu. Bu çabalardan vazgeçilmemeli, her şey örgütlenip izlenmeli, mahkeme bir kez olsun hakkını savunmayı bilen bir davalıyla karşılaşmalıydı.

K. bütün bunları yapma konusunda kendisine güvenmekle birlikte, dilekçenin kaleme alınmasındaki güçlük korkutucuydu. Eskiden, daha bir hafta öncesine kadar günün birinde böyle bir başvuruyu kendisinin yapmak zorunda kalabileceğini ancak bir utanç duygusuyla düşünebilirdi, bunun aynı zamanda güç olabileceğini ise düşünmemişti. Bir defasında, bir öğlenden öncesinde, işi başından aşkınken nasıl her şeyi bir yana itip bu türden bir dilekçenin düşünce akışının taslağını çıkarmaya çalışmak ve belki de ağır çalışan avukata vermek için bloknotu önüne çektiğini ve tam o sırada müdüriyet odasının kapısının açılıp müdür yardımcısının yüzünde geniş bir gülümsemeyle içeri girdiğini anımsıyordu. Müdür yardımcısının elbet habersiz olduğu dilekçeye değil, fakat biraz önce duyduğu bir borsa fıkrasına gülmesine karşın, K. kendini çok kötü hissetmişti; fıkranın anlaşılabilmesi için bir resmin çizilmesi gerekiyordu ve müdür yardımcısı

K.'nın masasının üzerine eğilip K.'nın elinden aldığı kurşunkalemle dilekçe için kullanılması öngörülmüş bloknota bu resmi çizmişti.

Bugün ise K. utancı bir yana bırakmıştı, dilekçenin verilmesi gerekiyordu. Bu dilekçe için büroda zaman bulamadığı takdirde, ki bu, büyük bir olasılıktı, o zaman bu işi evde, geceleri yapmak zorundaydı. Geceler de yetmezse, o zaman izne çıkması gerekecekti. Tek yapılmaması gereken yarı yolda kalmaktı, bu yalnızca iş dünyasında değil, fakat her zaman ve her yerde düşünülebilecek en anlamsız şeydi. Dilekçe elbette, neredeyse sonsuz bir çalışma demekti. İnsanın korkak bir karakteri olmamalıydı, aksi takdirde kolaylıkla dilekçeyi herhangi bir zaman tamamlamanın olanaksız olduğu inancına varabilirdi. Yalnızca avukatın işini tamamlamasını engelleyebilecek olan tembellikten veya kötü niyetten ötürü değil, fakat mevcut iddianamenin ve olası uzantılarının bilinmemesi nedeniyle bütün yaşamın en küçük eylemleri ve olaylarıyla birlikte anımsama düzeyinde geri getirilmesi, betimlenmesi ve her yönüyle denetlenmesi gerektiği için durum böyleydi. Ve üstelik böyle bir çalışma son derece sıkıcıydı da. Belki ancak günün birinde, emekliye ayrıldıktan sonra, çocuklaşan ruhu oyalamak ve onun uzun günleri geçirmesine yardımcı olmak bakımından elverişliydi. Ama şimdi, K.'nın bütün düşüncelerini kendi işi için gereksindiği, yükselmekte olduğu ve müdür yardımcısı için bir tehdit anlamına geldiği için her saatin çok çabuk geçip gittiği, genç bir insan olarak kısa akşamların ve gecelerin tadını çıkarmak istediği bir zamanda, evet, tam da böyle bir zamanda bu dilekçeyi kaleme almaya başlaması gerekiyordu. K.'nın düşünceleri yine yakınmalara boğuldu. Neredeyse istemeden, sırf bu duruma bir son vermek için, parmaklarıyla ön tarafta çalan zilin düğmesini yokladı. Zili çalarken başını kaldırıp saate baktı. On bir olmuştu; iki saati, uzun ve değerli bir zamanı düşlerle harcamıştı ve şimdi doğal olarak öncesinden daha da yorgundu. Ama zaman, yine de yitirilmiş sayılmazdı, değerli olabilecek kararlar almıştı. Odacı, çeşitli postanın dışında uzunca bir zamandır K.'yı beklemekte olan iki beyin kartlarını da getirdi. Bunlar, bankanın asla bekletilmemesi gereken önemli müşterilerindendi. Neden bunca uygunsuz bir zamanda gelmişlerdi ve neden, kapalı kapının arkasındaki beyler böyle sorar gibiydiler, çalışkan bir insan olan K. en verimli iş saatlerini kendi özel sorunları için kullanıyordu. K., hem daha öncesinin, hem de şimdi olacakların yorgunluğuyla, ilk konuğu karşılamak üzere ayağa kalktı.

Bu, K.'nın iyi tanıdığı, ufak tefek yapılı, neşeli bir fabrikatördü. K.'yı önemli işleri sırasında rahatsız ettiği için üzüntülerini bildirdi, ve K. da fabrikatörü bu kadar bekletmiş olduğu için kendi üzüntülerini bildirdi. Ama bu pişmanlığı bile öylesine mekanik bir biçimde ve neredeyse yanlış vurguyla dile getirmişti ki, fabrikatör kafası tamamen işiyle dolu olmasaydı, bunun ayırdına mutlaka varırdı. Ama fabrikatör bunun yerine hemen bütün ceplerinden birtakım hesaplar ve şemalar çıkardı, bunları K.'nın önüne serdi, çeşitli kalemleri açıkladı, bu kuşbakışı sırasında bile gözüne çarpan küçük bir hesap yanlışını düzeltti, K.'ya kendisiyle yaklaşık altı ay kadar önce yapmış oldukları benzer bir işi anımsattı, sanki öylesine söylüyormuş gibi, bir başka bankanın düşünülebilecek en büyük özverilerle işe talip olduğundan söz etti ve sonunda K.'nın düşüncesini öğrenmek için sustu. K. da başlangıçta fabrikatörün konuşmasını gerçekten iyi izlemişti, işin önemi onu da sarmıştı, ama bu durum ne yazık ki uzun sürmemişti, kısa süre sonra dinlemez olmuştu, biraz daha fabrikatörün sesini yükselttiği yerlerde başını sallamıştı, fakat sonunda bunu da bırakmıştı ve kâğıtlara eğilmiş, çıplak kafaya bakıp fabrikatörün bütün bu konuşmasının yararsız olduğunu ne zaman anlayacağını kendi kendine sormakla yetinmişti. Şimdi fabrikatör susunca, K. önce gerçekten bu susmanın nedeninin kendisine karşısındakini dinleyecek durumda olmadığına ilişkin bir itirafta bulunma fırsatı vermek için olduğuna inandı. Fakat anlaşıldığı kadarıyla bütün yanıtlara hazır olan fabrikatörün meraklı bakışlarından, bu iş konuşmasının sürdürülmesi gerektiğini üzülerek anladı. Başını bir buyruk almışçasına eğdi ve kurşunkalemle kâğıtların üzerinden ağır ağır, bir oraya bir buraya geçmeye başladı, arada durup gözlerini bir rakama dikti. Fabrikatör bazı itirazlar geleceğini tahmin etti, belki rakamlar gerçekten de henüz kesin değildi, belki de asıl önemli olan rakamlar değildi; her neyse, fabrikatör kâğıtları eliyle örttü ve K.'nın burnunun dibine yaklaşarak, yeniden işi genel çizgileriyle anlatmaya başladı. "Güç," dedi K., dudaklarını büzdü ve tek tutanağı olan kâğıtların üstü kapalı olduğu için, desteksiz kalarak koltuğun kenarına doğru çöktü. Dahası, müdüriyet odasının kapısı açıldığında ve orada pek belirli denemeyecek bir görünümle, örneğin sanki bir gaz bulutunun gerisindeymiş gibi, müdür yardımcısı belirdiğinde, başını ancak şöyle bir kaldırıp baktı. Fakat bu konu üzerinde daha fazla kafa yormadı ve yalnızca bu gelişmenin kendisi açısından çok sevindirici olan doğrudan sonucunu izledi. Çünkü fabrikatör, hemen koltuğundan fırlamış ve müdür yardımcısına doğru koşmuştu, K. ise elinden gelseydi onu on kat daha hızlı

koştururdu, zira müdür yardımcısının yine ortadan kaybolmasından korkuyordu. Ancak bu korku boşunaydı, iki bey karşılaştılar, birbirlerine ellerini uzattılar ve birlikte K.'nın masasına doğru yürüdüler. Fabrikatör, iş bağlamında şefin pek hevesli olmadığından yakınarak, müdür yardımcısının bakışları altında yeniden kâğıtların üzerine eğilen K.'yı işaret etti. Daha sonra ikisi masaya dayandıklarında ve fabrikatör, bu kez müdür yardımcısını kendi safına çekmek için çaba harcamaya koyulduğunda, büyüklüklerini gözünde abartılı olarak canlandırdığı iki adam, kafasının üzerinde kendisi hakkında pazarlık ediyorlarmış gibi geldi K.'ya. Ağır ağır ve dikkatle yukarı çevirdiği gözleriyle yukarıda neler olup bittiğini anlamaya çalıştı, masadan ne olduğuna bakmaksızın kâğıtlardan birini aldı, açtığı elinin üstüne koydu ve kâğıdı, kendisi de ayağa kalkarken, beylere doğru kaldırdı. Bu arada belli bir şey düşünmedi, fakat sadece günün birinde kendisini tamamen temize çıkaracak dilekçeyi tamamladığında böyle bir tutum alması gerektiği duygusuyla hareket etti. Konuşmaya bütün dikkatini vermiş olan müdür yardımcısı kâğıda yalnızca şöyle bir baktı, üstünde yazılı olanları hiç okumadı, çünkü şefi için önemli olan, onun için önemsizdi; kâğıdı K.'nın elinden aldı, "Teşekkür ederim, ben zaten her şeyi biliyorum," dedi ve kâğıdı yine sakin bir tavırla masaya bıraktı. K., ona yandan kızgınlıkla baktı. Ama müdür yardımcısı bunun farkına varmadı ya da fark etse bile yalnızca neşelendi, sık sık yüksek sesle güldü, bir defasında hazırcevaplığıyla fabrikatörü açıkça sıkıntılı bir duruma soktu, fakat kendine de bir itiraz yönelterek onu hemen bu durumdan kurtardı ve sonunda, konuyu sonuca bağlayabilmeleri için, bürosuna davet etti. "Bu çok önemli bir konu," dedi fabrikatöre, "bunu tamamen anlıyorum. Ve sayın şefimiz" –bunu söylerken bile aslında yalnızca fabrikatörle konuşuyordu– "onu bu yükten kurtardığımız takdirde hiç kuşkusuz memnun olacaktır. Konu, üzerinde sakin düşünülmesini gerektiriyor. Şefimizin ise göründüğü kadarıyla bugün işleri başından aşkın, ayrıca ön tarafta birkaç kişi de saatlerdir onu bekliyor." K., kendini ancak müdür yardımcısına sırt çevirip dostça, ama donuk gülümsemesini yalnızca fabrikatöre yöneltecek kadar kendini tutabildi, bunun dışında konuya hiç karışmadı, biraz öne doğru eğilerek, kürsüye çıkmış bir komi gibi, iki eliyle masaya dayandı ve iki beyin, bir yandan konuşmalarını sürdürürken, kâğıtları masadan alıp müdüriyet odasına girişlerini izledi. Kapıda fabrikatör geriye döndü, henüz veda etmediğini, sayın şefi görüşmenin başarısı konusunda elbette haberdar

edeceğini, ayrıca onunla konuşmak istediği küçük bir konunun daha olduğunu söyledi.

Sonunda K. yalnız kalmıştı. Şimdi herhangi birini kabul etmeyi hiç düşünmüyordu ve dışardakilerin hâlâ fabrikatörle görüştüğüne, bu nedenle de odacı dahil kimsenin yanına giremeyeceğine inanmalarının ne kadar hoş olduğunu ancak belli belirsiz algıladı. Pencereye gitti, pervaza oturdu, bir eliyle mandala tutundu ve dışardaki meydana baktı. Kar hâlâ yağıyordu ve ortalık henüz aydınlanmamıştı.

Kaygılarının nedenini bilmeksizin uzun zaman öylece oturdu, sadece arada sırada biraz ürküp başını ardından bir gürültü geldiğini sandığı, bekleme odasına açılan kapıya çevirdi. Ama kimse gelmeyince sakinleşti, lavaboya gitti, yüzüne soğuk su çarptı ve kafası daha bir rahatlamış olarak penceredeki yerine döndü. Kendi savunmasını kendi yapma kararı şimdi gözüne başlangıçta düşündüğünden çok daha ciddi sonuçları olabilecek gibi gözüküyordu. Savunmayı avukatın sırtına yüklediği sürece aslında davadan pek de etkilenmemişti, davayı uzaktan izlemişti ve onun kendisine doğrudan neredeyse erişemeyeceği bir konumda kalmıştı, durumunun nasıl olduğuna ne zaman istese bakabilirdi, ama yine ne zaman istese kafasını geri çekebilirdi. Şimdi ise, savunmasını kendi yapmak istediği takdirde, en azından şu an için kendini bütünüyle mahkemeye teslim etmek zorundaydı, bunun gelecekteki başarısı, mutlak anlamda kurtulması olacaktı, ama bu hedefe erişebilmek için kendini geçici olarak şimdiye kadarkinden çok daha büyük bir tehlikeye atma zorunluluğuyla karşı karşıyaydı. Bundan kuşku duymak isteseydi bile, müdür yardımcısı ve fabrikatörle bugünkü birlikteliği, onu tam tersine inandırmaya yeterliydi. Sadece kendi kendini savunma kararından ötürü bile nasıl sarsılıp öylece kalakalmıştı! Peki ya sonrası nasıl olacaktı? Nasıl günler yaşayacaktı? Bütün bunlardan geçip iyi sona götürecek yolu bulabilecek miydi? Dikkatli hazırlanmış bir savunma –böyle olmayanı zaten bir işe yaramazdı–, evet, dikkatli hazırlanmış bir savunma, aynı zamanda kendini başka her şeye kapama zorunluluğu anlamına gelmiyor muydu? Ve bunu bankadayken nasıl başaracaktı? Çünkü söz konusu olan, yalnızca belki bir izne çıkmanın yeterli olacağı dilekçe değildi, şimdi izin istemek büyük bir kumar olurdu, çünkü ortada ne kadar süreceği bilinmeyen bütün bir dava vardı. K.'nın meslek yaşamı ansızın nasıl bir engelle karşılaşmıştı!

Ve şimdi banka için çalışmalıydı, öyle mi? Masasına baktı. Bu haldeyken bekleyenleri çağırıp nasıl görüşecekti? Davası devam ederken, yukarda, çatı katında adliye memurları bu davanın belgelerinin başında otururlarken, K. bankanın işlerine mi bakacaktı? Bu, mahkemece onaylanan, davayla bağıntılı ve ona eşlik eden bir işkenceye benzemiyor muydu? Ayrıca, örneğin bankada, çalışmasının değerlendirilmesinde, bu özel durumu göz önünde tutulacak mıydı? Asla ve hiç kimse tarafından. Zaten davası, hakkında kimin ve ne kadar bildiği pek açık olmamakla birlikte, hiç bilinmeyen bir olay da değildi. Ama söylenti herhalde daha müdür yardımcısına kadar ulaşmamıştı, çünkü aksi takdirde müdür yardımcısının bunu her türlü meslektaşlık duygusundan ve insanlıktan yoksun olarak K.'ya karşı nasıl kullanacağı açıkça görülürdü. Peki ya müdür? Evet, müdür K.'ya karşı iyi niyetliydi ve davayı duyar duymaz elinden geldiği ölçüde K. için bazı kolaylıklar yapmak isterdi, fakat bunları kabul ettiremeyeceği de kesindi, çünkü şimdi, K.'nın bu dengedeki ağırlığı zayıflamaya başladıktan sonra, müdür yardımcısının etkisi altına gittikçe daha çok girmeye başlamıştı, ayrıca müdür yardımcısı da müdürün bozuk olan sağlığından kendi konumunu güçlendirmek için yararlanmaktaydı. O halde K. ne umut edebilirdi? Belki de bu türden düşüncelerle kendi direnme gücünü zayıflatıyordu, fakat kendi kendini aldatmaması ve her şeyi o anda olabildiği kadar açık ve seçik görmesi de bir gereklilikti.

Belli bir nedeni olmaksızın, sadece şimdilik masanın başına dönmek zorunda kalmamak için pencereyi açtı. Pencere zor açılıyordu, K. iki eliyle birden mandalı çevirmek zorunda kaldı. Ardından dumanla karışık sis, pencere genişliğinde içeri girdi ve odayı hafif bir yanık kokusuyla doldurdu. Bu arada birkaç kar tanesi de içeriye savruldu. “Çirkin bir sonbahar,” dedi K.'nın arkasından fabrikatör; müdür yardımcısının yanından gelerek fark ettirmeksizin odaya girmişti. K. başını salladı ve tedirgin bir ifadeyle fabrikatörün çantasına baktı; herhalde şimdi K.'ya müdür yardımcısıyla yapılan görüşmenin sonucunu anlatmak için bu çantadan kâğıtları çıkaracaktı. Ama fabrikatör K.'nın bakışlarını izledi, çantasına vurdu ve onu açmaksızın konuştu: “Herhalde nasıl gittiğini duymak istiyorsunuz. Şöyle böyle. Anlaşma artık çantamda. Hoş bir insan şu müdür yardımcınız, ama tehlikesiz olduğu asla söylenemez.” Güldü, K.'nın elini sıktı ve onu da güldürmek istedi. Fakat K., bu kez de fabrikatörün ona belgeleri göstermek istememesinden kuşkulanmıştı ve adamın söylediğinde gülünecek bir şey

bulmadı. “Bakın,” dedi fabrikatör, “herhalde havadan dolayı rahatsızsınız. Bugün çok sıkıntılı görünüyorsunuz.” “Evet,” dedi K. ve elleriyle şakaklarını yokladı, “baş ağrısı, ailevi dertler.” “Çok doğru,” dedi aceleci bir insan olan ve kimseyi doğru dürüst dinleyemeyen fabrikatör, “herkes kendi çarmıhını taşımak zorunda.” K., elinde olmaksızın, sanki fabrikatörü geçirmek istermişçesine, kapıya doğru bir adım atmıştı, ama fabrikatör şöyle dedi: “Size küçük bir haberim var. Özellikle bugün sizi bu yüzden rahatsız etmiş olmaktan çok korkuyorum, fakat son zamanlarda iki kez yanınıza geldim ve her defasında da söylemeyi unuttum. Daha da ertelersem, söyleyeceğim şey büyük bir olasılıkla amacını yitirmiş olacak. Bu da yazık olur, çünkü aslında söyleyeceğim şey belki de değersiz değildir.” K. yanıt verecek zaman bulamadan fabrikatör ona iyice yaklaştı, parmaklarının boğum yerleriyle hafifçe göğsüne dokunduktan sonra alçak sesle konuştu: “Sizin bir davanız var, değil mi?” K. hemen geriye çekilerek, “Bunu size müdür yardımcısı mı söyledi?” diye bağırdı. “Ah, hayır,” dedi fabrikatör, “müdür yardımcısı bunu nereden bilebilir ki?” “Peki ya siz?” diye sordu K., daha bir kendine gelmiş olarak. “Arada sırada mahkeme hakkında bir şeyler öğrenirim,” dedi fabrikatör. “Size söylemek istediğim de bununla ilgili.” “Mahkemeyle ilişkisi olan ne kadar çok insan var!” dedi K. başı eğik olarak ve fabrikatörü masaya doğru götürdü. Yine daha önceki gibi oturdular ve fabrikatör şöyle konuştu: “Size söyleyebileceklerim ne yazık ki pek fazla değil. Ama böyle konularda en ufak bir şey bile ihmal edilmemeli. Ayrıca yardımım ne kadar az olursa olsun, içimden size herhangi bir biçimde yardım etmek geliyor. Bugüne kadar iyi iş arkadaşlarıydık, öyle değil mi? Tamam o halde.” K., o günkü konuşma sırasındaki davranışı için özür dilemek istedi, fakat fabrikatör sözünün kesilmesine izin vermedi, acelesi olduğunu göstermek için çantasını kolunun altına sıkıştırdı ve devam etti: “Davanızı Titorelli adlı birinden duydum. Bu bir ressamdır, Titorelli yalnızca sanatçı adıdır, gerçek adını hiç bilmiyorum. Yıllardır zaman zaman büroma gelir ve küçük resimler getirir, ben de karşılığında ona –kendisi neredeyse bir dilenci gibidir– hep bir tür sadaka veririm. Ayrıca hoş resimlerdir, kır manzaraları ve ona benzer şeyler. Bu alım-satımlar –ikimiz de artık alışmıştık– hiç pürüzsüz devam edip giderdi. Ama günün birinde bu ziyaretler çok sık yinelenmeye başladı, onu suçladım, konuşmaya başladık, yalnızca resim yaparak nasıl geçinebildiğini merak ediyordum ve o arada hayretle asıl gelir kaynağının portre ressamlığı olduğunu öğrendim. Mahkeme için çalıştığını söyledi. Hangi mahkeme,

diye sordum. Bunun üzerine bana mahkeme hakkında bir şeyler anlattı. Anlattıklarına ne kadar hayret ettiğimi sanırım ancak siz iyi anlayabilirsiniz. O zamandan beri her ziyaretinde mahkemeye ilişkin yeni bir şeyler duyuyorum ve böylece konu kafamda yavaş yavaş şekilleniyor. Ancak Titorelli gevezedir ve çoğu kez onu susturmak zorunda kalıyorum, yalnız hiç kuşkusuz bana yalan da söylediği için değil, fakat her şeyden önce benim gibi kendi işiyle ilgili sorunların altında neredeyse ezilmek üzere olan bir işadamı kendisine yabancı konularla daha fazla ilgilenemeyeceği için. Neyse, işin bu tarafını bırakalım. Şimdi düşündüm ki, belki de Titorelli size biraz yardımcı olabilir, çok sayıda yargıç tanıyor ve kendisinin büyük bir nüfuzu olmasa bile, çeşitli nüfuzlu kişilere nasıl yaklaşılabileceği konusunda size bazı tavsiyelerde bulunabilir. Ve bu tavsiyeler kendi başlarına pek bir şey ifade etmeseler de, bence sizin elinizde yine de önemli olabilirler. Çünkü siz neredeyse bir avukatsınız. Hep derim, ticari vekil K. neredeyse bir avukat gibidir. Hayır, sizin davanızdan ötürü herhangi bir kaygı duymuyorum. Ama şimdi Titorelli'ye gitmek istemez misiniz? Tavsiyem üzerine elinden gelen her şeyi yapacağından eminim. Bence ona gerçekten gitmelisiniz. Elbet bugün olması şart değil, ama günün birinde, fırsat bulduğunuzda. Ancak –bunu da söylemek istiyorum– size bu tavsiyeyi özellikle ben yaptığım için gerçekten Titorelli'ye gitmekle asla yükümlü değilsiniz. Hayır, eğer bu işin Titorelli'siz de olabileceğine inanıyorsanız, o zaman onu tamamen bir yana bırakmak hiç kuşkusuz daha iyi olur. Belki de zaten çok belirli bir planınız vardır ve Titorelli bu planı bozabilir. Hayır, böyle bir durumda doğal olarak ona asla gitmemelisiniz. Böyle birinden öğüt almak, hiç kuşkusuz kendine hâkim olmayı da gerektirir. Evet, nasıl isterseniz. İşte, bu tavsiye mektubu, bu da adres."

K., düş kırıklığına uğramış olarak mektubu aldı ve cebine koydu. En elverişli durumda bile tavsiyenin kendisine sağlayabileceği yarar, fabrikatörün bu davayı bilmesinden ve ressamın haberi etrafa yaymasından kaynaklanacak zarardan karşılaştırılamayacak kadar azdı. Kendini artık kapıya doğru yürümekte olan fabrikatöre birkaç kelimeyle olsun teşekkür etmeye bile zorlayamadı. "Gideceğim," dedi, kapıda fabrikatörle vedalaşırken, "ya da, şu sıralarda çok işim olduğu için, bana, büroya gelmesi için ona yazacağım." "Sizin," dedi fabrikatör, "en iyi yolu bulacağınızı biliyordum. Ama bu Titorelli gibilerini dava hakkında konuşmak için bankaya davet etmekten kaçınmak isteyebileceğinizi

düşünmüştüm. Ayrıca böyle insanların elinde mektupların bulunması, her zaman uygun olmayabilir. Fakat siz hiç kuşkusuz her şeyi düşündünüz ve neyi nasıl yapmanız gerektiğinizi biliyorsunuz.” K. başını salladı ve fabrikatöre bekleme odasından geçerken de eşlik etti. Ama dışardan sakin görünmesine karşın, içinden kendi kendisinden ötürü çok büyük korkuya kapılmıştı. Aslında Titorelli’ye yazacağını söylemiş olmasının tek nedeni, tavsiyeyi takdirle karşıladığını ve Titorelli ile buluşmanın yolları üzerinde hemen düşündüğünü fabrikatöre şu ya da bu biçimde göstermekti, fakat Titorelli’nin desteğini gerçekten değerli bulsaydı, ona gerçekten yazmaktan da çekinmeyecekti. Bunun yol açabileceği tehlikeleri ise ancak fabrikatörün uyarısıyla görebilmişti. Kendi aklına gerçekten bu kadar az mı güvenebilirdi? Eğer ne olduğu belirsiz bir insanı açık ve seçik bir mektupla, ondan müdür yardımcısından yalnızca bir kapıyla ayrılmış olarak davasına ilişkin tavsiyelerini almak için bankaya çağırabilecekse, o zaman çok daha büyük tehlikeleri de görememesi veya onların içine atılması da olası, hem de çok olası değil miydi? Onu uyarmak için yanında her zaman biri yoktu. Ve üstelik tam da şimdi, bütün gücünü toplayarak ortaya çıkmasının gerekli olduğu bir sırada, kendi uyanıklığına yönelik ve o zamana kadar yabancısı olduğu kuşkular belirmişti. Bürodaki işlerini yürütürken hissettiği güçlükler, şimdi davasında da mı karşısına çıkacaktı? Nasıl olup da Titorelli’ye yazmak ve onu bankaya davet etmek istediğini şimdi kesinlikle anlamıyordu.

K. bu yüzden daha kafasını sallarken, odacı yanına geldi ve dikkatini bekleme odasında, bir sırada oturmakta olan üç beye çekti. Bu beyler uzun zamandır K. tarafından kabul edilmeyi beklemekteydiler. Şimdi, odacı K. ile konuşurken ayağa kalkmışlardı ve her biri ötekilerden önce K.’ya yaklaşmak için uygun bir fırsat yakalama peşindeydi. Banka onlara burada, bekleme odasında zamanlarını yitirtecek kadar anlayışsız olduğuna göre, onların da artık birbirlerine karşı anlayış göstermeleri gerekmiyordu. Bir tanesi, “Sayın şef,” diye seslenmişti bile. Fakat K., odacıya paltosunu getirtmişti ve onun yardımıyla giyerken, üçüne birden şöyle dedi: “Özür dilerim beyler, şu anda ne yazık ki sizi kabul edecek zamanım yok. Sizden gerçekten çok özür dilerim, fakat acele bir iş için hemen gitmek zorundayım. Ne kadar uzun süre alıkonulduğumu zaten sizler de gördünüz. Acaba yarın ya da ne zaman isterseniz, tekrar gelmenizi rica edebilir miyim? Ya da konuları telefonda konuşsak olur mu? Veya isterseniz

konunun ne olduğunu bana şimdi kısaca anlatırsınız, ben de daha sonra yazılı ve ayrıntılı bir yanıt veririm. Bence en iyisi en yakın zamanda tekrar gelmeniz.” K.’nın bu önerileri, şimdi tam anlamıyla boşuna bekledikleri anlaşılan beyleri öylesine şaşırttı ki, bir şey söylemeksizin birbirlerine bakakaldılar. Şimdi şapkasını da getiren uşağa dönmüş olan K., “O halde anlaştık, değil mi?” diye sordu. K.’nın odasının açık kapısından dışarda karın şiddetlenmiş olduğu görülüyordu. Bu nedenle K., paltosunun yakalarını kaldırdı, bütün düğmelerini de boğazına kadar ilikledi.

O sırada müdür yardımcısı da yandaki odadan çıkmaktaydı, gülümseyerek sırtında paltosuyla beylerle konuşan K.’ya baktı ve “Gidiyor musunuz?” diye sordu. “Evet,” dedi K. ve doğruldu, “halletmem gereken bir iş var.” Ancak müdür yardımcısı, öteki beylere dönmüştü bile. “Peki ya beyler?” diye sordu. “Sanırım uzun zamandır beklemektesiniz.” “Aramızda anlaştık,” dedi K. ama beyler artık dayanamadılar, K.’nın çevresini sardılar ve eğer sorunları hemen şimdi ve ayrıntılı bir biçimde K. ile özel konuşulacak kadar önemli olmasaydı, burada saatlerdir beklemeyeceklerini anlattılar. Müdür yardımcısı onları bir süre dinledi, bu arada şapkasını elinde tutan ve zaman zaman orasında burasında birikmiş tozları temizleyen K.’ya da baktı, sonra da şöyle dedi: “Bunun çok kolay bir yolu var, beyler. Eğer bana da razıysanız, görüşmeleri memnuniyetle sayın ticari vekilin yerine üstlenebilirim. Sorunlarınızın elbet hemen konuşulması gerekiyor. Biz de sizler gibi işadamlarıyız ve işadamlarının vaktini doğru değerlendirmeyi biliriz. Buyrun, lütfen girin!” Bu sözlerden sonra kendi bürosunun bekleme odasının kapısını açtı.

Müdür yardımcısı, K.’nın şimdi zorunlu olarak vazgeçtiklerini kendisi için kapmayı nasıl da biliyordu! Öte yandan K., acaba zorunlu olandan fazlasını mı feda etmekteydi? O, belirsiz ve, kendine de itiraf etmek zorunda kaldığı gibi, çok zayıf umutlarla meçhul bir ressama koşarken, buradaki itibarı giderilemez biçimde zarara uğruyordu. Paltosunu yine sırtından çıkartmak ve en azından, yan tarafta daha beklemek zorunda olan iki beyi kendi safına çekmek belki de çok daha iyi olurdu. K. şimdi kendi odasındaki kitaplıkta müdür yardımcısının, sanki kendi kitaplığıymış gibi bir şeyler aradığını görmeseydi, belki de bunu yapmayı gerçekten denerdi. K. heyecanla kapıya yaklaştığında müdür yardımcısı, “Ah, siz daha gitmediniz demek,” diye seslendi. Çok sayıda gergin kırışığın yaşlılık değil de güç anlamına gelir gibi gözüktüğü yüzünü K.’ya çevirdi ve hemen

yeniden aramaya başladı. “Bir sözleşme kopyasını arıyorum,” dedi, “firmanın temsilcisi kopyanın sizde olduğunu iddia ediyor. Aramama yardımcı olur musunuz?” K. bir adım attı, ama müdür yardımcısı, “Teşekkür ederim, buldum,” dedi ve içinde hiç kuşkusuz yalnızca sözleşme kopyasının değil, başkaca şeylerin de bulunduğu büyük bir kâğıt tomarıyla yine kendi odasına döndü.

“Şu anda onunla başa çıkabilecek durumda değilim,” dedi K. kendi kendine, “ama günün birinde kişisel sorunlarım ortadan kalktığında başa çıkabileceğim, üstelik de acı bir biçimde hisseden ilk kişi olacak.” Bu düşünceyle biraz yatışan K., uzun zamandır koridorun kapısını onun için açık tutan odacıya, fırsat bulduğunda müdüre bir iş için dışarı çıktığını söylemesi talimatını verdi ve kendini bir süre tümüyle kendi sorununa verebileceğinden neredeyse mutluluk duyarak bankadan ayrıldı.

Hemen mahkeme bürolarının bulunduğu varoşun tam tersi yöndeki bir varoşta oturan Ressam’a gitmek üzere yola koyuldu. Burası daha da yoksul bir bölgeydi; evler daha bir karanlıktı, sokaklar da erimiş karın üstünde yüzen pisliklerle doluydu. Ressamın oturduğu binada ana giriş kapısının yalnızca bir kanadı açıktı, öteki kanadın altında ise duvarın kırılmasıyla bir delik açılmıştı, bu delikten tam K. oraya yaklaştığı sırada iğrenç, sarı renkli ve dumanları tüten bir sıvı fışkırmaktaydı, bu sıvıdan kaçan bir fare, kendini yakındaki kanala atarak kurtuldu. Aşağıda, merdivende küçük bir çocuk yüzüstü yatmış ağlamaktaydı, ancak avlunun öte yanındaki bir tenekeci atölyesinden gelen gürültünün her şeyi bastırması yüzünden çocuğun sesi hemen hiç duyulmuyordu. Atölyenin kapısı açık duruyordu, üç çırak, yarım daire biçiminde çevresini aldıkları bir parçaya çekiçlerle vurmaktaydılar. Duvarda asılı büyük bir beyaz çinko tabakanın yansıttığı solgun ışık, iki çırağın arasından geçiyor ve yüzleriyle iş önlüklerini aydınlatıyordu. K. bütün bunlara ancak şöyle bir baktı, burada işini olabildiğince çabuk bitirmek, ressamı birkaç sözcükle sorgulamak ve sonra hemen yine bankaya dönmek istiyordu. Burada en küçük bir başarı elde ettiği takdirde, bu bugün bankadaki çalışmasını olumlu etkilemeliydi. Üçüncü katta adımlarını yavaşlatmak zorunda kaldı, soluğu tamamen tükenmişti; gerek merdivenler, gerekse katlar çok yüksekti ve söylendiğine göre ressam en yukarıda, bir çatı odasında oturmaktaydı. Hava da çok ağırdı, merdiven aralığı diye bir şey yoktu, daracık merdiven iki yanındaki duvarların arasına sıkışmıştı, sadece duvarların neredeyse en üst kısmına yer yer küçük pencereler

açılmıştı. Tam K. biraz durduğunda, bir daireden birkaç küçük kız fırladı ve gülerek merdivenlerden yukarı koştu. K. ağır adımlarla onları izledi, sendeleyip ötekilerin arkasında kalmış olan bir kıza yetişti ve birlikte çıkmayı sürdürürlerken ona, “Burada Ressam Titorelli diye biri oturuyor mu?” diye sordu. Biraz kambur olan, on üç yaşında bile denemeyecek kız, bunun üzerine ona dirseğiyle vurdu ve başını kaldırıp yandan baktı. Ne gençliği, ne de bedensel kusuru daha şimdiden yoldan çıkmasını önleyebilmişti. Gülümsemiyordu bile, sadece K.’ya ciddi, davetkâr bakışlarla bakıyordu. K. sanki onun bu halini fark etmemiş gibi yaptı ve sordu: “Ressam Titorelli’yi tanıyor musun?” Kız başını evet anlamında sallayıp bir karşı soru sordu: “Ondan ne istiyorsunuz?” K., hemen Titorelli hakkında biraz bilgi edinmeyi yararlı buldu, “Ona resmimi yaptırmak istiyorum,” dedi. “Resim yaptırmak mı?” diye sordu kız, iyice ağzını açtı, sanki çok şaşırtıcı ya da acemice bir şey söylemiş gibi, eliyle hafifçe K.’ya vurdu, iki eliyle birden zaten çok kısa olan küçük eteğini kaldırdı ve elinden geldiği kadar hızla, bağrışmaları artık belirsizleşip yükseklerde kaybolan öteki kızların arkasından koştu. Fakat merdivenin bir sonraki dönemecinde K., yine üç kıza birden rastladı. Görünüşe bakılırsa kambur arkadaşlarından K.’nın niyetini öğrenmişlerdi ve onu beklemekteydiler. Merdivenin iki yanında durmuşlar, K. aralarından rahatça geçebilsin diye duvara yapışmışlardı ve elleriyle eteklerini düzeltmekteydiler. Bütün yüzler ve bu yol veriş, çocuklukla yoldan çıkmışlık karışımı bir şeyi sergilemekteydi. Yukarda, şimdi gülerek K.’nın arkasında yeniden bir araya gelen kızların başında bulunan kambur kız, rehberliği üstlendi. K. doğru yolu hemen bulmasını ona borçluydu. Çünkü o dosdoğru çıkmayı sürdürmek istemişti, ama kız ona, Titorelli’ye gidebilmek için bir yan merdiveni seçmek zorunda olduğunu göstermişti. Ressam’ın evine giden merdiven çok dar, çok uzun, hiçbir yere sapmayan, boyunca görülebilen ve yukarda, Titorelli’nin kapısının önünde son bulan bir merdivendi. Üzerine eğik biçimde yerleştirilmiş, küçük bir pencere aracılığıyla, merdivenin kalan bölümünün tersine epey aydınlatılmış olan bu kapı, boyanmamış tahtadan yapılmaydı, üstüne Titorelli adı kırmızı renkte ve geniş fırça vuruşlarıyla yazılmıştı. K., yanındakilerle birlikte daha merdivenin ortasına bile varmamıştı ki, yukarda, herhalde çok sayıda ayak sesinin çıkardığı gürültü sonucu, kapı biraz açıldı ve kapı aralığında sırtında göründüğü kadarıyla bir pijama üstü bulunan bir adam belirdi. Gelen kalabalığı görünce, “Ah!” diye bağırdı ve

kayboldu. Kambur kız sevinçten ellerini çırptı, ötekiler de daha çabuk ilerlesin diye K.'yı arkasından iteklediler.

Ama daha yukarı çıkmamışlardı ki, yukarda Ressam kapıyı tamamen açtı ve iyice eğilerek K.'yı içeri girmeye davet etti. Kızları ise engelledi, bütün ricalarına ve içeriye onun izni olmamasına rağmen girme çabalarına karşın hiçbirini evine almak istemedi. Yalnızca kambur kız, adamın ileriye uzanmış kolunun altından süzülmeyi başardı, fakat Ressam arkasından koştu, kızı eteklerinden yakaladı, bir kez etrafında çevirdikten sonra kapının önüne, Ressam yerinden ayrıldığında eşikten içeriye adım atmaya cesaret edememiş olan öteki kızların yanına bıraktı. K., bütün bunlar hakkında nasıl bir yargıya varması gerektiğini bilemiyordu, çünkü her şey dostça bir anlaşma çerçevesinde olup biter gibiydi. Kızlar başlarını yukarı kaldırdılar, Ressam'a yüksek sesle K.'nın anlamadığı, Ressam'ın ise, elindeki kambur kız neredeyse havada uçarken güldüğü, şaka yollu sözler söylediler. Daha sonra adam kapıyı kapattı, K.'nın önünde bir kez daha eğildi, elini uzattı ve kendini tanıtarak, "Ressam Titorelli," dedi. K., arkasında kızların fısıldaştıkları kapıyı gösterdi ve konuştu, "Galiba burada çok seviliyorlar." "Ah, yaramazlar!" dedi Ressam, pijama üstünün boynunu boşuna iliklemeye çalışarak. Ayakları çıplaktı, sarımsı keten kumaştan dikilme, geniş bir pantolon giymişti, pantolonun belini tutan kayışın uzun ucu oraya buraya çarpıyordu. "Bu yaramazlar benim için gerçek anlamda bir yük," diye devam etti, son düğmesi o sırada kopmuş olan pijama üstüyle uğraşmayı bırakıp bir koltuk çekti ve K.'yı oturması için zorladı. "Bir defasında içlerinden birinin –bugün onlarla birlikte değildi– resmini yapmıştım ve o zamandan beri hepsi peşimdeler. Ben buradayken içeriye ancak izin verdiğim takdirde girerler, ama bir çıkmayagöreyim, en azından biri mutlaka buradadır. Kapıma bir anahtar yaptırmışlar, birbirlerine ariyet verip duruyorlar. Bunun ne kadar rahatsız edici olduğunu düşünemezsiniz. Örneğin resmini yapacağım bir hanımla eve geliyorum, kapıyı anahtarımla açıyorum ve diyelim kambur kızı orada, küçük masanın başında fırçayla dudaklarını kırmızıya boyarken buluyorum, bu arada bakmak zorunda olduğu küçük kardeşleri etrafta gezinip her yanı kirletiyorlar. Ya da dün olduğu gibi, akşam geç vakit eve dönüyorum –bu nedenle kılığımı ve odanın düzensizliğini de mazur görmenizi rica ederim–, evet, akşam geç vakit eve dönüyorum ve tam yatacağım sırada bir şey bacağımı çimdikliyor, yatağın altına baktığımda yine bunlardan birini buluyorum. Bana gelmekte

neden bunca ısrar ettiklerini bilmiyorum, onları buraya benim çağırmadığımı herhalde fark etmişsinizdir. Bu yüzden doğal olarak rahat çalışamıyorum. Bu atölye bana bedava verilmiş olmasaydı, çoktan çıkardım.” Tam o sırada kapının arkasından ince ve ürkek bir ses, “Şimdi gelebilir miyiz, Titorelli?” diye sordu. “Hayır,” diye yanıtladı ressam. “Tek başıma da olmaz mı?” diye sordu ses yeniden. Ressam, “Hayır, yine olmaz,” dedi, sonra gidip kapıyı kilitledi.

Bu arada K. odada bakınmıştı; o olsaydı, bu yoksul ve küçük odanın atölye diye adlandırılabileceği hiç aklına gelmezdi. Burada enine ve boyuna iki adımdan fazla atabilmek neredeyse olanaksızdı. Zemin, duvarlar, tavan, her yer ahşaptı, tahtaların arasında ince aralıklar gözüküyordu. K.’nın karşısına rastlayan duvara yapışık duran yatağın üstü çeşitli renklerde yastık, çarşaf ve örtülerle doluydu. Odanın ortasındaki bir sehpada duran bir resim, kolları yere kadar sarkan bir gömlekle örtülmüştü. Pencere, K.’nın arkasındaydı, siste komşu binanın karla örtülü damından ötesi gözükmüyordu.

Anahtarın kilitte dönmesi, K.’ya hemen buradan gitmek istemiş olduğunu anımsattı. Bu nedenle fabrikatörün mektubunu cebinden çıkardı, Ressam’a uzattı ve şöyle dedi: “Adınızı sizi tanıyan bu beyden öğrendim ve onun tavsiyesi üzerine size geldim.” Ressam, mektubu üstünkörü okuduktan sonra yatağın üstüne fırlattı. Eğer fabrikatör Titorelli’den kesin bir ifadeyle bir tanıdığı ve onun sadakasına muhtaç, yoksul bir insan diye söz etmemiş olsaydı, şu anda gerçekten Titorelli’nin fabrikatörü tanımadığına ya da en azından anımsayamadığına inanılabilirdi. Üstelik Ressam şöyle sordu: “Resim almak ya da resminizi mi yaptırtmak istiyorsunuz?” K., hayretle Ressam’a baktı. Mektupta ne yazılıydı acaba? K., doğal olarak fabrikatörün mektupta kendisinin Ressam’dan davasıyla ilgili bilgi almaktan başkaca bir amacının bulunmadığını bildirdiğini düşünmüştü. Galiba buraya çok acele ve hiç düşünmeden gelmişti! Ama şimdi Ressam’a şu ya da bu şekilde yanıt vermesi gerekiyordu ve sehpaya bir göz atarak şöyle dedi: “Bu sıralarda üzerinde çalıştığınız bir resim mi var?” “Evet,” dedi Ressam ve sehpaya asılı gömleği mektubun arkasından yatağa fırlattı. “Bir portre. İyi bir çalışma, ama daha bitmedi.” Rastlantılar K.’ya yardım ediyordu, mahkemeden söz etme fırsatı resmen önüne konulmuştu, çünkü resim büyük bir olasılıkla bir yargıcın portresiydi. Ayrıca avukatın çalışma odasındaki resme de dikkati çekecek kadar benziyordu. Gerçi buradaki çok

farklı bir yargıçtı; yüzünde iki yanda yanakları boyunca yukarı doğru iyice uzanan, kılları kıvrık bir top sakalı vardı, ayrıca ilki bir yağlıboya resimken, bu pastel renkler kullanılarak zayıf ve belirsiz çizgilerle oluşturulmuş bir portreydi. Ama bunun dışında her şey ilk resimdekine benziyordu, çünkü burada da yargıç, kenarlarını sımsıkı tuttuğu, yüksek arkalıklı koltuğundan tehdit edici bir ifadeyle kalkmak üzereydi. “Bu bir yargıç,” demek istemişti K. ilk anda, ama kendini şimdilik tuttu ve sanki ayrıntıları incelemek istiyormuşçasına resme yaklaştı. Koltuğun arkalığının üzerinde, ortada duran büyük bir figürü anlayamadı ve ne olduğunu Ressam’a sordu. “Onu biraz daha işlemek gerekiyor,” diye karşılık verdi Ressam, küçük bir masadan aldığı bir pastel kalemle figürün kenar çizgileri üzerinde biraz çalıştı, ama böyle yapmakla onu K. için daha belirgin kılmış olmadı. “Bu, adaleti simgeliyor,” dedi Ressam sonunda. “Şimdi artık seçebiliyorum onu,” dedi K., “şu gözlerindeki bağ, şu da terazi. Fakat topuklarındaki kanat değil mi? Ve figür uçmuyor mu?” “Evet,” karşılığını verdi Ressam, “sipariş üzerine böyle resmetmek zorunda kaldım, aslında resim hem adaleti, hem de Zafer Tanrıçası’nı temsil ediyor.” “Bu, iyi bir bileşim değil,” dedi K. gülümseyerek, “adalet dingin olmalı, aksi takdirde terazi sallanır ve adil bir karar verilemez.” “Bu konuda müşterimin siparişine uyuyorum,” dedi Ressam. Söylediğiyle aslında kimseyi incitmek istememiş olan K., “Elbette,” dedi. “Siz, figürü koltukta nasıl ise öyle resmettiniz.” “Hayır,” dedi Ressam, “ben ne figürü, ne de koltuğu gördüm, hepsi de kurmaca, ama bana ne resmetmem gerektiği söylendi.” “Yani nasıl?” diye sordu K., mahsustan Ressam’ı iyi anlamamış gibi yapmıştı. “Yargıç koltuğunda oturan, bir yargıç değil mi?” “Evet,” dedi Ressam, “fakat yüksek bir yargıç değil ve hiçbir zaman da böyle bir koltukta oturmadı.” “Ve buna karşın resmini böyle gösterişli bir biçimde yaptırdı, öyle mi? Burada bir mahkeme başkanıymış gibi oturuyor. “Evet, burnu büyük insanlar bu beyler,” dedi Ressam. “Ama resimlerini böyle yaptırmaları konusunda yüksek makamlardan alınma izinleri var. Herkesin kendini nasıl resmettirebileceği kesin kurallara bağlanmış. Fakat cüppenin ve oturulan yerin ayrıntıları konusunda bu resme bakarak bir yargıya varabilmek ne yazık ki olanaksız, suluboya renkler böyle betimlemeler için elverişli değil.” “Evet,” dedi K., “resmin pastel renklerle yapılmış olması tuhaf.” “Yargıç öyle istedi,” dedi ressam, “bu resim, bir hanım için yapıldı.” Resmin görünüşü, adama çalışma zevki aşılamış gibiydi, gömleğinin kollarını sıvadı, eline birkaç kalem aldı ve K., kalemlerin titreyen uçlarının altında, yargıcın başına

yapışık ve ışık demetleri biçiminde resmin kenarına doğru yitip giden kırmızımsı bir gölgenin meydana gelişini izledi. Bu gölge oyunu giderek başı bir takı ya da yüksek rütbeli bir nişan gibi sardı. Adalet figürünün çevresi ise belli belirsiz bir tonlandırmanın dışında aydınlık kaldı, bu aydınlık içersinde, figür özellikle öne çıkar gibiydi, artık Adalet Tanrıçası'nı hemen hiç anımsatmıyordu, ama Zafer Tanrıçası'nı da anımsatmamaktaydı, şimdi daha çok tam bir Av Tanrıçası gibi görünüyordu. K., kendini Ressam'ın çalışmasına arzuladığından daha çok kaptırmıştı; fakat sonunda burada bu kadar uzun zaman kaldığı ve aslında davası için hiçbir girişimde bulunmadığı için kendini yine de suçladı. "Bu yargıcın adı nedir?" diye sordu ansızın. "Bunu söyleyemem," yanıtını verdi Ressam, iyice resme doğru eğilmişti ve başta onca yakınlık göstererek karşılamış olduğu konuğunu açıkça ihmal etmekteydi. K., bunu bir kapris saydı ve bu yüzden zaman yitirdiği için öfkelendi. "Siz herhalde mahkemenin güvendiği birisiniz?" diye sordu. Ressam, kalemlerini hemen bir yana bıraktı, doğruldu, ellerini birbirine sürttü ve gülümseyerek K.'ya baktı. "Gerçek hemen söylenmeli," dedi, "tavsiye mektubunuzda da yazdığı gibi, mahkeme hakkında bir şeyler öğrenmek istiyorsunuz ve beni kazanmak için önce resimlerim üzerine konuştunuz. Ama bu yüzden suçlamıyorum sizi, böyle bir şeyi benim hoş karşılamayacağımı bilemezdiniz. Hayır, lütfen!" dedi önleyici ve sert bir ifadeyle, K. bir itirazda bulunmak isteyince. Ve sonra devam etti: "Ayrıca söylediğinizde tamamen haklısınız, ben mahkemenin güvendiği biriyim." K.'nın bu gerçeğe alışması için zaman vermek istermişçesine, bir ara verdi. Şimdi kapının arkasından yine kızların sesleri duyuluyordu. Herhalde anahtar deliğinden bakmak için itişip kakışmaktaydılar, belki odanın içi tahtaların aralıklarından da görülebiliyordu. K., herhangi bir biçimde özür dilemedi, çünkü ressamın dikkatini dağıtmak istemiyordu, fakat herhalde ressamın kendisini fazla yüksekte görmesini ve böylece kendini bir ölçüde erişilmez kılmasını da istemiyordu, bu nedenle sordu: "Bu, resmen tanınan bir mevki mi?" "Hayır," dedi ressam kısaca, sanki bu soruyla konuşmayı sürdürmesi olanaksızlaşmış gibi. Fakat K., onun susmasını istemiyordu: "Böyle resmen tanınmamış mevkiler çoğu zaman tanınmış olanlardan daha etkilidir." "Benim durumum da işte bu," dedi ressam ve alnını buruşturarak başını salladı. "Dün fabrikatörle sizin olayınız üzerine konuştum, bana size yardım etmek isteyip istemediğimi sordu, ben de, 'Bana bir uğrayabilir,' karşılığını verdim ve şimdi sizi bu kadar kısa zamanda burada gördüğüme

memnunum. Görünüşe bakılırsa bu konuyla çok yakından ilgilenmektesiniz, buna da elbet hiç şaşırmıyorum. Fakat önce paltonuzu çıkartmak istemez misiniz?” Burada çok kısa kalmayı amaçlamasına karşın, Ressam’ın bu çağrısı K.’ya çok uygun gelmişti. Odanın havasını zamanla çok boğucu bulmuştu, birkaç kez hayretle, köşede duran, hiç kuşkusuz yanmayan sobaya bakmıştı, odanın bunaltıcı havasını açıklayabilmek olanaksızdı. Paltosunu çıkartırken ve ceketinin düğmelerini de açarken, Ressam özür dilercesine şöyle dedi: “Bana sıcak gerekiyor. Burası çok iyi, değil mi? Odanın konumu bu bakımdan çok elverişli.” K. buna bir yanıt vermedi, ama aslında onu rahatsız eden sıcak değil, daha çok soluk almayı neredeyse engelleyen, ağırlaşmış havaydı, oda herhalde uzun zamandır havalandırılmamıştı. Ressam’ın odada, sehpanın karşısında duran tek sandalyeye otururken ondan yatağa oturmasını rica etmesi, K.’nın rahatsızlığını daha da artırmıştı. Ayrıca ressam K.’nın yatağa yalnızca ilişmekle yetinmesinin nedenini görünüşe bakılırsa yanlış anlamıştı, ondan rahat etmesini rica etti ve, K. bunu yapmaya çekinince, kendisi gidip K.’yı iyice şiltelerin ve yastıkların üstüne itti. Ondan sonra yine koltuğuna döndü ve nihayet K.’ya başka her şeyi unutturan ilk ciddi soruyu sordu: “Suçsuz musunuz?” “Evet,” dedi K. Bu soruyu özellikle resmî sıfatı bulunmayan bir kişinin karşısında, yani hiçbir sorumluluk altına girmeden yanıtlamak, K.’yı neredeyse sevindirmişti. Şimdiye kadar onu kimse böylesine açık biçimde sorgulamamıştı. Bu sevincin tadını çıkarabilmek için, “Tamamen suçsuzum,” diye ekledi. Ressam, “Demek öyle,” diyerek başını eğdi, düşünür gibiydi. Ansızın yeniden başını kaldırıp konuştu: “Suçsuzsanız, o zaman mesele çok kolay demektir.” K.’nın bakışları soluklaştı, sözde mahkemenin yakını olan bu adam cahil bir çocuk gibi konuşmaktaydı. “Masumiyetin meseleyi kolaylaştırmıyor,” dedi. Her şeye karşın gülümsemek zorunda kaldı ve başını ağır ağır salladı. “Önemli olan, mahkemenin saplanıp kaldığı bir sürü ayrıntı. Ne var ki mahkeme sonunda, daha önce hiçbir şeyin bulunmadığı bir yerde bir suç bulup ortaya çıkarıyor.” “Evet, evet, elbette,” dedi Ressam, sanki K. onu düşünürken gereksiz yere rahatsız ediyormuş gibi. “Ama suçsuzsunuz, öyle değil mi?” “Suçsuz olmasına suçsuzum,” dedi K. “Önemli olan bu,” diye karşılık verdi ressam. Karşı gerekçelerden hiç etkilenmiyordu, ancak kararlılığına karşın gerçekten inandığı için mi, yoksa sırf umursamazlığından ötürü mü böyle konuştuğu belli değildi. K., şimdilik bunu saptamış olmakla yetinmek istedi ve bu nedenle şöyle dedi: “Siz hiç kuşkusuz mahkemeyi benden çok daha

iyi tanıyorsunuz, ben bu konuda çok değişik kişilerden duyduğumdan fazlasını bilmiyorum. Ancak konuştuklarımın hepsinin ortak düşüncesi, davaların iyice düşünülmeden açılmadığı, bir kez dava açan mahkemenin davalının suçluluğuna kesinlikle inandığı ve bu inancından döndürülmesinin zor olduğuydu." "Zor mu?" diye sordu Ressam bir elini hızla havaya kaldırarak. "Mahkeme, inancından asla döndürülemez. Burada bir tuvale yan yana bütün yargıçların resmini yapsam ve siz de kendinizi bu tuvalin önünde savunsanız, gerçek bir mahkeme önündekine oranla daha çok şansınız olur." Kendi kendine, "Evet," diyen K., Ressam'ı yalnızca sorgulamak istemiş olduğunu unuttu.

Kapının ardındaki kızlardan biri yine sormaya başladı: "Titorelli, o adam gitmeyecek mi artık?" "Susun," diye bağırdı Ressam kapıya doğru, "bu beyle bir görüşme yapıyorum, görmüyor musunuz?" Ama kız bu yanıtla yetinmeyip "Onun resmini mi yapacaksın?" diye sordu. Ve Ressam karşılık vermeyince de ekledi: "Ne olur, o kadar çirkin bir insanın resmini yapmaya kalkma!" Bunun ardından onaylayıcı bir ses kargaşası duyuldu. Ressam kapıya doğru bir hamle yaptı, kapıyı biraz araladı –aralıktan kızların yalvarırcasına kavuşturulmuş elleri gözükmüştü– ve şöyle dedi: "Susmazsanız, hepinizi birden merdivenden aşağıya atarım. Şuraya, basamaklara oturun ve sesinizi çıkartmayın." Herhalde kızlar söyleneni hemen yapmamışlardı ki, Ressam komut vermek zorunda kaldı. "Basamaklara dedim!" Ortalık ancak ondan sonra sessizleşti.

"Özür dilerim," dedi Ressam yeniden K.'nın yanına döndüğünde. K., kapıya neredeyse hiç dönmemişti, kendisini koruyup korumayacağını, koruyacaksa bu işi nasıl yapacağını tümüyle Ressam'a bırakmıştı. Ressam ona doğru eğilip dışardan duyulmasın diye kulağına fısıldadığında da hemen hiç hareket etmedi: "Bu kızlar da mahkemeye ait." "Nasıl yani?" diye sordu K., başını yana çekti ve Ressam'a baktı. Ressam ise yine koltuğuna oturdu ve yarı şaka edercesine, yarı açıklama yaparcasına konuştu: "Zaten her şey mahkemeye aittir." "Bunu henüz fark etmedim," dedi K. kısaca, Ressam'ın genel saptaması, kızlara yapılan atıftan kaynaklanan bütün tedirginliği gidermişti. Buna karşın K. bir süre, şimdi arkasında kızların ses çıkartmaksızın basamaklarda oturdukları kapıya baktı. Yalnızca kızlardan biri tahtaların arasındaki çatlağa bir saman çöpü sokmuştu ve onu ağır tempoyla bir aşağı, bir yukarı indirip kaldırıyordu.

“Görünüşe bakılırsa mahkeme hakkında genel bir fikre sahip değilsiniz henüz,” dedi Ressam, bacaklarını iyice iki yana açmıştı ve ayak uçlarıyla döşemeye vurup şakırtılı sesler çıkartıyordu. “Ama suçsuz olduğunuza göre, buna ihtiyacınız da olmayacak. Ben tek başıma sizi kurtaracağım.” “Bunu nasıl yapacaksınız?” diye sordu K. “Biraz önce mahkemenin kanıtlardan hiç etkilenmediğini kendiniz söylemiştiniz.” “Yalnızca mahkemeye ibraz edilen kanıtlar için geçerli bu,” dedi Ressam ve K. sanki ince bir ayrımı fark etmemiş gibi işaretparmağını kaldırdı. “Ama resmî mahkemenin arkasından, yani görüşme odalarında, koridorlarda veya örneğin burada, atölyede de olup bitenler bakımından durum farklıdır.” Ressam’ın şimdi söyledikleri K.’ya pek inanılmaz gelmiyordu, hatta K.’nın başkalarından da duymuş olduklarına büyük ölçüde uygun düşmekteydi. Üstelik çok da umut vericiydi. Eğer yargıçlar avukatın anlattığı gibi kişisel ilişkilerle gerçekten bu kadar kolay yönlendiriliyor idiyseler, o zaman Ressam’ın gösteriş meraklısı yargıçlarla olan ilişkileri özellikle önemliydi ve asla küçümsenmemeliydi. Böyle bir durumda Ressam, K.’nın giderek çevresinde topladığı yardımcılar çevresine çok uygun düşüyordu. Bir defasında bankada örgütlendirme yeteneğinden övgüyle söz edilmişti, burada, tamamen tek başınayken, elinde bu yeteneği sonuna kadar sınamak için iyi bir fırsat vardı. Ressam, açıklamalarının K. üzerinde uyandırdığı etkiyi gözlemledi ve sonra belli bir ürkeklikle şöyle dedi: “Neredeyse bir hukukçu gibi konuştuğum dikkatinizi çekmiyor mu? Beni bunca etkileyen şey, mahkemedeki beylerle sürekli ilişki içersinde olmamdır. Bundan elbet çok kazançlı çıkıyorum, ama sanatsal coşku da büyük ölçüde yitip gidiyor.” “Yargıçlarla ilk kez nasıl bağlantı kurdunuz?” diye sordu K., Ressam’ı neredeyse hizmetine almazdan önce adamın güvenini kazanmak istiyordu. “Çok kolay oldu,” dedi Ressam, “bu bağlantı bana adeta miras kaldı. Babam da mahkeme ressamıydı. Bu hep miras yoluyla geçen bir görevdir. Yeniler, bu göreve uygun değildir. Çeşitli memur sınıflarının resimlerinin yapılması konusunda o kadar değişik ve her şeyden önce gizli kurallar konulmuştur ki, bunlar belli ailelerin dışında asla bilinemez. Örneğin şuradaki çekmecede babama ait ve kimseye göstermediğim notlar var. Yargıçların resimlerini yapabilmek ise ancak o notları bilenlerin harcıdır. Ama o notları kaybedecek olsam bile, bana yalnızca kafamda taşıdığım o kadar çok kural kalır ki, bulunduğum yere kimse göz dikemez. Çünkü her yargıç, eski büyük yargıçların resmedildikleri gibi resmedilmek ister ve bunu da ancak ben başarabilirim.” “Bu gıpta edilecek bir durum,” dedi

bankadaki kendi konumunu düşünen K. “Demek sarsılmaz bir yere sahipsiniz?” “Evet, öyle,” dedi Ressam omuzlarını gururla kaldırarak. “Bundan ötürü de arada sırada bir davası olan zavallı birine yardımcı olmaya cesaret edebilirim.” K., sanki Ressam’ın daha bir saniye önce zavallı adam diye nitelendirdiği kendisi değilmişçesine, “Nasıl yapıyorsunuz bunu?” diye sordu. Ancak Ressam, dikkatinin dağılmasına meydan bırakmadan devam etti: “Örneğin sizin olayınızda, tamamen suçsuz olduğunuz için, şu girişimde bulunacağım.” Suçsuzluğunun sürekli yinelenmesi, K.’nın canını sıkmaya başlamıştı. Kimi zaman Ressam’ın böyle sözlerle davanın olumlu biçimde sonuçlanmasını K.’ya yardım etmesinin koşuluna dönüştürdüğü, bu yüzden de söz konusu yardımın önemini doğal olarak yitirdiği duygusuna kapılıyordu. Ama bu kuşkulara karşın kendini tuttu ve Ressam’ın sözünü kesmedi. Ressam’ın yardımından vazgeçmek istemiyordu, bu konuda kararlıydı, ayrıca bu yardım K.’ya göre avukatınkine oranla daha tartışma götürür nitelikte de değildi. Hatta daha zararsız ve daha içten bir ifadeyle önerilmiş olması nedeniyle, bu yardımı avukatınkine çok daha fazla yeğliyordu.

Koltuğunu yatağın daha yakınına çekmiş olan Ressam, konuşmasını bu kez daha alçak sesle sürdürdü: “Başta size ne tür bir kurtuluş istediğinizi sormayı unuttum. Üç olasılık vardır, yani gerçek anlamda aklanma, görünüşte aklanma ve sürüncemede bırakma. Gerçek aklanma elbette en iyisidir, ama bu tür bir çözüm konusunda en ufak bir etkim bile olamaz. Zaten kanımca gerçek anlamda aklanma için etkili olabilecek kimse yoktur. Bu noktada herhalde yalnızca davalının suçsuzluğu belirleyici olabilir. Siz de suçsuz olduğunuza göre, yalnızca suçsuzluğunuza dayanmanız gerçekten de düşünülebilir. Fakat o zaman ne benim, ne de bir başkasının yardımına ihtiyacınız olur.”

Bu düzenli anlatım, ilk anda K.’yı şaşırttı, ama ardından Ressam’ınki kadar alçak bir sesle karşılık verdi: “Sanırım kendi kendinizle çelişmektesiniz.” “Neden?” diye sordu Ressam sabırla ve gülümseyerek arkasına yaslandı. Bu gülümseme K.’da, sanki artık ressamın söylediklerinde değil, fakat davanın kendisinde çelişkiler bulmaya koyulmuş gibi bir duygu uyandırdı. Ama yine de geri çekilmeyip şöyle dedi: “Başlangıçta mahkemenin kanıtlardan etkilenmediğini söylediniz, daha sonra bu söylediğinizi yalnızca resmî mahkemeyle sınırladınız ve şimdi de suçsuz olanın mahkemede yardımı bile gereksinmediğini

söyleyebiliyorsunuz. Daha bu noktada bir çelişki var. Ayrıca daha önce yargıçların kişisel olarak etkilenebileceğini söylemiştiniz, oysa şimdi gerçek anlamda aklanma diye adlandırdığınız sonuca kişisel etkiyle asla ulaşılamayacağını belirtiyorsunuz. İkinci çelişki de burada." "Bu çelişkiler kolayca açıklanabilir," dedi Ressam. "Burada iki farklı konu, başka deyişle yasada yazılı olan ile benim kişisel olarak öğrendiklerim söz konusu, bunları birbirine karıştırmamalısınız. Gerçi ben okumadım ama, yasada davalının doğal olarak aklanabileceği yazılı, fakat yargıçları etkilemenin mümkün olduğu yazılı değil. Gelgelelim ben, bunun tam tersini öğrendim. Bildiğim tek bir gerçek anlamda aklanma yok, ama çok sayıda etkileme olayı var. Benim bildiğim olaylarda hiç suçsuzluk durumunun bulunmaması da düşünülebilir elbet. Ama bu, pek zayıf bir olasılık değil mi? Daha çocukken evde davalar hakkında anlattığında babamı dikkatle dinlerdim, babamın atölyesine gelen yargıçlar da davalardan söz ederlerdi, zaten bizim çevrelerimizde hemen başka hiçbir şey konuşulmaz; mahkemeye kendim gitme fırsatını bulduğumda, bunu hemen değerlendirirdim, sayısız davanın önemli evrelerini dinledim ve, görülebilir oldukları ölçüde, izledim ve –bunu itiraf etmeliyim– gerçek anlamda tek bir aklanmaya bile tanık olmadım." "Demek tek bir aklanma bile olmadı," dedi K., kendisiyle ve umutlarıyla konuşurcasına. "Fakat bu, mahkeme hakkında sahip olduğum kanıyı destekliyor. Demek ki durum bu açıdan da umutsuz. Aslında bütün mahkemenin yerini tek bir cellat da tutabilirdi." "Genelleştirmekten kaçınmalısınız," dedi Ressam hoşnutsuzlukla. "Çünkü ben yalnızca kendi deneyimlerimden söz ettim." "Bu kadarı da yeter," dedi K., "ya da daha eski zamanlarda aklanmalar olduğunu duydunuz mu hiç?" "Söylendiğine göre olmuş böyle aklanmalar," diye yanıtladı Ressam. "Ama bunu saptayabilmek çok güç. Mahkemenin kesinleşen kararları yayınlanmaz, bu kararlar yargıçlara bile açık değildir, bunun sonucu olarak eski davalardan geriye yalnızca söylenceler kalmıştır. Gerçi bu söylencelerde, üstelik de kabarık sayıda aklanmalar vardır, bunlara inanılabilir, fakat kanıt getirilemez. Yine de bu söylenceleri bütünüyle bir yana atmamak gerekir, çünkü içlerinde biraz olsun doğruluk payı vardır kesinlikle, ayrıca hepsi de çok güzel; ben konularını böyle söylencelerden alan resimler yaptım." "Salt söylence düzeyinde kalanlar, kanımı değiştiremez," dedi K., "ayrıca bu söylenceler mahkemede gerekçe diye gösterilemez herhalde, değil mi?" Ressam güldü. "Hayır, gösterilemez," dedi. "O halde bu konuda konuşmanın yararı yok," diye karşılık verdi K., şimdilik Ressam'ın bütün

düşüncelerini almak istiyordu, bunlar kendisi için olasılıkdışı olsalar ve öteki anlatılanlara uymasalar bile. Ressam'ın söylediklerini doğrulukları açısından sınamaya veya daha da ileri giderek çürütmeye şu anda vakti yoktu, Ressam'ın kendisine belirleyici olmasa bile, herhangi bir biçimde yardımcı olmasını sağlamak, elde edebileceğinin en fazlasıydı. Bu nedenle şöyle dedi: "O halde gerçek anlamda aklanmayı bir yana bırakalım, ama siz başka iki olasılıktan daha söz etmiştiniz." "Görünüşteki aklanma ile sürüncemede bırakmak. Ancak bunlar söz konusu olabilir," dedi Ressam. "Ama bunları konuşmaya başlamazdan önce ceketinizi çıkartın isterseniz. Herhalde burası size fazla sıcak geldi." "Evet," dedi K., o ana değin Ressam'ın açıklamalarının dışında bir şeye dikkat etmemişti, fakat şimdi, sıcak anımsatılınca, alnından ter fışkırmıştı. "Hem de neredeyse dayanılamayacak kadar." Ressam, sanki K.'nın rahatsızlığını çok iyi anlıyormuşçasına başını salladı. "Pencere açılamaz mı?" diye sordu K. "Hayır," dedi Ressam. "Bu, yalnızca sabit bir cam, açılabilmesi olanaksız." O anda K., bütün o zaman boyunca Ressam'ın ya da kendisinin ansızın pencereye gidip açabileceklerine umut bağlamış olduğunun ayırdına vardı. Sisli havayı bile ağzından solumaya hazırdı. Burada temiz havadan bütünüyle yalıtılmış olma duygusu, baş dönmesi yapıyordu. Elini hafifçe yanındaki somyalı yatağa vurdu ve zayıf sesle konuştu: "Burası çok rahatsız ve sağlıksız." "Ah, hayır," dedi Ressam, penceresini savunmak için. "Pencerenin açılamaması, yalnızca tek bir cam olmasına karşın, buradaki sıcaklığı çifte camdan daha iyi koruyor. Ama havalandırmak istediğimde, ki tahtaların arasından her yerden hava girdiği için gerekli değil bu, evet o zaman kapılarımdan birini, hatta ikisini birden açabilirim." Bu açıklamayla biraz teselli bulan K., ikinci kapıyı bulmak için çevresine bakındı. Ressam bunu anlayınca şöyle dedi: "Kapı arkanızda, önüne yatağı koymak zorunda kaldım." K., ancak o zaman duvardaki küçük kapıyı gördü. "Burada her şey, bir atölyeye göre çok küçük," dedi Ressam, K.'nın bir eleştirisinden önce davranmak istiyormuşçasına. "Olanaklarım ölçüsünde yerleşmek zorunda kaldım. Yatağın önündeki kapının yeri elbet çok kötü. Örneğin şu sıralarda resmini yapmakta olduğum yargıç, hep yatağın arkasındaki kapıdan geliyor ve evde olmadığımda burada, atölyede beni bekleyebilsin diye ona bu kapının bir anahtarını da verdim. Ancak yargıç genellikle sabahları, ben daha uyurken geliyor. Yatağın yanındaki kapının açılması, doğal olarak beni her defasında derin uykudan sıçratıyor. Yargıç sabahları yatağımın üzerinden atladığında onu hangi küfürlerle karşıladığımı duysaydınız,

yargıçlara duyduğunuz bütün saygıyı yitirirdiniz. Gerçi anahtarı ondan alabilirim, ama bu durumu daha da kötüleştirmekten başka bir işe yaramaz. Çünkü buradaki bütün kapılar çok küçük bir zorlamayla menteşelerinden kopabilir.” Bütün bu konuşma boyunca K., acaba ceketini çıkarsın mı diye düşündü, sonunda bunu yapmadığı takdirde burada daha fazla kalmayı başaramayacağını anladı, bu nedenle çıkardı ve konuşma bittiği takdirde yine hemen giyebilmek için, dizlerinin üstüne koydu. Ceketini henüz çıkarmıştı ki, kızlardan biri, “Ceketini çıkardı bile,” diye bağırdı ve kızların olup biteni kendi gözleriyle görmek için tahtalardaki aralıkların başına toplanmalarından çıkan gürültü duyuldu. “Kızlar,” dedi Ressam, “sizin resminizi yapacağıma ve bu nedenle soyunduğunuza inanıyorlar.” “Demek öyle,” dedi K. ancak biraz neşelenmiş olarak, çünkü şimdi gömlekle oturmasına karşın, kendini öncesine oranla çok daha iyi hissetmiyordu. Neredeyse aksi bir ifadeyle, “Öteki iki olasılık nedir demiştiniz?” diye sordu. Terimleri yine unutmuştu. “Görünüşte aklanma ve süründemede bırakma,” dedi Ressam. “Hangisini seçeceğiniz size kalmış. Her ikisine de benim yardımımla erişilebilir, bu iş elbet zahmetsiz olmaz, bu bağlamda aradaki fark, görünüşteki aklanmanın yoğun ve geçici, sürüncemede bırakmanın ise daha az, ama sürekli bir çabayı gerektirmesidir. O halde önce görünüşte aklanmadan söz edelim. Bu şıkkı istediğiniz takdirde, bir tabaka kâğıda suçsuzluğunuza ilişkin bir onay yazarım. Bu tür bir onayın metni bana babamdan kalmıştır ve buna karşı çıkılabilmesi de bütünüyle olanaksızdır. Bu onay belgesiyle tanıdığım bütün yargıçları dolaşırım. İşe örneğin şu sıralarda resmini yapmakta olduğum yargıç bu akşamki oturum için geldiğinde, onayı önüne koymakla başlarım. Onayı önüne koyarım, sizin suçsuz olduğunuzu söylerim ve suçsuzluğunuza kefil olurum. Ama bu, salt görünüşte değil, fakat gerçek anlamda bağlayıcı bir kefalettir.” Ressam’ın bakışlarında, K. sanki böyle bir kefaletin yükünü ona yüklemek istiyormuş gibi bir sitem ifadesi vardı. “Yakınlığınıza çok teşekkür ederim,” dedi K. “Ve yargıç size inanmasına karşın beni gerçekten aklamazdı, öyle mi?” “Daha önce de söylediğim gibi,” diye karşılık verdi Ressam. “Ayrıca herkesin bana inanacağından da kesinlikle emin olunamaz. Örneğin yargıcın biri benden sizi ona götürmemi de isteyebilir. O zaman bir kez olsun benimle gelmek zorunda kalırsınız. Ama böyle bir durumda yarı yarıya kazandık demektir, özellikle de sizi ilgili yargıcın karşısında nasıl davranmanız gerektiği konusunda önceden doğal olarak eksiksiz bilgilendireceğim için. Asıl zorluk, bazı yargıçların beni –ki bu da

olacaktır– daha baştan geri çevirmeleridir. Fakat çeşitli girişimlerde bulunacağımın kesin olmasına karşın, böylelerinden vazgeçebiliriz, bunu rahatlıkla yapabiliriz, çünkü bu bağlamda şu ya da bu yargıç tek başına yönlendirici olamaz. Sözünü ettiğim onay belgesinin üstünde yargıçlara ait yeterli sayıda imza topladıktan sonra, bu onayla birlikte sizin davanıza bakan yargıca gideceğim. Belki onun imzasını da almış olurum, o zaman her şey normalden biraz daha çabuk bir çözüme bağlanır. Ama ondan sonra genelde ortada pek fazla engel kalmaz ve davalı için kendini son derece güvenlik altında hissedeceği bir dönem başlar. Tuhaf ama gerçektir, insanlar bu dönemde kendilerini aklanmadan sonra olduğundan daha çok güvenlik altında hissederler. Artık özel çabalar harcanmasına gerek kalmamıştır. Yargıç, elindeki onay belgesiyle bir sürü yargıcın kefaletine sahiptir, sizi rahatça aklayabilir ve elbet çeşitli formalitelerin ardından, benim ve başkaca tanıdıklarının hatırına bunu hiç kuşkusuz yapacaktır da. Size gelince, mahkemeden çıkarsınız ve artık özgür olursunuz.” “Demek o zaman özgür olurum,” dedi K. kararsızlıkla. “Evet,” dedi Ressam, “fakat yalnızca görünüşte ya da daha iyi deyişle, bir süre için özgür kalırsınız. Çünkü benim tanıdıklarımın da aralarında bulunduğu en alt dereceli yargıçların sizi aklamaya hakları kesinlikle yoktur, bu hak yalnızca sizin için, benim için ve hepimiz için erişilmez olan en yüksek mahkemeye aittir. Orada durumun ne olduğunu bilmeyiz ve aslına bakarsanız bilmek de istemeyiz. Yani bizim yargıçlarımızın davadan kurtarma gibi büyük bir hakları yoktur, buna karşılık davanın bağlarını çözmeye hakları vardır. Bu demektir ki, bu yolla aklandığınız takdirde şimdilik davadan uzaklaşmış olursunuz, fakat dava ondan sonra da başınızın üzerinde sallanmaya devam eder ve daha yüksek emir gelir gelmez, hemen yürürlüğe girer. Mahkeme ile çok iyi ilişkilerim bulunduğundan, mahkeme kalemlerine ilişkin kurallar bağlamında, gerçek anlamda aklanma ile görünüşte aklanma arasındaki ayrımın dışa nasıl yansıdığını da size söyleyebilirim. Gerçek anlamdaki bir aklanmada dava dosyasının bütünüyle kaldırılması öngörülmüştür, dosya tümüyle işlemden kalkar, yalnızca iddia değil, fakat dava ve hatta aklanma bile yok edilmiştir. Görünüşteki aklanmada ise durum farklıdır. Suçsuzluğa ilişkin onayın, aklama kararının ve bu kararın gerekçesinin eklenmesinin dışında, dosyada başkaca bir değişiklik olmamıştır. Bunun dışında dosya işlemde kalır, mahkeme kalemleri arasındaki trafik akışının kesintisizliğinin bir gereği olarak daha yüksek dereceli mahkemelere iletilir, bir alt derecedeki mahkemeye geri gelir ve böylece irili ufaklı sallantılarla, irili

ufaklı duraklamalarla bir rakkas gibi gidip gelir. Bu yolların önceden kestirilebilmesi olanaksızdır. Dışardan bakıldığında bazen her şeyin çoktandır unutulduğu, dosyanın kaybolduğu ve aklanmanın mutlak anlamda bir aklanma olduğu izlenimi edinilebilir. Ama işin içyüzünü bilen biri buna inanmayacaktır. Hiçbir dosya kaybolmaz, mahkemede unutulma diye bir şey yoktur. Günün birinde –kimse böyle bir şey beklemezken– bir yargıç dosyayı daha bir dikkatle eline alır, o zaman davanın hâlâ canlı olduğunun ayırdına varır ve hemen tutuklama emrini verir. Ben burada görünüşteki aklanma ile yeni tutuklama arasında uzun bir zaman geçtiği varsayımından yola çıktım, böyle bir şey olabilir ve böyle durumlar olduğunu da biliyorum, ama aklanan kişinin evine döndüğünde, görevlilerin onu yeniden tutuklamak için beklemeleri de olasıdır. O zaman özgür yaşam da doğal olarak sona ermiş olur.” “Ve dava da yeniden başlar, öyle mi?” diye sordu K., neredeyse inanmamışçasına. “Öyle denilebilir,” dedi Ressam, “dava yeniden başlar, fakat eskiden olduğu gibi, bu kez de bir görünüşte aklanma elde edebilme olanağı vardır. İnsan yine bütün gücünü toplamalı ve teslim olmamalıdır.” Ressam, bu son kısmı belki de biraz çökmüş gözüken K.’nın üzerinde yarattığı etki nedeniyle söylemişti. “Peki ama,” diye konuştu K., Ressam’ın bazı açıklamalarından önce davranmak istiyormuşçasına, “ikinci bir aklanma kararı alabilmek ilkinden daha zor olmaz mı?” “Bu konuda kesin bir şey söylenemez,” yanıtını verdi Ressam. “Yargıçların ikinci tutuklama yüzünden kararlarında sanığın aleyhine etkilenebileceklerini mi söylemek istiyorsunuz? Hayır, böyle olmaz. Çünkü yargıçlar aklama kararını verirlerken bu tutuklamayı da zaten öngörmüşlerdir. Demek ki bu durum hemen hiçbir etki yaratmaz. Buna karşılık başkaca sayısız nedenden ötürü yargıçların gerek ruhsal durumları, gerekse olaya ilişkin hukuksal değerlendirmeleri başkalaşmış olabilir ve bu nedenle de ikinci aklama kararını elde etmeye yönelik çabaların değişen koşullara uydurulması, ayrıca bunların genelde ilk aklama kararından önceki kadar güçlü olması gerekir.” K., “Ama ikinci aklama kararı da kesin nitelikte olmayacaktır,” dedi ve bunu benimsemediğini gösterircesine başını çevirdi. “Elbet olmayacaktır,” dedi Ressam, “ikinci aklamayı üçüncü tutuklama, üçüncü aklamayı da dördüncü tutuklama izler ve bu böylece sürüp gider. Bu, görünüşteki aklama kavramının özü gereği olan bir durumdur.” K. susmuştu. “Anladığım kadarıyla görünüşteki aklanmayı yararlı bulmuyorsunuz,” dedi Ressam, “belki de sürüncemede bırakma size daha uygun düşecektir. Size sürüncemede bırakmanın özünü anlatayım mı?” K.,

evet anlamında başını salladı. Ressam, koltuğunda iyice geriye yaslanmıştı, geceliğinin önü iyice açıktı, adam bir elini geceliğin altına sokmuş, göğsünü ve yan taraflarını okşamaktaydı. “Sürüncemede bırakma,” dedi Ressam ve tümüyle doğru bir açıklama arıyormuşçasına bir an önüne baktı, “sürüncemede bırakma, davanın sürekli olarak başlangıç evresinde tutulması demektir. Bunu elde edebilmek için davalının ve yardımcısının, ama özellikle yardımcının mahkeme ile hep kişisel bir ilişki içinde kalmaları gerekir. Yineliyorum, bunun için bir görünüşte aklama kararının elde edilmesinde olduğu kadar çaba harcanması gerekmez, ama çok daha fazla dikkatli olunması zorunludur. Dava gözden kaçırılmamalıdır, düzenli aralıklarla ve ayrıca özel durumlarda ilgili yargıca gitmek ve her yola başvurarak onunla dost kalmak gerekir; yargıçla kişisel bir tanışma yoksa eğer, o zaman onu tanıdık yargıçlar aracılığıyla, bu yüzden doğrudan görüşmelerden vazgeçilmeksizin, etkileme girişiminde bulunulmalıdır. Bu bağlamda hiçbir nokta ihmal edilmediği takdirde, davanın ilk evresinden öteye geçmeyeceği kesinlikle varsayılabilir. Gerçi dava son bulmaz, ama davalı, sanki özgürmüşçesine, bir mahkûmiyet kararının verilmeyeceğinden emin olabilir. Görünüşte aklanma karşısında sürüncemede bırakmanın yararı, davalının geleceğinin daha az belirsiz olmasıdır, davalı ani tutuklamaların dehşetinden esirgenir ve özellikle koşulların en az elverişli olduğu zamanlarda bir görünüşte aklama kararı elde etmeyle bağıntılı çabaları ve heyecanları üstlenmek zorunda kalmaktan korkmaz. Öte yandan sürüncemede bırakmanın davalı bakımından küçümsenmemesi gereken sakıncaları da vardır. Bununla sürüncemede bırakma durumunda davalının hiçbir zaman özgür olmadığını söylemek istemiyorum, çünkü davalı görünüşte aklanma halinde de gerçek anlamda özgür değildir. Bir başka sakıncadan söz ediyorum. Dava, en azından görünüşte nedenler olmadan duramaz. Bu yüzden davada dışarıya karşı bir şeyler olmalıdır. Yani zaman zaman belli düzenlemeler yapılmalıdır, davalı sorgulanmalıdır, araştırmalar yapılmalıdır vb. Dava, yapay biçimde içine kapatıldığı çemberde hep döndürülmelidir. Bu, davalı bakımından elbet beraberinde bazı nahoş durumları da getirir, ama bunları gözünüzde çok büyütmemelisiniz. Bütün bunlar yalnızca görünüştedir, örneğin sorgulamalar çok kısa sürer, davalı herhangi bir zaman gitmeye vakit bulamazsa ya da istek duymazsa eğer, mazeret bildirebilir, hatta bazı yargıçlarla uzunca bir zaman, belli düzenlemeler ortak kararlaştırılabilir, aslında tek önemli olan, davalının, bir davalı olması nedeniyle, zaman zaman yargıcına başvurmasıdır, o kadar.”

Adam daha son sözcükleri söylerken K. ceketini koluna alıp ayağa kalkmıştı. “Ayağa kalkıyor,” diye seslenildiği duyuldu hemen kapının öte yanından. “Gidiyor musunuz?” diye sordu kendisi de ayağa kalkmış olan Ressam. “Hiç kuşkusuz odanın havası yüzünden kalamıyorsunuz. Çok üzüldüm. Size söyleyecek daha başka şeylerim de vardı. Çok kısa bir özet yapmak zorunda kaldım. Ama kendimi anlatabildiğimi umarım.” “Evet,” dedi adamı dinlemek için harcamış olduğu çabadan ötürü başı ağrıyan K. Bu onaya karşın Ressam, sanki K.’yı evine dönerken avutmak istiyormuşçasına, her şeyi özetleyerek bir kez daha yineledi: “Her iki yöntemin ortak noktası, davalının herhangi bir biçimde mahkûm edilmesini engellemeleridir.” “Fakat gerçek anlamda bir aklanmayı da engelliyorlar,” dedi K. alçak sesle, sanki bunu anlamış olmaktan utanmıştı. “Olayın özünü kavradınız,” dedi Ressam hemen. K., elini paltosunun üstüne koydu, ama paltoyu giymeye bile karar veremedi. Aslında her şeyini alıp temiz havaya koşmayı yeğlerdi. Kızlar da, erken davranıp birbirlerine K.’nın giyindiğini söylemelerine karşın, ona giyinmesi için karar verdirememişlerdi. K.’nın ruh halini şu ya da bu biçimde yorumlama gereğini duyan Ressam, bu nedenle şöyle konuştu: “Önerilerim konusunda herhalde daha karar vermediniz. Bunu onaylıyorum. Ben de size hemen karar vermemenizi tavsiye ederdim. Çünkü yararlar ve sakıncalar arasındaki sınır çizgisi çok ince. Her şeyi çok iyi düşünmek gerekiyor. Ama bu arada fazla zaman da yitirilmemeli.” “Yakında yine geleceğim,” dedi ani bir kararla ceketini giyip paltosunu sırtına alan ve şimdi arkasında kızların bağırmaya başladıkları kapıya doğru seğirten K., bağıran kızları sanki kapının arkasından görür gibiydi. “Sözünüzü tutmalısınız ama,” dedi onu izlememiş olan Ressam, “yoksa sizi sormak için ben bankaya gelirim.” K., “Açsanıza şu kapıyı,” diyerek, karşı basınçtan algıladığı gibi, kızların dışardan sımsıkı yapışmış oldukları kapı mandalına asıldı. “Kızlar tarafından rahatsız edilmek mi istiyorsunuz?” diye sordu Ressam. “Siz en iyisi bu çıkışı kullanın,” dedi ve yatağın arkasındaki kapıyı işaret etti. K. buna razı olarak geriye, yatağa doğru atıldı. Ancak Ressam oradaki kapıyı açacak yerde sürünerek yatağın altına girdi ve oradan sordu: “Bir saniye daha. Gitmezden önce size satabileceğim bir resim görmek istemez misiniz?” K. nezaketi elden bırakmak istemiyordu, Ressam onunla gerçekten ilgilenmişti ve bundan sonra da ona yardımcı olacağına söz vermişti, ayrıca K.’nın unutkanlığı yüzünden yardımın karşılığı üzerinde henüz hiç konuşulmamıştı, bu nedenle K. şimdi onu reddedemezdi ve atölyeden ayrılmak için

sabırsızlanmasına karşın adamın resmi göstermesine izin verdi. Ressam yatağın altından bir yığın çerçevesiz resim çekip çıkardı, hepsini öylesine toz kaplamıştı ki, Ressam en üstteki resme üflediğinde tozlar uzunca bir süre soluğunu kesercesine K.'nın gözlerinin önünde uçuşup durdu. "Bir fundalık," dedi ressam ve resmi K.'ya uzattı. Resimde koyu renk otların arasında, birbirine uzak duran iki ince ağaç vardı. Arka planda alacalı bir günbatımı gözüküyordu. "Güzel," dedi K., "bunu alıyorum." K., düşünmeksizin bu kadar kısa konuşmuştu, bu nedenle Ressam'ın alınacak yerde yerden ikinci bir resmi kaldırmasına sevindi. "Bu, ilk resmin karşıtı," dedi ressam. Karşıtı olması amaçlanmış olabilirdi, ama ilk resimle arada en ufak bir fark bile algılanamıyordu; ağaçlar, otlar, günbatımı, hepsi vardı. Fakat K. için bu pek önemli değildi. "Güzel manzara resimleri," dedi, "ikisini de satın alıyorum ve onları büroma asacağım." "Görünüşe bakılırsa bu motif hoşunuza gidiyor," dedi Ressam ve üçüncü bir resmi üste çıkarttı, "burada benzer bir resmin daha olması iyi bir rastlantı." Ama son resim, benzer bir resim değildi, eski fundalık manzarasının tamamen aynısıydı. Ressam, bu eski resimleri satma fırsatını iyi değerlendiriyordu. "Bunu da alıyorum," dedi K. "Bu üç resim ne ediyor?" "Bunu daha sonra konuşacağız," dedi Ressam, "şimdi aceleniz var ve nasıl olsa haberleşeceğiz. Ayrıca resimleri beğenmenize sevindim, burada, aşağıda bulunan bütün resimlerimi vereceğim size. Bir sürü fundalık manzarası, şimdiye kadar çok sayıda fundalık resmi yaptım. Bazı insanlar bu tür resimleri çok kasvetli oldukları için geri çeviriyorlar, aralarında sizin de bulunduğunuz başkaları ise özellikle kasveti beğeniyorlar." Ancak K.'nın artık bu dilenci tavırlı Ressam'a anlayış gösterecek hali kalmamıştı. "Bütün resimleri paketleyin," dedi Ressam'ın sözünü keserek, "yarın adamım gelip alır." "Buna gerek yok," dedi Ressam, "sanırım hemen sizinle gelebilecek bir taşıyıcı bulabilirim." Ve nihayet yatağın üzerine eğilip kapıyı açtı. "Hiç çekinmeden yatağın üstüne çıkabilirsiniz," dedi, "odaya buradan giren herkes böyle yapıyor." K., bu çağrı olmasaydı bile çekinecek değildi, bir ayağını somyanın ortasına koymuştu bile, ama tam o sırada açık kapıdan dışarıya baktı ve ayağını yine geri çekti. "Bu da nesi?" diye sordu Ressam'a. Ressam da şaşırarak, "Neye şaşırdınız?" karşılığını verdi. "Bu gördükleriniz, mahkeme kalemleri. Burada mahkeme kalemlerinin bulunduğunu bilmiyor muydunuz? Hemen her çatı katında mahkeme kalemleri vardır, özellikle burada neden olmasın? Aslında benim atölyem de mahkeme kalemlerine ait, ama mahkeme onu bana tahsis etti." K.,

burada da mahkeme kalemleriyle karşılaşmasından ötürü korkmamıştı, asıl kendisinden, mahkemeye ait işler konusundaki bilgisizliğinden korkmuştu. Hep hazırlıklı olmayı, hiçbir zaman faka basmamayı, yargıç solunda dururken her şeyden habersiz sağa bakmamayı bir davalının tutumu bağlamında temel kural saymıştı ve işte özellikle bu kuralı sürekli olarak ihlal etmekteydi. Önünde uzun bir koridor uzanıyordu, bu koridordan esen hava, atölyedeki ile karşılaştırıldığında, canlılık verici bir havaydı. Koridorun iki yanına, K.'nın davası için yetkili olan mahkeme kaleminin bekleme odasında olduğu gibi sıralar yerleştirilmişti. Görünüşe bakılırsa mahkeme kalemlerinin döşenişine ilişkin kesin kurallar vardı. O anda bu kalem pek kalabalık değildi. Bir adam yarı yatar konumda oturmaktaydı, sıranın üstünde yüzünü kollarına gömmüştü ve uyur gibiydi; bir başkası koridorun sonundaki loşlukta duruyordu. K. yatağın üzerinden öte yana geçti, ressam da resimlerle birlikte onu izledi. Kısa süre sonra bir mahkeme görevlisiyle karşılaştılar –K. artık bütün mahkeme görevlilerini sivil giysilerinde, normal düğmelerin arasında bulunan altın yaldızlı düğmeden tanıyordu– ve Ressam görevliye, resimlerle birlikte K.'ya eşlik etmesini söyledi. K. giderken yürümekten çok yalpa vurmaktaydı, mendilini ağzına bastırmıştı. Çıkış kapısına yaklaşmışlardı ki, kızlar onlara doğru koştular, demek ki K. yakasını bunlardan yine de kurtaramamıştı. Herhalde kızlar atölyenin ikinci kapısının açıldığını görmüşlerdi ve bu yandan içeri girebilmek için yolu dolanmışlardı. Kızların saldırısına uğrayan Ressam gülerek, "Artık size eşlik edemem," diye seslendi. "Güle güle! Ve fazla uzun düşünmeyin!" K., ona dönüp bakmadı bile. Sokakta yoluna çıkan ilk arabayı durdurdu. Altın düğmesi büyük bir olasılıkla kimsenin dikkatini çekmeyen, ama kendisinin sürekli gözüne batan görevliden bir an önce kurtulmak peşindeydi. Görevli işgüzar bir tavırla arabacının yanına da oturmak istedi, fakat K. onu kovaladı. Bankanın önüne vardığında öğlen vakti çoktan geçmişti. Ona kalsa resimleri arabada bırakırdı, ama herhangi bir durumda Ressam'a karşı kimliğini bunlarla kanıtlamak zorunda kalmaktan korkuyordu. Bu nedenle resimleri bürosuna taşıttı ve en azından gelecek birkaç gün boyunca müdür yardımcısının bakışları karşısında güvence altına almak için, masasının en alt çekmecesine kilitledi.

Tüccar Block / Avukat’ın azli

Sonunda K., Avukat’tan vekâletini geri almaya karar vermişti. Gerçi bu davranışın doğruluğuna ilişkin kuşkuların bütünüyle giderilebilmesi olanaksızdı, ama böyle davranmanın zorunlu olduğu yolundaki inanç ağır basmıştı. Bu kararı vermek, Avukat’a gitmek istediği gün K.’nın çalışma gücünün büyük bir bölümünü alıp götürmüştü; bu nedenle çok ağır çalıştı, zorunlu olarak büroda çok uzun kaldı ve nihayet Avukat’ın kapısının önüne geldiğinde saat onu geçmişti. Zili çalmazdan önce Avukat’ı telefonla ya da mektupla azletmenin daha iyi olup olmayacağını düşündü, karşı karşıya konuşmak hiç kuşkusuz çok nahoş olacaktı. Fakat K. sonunda yine de böyle bir konuşmadan feragat etmek istemedi, azlin başkaca her türlüsü zımnen ya da birkaç klişe sözcükle kabul edilirdi ve K., örneğin Leni bir şeyler araştırıp bulamadığı takdirde, Avukat’ın azledilişini nasıl karşıladığını ve yine Avukat’ın önemsiz sayılamayacak düşüncesine göre böyle bir azilden kendisi için ne gibi sonuçlar doğabileceğini hiçbir zaman öğrenemezdi. Ama Avukat K.’nın karşısında oturduğu ve beklemediği bir anda azledildiğini öğrenip şaşırdığı takdirde K., Avukat pek bir şey ele vermese bile, onun yüzünden ve davranışlarından bilmek istediği her şeyi kolaylıkla okuyabilirdi. Üstelik savunmayı yine de Avukat’a bırakmanın daha iyi olacağına inandırılması ve ondan sonra azilden geri dönmesi de olasılıkdışı değildi.

Avukat’ın kapısını ilk çalış, genellikle olduğu gibi, sonuçsuzdu. “Leni daha çevik olabilir,” diye düşündü K. Ama öte yandan Leni’nin genelde, ropdöşambrlı adam ya da bir başkası rahatsız etmeye başladığında yaptığı gibi, olaya karışmaması da yararlıydı. K. zilin düğmesine ikinci kez basarken geriye dönüp öteki kapıya baktı, fakat bu kez o kapı da kapalı kaldı. Sonunda Avukat’ın kapısındaki göz deliğinde bir çift göz belirdi, ama bunlar Leni’nin gözleri değildi. Birisi kapıyı açtı, başlangıçta gövdesiyle kapıya destek olarak içeriye, “O geldi,” diye seslendi ve ancak ondan sonra kapıyı tamamen açtı. K. zorla girmek istercesine kapıya doğru seğirtmişti, çünkü arkasından, öteki evin kapısında daha şimdiden anahtarın hızlı hareketlerle döndüğünü duyuyordu. Bu nedenle önündeki kapı nihayet açıldığında, antreye neredeyse saldırır gibi girdi ve odaların arasında uzanan koridorda, kapıyı açan adamın uyarısının muhatabı olan Leni’nin

sırtında yalnızca bir gömlekle kaçtığını da görebildi. Kızın arkasından kısa bir süre baktıktan sonra kapıyı açana döndü. Bu, ufak tefek ve zayıf yapılı, sakallı bir adamdı, elinde bir mum vardı. “Burada mı çalışıyorsunuz?” diye sordu K. “Hayır,” diye karşılık verdi adam, “burada yabancıyım, Avukat benim vekilim, buraya hukuki bir konu için geldim.” “Böyle ceketsiz mi?” diye sordu K. ve eliyle adamın eksik giyimini gösterdi. Adam, “Ah, özür dilerim,” dedi ve durumunu kendisi de ilk kez görüyormuşçasına mumun ışığını üzerine çevirdi. “Leni sizin sevgiliniz mi?” diye sordu K. kısaca. Bacaklarını biraz iki yana açmış, şapkasını tuttuğu ellerini de arkadan kavuşturmuştu. Üstündeki kalın palto bile kendini bu zayıf ve ufak tefek adamın karşısında çok üstün hissetmesine yetiyordu. “Aman Tanrım,” dedi adam ve bir elini korkuyla, kendini savunmak istercesine yüzüne doğru kaldırdı, “hayır, hayır, neler düşünüyorsunuz böyle?” “Çok inandırıcı gözüküyorsunuz,” dedi K. gülümseyerek, “yine de – gelin bakalım.” Ona şapkasını sallayarak işaret etti ve önden gitmesi için yol verdi. “Adınız nedir?” diye sordu yolda. “Block, Tüccar Block,” dedi ufak tefek yapılı adam, ve kendini bu şekilde tanıtırken K.’ya döndü, ancak K. onun durmasına meydan vermedi. “Bu sizin gerçek adınız mı?” diye sordu K. “Elbette,” diye geldi yanıt, “neden kuşkulanıyorsunuz?” “Adınızı saklamak için nedeniniz olabilir diye düşündüm,” dedi K. Kendini ancak yabancı ülkede alt düzeyde kişilerle konuşan, kendisine ait ne varsa kendinde tutan, başkalarının yararlarından umursamazlıkla söz eden, böylece onları kendi gözünde yükselten, ama istediği anda da bırakıp düşmelerini izleyebilecek bir insanın hissedebileceği kadar özgür hissetmekteydi. Avukat’ın çalışma odasının kapısında durdu, kapıyı açtı ve onun sözünü dinleyerek ilerlemiş olan Tüccar’a seslendi: “O kadar acele etmeyin! Şurayı aydınlatın.” K., Leni’nin buraya saklanmış olabileceğini düşünmüştü, Tüccar’a köşe bucak her yanı arattı, ama oda boştu. Yargıcın resmi önünde K., Tüccar’ı arkasından, pantolon askılarından tutarak durdurdu. “Bunu tanıyor musunuz?” diye sordu ve işaretparmağıyla yukarısını gösterdi. Tüccar mumu kaldırdı, gözlerini kırpıştırarak yukarı baktı ve “Bu, bir yargıç,” dedi. “Yüksek dereceli bir yargıç mı?” diye sordu K. ve resmin adamın üzerinde yarattığı etkiyi izlemek için Tüccar’ın yanına geçti. Tüccar hayranlıkla yukarıya bakmaktaydı. “Yüksek bir yargıç,” dedi. “Görüşünüz iyi değil,” diye karşılık verdi K. “O, alt derecedeki sorgu yargıçlarının en altta olanıdır.” “Şimdi anımsıyorum,” dedi Tüccar ve mumu indirdi, “ben de duymuştum.” “Elbette,” diye seslendi K., “bakın unutmuşum, elbette

duymuş olmalısınız.” “Ama neden, ama neden?” diye sordu Tüccar, K. onu elleriyle kapıya doğru iterken. Dışarıda, koridorda, şöyle dedi K., “Leni’nin nereye saklandığını biliyorsunuz, değil mi?” “Saklanmak mı?” dedi Tüccar. “Hayır, fakat mutfakta ve Avukat’a bir çorba yapıyor olabilir.” “Bunu neden daha başta söylemediniz?” diye sordu K. “Sizi oraya götürmek istiyordum, ama siz beni geri çağırdınız,” karşılığını verdi Tüccar, birbiriyle çelişen emirlerden ötürü kafası karışmış gibiydi. “Herhalde çok kurnaz olduğunuza inanıyorsunuz,” dedi K., “götürün beni öyleyse!” K., daha önce mutfağa hiç girmemişti, şaşırtıcı büyüklükte ve zengin donanımlı bir mutfaktı. Ocak bile normal ocakların üç katı büyüklüğündeydi, geri kalan bölümün ayrıntıları görülemiyordu, çünkü mutfak o anda yalnızca girişte asılı küçük bir lamba tarafından aydınlatılmaktaydı. Ocağın başında Leni, her zamanki gibi beyaz önlüğüyle durmuş, ispirto ateşinin üstündeki bir tencereye yumurta boşaltmaktaydı. “İyi akşamlar Josef,” dedi gözünün ucuyla bakarak. “İyi akşamlar,” dedi K. ve bir eliyle Tüccar’a oturması için yan tarafta duran bir koltuğu işaret etti, Tüccar da onun dediğini yaptı. K. ise Leni’ye arkasından iyice yaklaştı, omzunun üzerinden eğilerek, “Kim bu adam?” diye sordu. Leni bir eliyle K.’yı yakaladı, öteki eliyle çorbayı karıştırırken onu kendine çekti ve şöyle konuştu: “Acınacak biri, Block adlı zavallı bir tüccar. Şu haline bak.” İkisi de dönüp arkaya baktılar. Tüccar, K.’nın ona göstermiş olduğu koltukta oturmaktaydı, ışığı artık gerekmeyen mumu üfleyerek söndürmüştü ve dumanı önlemek için parmaklarıyla fitili sıkıyordu. “Sırtında yalnızca gömleğin vardı,” dedi K. ve Leni’nin başını eliyle yine ocağa çevirdi. Leni susuyordu. “Bu adam senin sevgilin mi?” diye sordu K. Kız çorba tenceresine uzanmak istedi, ancak K. onun iki elini birden tutarak, “Yanıt ver!” dedi. Kız, “Çalışma odasına gel, sana her şeyi açıklayacağım,” karşılığını verdi. “Hayır,” dedi K., “ben burada açıklamanı istiyorum.” Kız ona asılıp öpmek istedi, ama K. ona engel oldu: “Beni şimdi öpmeni istemiyorum.” “Josef,” dedi Leni yalvarırcasına, ama K.’nın gözlerine çekinmeden bakarak, “Bay Block’u kıskanmaya kalkışmayacaksın herhalde.” “Rudi,” diye seslendi sonra Tüccar’a dönerek, “sen de yardım et bana, görüyorsun ki benden kuşkulanılıyor, bırak şu mumu.” Tüccar’ın olanlara dikkat etmediği söylenebilirdi, ama adam her şeyin tamamen farkındaydı. “Neden kıskanmanız gerektiğini anlayamıyorum,” dedi pek de hazırcevap denemeyecek bir ifadeyle. “Aslında ben de bilmiyorum,” dedi K. ve Tüccar’a gülümseyerek baktı. Leni yüksek sesle güldü, K.’nın dikkatsizliğinden yararlanarak koluna girdi

ve şunları fısıldadı: “Bırak onu şimdi, nasıl bir insan olduğunu görüyorsun. Onunla Avukat’ın yağlı bir müşterisi olduğu için ilgilendim, yoksa başka bir nedenden ötürü değil. Peki ya sen? Avukat’la hemen bugün konuşmak ister misin? Gerçi bugün çok hasta, ama istersen yine de geldiğini haber veririm. Fakat gece bende kalacaksın, bu kesin. Uzun zamandır bize gelmiyordun, Avukat bile seni sordu. Davanı ihmal etme! Ayrıca benim de öğrendiğim ve sana söylemek istediğim şeyler var. Ama şimdi önce şu paltonu çıkar!” K.’nın paltosunu çıkarmasına yardım etti, şapkasını aldı, eşyaları asmak için antreye koştu, sonra yine koşarak geri döndü ve çorbaya baktı. “Önce geldiğini mi haber vereyim, yoksa çorbasını mı götüreyim?” “Önce geldiğimi haber ver,” dedi K. öfkeliydi, aslında Leni ile kendi sorununu, özellikle de şu tartışmalı azil konusunu konuşmak istemişti, ama Tüccar’ın varlığı keyfini kaçırmıştı. Şimdi ise sorununu bu küçük Tüccar’ın herhangi bir biçimde etkilemesine meydan bırakamayacak kadar önemsiyordu, bu yüzden koridora çıkmış olan Leni’yi geri çağırdı. “Sen yine de önce ona çorbasını götür,” dedi, “yapacağımız konuşma için gücünü toplasın, buna gerek duyacak.” “Siz de Avukat’ın müşterilerindensiniz,” dedi hafif bir sesle Tüccar bulunduğu köşeden, sanki bir saptamada bulunur gibiydi. Ama bu iyi karşılanmadı. “Bu sizi ne ilgilendiriyor?” diye sordu K., Leni de “Sen sus,” diye ekledi. K.’ya, “O halde önce ona çorbasını götüreyim,” diyerek bir tabağa çorba koydu. “Yalnız hemen uyumasından korkarım, yemekten sonra hemen uyur.” “Söyleyeceklerim onu uyanık tutacaktır,” dedi K., Avukat’la önemli bir şey görüşmek istediğini sürekli sezdirmek istiyordu, Leni’nin ne konuşacağını ona sormasını istiyordu, ancak ondan sonra Leni’ye akıl danışacaktı. Ancak Leni, yalnızca verilen emirleri harfi harfine yerine getirmekteydi. Çorba tabağıyla K.’nın yanından geçerken, ona mahsustan hafifçe dokundu ve fısıldadı: “Çorbasını içinceye kadar ona geldiğini haber vereceğim ki, olabildiğince çabuk bana dönebilesin.” “Git,” dedi K., “sen gitmene bak.” “Biraz daha yakınlık gösterebilirsin,” dedi Leni ve kapıya vardığında çorba tabağıyla birlikte bir kez daha tamamen döndü.

K. onun arkasından baktı; artık Avukat’ın azline kesinlikle karar verilmişti, bu konuyu önce Leni ile konuşamaması belki de daha iyi olmuştu; Leni’nin olayın bütününe ilişkin tam bir bilgisi yoktu, hiç kuşkusuz K.’ya böyle hareket etmemesini söylerdi, hatta belki de K.’nın azletmesini gerçekten engellerdi, K. yine kuşku ve tedirginlik içersinde

kalırdı ve sonunda, bir süre sonra, kararını yine de uygulardı, çünkü bu önüne geçilemez bir karardı. Ama ne kadar erken uygulanırsa, zarar da o kadar az olacaktı. Ayrıca belki tüccar da bu konuda bir şeyler söyleyebilirdi.

K. dönüp baktı, Tüccar bunu fark eder etmez ayağa kalkmak istedi. K., “Kalkmayın,” diyerek onun yanına bir koltuk çekti. “Avukat’ın eski bir müşterisi misiniz?” diye sordu. “Evet,” dedi Tüccar, “çok eski bir müşterisiyim.” “Sizi kaç yıldır temsil ediyor?” diye sordu K. “Ne anlamda sorduğunuzu bilmiyorum,” dedi Tüccar, “işimle ilgili hukuki konularda –tahıl ticaretiyle uğraşıyorum– avukat beni işi devraldığımdan bu yana, yani yaklaşık yirmi yıldır temsil ediyor, herhalde asıl kastettiğiniz kişisel davamda ise beni yine başlangıcından bu yana temsil ediyor, beş yıldan fazla oldu.” “Evet, beş yıldan fazla oldu,” diye ekledi ve cebinden eski bir cüzdan çıkardı, “her şeyi buraya not ettim, eğer isterseniz size kesin bilgileri verebilirim. Her şeyi akılda tutmak güç oluyor. Kendi davam büyük bir olasılıkla çok daha uzun bir zamandan beri sürmekte, karımın ölümünden hemen sonra başlamıştı, bu da beş yıldan fazla oluyor.” K. ona daha çok yaklaştı. “Demek Avukat normal hukuk davalarına da bakıyor?” diye sordu. “Elbette,” dedi Tüccar ve sonra K.’ya fısıldadı: “Hatta bu davalarda ötekilerden daha becerikli olduğu da söyleniyor.” Ama ardından bu söylediğinden sanki pişman oldu, bir elini K.’nın omzuna koyarak, “Sizden çok rica ediyorum beni ele vermeyin,” dedi. K. onu yatıştırmak için bacağına vurdu ve “Ben hain değilim,” diye karşılık verdi. “Çünkü intikamcı biridir,” dedi Tüccar. “Bu kadar sadık bir müşteriye hiç kuşkusuz bir şey yapmaz,” dedi K. “Yanılıyorsunuz,” dedi Tüccar, “heyecanlandığında ayrım gözetmez, ayrıca aslında ben de ona sadık kalmış değilim.” “Neden?” diye sordu K. “Sırrımı açayım mı size?” diye sordu Tüccar kuşkuyla. “Bence yapabilirsiniz bunu,” dedi K. “O halde,” dedi Tüccar, “size yalnızca kısmen açılacağım, ama siz de bana bir sır söylemelisiniz, böylece Avukat’a karşı birbirimizi sımsıkı elimizde tutabiliriz.” “Çok dikkatlisiniz,” dedi K., “ama sizi çok rahat ettirecek bir sır söyleyeceğim. Evet, neydi Avukat’a karşı sadakatsizliğiniz?” Tüccar çekinerek ve sanki şerefsizce bir şeyi itiraf ediyormuşçasına, “Ondan başka avukatlarım da var,” dedi. “Bu kötü bir şey değil ki,” diye karşılık verdi K. biraz düş kırıklığıyla. “Burada kötü,” dedi itirafından beri güç soluk alabilen, fakat K.’nın yanıtından ötürü daha bir güven kazanan Tüccar. “Böyle bir şeye izin yoktur. Hele normal bir avukatın yanı sıra ünü pek iyi

olmayan bir avukatın da tutulmasına hiç izin yoktur. Ve işte ben de özellikle bunu yaptım, bu avukattan başka, ünleri pek iyi olmayan beş avukatım daha var.” “Beş mi!” diye bağırdı K., ancak sayıyı duyunca hayrete kapılmıştı, “bu avukattan başka beş avukatınız daha mı var?” Tüccar evet anlamında başını salladı: “Şu sırada bir altıncısıyla da görüşmelerimi sürdürüyorum.” “Fakat bu kadar çok avukata neden gerek duyuyorsunuz?” diye sordu K. “Hepsine ihtiyacım var,” dedi Tüccar. “Bunu bana açıklar mısınız?” diye sordu K. “Memnuniyetle,” dedi Tüccar. “Her şeyden önce davamı kaybetmek istemiyorum, bu, kendiliğinden anlaşılır bir şey. Bu nedenle bana yararı dokunabilecek hiçbir şeyi gözden uzak tutmamam gerekir; belli bir olayda yarar umudu çok az olsa bile, o umudu da bir yana atmamalıyım. İşte bu nedenle sahip olduğum her şeyi davam için kullandım. Bu bağlamda, örneğin işletmemden bütün parayı çektim, eskiden işletmemin bürosu neredeyse bütün bir katı dolduruyordu, bugün ise binanın arka tarafında, bir çırakla birlikte çalıştığım küçük bir oda yetiyor. Bu gerilemeye doğal olarak yalnızca parayı esirgemem değil, fakat ondan daha çok çalışma gücümü esirgemem yol açtı. İnsan davası için bir şeyler yapmak istediğinde, başka konularla pek ilgilenemiyor.” “Demek siz kendiniz de mahkemede çalışıyorsunuz, öyle mi?” diye sordu K. “O konuda anlatabileceğim pek bir şey yok,” dedi Tüccar, “başlangıçta denedim bunu, ama kısa süre sonra vazgeçtim. Çok yorucu bir çaba ve kayda değer bir sonuç da vermiyor. Orada çalışmanın ve bir uzlaşma için çaba harcamanın en azından benim için bütünüyle olanaksız olduğu anlaşıldı. Çünkü orada yalnızca oturmak ve beklemek bile büyük bir zorlanma. Mahkeme kalemlerindeki ağır havayı siz kendiniz de biliyorsunuz.” “Oraya gitmiş olduğumu siz nereden biliyorsunuz?” diye sordu K. “Geçtiğiniz sırada ben de bekleme odasındaydım.” “Ne rastlantı!” diye bağırdı kendini havaya tamamen kaptırmış olan K., Tüccar’ın daha önceki gülünç halini tamamen unutarak. “Demek gördünüz beni! Ben geçerken siz de bekleme odasındaydınız. Evet, bir kez geçmiştim oradan.” “Bu, o kadar büyük bir rastlantı değil,” dedi Tüccar, “ben neredeyse her gün oradayım.” “Büyük bir olasılıkla benim de oraya daha sık gitmem gerekecek,” dedi K., “ama herhalde o zamanki kadar saygıyla karşılanmayacağım. Herkes ayağa kalkmıştı. Herhalde bir yargıç olduğumu düşünmüşlerdi.” “Hayır,” dedi Tüccar, “o gün selamladığımız, mahkeme görevlisiydi. Sizin bir sanık olduğunuzu ise biliyorduk. Böyle haberler çok çabuk yayılır.” “Demek biliyordunuz bunu?” diye sordu K. “O zaman belki de davranışım, size

fazla kendini beğenmişlik gibi gelmiştir. Bu konuda fikir beyan edilmedi mi?” “Hayır,” dedi Tüccar, “tam tersine. Ama bunlar aslında aptalca şeyler.” “Ne gibi aptalca şeyler?” diye sordu K. “Neden soruyorsunuz bunu?” diye karşılık verdi Tüccar öfkeyle. “Görünüşe bakılırsa oradaki insanları henüz tanımıyorsunuz ve söylesem belki de yanlış anlayacaksınız. Böyle bir yargılamada sık sık kavramaya aklın yetmediği şeylerden söz edildiğini unutmayın, insan yorgun olur, pek çok şey yüzünden dikkati dağılır ve o zaman da aklın yerine batıl inançlara sığınır. Başkaları hakkında konuşuyorum ama, ben de onlardan daha iyi sayılmam. Örneğin pek çoklarının, sanığın yüzünden, özellikle de dudaklarının biçiminden davanın sonucunu anlamaya kalkışmaları, bu tür bir batıl inançtır. Bu kişiler, dudaklarınızdan anlaşıldığı kadarıyla çabucak ve kesin olarak mahkûm edileceğinizi ileri sürdüler. Yineliyorum, bu gülünç bir batıl inançtır ve olayların çoğunda da olgularca çürütülmüştür, ama insan öyle bir toplumda yaşadığında, böyle düşünceleri kendisinden uzak tutması güç oluyor. Bu batıl inancın ne güçlü bir etki yaratabileceğini düşünün bir kez. Orada biriyle konuşmaya çalışmıştınız, değil mi? Ama o adam size neredeyse hiç yanıt verememişti. Orada elbet insanın kafasını karıştırabilecek pek çok şey var, ama bunlardan biri de dudaklarınızın görünüşüydü. O adam daha sonra sizin dudaklarınızda kendi mahkûmiyetinin işaretini de görmüş olduğunu söyledi.” “Dudaklarım mı?” diye sordu K., bir cep aynası çıkarıp kendine baktı. “Dudaklarımda alışılmadık bir şey göremiyorum. Ya siz?” “Ben de görmüyorum,” dedi Tüccar, “hem de hiçbir şey görmüyorum.” “Bu insanlar da ne kadar batıl inançlıymışlar,” dedi K. yüksek sesle. “Ben size söylemedim mi?” diye sordu Tüccar. “Peki ama, aralarındaki ilişkiler ve düşünce alışverişleri bunca yoğun mu?” dedi K. “Ben bugüne kadar aralarına hiç karışmadım.” “Genellikle birbirleriyle görüşmezler,” dedi Tüccar, “buna olanak da yok, çok kalabalıklar. Ayrıca ortak yararları da pek yok. Bazen bir grupta ortak bir yarar bulunduğuna ilişkin bir inanç belirse bile, kısa sürede bunun bir yanılgı olduğu ortaya çıkar. Ortak hareket ederek mahkemeye herhangi bir konuda bir şey kabul ettirebilmek söz konusu değildir. Her olay bağımsız olarak araştırılır, çünkü mahkeme, düşünülebilecek en titiz mahkemedir. Bu nedenle ortak davranılarak bir şey kabul ettirilemez, yalnızca tek bir kişi bazen gizlice bir sonuç elde edebilir; ötekiler, bunu ancak sonuç alındıktan sonra öğrenirler; bunun nasıl olabildiğini ise kimse bilemez. Dediğim gibi, ortaklık diye bir şey yoktur, sadece arada sırada bekleme odalarında bir araya gelinir, ama oralarda da

pek konuşulmaz. Batıl inançlar eskiden beri vardır ve bunlar resmen kendiliğinden çoğalır.” “O beyleri bekleme odasında görmüştüm,” dedi K., “bekleyişleri bana çok boşunaymış gibi gelmişti.” “Beklemek boşuna değildir,” dedi Tüccar, “boşuna olan tek şey, birinin kalkıp tek başına iş görmeye çalışmasıdır. Bu avukattan başka daha beş avukatım olduğunu söylemiştim size. Böyle bir durumda insan –ki başta ben de böyle düşünmüştüm– işi tamamen onlara emanet edebileceğini düşünebilir. Ama böyle bir şey çok yanlış olur. Belki tek bir avukatım olsaydı, ona daha fazlasını emanet edebilirdim. Herhalde anlayamıyorsunuz bunu?” “Hayır,” dedi K. ve Tüccar’ın çok hızlı konuşmasını engellemek için elini yatıştırırcasına onun elinin üstüne koydu, “sizden ricam, biraz daha yavaş konuşmanızdır, bütün bunlar benim için son derece önemli şeyler ve sizi yeterince izleyemiyorum.” “Bana bunu anımsattığınız iyi oldu,” dedi Tüccar, “çünkü siz yenisiniz, gençsiniz. Davanız henüz altı aylık, değil mi? Evet, duymuştum bunu. Ne kadar genç bir dava! Oysa ben bütün bunlar üzerinde sayısız kez düşündüm, benim için bunlar, dünyanın en doğal şeyleri.” “Davanızın bu kadar ilerlemiş olduğuna memnunsunuz herhalde, değil mi?” diye sordu K., Tüccar’ın durumunun nasıl olduğunu doğrudan sormak istemiyordu, zaten aldığı yanıt da açık değildi. “Evet, davamı beş yıl boyunca sürükleyip durdum,” dedi Tüccar ve başını eğdi, “küçümsenebilecek bir iş değil.” Sonra kısa bir süre sustu. K., Leni artık geliyor mu diye kulak kabarttı. Bir yandan gelmesini istemiyordu, çünkü daha soracak çok şeyi vardı ve Tüccar’la bu mahrem görüşmeyi yaparken Leni’ye yakalanmak da istemiyordu, öte yandan ise kendisinin burada bulunmasına karşın kızın Avukat’ın yanında çorba vermek için gerekli olan süreden daha uzun kalmasına öfkeleniyordu. “O dönemi hâlâ çok iyi anımsıyorum,” diye konuşmaya başladı Tüccar yeniden ve K. hemen dikkat kesildi, “davamın henüz sizin davanızın yaşında olduğu dönemi. O sıralarda yalnızca bu avukatım vardı, fakat ondan çok memnun değildim.” “Burada her şeyi öğreniyorum,” diye düşündü K. ve sanki böylece Tüccar’ı bilinmeye değer her şeyi söylemek için yüreklendirebilirmişçesine, hararetle başını salladı. “Davam,” diye devam etti Tüccar, “ilerlemiyordu, gerçi soruşturmalar yapılıyordu, ben de hepsine katılıyordum, malzeme topluyordum, sonradan öğrendiğime göre gerekli olmamasına karşın bütün ticari defterlerimi mahkemeye ibraz ediyordum, Avukat’a koşup duruyordum, o da çeşitli dilekçeler sunuyordu? “Çeşitli dilekçeler mi?” diye sordu K. “Elbette,” diye yanıtladı Tüccar. “Bu, benim için çok

önemli,” dedi K., “çünkü Avukat benim davamda daha ilk dilekçe üzerinde çalışıyor. Şu ana kadar henüz hiçbir şey yapmadı. Şimdi anlıyorum ki beni utanç verici bir biçimde savsaklıyor.” “Dilekçenin henüz tamamlanmamasının haklı gerekçeleri olabilir,” dedi Tüccar. “Ayrıca benim dilekçelerimin hiçbir değerinin bulunmadığı da anlaşıldı. Mahkemedeki memurlardan birinin hoşgörüsü sayesinde dilekçelerden birini ben de okuyabildim. Bilgince kaleme almıştı, ama aslında içerikten yoksundu. Her şeyden önce anlamadığım çok sayıda Latince sözcük vardı, sonra sayfalar boyu mahkemeye yönelik genel hitaplarla, gerçi adları belirtilmeyen, ama işin içinde olan herkesin herhalde kim olduğunu çıkarabileceği belli memurlara yaltaklanmalarla doluydu, daha sonra Avukat’ın kendine yönelik övgüleri yer alıyordu, bu arada Avukat kendini mahkemenin önünde bir köpek gibi aşağılamaktaydı da; en sonda ise benimkine benzediği ileri sürülen eski soruşturmalar alıntılanmıştı. Ancak o soruşturmalar anlayabildiğim kadarıyla çok titiz yapılmıştı. Fakat bütün bunlarla yine de Avukat’ın çalışmasına ilişkin bir yargıyı dile getirmek istemiyorum, ayrıca benim okuduğum dilekçe çeşitli dilekçeler arasından yalnızca bir tanesiydi, gelgelelim o sıralarda davamda herhangi bir ilerleme görememiştim ve şimdi sözünü etmek istediğim nokta da bu.” “Ne gibi bir ilerleme görmek istiyordunuz?” diye sordu K. “Çok akıllıca bir soru,” dedi Tüccar gülümseyerek, “böyle bir davada herhangi bir ilerleme görüldüğü çok enderdir. Ama o zamanlar ben bunu bilmiyordum. Ben bir tüccarım ve o zamanlar bugüne oranla çok daha fazla öyleydim, somut ilerlemeler görmek istiyordum, her şey bir bütün olarak sona doğru yaklaşmalı ya da en azından doğru bir yükseliş çizgisini izlemeliydi. Fakat bunun yerine ortada çoğunluğu aynı içeriği taşıyan dilekçeler vardı; yanıtları ise artık birer nakarat gibi kafamda hazırdı; mahkemenin kuryeleri, haftada birkaç kez işyerime, evime ya da beni bulabilecekleri başka yerlere geliyorlardı, bu doğal olarak rahatsız ediciydi (bugün durum en azından bu bakımdan çok daha iyi, telefon gelmesi insanı çok daha az rahatsız ediyor), iş arkadaşlarım, özellikle de akrabalarım arasında davama ilişkin söylentiler dolaşmaya başlamıştı, yani çeşitli açılardan zarar görmek söz konusuydu, buna karşılık ortada en azından ilk duruşmanın yakın zamanda yapılacağına ilişkin en ufak bir belirti yoktu. Ben de Avukat’a gidip şikâyette bulundum. Gerçi bana uzun açıklamalar yaptı, ama benim düşündüğüm doğrultuda bir şeyler yapmayı kesinlikle reddetti, duruşma gününün saptanması konusunda kimsenin bir etkisi olamayacağını, benim talep ettiğim gibi, bir dilekçede

bu konuda direnmenin hiç duyulmadık bir şey olduğunu ve hem onu, hem de beni yıkıma sürükleyeceğini söyledi. Bu avukatın istemediğini ya da yapamadığını, bir başka avukat isteyebilir ve yapabilirdi. Böylece ben de başka avukatlar aradım. Ancak şunu da önceden belirteyim: Bu avukatlardan hiçbiri duruşma gününün saptanmasını talep etmedi ya da kabul ettiremedi, daha sonra sözünü edeceğim bir noktayı saklı tutarak şunu belirteyim ki, böyle bir şey bütünüyle olanaksız, yani avukatım bu bakımdan beni aldatmamıştı; ama bunun dışında başka avukatlara da başvurmuş olmamdan ötürü pişmanlık duymadım. Dr. Huld'dan hani şu köşe bucakta çalışan türden dediği avukatlar hakkında bazı şeyler duymuş olabilirsiniz, onlardan herhalde çok aşağılayıcı biçimde söz etmiştir ve o avukatlar gerçekten de öyledirler. Fakat Dr. Huld ne zaman o avukatlardan söz etse ve kendisi ile meslektaşlarını onlarla karşılaştırsa küçük bir yanlış yapar, şimdi, sırf sözgelimi, bu konuya dikkatinizi çekmek istiyorum. Dr. Huld, bir ayrım gözetmek için kendi çevresindeki avukatları hep 'büyük avukatlar' diye adlandırır. Yanlış olan bu, çünkü aklına esen herkes kendi kendisi için 'büyük' diyebilir, oysa bu durumda belirleyici olan, mahkemenin söylemidir, bu söyleme göre köşe bucak avukatlarının dışında da küçük ve büyük avukatlar vardır. Dr. Huld ve çevresindeki meslektaşları yalnızca küçük avukatlar grubuna girerler, yalnızca duyduğum, ama hiç görmediğim büyük avukatlar ise seviye bakımından küçük avukatlardan, onların aşağılanan köşe bucak avukatlarına olan üstünlüklerine oranla çok daha fazla üstündürler." "Büyük avukatlar mı?" diye sordu K. "Kimdir onlar? Kendilerine nasıl ulaşılır?" "Demek hiç duymadınız, öyle mi?" dedi Tüccar. "Bir kez varlıklarını öğrendikten sonra, o avukatlara ilişkin düş kurmayan sanık neredeyse yok gibidir. Siz en iyisi kendinizi böyle bir şey yapmaktan koruyun. Büyük avukatların kim olduklarını bilmiyorum ve onlara ulaşmaya gelince, bu herhalde olanaksızdır. Büyük avukatların işe karıştıkları kesinlikle söylenebilecek tek bir olay bile bilmiyorum. Gerçi bazılarını savunurlar, ama insan kendi iradesiyle bunu sağlayamaz, onlar yalnızca savunmak istediklerini savunurlar. Ancak kabul ettikleri davanın ilk derece mahkemesini artık geride bırakmış olması gerekir. Bunun dışında en iyisi onları düşünmemektir, aksi takdirde öteki avukatlarla görüşmeler, onların tavsiyeleri ve yardımları öylesine itici gelir ki, insan, benim de hissetmiş olduğum gibi, her şeyi bir yana bırakıp evinde yatmayı ve artık hiçbir şey duymamayı isteyebilir. Ama böylesi, hiç kuşkusuz en aptalca davranış olur, ayrıca da insan yatağında uzun süre rahat kalamaz." "Demek

o zamanlar büyük avukatları düşünmemiştiniz?” diye sordu K. “Düşünmem pek uzun sürmedi,” karşılığını verdi Tüccar ve yine gülümsedi, “ne yazık ki insan onları tamamen unutmayı başaramaz, özellikle gece vakti, böyle düşünceler için elverişlidir. Ama ben o zamanlar zaten hemen sonuç almak istiyordum, o yüzden köşe bucak avukatlarına gittim.”

“Nasıl da baş başa vermişsiniz burada!” diye seslendi, çorba tabağıyla geri dönen ve kapıda duran Leni. Tüccar ile K., gerçekten de birbirlerine yapışmış gibi oturmaktaydılar, en küçük bir dönme hareketinde kafalarının çarpışması kaçınılmazdı, boyunun kısalığının yanı sıra, biraz iki büklüm de duran Tüccar K.’yı da, bütün söylediklerini duymak istiyorsa eğer, iyice eğilmek zorunda bırakmıştı. “Biraz daha,” diye seslendi K. Leni’ye, onu başından savmak istercesine ve hâlâ Tüccar’ın elinin üstünde olan elini sabırsızca titretti. “Ona davamı anlatmamı istedi,” dedi Tüccar Leni’ye. “Anlat, anlat,” dedi kız, Tüccar’la sevecen, ama yine de onu küçük görürcesine konuşmaktaydı, K.’nın hoşuna gitmemişti bu; ancak şimdi anlayabildiği kadarıyla, adamın belli bir değeri vardı, en azından iyi anlatabildiği deneyimlere sahipti. Leni, büyük bir olasılıkla onu yanlış değerlendiriyordu. Şimdi Leni, Tüccar’dan bütün o zaman boyunca tutmuş olduğu mumu aldığında, onun elini önlüğüyle sildiğinde ve mumdan pantolonuna akmış olan bir damlayı kazımak için yanında diz çöktüğünde, K. öfkeyle baktı. Sonra, “Bana şu köşe bucak avukatlarından söz edecektiniz,” dedi ve başkaca bir şey söylemeksizin Leni’nin elini itti. “Ne istiyorsun?” dedi Leni, K.’ya hafifçe vurdu ve işine devam etti. Tüccar, “Evet, köşe bucak avukatları,” diyerek, sanki düşünüyormuş gibi eliyle alnını sıvazladı. K., ona yardımcı olmak istedi: “Çabuk sonuç almak istiyordunuz ve bu yüzden o avukatlara gittiniz.” “Çok doğru,” dedi Tüccar, ama sözüne devam etmedi. “Belki de Leni’nin önünde konuşmak istemiyor,” diye düşündü K., devamını da hemen şimdi dinleme konusundaki sabırsızlığını dizginledi ve adama daha fazla ısrar etmedi.

“Geldiğimi haber verdin mi?” diye sordu Leni’ye. “Elbette,” dedi kız, “seni bekliyor. Bırak şimdi Block’u, onunla sonra da konuşabilirsin, nasılsa burada kalıyor.” K., hâlâ tereddüt ediyordu. “Burada mı kalıyorsunuz?” diye sordu Tüccar’a, onun kendisinin yanıt vermesini istiyordu, Leni’nin Tüccar’dan orada olmayan birisiymiş gibi söz etmesinden hoşlanmıyordu, bugün Leni’ye karşı içi gizli bir öfkeyle doluydu. Ve bir kez daha yalnızca Leni yanıt verdi: “O sık sık burada geceler.” “Burada mı geceler?” diye

sordu K., kendisi Avukat'la görüşmesini çabucak hallederken, Tüccar'ın sadece onu beklemek için burada kalacağını, fakat sonradan birlikte çıkacaklarını ve rahatsız edilmeksizin her şeyi inceden inceye konuşacaklarını düşünmüştü. "Evet," dedi Leni, "herkes senin gibi öyle istediği zaman Avukat'ın yanına kabul edilmez, Josef Avukat'ın hastalığına karşın gecenin on birinde seni kabul etmesine hiç şaşırmıyor gibisin. Dostlarının senin için yaptıkları sana fazla doğal geliyor. Şimdi dostların bütün bunları seve seve yapmaktalar ya da en azından ben öyle yapıyorum. Karşılığında benden hoşlanmandan başka bir teşekkür beklemiyorum ve başkaca herhangi bir şey istemiyorum." "Senden hoşlanmak mı?" diye düşündü K. ilk anda, ve kafasının içi ancak ondan sonra aydınlandı: "Evet, hoşlanıyorum ondan." Ama buna karşın başka konuları bir yana bırakarak şöyle dedi: "Beni kabul ediyor, çünkü onun müşterisiyim. Eğer bunun için de başkalarının yardımı gerekseydi, her adımda hem yalvarmak, hem de teşekkür etmek zorunda kalırdım." "Bu adam bugün ne kadar kötü, değil mi?" diye sordu Leni, Tüccar'a. "Şimdi de sanki ben burada değilim," diye düşündü K., ve Tüccar, Leni'nin nezaketsizliğini üstlenerek konuştuğunda, ona da kızdı: "Avukat onu başka nedenlerden ötürü de kabul ediyor. Çünkü onun olayı benimkinden daha ilginç. Ayrıca davası başlangıç evresinde, dolayısıyla da büyük bir olasılıkla daha pek karışık değil, böyle bir durumda Avukat şimdilik onunla gevezelik etmekten hoşlanıyor. Ama ilerde durum değişecektir." "Evet, evet," dedi Leni ve gülümseyerek Tüccar'a baktı, "nasıl da gevezelik ediyor! Böyle diyorum, çünkü," bunu söylerken K.'ya döndü, "ona asla inanmamalısın. Sevimliliği ölçüsünde gevezedir de. Belki de Avukat ondan bu yüzden hoşlanmıyor. Onu ancak keyfi yerinde olduğu zaman kabul ediyor. Ben bu durumu değiştirmek için çok çaba harcadım, fakat olanaksız. Düşünsene, bazen Block'un geldiğini haber veriyorum, ama Avukat onu ancak üçüncü günü kabul ediyor. Buna karşılık Block çağrıldığı anda burada değil ise, o zaman her şey boşa gidiyor ve kendisi için yeniden başvuru yapmak gerekiyor. İşte bu nedenle Block'a burada yatması için izin verdim, çünkü Avukat'ın zili çalarak onu gece çağırttığı da oldu. Şimdi artık Block geceleri de hazırlıklı. Fakat kimi zaman Avukat, Block'un burada olduğu anlaşıldığında, onun kabul edilmesi yolundaki talimatını geri alıyor." K., sorarcasına Tüccar'a baktı. Tüccar başıyla Leni'nin anlattıklarını onayladı ve yine daha önce K. ile konuştuğu zamanki içtenliğiyle konuştu, belki de duyduğu utançtan dalgınlaşmıştı: "Evet, insan zamanla avukatına çok bağımlı oluyor." "Yakınması sadece

görünüşte,” dedi Leni. “Çünkü bana da sık sık itiraf ettiği gibi, burada gecelemekten hoşlanıyor.” Küçük bir kapıya doğru gidip açtı. “Yatak odasını görmek ister misin?” diye sordu. K. gitti ve eşikten dar bir karyolanın tamamen doldurduğu, alçak tavanlı ve penceresiz odaya baktı. Bu karyolaya yatmak için ayakucunun üzerinden atlamak gerekiyordu. Yatağın başucunda, duvarda bir girinti vardı, bu girintiye son derece düzenli bir biçimde bir mum, mürekkep şişesi ile kalem ve büyük bir olasılıkla davaya ait yazıları içeren bir tomar kâğıt yerleştirilmişti. “Hizmetçi kıza ait odada mı uyuyorsunuz?” diye sordu K. ve geriye, Tüccar’a doğru döndü. “Burayı Leni bana bıraktı,” diye yanıtladı Tüccar, “çok uygun bir yer.” K. uzun süre ona baktı; Tüccar’a ilişkin edinmiş olduğu izlenim, belki de doğruydu; adam deneyim sahibiydi, çünkü davası uzun zamandır sürüyordu, ama bu deneyimlerin bedelini pahalı ödemişti. Ansızın K. Tüccar’ın görünüşüne dayanamaz oldu. “Onu yatırsana,” diye seslendi, onu hiç anlamamışa benzeyen Leni’ye. Kendisi ise Avukat’a gitmek ve azil yoluyla yalnızca Avukat’tan değil, fakat Leni’den ve Tüccar’dan da kurtulmak istiyordu. Ama daha kapıya varmasından önce Tüccar, alçak sesle ona seslendi: “Beyefendi.” K., kötü bir suratla döndü. “Vaadinizi unuttunuz,” dedi Tüccar ve oturduğu yerden rica edercesine K.’ya doğru uzandı, “bana siz de bir sır söyleyecektiniz.” K., “Doğru,” dedi ve ona dikkatle bakmakta olan Leni’yi de şöyle bir süzdü, “dinleyin o halde; ama artık sır bile sayılmaz. Şimdi Avukat’a onu azletmek için gidiyorum.” “Onu azlediyor,” diye bağırdı Tüccar, koltuktan fırladı ve kolları havada, mutfağın içinde koşuşmaya başladı. Bu arada sürekli bağırıyordu: “Avukat’ı azlediyor.” Leni hemen K.’nın üstüne saldırmak istedi, ama Tüccar onun yolunu kesti, bu yüzden Leni ona yumruklarıyla bir darbe indirdi. Daha sonra, yumrukları hâlâ sıkılmış olarak K.’nın arkasından koştu, ama K. ona göre epey ilerdeydi. Leni yetiştiğinde, Avukat’ın odasına girmişti bile. Kapıyı da arkasından sımsıkı kapatmıştı, fakat ayağıyla kapının kanadını açık tutan Leni, onu kolundan yakaladı ve geri çekmek istedi. Ancak K. kızın bileğini öyle şiddetle sıktı ki, Leni inleyerek onu bırakmak zorunda kaldı. Odaya girmeye de hemen cesaret edemedi, K. ise kapıyı anahtarla kilitledi.

“Uzun zamandır bekliyorum sizi,” dedi Avukat yatağından, bir mumun ışığında okumakta olduğu bir belgeyi komodinin üstüne bıraktı ve taktığı bir gözlükle K.’ya sert sert baktı. K., özür dileyecek yerde, “Hemen

gideceğim," dedi. Avukat, bir özür dileme olmaması nedeniyle K.'nın sözüne aldırmamıştı: "Bir dahaki sefere sizi bu kadar geç bir saatte kabul etmeyeceğim." "Bu, bana da çok uygun düşer," dedi K. Avukat soran bakışlarla ona baktı. "Oturun," dedi. "Madem istiyorsunuz," dedi K., bir koltuğu komodinin yakınına çekti ve oturdu. "Bana kapıyı kilitlediniz gibi geldi," dedi Avukat. "Evet," diye karşılık verdi K., "Leni'nin yüzünden." Kimseyi korumaya niyeti yoktu. Fakat Avukat sordu: "Yine sırnaştı mı?" "Sırnaşmak mı?" diye sordu K. "Evet," dedi Avukat, bu arada güldü, bir öksürük nöbetine tutuldu ve nöbet geçtikten sonra yine gülmeye başladı. "Sırnaşıklığının farkına varmışsınızdır herhalde, öyle değil mi?" diye sordu ve K.'nın dalgınlıkla komodine dayamış olduğu eline hafiften vurdu; bunun üzerine K. elini hızla geri çekti. "Bunu pek önemsemiyorsunuz," dedi Avukat K. susunca, "böylesi daha iyi. Aksi takdirde belki de sizden özür dilemek zorunda kalacaktım. Bu, Leni'ye özgü bir tuhaflık, ayrıca ben bu yüzden onu çoktan bağışladım ve şimdi kapıyı kilitlememiş olsaydınız, size de sözünü edecek değildim. Aslında bunu anlatacağım en son kişi herhalde siz olurdunuz, fakat öyle şaşkın bakıyorsunuz ki bana, işte bu yüzden anlatıyorum, evet, bu tuhaflık, Leni'nin sanıkların çoğunu güzel bulmasıdır. Hepsinin peşinden koşar, hepsini sever, ancak göründüğü kadarıyla hepsi tarafından da sevilir. Sonra beni eğlendirmek için, ben izin verdiğimde, bana da bu konuda bir şeyler anlatır. Ben bütün bunlara sizin kadar şaşırmıyorum. İnsan doğru baktığında, sanıkları çoğu kez gerçekten de güzel bulur. Ancak bu tuhaf ve bir ölçüde de doğabilimlerinin alanına giren bir olgudur. Davanın bir sonucu olarak örneğin insanın görünüşünde belirgin, tam olarak saptanabilen bir değişiklik gerçekleşmez elbet. Ama durum, mahkemedeki başka olaylar gibi de değildir, çokları yaşamlarının normal akışı içersinde kalırlar ve onlarla ilgilenen iyi bir avukatları varsa eğer, dava nedeniyle fazla engellenmezler. Buna karşın bu konuda deneyimli olanlar, en büyük kalabalığın içinden sanıkları tek tek tanıyabilirler. 'Nasıl?' diye soracaksınız şimdi. Yanıtım sizi doyurmayacak. Çünkü sanıklar, en güzel olanlardır. Onları güzelleştiren, suç olamaz, çünkü –en azından ben, bir avukat olarak böyle konuşmak zorundayım– hepsi suçlu değildir, onları daha şimdiden güzelleştiren, gelecekteki ceza da olamaz, çünkü hepsi cezalandırılmaz, o halde bunun tek nedeni, onlara karşı açılan ve şu ya da bu biçimde üstlerine de yapışıp kalan dava olabilir. Öte yandan güzeller arasında çok daha güzelleri de vardır. Ama sonuçta hepsi güzeldir, hatta şu Block olacak zavallı solucan bile."

Avukat sözlerini bitirdiğinde, K. kendini tamamen toplamıştı, hatta son sözcükleri sırasında başını göze çarpar biçimde sallamıştı ve böylece kendi kendine, Avukat'ın her zaman olduğu gibi şimdi de konuyla ilintisiz genel açıklamalar aracılığıyla onun kafasını karıştırmaya ve dikkatini K.'nın asıl sorunuyla ilgili gerçekte ne yaptığı konusundan ayırmaya çalıştığı yolundaki eski görüşünü onaylamıştı. Avukat K.'nın bu kez kendisine her zaman yaptığından daha çok direndiğinin ayırdına varmış olmalıydı, çünkü K.'ya konuşma fırsatı vermek için sustu ve K. sessiz kalınca şöyle sordu: "Bugün bana belli bir niyetle mi geldiniz?" "Evet," dedi K. ve Avukat'ı daha iyi görebilmek için elini mumun ışığına biraz siper yaptı, "size bugünden başlayarak vekâletimi geri aldığımı söylemek istiyordum." "Sizi doğru anladım mı acaba?" diye sordu Avukat, yatakta doğruldu ve bir eliyle yastıklara dayandı. "Umarım," dedi tetikte bekliyormuşçasına dimdik oturan K. Bir süre sonra Avukat, "Bu plan üzerinde de görüşebiliriz," karşılığını verdi. "Artık plan değil," dedi K. "Olabilir," dedi Avukat, "ama biz yine de hiçbir şeyi aceleye getirmeyelim." Çoğul anlamındaki "etmeyelim" sözcüğünü, sanki K.'yı serbest bırakmaya niyeti yokmuş ve avukatı olamasa bile, danışmanı olarak kalmak istiyormuş gibi söylemişti. K., "Aceleye getirilen bir şey yok," diyerek ağır ağır ayağa kalktı ve koltuğunun arkasına geçti, "iyice ve hatta biraz fazla uzun düşünüldü. Karar kesindir." "O halde birkaç şey söylememe izin verin," dedi Avukat, yorganı kaldırdı ve yatağın kenarına oturdu. Beyaz kıllı çıplak bacakları soğuktan titriyordu. K.' dan, kanepeden kendisine bir battaniye uzatmasını rica etti. K., battaniyeyi aldı ve şöyle dedi: "Gereksiz yere üşüteceksiniz." Avukat yorgana bürünüp battaniyeyi de bacaklarına sararken, "Konu yeterince önemli," dedi. "Amcanız dostumdur, ayrıca zamanla sizi de sevdim. Bunu açıkça itiraf ediyorum. Bu yüzden utanmama gerek yok." Yaşlı adamın bu içli konuşmaları K.'nın hiç hoşuna gitmemişti, çünkü bu yüzden aslında kaçınmayı yeğlediği daha ayrıntılı bir açıklamayı yapmaya zorlanıyordu; ayrıca yine bu konuşmalar onu kararından döndüremese bile, kendine de açıkça itiraf ettiği gibi, kafasını karıştırmaktaydı. "Gösterdiğiniz yakınlığa teşekkür ederim," dedi, "ayrıca sorunumla elinizden geldiği kadar ve benim için yararlı bulduğunuz şekilde ilgilenmiş olmanızı da takdirle karşılıyorum. Ama son zamanlarda bunun yeterli olmadığı kanısına vardım. Sizin gibi yaşça başça benden bu kadar büyük bir insanı görüşümün doğruluğuna inandırmaya kalkışacak değilim elbet; eğer bazen elimde olmaksızın böyle bir şeye kalkıştıysam, sizden özür dilerim, ancak konu, sizin de belirttiğiniz

gibi, yeterince önemli ve benim inancıma göre davaya şimdiye kadar olduğundan çok daha güçlü biçimde el koymak gerekiyor.” “Sizi anlıyorum,” dedi Avukat, “sabırsızsınız.” “Ben sabırsız değilim,” dedi K. biraz sinirlenmiş olarak, ve sözlerine artık pek dikkat etmedi. “İlk ziyaretim sırasında, amcamla birlikte size geldiğimizde, davayı pek önemsemediğimi fark etmişsinizdir; deyiş yerindeyse, bana zorla anımsatılmadığında bu davayı tümüyle unutuyordum. Ancak amcam, vekâletimi size vermemde ısrar etti, ben de onu kırmamak için dediğini yaptım. Daha sonra davamın bana o zamana kadarkine oranla çok daha az sıkıntı vermesi beklenirdi, çünkü sonunda insanın bir avukata vekâlet vermesinin nedeni, davanın yükünü kendi sırtından biraz olsun atmaktır. Gelgelelim bunun tersi oldu. Beni temsil ettiğiniz andan beri çektiğim kadar büyük sıkıntıları eskiden asla çekmemiştim. Yalnız başımayken davam konusunda hiçbir girişimde bulunmuyordum, ama onu da neredeyse hissetmiyordum bile, buna karşılık bir avukatım varken her şey, bir sonuç alınmasına göre düzenlenmişti, gittikçe artan bir heyecanla ve sürekli sizin işe el koymanızı bekliyordum, fakat bu olmadı. Gerçi sizden mahkemeye ilişkin olarak belki de başka hiç kimseden alamayacağım, genel nitelikte bilgiler aldım. Ancak şimdi dava gizliden gizliye üstüme gittikçe daha çok varırken, bununla yetinemem.” K. koltuğu kendisinden uzağa itmişti ve elleri ceketinin ceplerinde, ayakta durmaktaydı. “Uygulamanın belli bir evresinden sonra,” dedi Avukat alçak sesle ve sakin, “artık kayda değer bir yenilik olmaz. Bugüne kadar çok sayıda kimse davaların benzer aşamalarında bana gelip sizinkine benzer konuşmalar yaptı.” “O zaman,” dedi K., “bütün o bana benzeyen kişiler de benim gibi haklıydılar. Bu, söylediklerimi kesinlikle haksız kılmıyor.” “Niyetim sizi haksız çıkarmak değildi,” dedi Avukat, “ama eklemek istediğim şu ki, sizin başkalarından daha iyi karar verebilmenizi beklemiştim, özellikle de sizi mahkemelerin çalışması ve kendi uğraşım konusunda normalde başkalarına yaptığımdan daha fazla aydınlatmış olduğum için. Ve şimdi sizin buna rağmen bana güvenmediğinizi görmek zorunda kalıyorum. Durumumu kolaylaştırmıyorsunuz.” Avukat kendini K.’nın önünde nasıl da aşağılıyordu! Özellikle bu noktada çok duyarlı olunması gereken meslek onurunu hiç göz önünde tutmaksızın. Ve neden yapıyordu bunu? Çünkü göründüğü kadarıyla işi başından aşkın bir avukattı ve üstelik zengin bir adamdı, ne bir işi, ne de bir müşteriyi yitirmeyi fazla önemsemesi beklenebilirdi. Ayrıca sağlığı bozuktu ve işini azaltmayı kendisinin düşünmesi gerekirdi. Ve bütün bunlara karşın K.’ya sımsıkı

sarılıyordu. Neden? Kişisel olarak amcasını mı düşünüyordu, yoksa K.'nın davasını gerçekten çok olağandışı görüyor ve K.'nın ya da –bu olasılık da asla dışlanamazdı– mahkemedeki dostlarının gözünde bu dava aracılığıyla büyük değer kazanmayı mı umuyordu? K.'ya ne kadar acımasız ve sınayan gözlerle bakarsa baksın, halinden bir sonuca varabilmek olanağı yoktu. Neredeyse kasten ifadeden yoksun bir yüzle sözlerinin etkisini beklediği bile söylenebilirdi. Ancak K.'nın suskunluğunu herhalde kendisi açısından çok elverişli diye yorumlamış olmalıydı ki, şöyle devam etti: "Büyük bir büromun olduğunu, ama yardımcı eleman çalıştırmadığımı herhalde fark etmişsinizdir. Bu eskiden farklıydı, bir zamanlar benim için çalışan birkaç genç hukukçu vardı, bugün ise yalnız başıma çalışıyorum. Bu, kısmen çalışmamda yaptığım değişiklikle ve giderek sizinkisi türünden davalar üzerinde yoğunlaşmamla, kısmen de bu hukuki olaylara ilişkin bilgilerimin derinleşmesiyle ilintili. Şunu anladım ki, müşterilerime ve üstlendiğim göreve karşı günah işlemek istemiyorsam eğer, o zaman bu işi kimseye bırakmamalıyım. Ancak bütün çalışmayı üstlenme kararının elbet sonuçları da oldu: Neredeyse bütün vekâlet taleplerini geri çevirmek zorunda kaldım ve yalnızca beni özellikle ilgilendiren kimselere evet diyebildim – fırlattığım her kırıntının üstüne atlayan yeterince yaratık var, hatta çok yakınımda bile. Ayrıca aşırı yorgunluktan hastalandım. Fakat kararımdan yine de pişman değilim, daha fazla vekâlet talebini geri çevirmem gerektiği söylenebilir, ancak üstlendiğim davalara kendimi tümüyle vermemin bir zorunluluk olduğu ortaya çıktı ve kazandığım başarılarla da kanıtlandı. Bir defasında bir yazıda normal hukuk davalarındaki temsil ile bu türden davalardaki temsil arasındaki ayrımın çok güzel dile getirildiğine tanık oldum. Şöyle deniyordu orada: Avukatlardan biri müşterisini bir pamuk ipliğine bağlı olarak karara kadar götürür, öteki ise müşterisini hemen sırtına alır ve onu hiç yere indirmeksizin karara, hatta daha da öteye taşır. Evet, işte böyle. Ama bu büyük çabadan asla pişman olmadığımı belirtirken, tam olarak doğruyu söylemiyordum. Bu çaba, tıpkı sizin olayınızda olduğu gibi, bütünüyle anlaşılmadan kaldığında, o zaman neredeyse pişmanlık duyuyorum." Bu konuşmalar K.'yı inandırmaktan çok daha da sabırsız kıldı. Şu ya da bu biçimde Avukat'ın sesinin tonundan, yumuşadığı takdirde kendisini nelerin beklediğini çıkarır gibiydi, oyalamalar, dilekçenin ilerlemekte olan durumuna, mahkemedeki memurların iyileşen tutumlarına, fakat aynı zamanda da çalışmaların karşılaştığı büyük güçlüklere atıflar yeniden başlayacaktı – kısacası, artık

bıkkınlık verecek kadar bilinenlerin hepsi, K.’yı yeniden belirsiz umutlarla aldatmak ve belirsiz tehditlerle korkutmak için bir kez daha yinelenecekti. Böyle bir durumun kesinlikle önlenmesi gerekiyordu, bu nedenle K. şöyle sordu: “Vekâletimi muhafaza ettiğiniz takdirde, davam konusunda ne yapacaksınız?” Avukat, bu aşağılayıcı soruya bile boyun eğerek karşılık verdi: “Sizin için daha önce başlatmış olduklarımı sürdüreceğim.” “Biliyordum,” dedi K., “ama artık daha fazla konuşmanın gereği yok.” “Bir girişimde daha bulunacağım,” dedi Avukat, sanki K.’yı heyecanlandıran şey kendisine yönelikmiş gibi. “Çünkü öyle sanıyorum ki yalnız benim hukuk danışmanlığımı değil, fakat genel olarak kendi tutumunuzu da yanlış değerlendirmenize yol açan şey, davalı olmanıza karşın size iyi davranılmış veya daha doğru bir deyişle yumuşak, görünüşte yumuşak davranılmış olmasıdır. Bu sonuncu şıkkın da bir nedeni vardır; zincire vurulmuşluk, çoğu kez özgür olmaktan daha iyidir. Ama ben size yine de başka davalılara nasıl davranıldığını göstermek istiyorum, belki de bundan bir ders almayı başarırsınız. Şimdi Block’u çağırtacağım. Şimdi kapıyı açın ve buraya, komodinin yanına oturun.” K., “Memnuniyetle,” dedi ve Avukat’ın istediğini yaptı; ders almaya her zaman hazırdı. Fakat kendini iyice güvence altına almak için bir soru daha sordu: “Ama sizden vekâletimi geri aldığımı anladınız, değil mi?” “Evet,” dedi Avukat, “ama bu kararınızdan hemen bugün dönebilirsiniz.” Tekrar yatağa yattı, kuştüyü yorganı çenesine kadar örttü ve duvara döndü. Ondan sonra zili çaldı.

Leni, neredeyse zil sesiyle aynı zamanda geldi, hızlı bakışlarla ne olduğunu anlamaya çalıştı; K.’nın sakin bir ifadeyle Avukat’ın yatağının yanında oturuyor olması, görünüşe bakılırsa onu da rahatlatmıştı. Kendisine dik dik bakan K.’ya gülümseyerek başını eğdi. “Block’u getir,” dedi Avukat. Fakat Leni, Block’u getirecek yerde yalnızca kapının önüne çıkıp seslendi: “Block! Avukat’a gel!” ve daha sonra, herhalde Avukat duvara dönük olarak kalıp hiçbir şeyle ilgilenmediği için, K.’nın koltuğunun arkasına süzüldü. O andan itibaren koltuğun arkalığından öne doğru eğilerek ya da ellerini, ama son derece hafiften ve dikkatle, saçlarının arasında gezdirerek ve yanaklarını okşayarak, K.’yı rahatsız etmeye koyuldu. Sonunda K. bunu engellemek için kızın bir elini yakaladı, Leni biraz direndikten sonra elini ona bıraktı.

Block, çağrı üzerine hemen gelmişti, ancak kapının önünde durdu ve sanki girmekte tereddüt etti. Avukat’a gelmesi emrinin yinelenmesini

beklercesine kaşlarını yukarı kaldırıp başını yana eğdi. K., girmesi için onu yüreklendirebilirdi, ancak yalnızca Avukat'la değil, fakat bu evdeki her şeyle ilişkisini kesin olarak kesmeye karar vermişti ve bu yüzden kılını bile kıpırdatmadı. Leni de susuyordu. Block, en azından kimsenin onu kovmadığını fark etti ve ayaklarının ucuna basarak içeri girdi, yüzü gerilmiş, ellerini arkasında sımsıkı kavuşturmuştu. Kapıyı olası bir geri çekilme için açık bırakmıştı. K.'ya hiç bakmıyordu, gözlerini altında iyice duvara yaklaşmış olan Avukat'ın görünmez olduğu yorgana dikmişti. Ancak o sırada Avukat'ın sesi duyuldu: "Block burada mı?" diye sordu. Bu soru, epey ilerlemiş olan Block'un önce göğsüne, ardından da sırtına tam bir darbe oldu, adam sendeledi, iyice eğilmiş olarak kaldı ve "Hizmetinizdeyim," dedi. "Ne istiyorsun?" diye sordu Avukat, "uygunsuz bir zamanda geldin." "Ben çağrılmadım mı?" diye sordu Block, Avukat'tan çok kendine sormuştu, ellerini kendini korumak istercesine öne uzattı, kaçıp gitmeye hazırdı. "Çağrıldın," dedi Avukat, "ama yine de uygunsuz bir zamanda geldin." Ve kısa bir aradan sonra ekledi: "Zaten hep uygunsuz zamanda gelirsin." Avukat konuştuğundan beri Block artık yatağa bakmıyordu, bakışlarını daha çok bir köşeye dikmişti ve sanki konuşanın görünüşü dayanamayacağı kadar göz kamaştırıcıymışçasına, sadece dinliyordu. Gelgelelim kulak vermek de güçtü, çünkü Avukat duvara doğru, üstelik alçak sesle ve hızlı konuşmaktaydı. "Gitmemi ister misiniz?" diye sordu Block. "Nasılsa gelmişsin bir kez," dedi Avukat. "Kal!" İnsan, Avukat'ın Block'un isteğini yerine getirmediğine, fakat onu örneğin dövmekle tehdit ettiğine inanabilirdi, çünkü Block şimdi gerçekten titremeye başlamıştı. "Dün, dostum olan üçüncü yargıçla birlikteydim," dedi Avukat, "ve sözü konuşmanın akışı içersinde sana getirdim. Ne dediğini bilmek ister misin?" "Evet, lütfen," dedi Block. Avukat hemen yanıt vermeyince, Block ricasını bir kez daha yineledi ve sanki diz çökmek istiyormuşçasına eğildi. Fakat o anda K. onu azarlayarak, "Ne yapıyorsun?" diye bağırdı. Leni bağırmasını engellemeye kalkmış olduğu için, kızın ikinci elini de yakaladı. Bu elleri sıkışı, aşkın gücünden kaynaklanmıyordu, kız da sık sık inliyor ve ellerini ondan kurtarmaya çalışıyordu. Ancak K.'nın seslenişi yüzünden Block cezalandırıldı, çünkü Avukat, Block'a, "Senin avukatın kim?" diye sordu. "Sizsiniz," dedi Block. "Peki ya benim dışımda?" diye sordu Avukat. "Sizin dışınızda hiç kimse," karşılığını verdi Block. "O zaman benden başka kimseyi de dinleme," dedi avukat. Block, ne dendiğini tamamen anladı, K.'ya kötü kötü baktı ve şiddetle başını

salladı. Eğer bu davranış sözcüklerin diline çevrilebilseydi, ortaya ağır küfürler çıkardı. Ve K., kendi sorunundan bu insana dostça söz etmek istemişti! “Artık seni rahatsız etmeyeceğim,” dedi koltuğunda arkasına yaslanan K., “diz çök ya da ellerinin ve dizlerinin üstünde sürün, ne istersen yap, ilgilenmeyeceğim.” Ancak Block’da, en azından K.’ya karşı, onur duygusu vardı, çünkü yumruklarını sallayarak onun üzerine yürüdü ve Avukat’ın yakınında cesaret edebileceği kadar yüksek sesle bağırdı: “Benimle böyle konuşmaya hakkınız yok. Bana neden hakaret ediyorsunuz? Üstelik de burada, sayın Avukat’ın önünde, yani ikimizin de sırf acındığımız için kabul edildiğimiz yerde! Siz benden daha iyi bir insan değilsiniz, çünkü siz de dava edildiniz ve sizin de bir davanız var. Ama buna karşın hâlâ bir beyefendiyseniz eğer, ben de bir beyefendiyim, üstelik de en azından sizin kadar. Ve özellikle sizden benimle böyle konuşmanızı beklerim. Fakat ben, sizin deyişinizle ellerimin ve dizlerimin üstünde sürünürken, siz burada rahatça oturup dinleyebildiğiniz için kendinizi ayrıcalıklı sanıyorsanız eğer, o zaman size eski bir hukuki özdeyişi anımsatmak isterim: Kuşku altında olan için hareket, hareketsizlikten iyidir, çünkü hareketsiz duran, kendisi de bilmeksizin, hep bir terazinin kefesinde olabilir ve günahlarıyla tartılabilir.” K. bir şey söylemedi, sadece gözlerini hareket ettirmeksizin bu kafası karışık insana hayretle baktı. Şu son bir saat içersinde bile ne kadar çok değişiklik geçirmişti! Onu böylesine altüst eden ve dostuyla düşmanını ayıramayacak hale getiren, davası mıydı? Avukat’ın onu bilerek aşağıladığını ve bu kez K.’nın önünde gücüyle böbürlenmekten, böylece belki K.’yı da boyunduruğu altına almaktan başka bir şey amaçlamadığını görmüyor muydu? Eğer Block bunu anlayamıyorsa ya da Avukat’tan bunu değerlendiremeyecek kadar çok korkuyorsa, o zaman nasıl Avukat’ı aldatacak ve kendisi için başka avukatları da çalıştırdığını ondan saklayacak kadar kurnaz ya da cesur olabiliyordu? Ve sırrını hemen ele verebilecek olan K.’ya saldırmaya nasıl cüret edebiliyordu? Gelgelelim Block, daha da fazlasına cüret etti, Avukat’ın yatağının yanına gitti ve orada da K.’dan yakınmaya başladı: “Sayın Avukat,” dedi, “bu adamın benimle nasıl konuştuğunu duydunuz. Kendi davası henüz saatlerle ölçülebilirken bana, benim gibi beş yıldır bir davanın içinde olan birine ders vermeye kalkışıyor. Hatta bana küfrediyor. Hiçbir şey bilmezken, terbiyenin, görevin ve mahkeme geleneğinin neyi gerektirdiğini eksiksiz öğrenmiş olan bana küfrediyor.” “Sen kimseye aldırma,” dedi Avukat, “ve doğru bildiğini yap.” “Elbette,” dedi Block, sanki kendi kendini cesaretlendiriyormuş gibi ve

yana doğru şöyle bir baktıktan sonra, bu kez yatağın tam yanında diz çöktü. "İşte diz çöküyorum, Sayın Avukatım," dedi. Fakat Avukat suskun kaldı. Block bir eliyle dikkatle yorganı okşadı. Şimdi egemen olan sessizliğin içersinde, kendini K.'nın ellerinden kurtarmakta olan Leni konuştu: "Canımı acıtıyorsun. Bırak beni. Block'un yanına gidiyorum." Dediği yere gidip yatağın kenarına oturdu. Block onun gelişine çok sevinmişti, hemen canlı, ama sessiz işaretlerle ondan Avukat için kendisine aracılık etmesini rica etti. Görünüşe bakılırsa Avukat'ın açıklamalarına, belki de sadece bunlardan öteki Avukatları için yararlanmak amacıyla, çok ihtiyacı vardı. Leni, Avukat'a nasıl yaklaşılabileceğini büyük bir olasılıkla çok iyi bilmekteydi, Avukat'ın elini işaret etti ve dudaklarını bir öpücük veriyormuş gibi büzdü. Block, hemen Avukat'ın elini öptü ve bunu Leni'nin işaretiyle daha iki kez yineledi. Ama Avukat hâlâ susmaktaydı. O zaman Leni Avukat'ın üzerine doğru eğildi, böyle uzanınca vücudunun güzel biçimi de ortaya çıktı ve iyice Avukat'ın yüzüne eğilmiş olarak onun uzun beyaz saçlarını okşadı. "Ona anlatmakta kararsızım," dedi Avukat ve başını biraz salladığı görüldü, belki de bunu Leni'nin elini daha çok hissedebilmek için yapmıştı. Block, sanki dinlemekle bir emre karşı geliyormuşçasına, başı eğik olarak kulak kabartmaktaydı. "Neden kararsızsın?" diye sordu Leni. K.' nın içinde iyi çalışılmış, o zamana kadar çoğu kez yinelenmiş ve daha da çoğu kez yinelenecek olan, yalnızca Block için yeniliğini hiç yitirmeyecek bir konuşmayı dinliyormuş gibi bir duygu vardı. Avukat, yanıt verecek yerde, "Bugünkü davranışları nasıldı?" diye sordu. Leni bu konudaki fikrini söylemezden önce aşağıya, Block'a baktı ve bir süre onun ellerini kendisine doğru kaldırıp yalvarırcasına birbirine sürtüşünü izledi. Sonunda ciddi bir ifadeyle başını salladı, Avukat'a döndü ve "Uslu ve çalışkandı," dedi. Yaşlı bir tüccar, uzun sakallı bir adam, kendisine olumlu tanıklık etmesi için genç bir kıza yalvarıyordu. Bunu hangi art düşünceyle yapıyor olursa olsun, hiçbir şey Block'u bir hemcinsinin önünde haklı çıkaramazdı. Neredeyse izleyiciyi bile aşağılamaktaydı. K., Avukat'ın nasıl olup da bu gösteriyle onu kendisinden yana çevirmeyi düşünebildiğini anlayamıyordu. K.'yı daha önce kaçırmamış olsaydı bile, sırf bu sahneyle bunu başarırdı. Demek ki Avukat'ın yöntemi böyle etkili oluyordu ve K. bir şans eseri olarak bu etkiye, müşterinin sonunda bütün dünyayı unutacağı ve kendini yalnızca bu yanlış yoldan davanın sonuna kadar sürükleyebileceğini sanacağı ölçüde hedef olmamıştı. Block, artık bir müşteri değil, Avukat'ın köpeğiydi. Eğer Avukat ona bir köpeğin kulübesine girmesi gibi yatağın

altına girmesini ve oradan havlamasını emretseydi, seve seve bunu da yapardı. K., sanki burada konuşulan her şeyi eksiksiz kaydetmekle, daha yüksek bir makama haber vermekle ve bir rapor sunmakla görevlendirilmiş gibi, denetleyerek ve üstten bakarak dinlemekteydi. "Bütün gün ne yaptı?" diye sordu Avukat. "Beni çalışırken rahatsız etmemesi için," dedi Leni, "onu zaten başka zamanlarda da oturduğu hizmetçi odasına kapattım. Kapıdaki delikten arada sırada ne yaptığına bakabiliyordum. Hep yatağın üstünde diz çökmüş oturuyor, pencerenin içine yaydığı ve senin ona ariyet verdiğin yazıları okuyordu. Bu, bende iyi bir izlenim bıraktı; çünkü pencere yalnızca bir hava boşluğuna açılır ve içeriye neredeyse hiç ışık geçirmez. Block'un buna karşın okuması, ne kadar uslu olduğunu gösteriyordu." "Bunu duyduğuma sevindim," dedi Avukat. "Ama aynı zamanda da anlayarak mı okudu?" Bu konuşma sırasında Block, sürekli dudaklarını oynatmaktaydı, görünüşe bakılırsa Leni'nin vermesini umduğu yanıtları sıralamaktaydı. "Buna doğal olarak kesin bir yanıt veremem," dedi Leni, "ama çok titiz okuduğunu gördüm. Bütün gün aynı sayfayı okudu ve okurken parmağıyla satırları izledi. Ne zaman içeriye baksam, sanki okumak çok çaba harcamasını gerektiriyormuş gibi içini çekiyordu. Ona ariyet verdiğin yazıların anlaşılması herhalde çok güç olmalı." "Evet," dedi Avukat, "öyle. Ayrıca Block'un onları anladığını da sanmıyorum. Yazılardan onun savunması için verdiğim savaşımın ne denli güç olduğunu sezmesi yeterli. Ve kimin için veriyorum bu güç savaşımı? Belki söylemesi bile gülünç ama, Block için. Bunun ne anlama geldiğini de anlamayı öğrenmeli. Hiç kesintisiz çalıştı mı?" "Neredeyse öyle denilebilir," diye yanıtladı Leni, "yalnızca bir kez benden içecek su istedi. Ben de delikten ona bir bardak uzattım. Sonra saat sekizde onu dışarıya çıkarttım ve yemesi için bir şeyler verdim." Block, sanki hakkında övücü bir şeyler anlatılıyormuş ve bunların K.'yı da etkilemesi gerekiyormuş gibi, K.'ya yan yan baktı. Şimdi umutlanmış gibiydi, daha serbest hareket ediyor, dizlerinin üstünde kıpırdanıp duruyordu. Avukat'ın bunu izleyen sözleriyle donup kalışı da daha çarpıcı biçimde oldu. "Onu övüyorsun," dedi Avukat. "Ama özellikle bu, konuşmamı güçleştiriyor. Çünkü yargıç ne Block, ne de davası hakkında olumlu şeyler söyledi." "Olumlu şeyler söylemedi mi?" diye sordu Leni. "Ama bu nasıl olur?" Block, Leni'ye sanki ondan yargıcın çoktan söylenmiş olan sözlerini kendi yararına değiştirebilecek bir güç bekliyormuşçasına gergin bakışlarla bakıyordu. "Olumlu değildi," dedi Avukat. "Dahası Block'tan söz etmeye başladığımda, bundan hiç

hoşlanmadı. ‘Block’tan söz etmeyin,’ dedi. ‘Ama o benim müşterim,’ dedim. ‘Sizi kötüye kullanmasına izin veriyorsunuz,’ dedi. ‘Onun davasına kaybedilmiş gözüyle bakmıyorum,’ dedim. ‘Sizi kötüye kullanmasına izin veriyorsunuz,’ diye yineledi. ‘Sanmıyorum,’ dedim. ‘Block, davasında çalışkan ve işinin peşini hiç bırakmıyor. Bir şey kaçırmamak için neredeyse sürekli olarak bende kalıyor. Böyle bir çabaya her zaman rastlanmaz. İnsan olarak hiç kuşkusuz hoşa gidecek biri değil, davranışları çirkin ve pis biri, ama davası bağlamında kusursuz.’ Kusursuz dedim, mahsustan abarttım. Bunun üzerine yargıç şöyle dedi: ‘Block, yalnızca kurnaz. Şimdiye kadar çok deneyim edindi ve davayı sürüncemede bırakmayı biliyor. Ama bilgisizliği, kurnazlığından çok daha fazla. Davasının henüz hiç başlamadığı, davanın başlaması için henüz gonga bile vurulmadığı ona söylenseydi, ne derdi acaba.’ Sakin ol, Block,” dedi Avukat, zira Block, görünüşe bakılırsa açıklama rica etmek için titreyen dizlerinin üstünde doğrulmaya çalışıyordu. Avukat, daha açıklayıcı sözlerle ilk kez doğrudan Block’a hitap eder gibiydi. Yorgun gözlerle yarı belli bir hedefe yönelmeksizin, yarı aşağıya, bu bakışların altında ağır ağır yine dizüstü çöken Block’a bakıyordu. “Yargıcın bu sözünün senin açından hiçbir önemi yok,” dedi Avukat. “Her sözde korkmaktan vazgeç. Bu yinelenirse, bundan sonra sana hiçbir açıklama yapmam. İnsan, sen sanki kesin kararı bekliyormuş gibi yapmadan hiçbir cümleye başlayamıyor. Şuradaki müşterimden utanmalısın! Ayrıca onun bana olan güvenini de sarsıyorsun. Nedir istediğin! Henüz yaşıyorsun ve benim korumam altındasın. Anlamsız bir korku! Bazı hallerde son kararın ansızın, herhangi bir zamanda herhangi bir ağızdan geliverdiğini bir yerde okumuşsun. Gerçi bu, pek çok şey saklı tutulmak kaydıyla doğru, ama doğru olan bir başka şey daha var: Bu korkun beni tiksindiriyor ve bu korkudan gerekli olan güvenin eksikliğini çıkarıyorum. Ben ne dedim? Bir yargıcın söylediklerini naklettim. Çeşitli görüşlerin, davanın çevresinde neredeyse aşılmaz bir duvar ördüğünü sen de biliyorsun. Örneğin bu yargıç, yargılamanın başlangıcı olarak benimkinden farklı bir noktayı alıyor. Sadece bir görüş ayrılığı, o kadar. Davanın belli bir evresinde eski bir geleneğe göre bir gong işareti verilir. Bu yargıca göre dava o zaman başlar. Şimdi buna karşı ileri sürülebileceklerin hepsini sana söyleyemem, ayrıca söylesem de anlamazsın, buna karşı pek çok şeyin ileri sürülebileceğini bilmen yeterli.” Block utangaç bir ifadeyle parmaklarını aşağıda, yatağın önüne serilmiş olan postta gezdirdi, yargıcın söyledikleri yüzünden kapıldığı korku zaman zaman ona Avukat

karşısındaki kendi boyun eğmişlik konumunu unutturuyordu, o zaman yalnızca kendini düşünüyor ve yargıcın sözlerini dolandırıp duruyordu. “Block,” dedi Leni uyarıcı bir ses tonuyla ve onu ceketinin yakasından tutup biraz kaldırdı. “Bırak şimdi şu postu da, Avukat’ı dinle.”

Katedralde

K., banka tarafından çok önemsenen ve bu kente ilk kez gelmiş olan bir İtalyan iş arkadaşına bazı sanatsal anıtları göstermekle görevlendirilmişti. Bu, bir başka zamanda hiç kuşkusuz çok onur verici sayacağı bir görevdi, fakat şimdi, bankadaki saygınlığını ancak büyük çaba harcayarak koruyabildiği için, görevi istemeyerek üstlenmişti. Bürodan uzak kalmak zorunda kaldığı her saat K.'ya kaygı veriyordu; gerçi büroda geçirdiği zamanı eskiden olduğu kadar değerlendirebilmekten çok uzaktı, bazı saatleri yalnızca görünüşte en gerekli olan işleri yaparak doldurmaktaydı, fakat büroda olmadığında kaygıları da o ölçüde artıyordu. O zaman zaten hep pusuda yatan müdür yardımcısının zaman zaman onun bürosuna geldiğini, masasına oturduğunu, belgelerini karıştırdığını, K.'nın yıllardır neredeyse dost olduğu müşterileri kabul ettiğini ve onları kendisinden uzaklaştırdığını, hatta K.'yı şimdiki çalışması sırasında hep, belki bin yönden tehdit eden, ama yine de kaçınamadığı yanlışları ortaya çıkardığını görür gibi oluyordu. Bu nedenle, ister takdir anlamına gelsin, bir iş için bir yere yollandığında ya da bir yolculuk yapmakla görevlendirildiğinde –böyle görevler son zamanlarda rastlantı sonucu iyice çoğalmıştı–, o zaman onu bir süre bürodan uzaklaştırıp çalışmasının denetlenmek istendiği ya da en azından büroda onsuz da yapılabildiği olasılığı akla yakın geliyordu. Bu görevlerin çoğunu K., fazlaca bir güçlükle karşılaşmaksızın geri çevirebilirdi, ama bunu yapmaya cesaret edemiyordu, çünkü korkmakta biraz olsun haklıysa eğer, o zaman görevin kabul edilmemesi korkusunu itiraf etme anlamına gelecekti. Bundan ötürü böyle görevleri görünüşte umursamaksızın kabul ediyordu ve hatta bir defasında, iki günlük bir iş yolculuğu yapması gerektiğinde, yağmurlu sonbahar havası nedeniyle yolculuktan alıkonulma tehlikesi yüzünden ciddi bir soğuk algınlığını bile saklamıştı. Bu yolculuktan çok şiddetli baş ağrılarıyla döndüğünde, ertesi günü bankanın İtalyan iş arkadaşına eşlik etmesinin kararlaştırıldığını öğrenmişti. En azından bu kez görevi geri çevirme düşüncesinin baştan çıkartıcılığı çok büyüktü, her şeyden önce kendisi için düşünülmüş olan, işle doğrudan ilgili bir çalışma değildi, iş arkadaşına karşı bu toplumsal görevin yerine getirilmesi, kendi başına düşünüldüğünde hiç kuşkusuz yeterince önemliydi, fakat kendini ancak işindeki başarılarla ayakta tutabileceğini, bunu başaramadığı takdirde ise bu İtalyan'ı beklenmedik bir

biçimde büyülese bile, bunun hiçbir değerinin olmayacağını bilen K. için önemli değildi; bir gün bile olsun çalışma alanının dışına çekilmek istemiyordu, zira geri dönmesine izin verilmemesi korkusu çok büyüktü; bu, abartıldığını çok iyi bildiği, ama yine de onu çok sıkan bir korkuydu. Bu son durumda ise kabul edilebilir bir itiraz bulabilmek neredeyse olanaksızdı, gerçi K.'nın İtalyancası pek parlak değildi, ama yeterliydi; asıl belirleyici olan ise K.'nın eski zamanlarından kalma bazı sanat tarihi bilgilerinin bulunmasıydı; bu bilgilere sahip olduğu, K.'nın bir süre ve ayrıca yalnızca işine ait nedenlerle kentteki sanatsal anıtları koruma derneği üyeliği yapmış olmasından ötürü, son derece abartılı bir biçimde bankada yayılmıştı. Söylentilerden öğrenildiğine göre, gelen İtalyan bir sanatseverdi ve bundan ötürü K.'nın ona eşlik etmek üzere seçilmesi de doğaldı.

K., önündeki günden ötürü öfke içersinde, konuk onu her şeyden uzaklaştırmadan önce en azından bazı işleri bitirmek üzere erkenden, saat yedide büroya geldiğinde, yağmurlu ve fırtınalı bir sabahtı. Çok yorgundu, çünkü biraz olsun hazırlanabilmek için gecenin yarısını bir İtalyanca dilbilgisi kitabını inceleyerek geçirmişti, son zamanlarda sık sık oturduğu pencere, masasından daha çekici geliyordu, fakat K. direndi ve işinin başına oturdu. Ama ne yazık ki tam o sırada içeri giren hizmetli, müdür beyin kendisini sayın ticari mümessil geldi mi diye bakmaya yolladığını söyledi; eğer geldiyse, lütfen konuk odasına buyurması rica ediliyordu, İtalya'dan gelen bey içerideydi. "Geliyorum," dedi K., küçük bir sözlüğü cebine koydu, yabancı konuk için hazırlamış olduğu, kentin görülmeye değer yerlerini içeren bir albümü kolunun altına sıkıştırdı ve müdür yardımcısının bürosundan geçerek müdüriyete gitti. Büroya bu kadar erken geldiği ve hemen emre amade olduğu için memnundu, herhalde bunu ciddi olarak kimse beklememişti. Müdür yardımcısının bürosu doğal olarak vakit gece yarısıymış gibi henüz boştu, hizmetliye büyük bir olasılıkla onu da konuk odasına çağırması söylenmiş, fakat bu gerçekleşememişti. K. konuk odasına girdiğinde iki bey, gömülmüş oldukları koltuklardan kalktılar. Müdür dostça gülümsemekteydi, herhalde K.'nın gelişine çok sevinmişti, tanıştırma işini hemen yaptı; İtalyan, K.'nın elini kuvvetle sıktı ve gülerek biri için erkenci dedi, K. adamın kimi kastettiğini tam olarak anlayamadı, ayrıca söylenen, K.'nın anlamını ancak bir süre sonra çıkarabildiği, tuhaf bir sözcüktü. K. birkaç yalın cümleyle yanıt verdi, İtalyan bunları da gülerek dinledi, bu arada sinirli elini birkaç kez gri mavi renkteki gür bıyığında gezdirdi. Bu

bıyığın parfümlenmiş olduğu belliydi, insanın içinden neredeyse yaklaşıp koklamak geliyordu. Hepsi oturduktan ve girizgâh niteliğinde kısa bir konuşma başladıktan sonra K., büyük bir tedirginlikle İtalyan'ı çok az anlayabildiğini fark etti. Adam çok sakin konuştuğunda, onu neredeyse tamamen anlıyordu ama bu çok ender olan bir şeydi, konuşmalar çoğunlukla adamın ağzından adeta fışkırıyordu ve adam da sanki bu hoşuna gidiyormuşçasına başını sallıyordu. Fakat böyle konuşmalar sırasında adam, K.'ya göre artık İtalyanca ile ilintisiz bir şiveye kayıyordu, müdür ise bu şiveyi anlamakla kalmıyor, fakat konuşuyordu da, K.'nın bunu tahmin edebilmesi gerekirdi, çünkü konuk Güney İtalya'dandı ve müdür de daha önce birkaç yıl orada kalmıştı. K., İtalyan'la anlaşabilme olanağından büyük ölçüde yoksun kaldığını anlamıştı, çünkü adamın Fransızcası da çok güç anlaşılıyordu, ayrıca bıyığı, söylediklerinin anlaşılmasına belki de yardımcı olabilecek dudak hareketlerini örtmekteydi. K., bir sürü nahoş durumun yaşanacağını düşünmeye başladı, İtalyan'ı anlamak istemekten şimdilik vazgeçti –adamı böylesine kolay anlayan müdürün yanında bu, gereksiz bir çaba olacaktı– ve keyfi kaçmış olarak adamı incelemekle yetindi, onun koltuğa hem gömülmüş, hem de sanki ilişivermiş gibi oturuşunu, sık sık kısa ve köşeli kesimli yeleğini çekiştirmesini ve bir defasında yukarı kaldırdığı kollarıyla ve bileklerinden gevşek bir biçimde hareket ettirdiği elleriyle K.'nın, öne eğilmiş olarak onun ellerini gözden kaçırmamasına rağmen, anlayamadığı bir şeyi tasvir edişini izliyordu. Sonunda, konuşmaları aslında çaba harcamaksızın, yalnızca bakışlarını oraya buraya döndürerek mekanik bir biçimde izleyen K. yorgunluğa yenik düştü ve bir defasında kendini dehşetle, ama neyse ki tam zamanında, dalgınlıkla ayağa kalkıp dönmek ve gitmek üzereyken yakaladı. Sonunda İtalyan saatine baktı ve ayağa fırladı. Müdüre veda ettikten sonra K.'yı sıkıştırarak geçmek istedi, ancak o kadar yakınlaştı ki, K. hareket etmek için koltuğunu geri itmek zorunda kaldı. K.'nın bakışlarından İtalyanca konusunda çektiği sıkıntıyı hiç kuşkusuz anlamış olan müdür, söze karıştı; bunu o kadar akıllıca ve nazik bir biçimde yaptı ki, görünüşte sanki sadece bazı küçük tavsiyelerde bulunuyormuş izlenimini yarattı; gerçekte ise İtalyan'ın yorulmak nedir bilmeksizin K.'nın konuşmasını kesip anlattıklarını K.'ya kısaca özetlemiş oldu. K., müdürden İtalyan'ın daha yapacak bazı işleri olduğunu, genelde ne yazık ki fazla zamanının olmadığını, ayrıca acele edip görülmeye değer ne varsa, hepsi için koşuşturmayı asla amaçlamadığını, yalnızca –ancak K.'nın da bunu uygun

bulması durumunda, çünkü karar K.'ya bırakılmıştı– katedrali her yanıyla görmeye karar verdiğini öğrendi. İtalyan konuk, bu ziyareti böylesine bilgili ve sevimli birinin –burada kastedilen K.'ydı, K. ise yalnızca İtalyan'ın söylediklerini kulak ardı edip müdürün söylediklerini dinlemekle meşguldü– eşliğinde yapacağı için çok seviniyordu ve K.'dan, eğer onun için de uygunsa, iki saat sonra, saat on gibi katedralde olmasını rica ediyordu. Kendisi de verdiği saatte kesinlikle orada olmayı umuyordu. K., buna kabul ettiğini bildiren bir şeyler söyleyerek yanıt verdi; İtalyan konuk önce müdürün, ardından K.'nın, sonra yine müdürün ellerini sıktı ve ikisinin eşliğinde, yüzü yarı onlara dönük, ama konuşmasına hâlâ ara vermeksizin kapıya yürüdü. K., bir süre daha bugün pek üzgün gibi gözüken müdürün yanında kaldı. K.'dan şu ya da bu biçimde özür dilemek zorunda olduğunu düşünen müdür –o sırada samimi bir biçimde birbirlerine yakın durmaktaydılar–, konukla önce kendisinin gitmek niyetinde olduğunu, fakat sonradan –bunun için somut bir neden göstermedi– K.'yı göndermeyi daha uygun bulduğunu söyledi. Eğer İtalyan konuğu başlarda anlamayacak olursa, bu yüzden zor duruma düşmemeliydi, anlama süreci arkadan hemen gelirdi ve çok şeyi hiç anlamasa bile bu o kadar kötü değildi, çünkü İtalyan için anlaşılmak pek önem taşımazdı. Ayrıca K.'nın İtalyancası şaşırtacak kadar iyiydi ve bu olayın üstesinden mükemmel bir biçimde geleceği kuşkusuzdu. Böylece K. oradan ayrıldı. Kalan serbest zamanını katedralde rehberlik ederken gereksineceği, ender rastlanan sözcükleri sözlükten bulup not etmekle geçirdi. Bu, son derece sıkıcı bir işti, hizmetliler posta getirdiler, çeşitli soruları olan memurlar geldiler, K.'nın meşgul olduğunu görünce kapıda kaldılar, fakat K. onları dinleyene kadar yerlerinden kıpırdamadılar, müdür yardımcısı K.'yı rahatsız etme fırsatını kaçırmadı, sık sık odaya girdi, K.'nın elinden sözlüğü alıp büyük bir olasılıkla öylesine, sayfalarını karıştırdı, iş sahipleri bile kapı açıldığında, bekleme odasının yarı karanlığında belirdiler ve çekingen ifadelerle eğildiler, dikkati çekmek istiyorlardı, ama görüldüklerinden emin değildiler – bütün bunlar bir odak noktası olan K.'nın çevresinde dolanıp duruyordu, K. ise gereksindiği sözcükleri saptıyor, sonra bunları sözlükte arıyor, not ediyor, söyleniş biçimlerine ilişkin alıştırma yapıyor ve nihayet ezberlemeye çalışıyordu. Ancak eskiden iyi olan belleği onu terk etmiş gibiydi, bazen bu zahmete girmesine neden olan İtalyan'a öyle öfkeleniyordu ki, sözlüğü artık hazırlanmamak konusunda kesin kararlı olarak kâğıtların altına sokuyordu, ama ardından İtalyan konukla

katedraldeki sanat eserlerini bir dilsiz gibi dolaşamayacağını anlıyor ve eskisinden daha büyük bir öfkeyle sözlüğü yeniden ortaya çıkarıyordu.

Saat dokuz buçukta, tam gideceği sırada bir telefon geldi, Leni ona iyi sabahlar dileyerek hatırını sordu, K. alelacele teşekkür ettikten sonra o anda konuşamayacağını, çünkü katedrale gitmek zorunda olduğunu söyledi. “Katedrale mi?” diye sordu Leni. “Evet ya, katedrale.” “Peki neden katedrale?” K., bunu kısaca Leni’ye anlatmaya çalıştı, ama daha söze yeni başlamıştı ki, Leni ansızın, “Senin üstüne çok geliyorlar,” dedi. K., kendisinin zemin hazırlamadığı ve beklemediği bu acımaya dayanamadı, bir iki sözcükle veda etti, ama ahizeyi yerine koyarken yarı kendisine, yarı uzaktaki kıza şunu da söylemekten kendini alamadı: “Evet, çok üstüme geliyorlar.”

Artık vakit geç olmuştu, neredeyse gideceği yere zamanında varamama tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Oraya otomobille gitti, son anda, daha önce vermeye fırsat bulamadığı ve bu yüzden şimdi yanına aldığı albümü anımsamıştı. Albümü dizlerinin üstüne koymuştu ve bütün yolculuk boyunca tedirgin hareketlerle üstünde trampet çaldı. Yağmur azalmıştı, ancak hava nemli, serin ve karanlıktı, katedralde çok az şey görülebilecekti, buna karşılık orada, soğuk taşların üstünde uzun süre durmaktan ötürü K.’nın soğuk algınlığı daha da kötüleşecekti.

Katedralin önündeki meydan bomboştu, K. daha küçük bir çocukken bu dar alandaki binaların pencerelerindeki perdelerin hep inik olmasının dikkatini çektiğini anımsadı. Gerçi bugünkü gibi bir havada bu daha anlaşılır bir durumdu. Katedralin içi de göründüğü kadarıyla boştu, doğal olarak kimse, böyle bir havada buraya gelmeyi düşünmemişti. K. hızlı adımlarla her iki yan bölümden geçti, yalnızca sıcak bir şala bürünmüş olarak bir Meryem resminin önünde diz çökmüş ve resme bakmakta olan bir yaşlı kadına rastladı. Uzakta, topallayan bir hizmetlinin duvardaki bir kapıdan girip kaybolduğunu gördü. K., tam zamanında gelmişti, içeriye girdiği sırada saat on biri vurmuştu, ama İtalyan henüz orada değildi. K. ana giriş kapısına döndü, orada bir süre kararsız durdu ve ardından İtalyan konuk belki de yan kapılardan birinde bekliyordur diye, yağmurun altında katedralin çevresinde bir tur attı. Adam hiçbir yerde yoktu. Acaba müdür saati mi yanlış anlamıştı? Zaten o adamı doğru anlayabilmek olanaksızdı. Her ne ise, K. en azından yarım saat beklemek zorundaydı. Yorgun

olduğundan oturmak istedi, yine katedrale girdi, basamaklardan birinde halıya benzer küçük bir paçavra buldu, onu ayağının ucuyla yakındaki sıralardan birinin önüne çekti, paltosuna daha sıkı sarındı, yakalarını yukarıya kaldırdı ve oturdu. Oyalanmak için albümü açtı, biraz karıştırdı, ama sonra bundan vazgeçmek zorunda kaldı, çünkü etraf o kadar kararmıştı ki, başını kaldırıp baktığında yakınındaki yan bölümde hiçbir ayrıntıyı ayırt edemiyordu.

Uzakta, ana altarda mum ışıklarından oluşma büyük bir üçgen parıldamaktaydı. K. sorulsa, bunu daha önce görüp görmediğini kesinlikle söyleyemezdi. Belki de mumlar daha şimdi yakılmıştı. Kilise hizmetlileri meslekten sessiz yürüyen kişilerdir, insan onların farkına varmaz. K. rastlantı sonucu dönüp arkasına baktığında, uzağında sayılamayacak bir yerde bir sütuna tutturulmuş, uzun ve kalın bir mumun da yanmakta olduğunu gördü. Görünüşü ne kadar güzel olursa olsun, çoğunlukla yan altarların kuytuluğunda kalan altar resimlerini aydınlatabilmek bakımından bu, bütünüyle yetersizdi, aslında karanlığı daha da koyulaştırıyordu. İtalyan'ın gelmemiş olması hem akıllıca, hem de nazik olmayan bir hareketti; gelseydi görülecek bir şey olmayacaktı, K.'nın pilli cep feneriyle bazı resimleri santim santim aydınlatmakla yetinilecekti. K., bundan ne sonuç alınacağına bir bakmak için yakındaki küçük bir şapele gitti, mermer bir parmaklığa uzanan birkaç basamağı çıktı ve parmaklıktan öne doğru eğilerek lambayla altar resmini aydınlattı. Ebedi ışık, resmin önünde rahatsız edici bir biçimde titreyip duruyordu. K.'nın ilk gördüğü ve kısmen de bilmece çözer gibi çıkardığı şey, resmin en kenar yerinde tasvir edilmiş olan iriyarı, zırhlar içinde bir şövalyeydi. Şövalye, önündeki çıplak toprağa –yalnızca orada burada birkaç ot vardı– saplamış olduğu kılıcına dayanmıştı. Dikkatle, önünde cereyan eden bir olayı izler gibiydi. Böylece durması ve yaklaşmaması şaşırtıcıydı. Belki de nöbet tutmakla görevlendirilmişti. Uzun zamandır resim görmemiş olan K., lambanın yeşil ışığına dayanamadığı için sürekli gözlerini kırpıştırmak zorunda kalmasına rağmen şövalyeye uzunca bir süre baktı. Daha sonra, ışığı resmin kalan kısmında dolaştırdığında, alışılagelmiş bir Hazreti İsa'nın Mezara Konması tasviriyle karşılaştı, ayrıca bu, yeni tarihli bir resimdi. K. lambayı cebine koydu ve yerine geri döndü.

İtalyan'ı beklemek büyük bir olasılıkla artık gerekli değildi, ama dışarda hiç kuşkusuz sağanak vardı ve içersi de beklediği kadar soğuk

olmadığından, K. şimdilik orada kalmaya karar verdi. Hemen yakınında büyük kürsü durmaktaydı, kürsünün küçük ve yuvarlak damına yarı yatay konumda iki boş altın haç yerleştirilmişti, haçların yukarı uçları kesişiyordu. Korkuluğun dış duvarı ve taşıyıcı sütuna geçiş noktası yeşil yapraklardan oluşmaydı, bu yeşilliğe kimi canlı, kimi de dingin küçük melekler tutunmuştu. K. kürsünün önüne geldi ve onu her yandan inceledi, taş son derece titiz işlenmişti, yaprakların arasındaki ve arkasındaki derin karanlık sanki yakalanıp tutuklanmış gibiydi, K. elini böyle aralıklardan birine soktu ve sonra taşı dikkatle yokladı, o güne kadar bu kürsünün varlığını hiç bilmiyordu. O sırada rastlantı sonucu en yakındaki sıranın arkasında bir kilise hizmetlisi gördü, sırtında aşağıya sarkmış, buruşuk, siyah bir ceket bulunan adam, sol elinde bir enfiye kutusu tutuyor ve K.'ya bakıyordu. "Ne istiyor acaba bu adam?" diye düşündü K. "Benden kuşkulanıyor mu? Ya da bahşiş mi istiyor?" Fakat kilise hizmetlisi K. tarafından fark edildiğini anlayınca, iki parmağı arasında hâlâ bir tutam enfiye bulunan sağ eliyle belirsiz bir yönü işaret etti. Davranışının anlaşılabilmesi neredeyse olanaksızdı, K. bir süre daha bekledi, ancak kilise hizmetlisi eliyle bir şeye işaret etmeyi kesmedi ve bu davranışını başını da sallayarak pekiştirdi. "Ne istiyor bu?" dedi K. alçak sesle, burada seslenmeye cesaret edemiyordu; ama sonra cüzdanını çıkardı ve adamın yanına gitmek için en yakındaki sıraların arasından geçmeye çalıştı. Ancak adam hemen eliyle olmaz anlamında bir hareket yaptı, omuzlarını silkti ve topallayarak oradan uzaklaştı. K., çocukluğunda bu acele topallamaya benzer bir yürüyüş biçimiyle ata binmeyi taklit etmeye çalışmıştı. "Çocuk gibi bir yaşlı," diye düşündü, "aklı yalnızca kilisede hizmet etmeye yetiyor. Ben durduğumda o da duruyor ve gizliden yürümeye devam edip etmeyeceğimi denetliyor." K., gülümseyerek yaşlı adamı bütün yan kısım boyunca, neredeyse asıl altarın hizasına kadar izledi, adam bir şeye işaret etmeyi bırakmadı, fakat K. mahsustan arkasına dönmedi, işaret etmenin onu yaşlı adamın peşinde gitmekten alıkoymaktan başka bir amacı yoktu. Sonunda adamın peşini gerçekten de bıraktı, onu çok fazla korkutmak istemiyordu, ayrıca İtalyan'ın hâlâ gelmesi olasılığını düşünerek, adamı buradan tamamen kaçırtmayı da istemiyordu.

Albümünü bıraktığı yeri aramak üzere ana bölüme girdiğinde, altar korosunun sıralarının neredeyse hemen yanındaki bir sütuna bitişik olan, çıplak ve soluk taştan yapılma küçük bir yan kürsü gördü. Kürsü o kadar

küçüktü ki, uzaktan bir heykelin konulması için hazırlanmış, henüz boş olan bir girinti gibi gözüküyordu. Burada vaaz verecek olanın korkuluktan geriye tam bir adımla çekilemeyeceği kesindi. Ayrıca kürsüye uzanan kubbeli ve alışılmadık ölçüde basık çıkış, gerçi her türlü süslemeden arınmış ama öylesine dolambaçlıydı ki, orta boylu biri oradan dik yürüyerek değil, ancak sürekli olarak korkuluğun üzerine eğilerek geçebilirdi. Kürsü bir bütün olarak sanki vaaz verecek olana acı çektirmek için öngörülmüştü, öteki büyük ve onca sanat ürünü süslemeler taşıyan kürsüden başka bir de buna neden gerek duyulduğunu anlamak olanaksızdı.

Yukarıda vaazlardan kısa süre önce hazırlanan türden bir lamba takılı olmasaydı eğer, hiç kuşkusuz bu küçük kürsü de K.'nın dikkatini çekmeyecekti. Acaba şimdi bir vaaz mı vardı? Hem de bomboş olan kilisede? K., sütuna yapışık olarak kürsüye çıkan, sanki insanlar için değil fakat sırf sütunu süslemek için yapılmışçasına daracık olan merdivenden aşağı baktı. Fakat aşağıda, K. bunu görünce hayretten gülümsedi, gerçekten de rahip durmaktaydı, eliyle korkuluğa tutunmuş, yukarı çıkmaya hazırdı ve gözlerini kaldırıp K.'ya baktı. Sonra çok hafiften başıyla selam verdi, bunun üzerine K. aslında daha önce yapması gerekeni yaparak istavroz çıkardı ve eğildi. Rahip küçük bir hamle yaparak kısa ve hızlı adımlarla kürsüye çıktı. Yoksa gerçekten bir vaaz mı başlayacaktı? Belki de kilise hizmetlisi o kadar akıldan yoksun değildi ve K.'yı vaaz verecek olana yöneltmek istemişti; bu, bomboş olan kilisede çok gerekli bir hareketti. Ayrıca bir yerlerde, bir Meryem Ana resminin önünde bir yaşlı kadın vardı ve onun da gelmesi gerekirdi. Ve bir vaaz verilecekse eğer, bu vaaza neden org eşlik etmiyordu? Fakat org sessiz kaldı ve ta yükseklerdeki yerinden yanıp sönen parıltılar yollamakla yetindi. K., oradan hemen uzaklaşmayı düşündü, bunu şimdi yapmadığı takdirde vaaz sırasında yapmasına fırsat kalmayacaktı, vaaz devam ettiği sürece oradan ayrılamayacaktı, büro açısından çok zaman yitirmekteydi, artık çoktandır İtalyan'ı beklemekle yükümlü de değildi, saatine baktı, on bir olmuştu. Fakat gerçekten vaaz verilebilir miydi? K., tek başına cemaati temsil edebilir miydi? Ya sadece kiliseyi gezmek isteyen bir yabancı olsaydı? Aslına bakılırsa gerçekten de böylesinden farklı biri değildi. Bir iş gününde, olabilecek en kötü havada ve saat on birde vaaz verileceğini düşünmek saçmaydı. Rahip –rahip olduğu kuşkusuzdu, esmer ve pürüzsüz bir yüzü olan genç bir adamdı–, herhalde yukarıya sadece yanlışlıkla yakılan lambayı söndürmek için çıkmaktaydı.

Ama durum böyle değildi, rahip ışığı denetledi ve biraz daha açtı, sonra ağır ağır korkuluğa doğru döndü ve korkuluğun köşeli kenarını iki eliyle birden tuttu. Böylece bir süre durdu ve başını çevirmeksizin çevreye bakındı. K. epeyce geri çekilmişti ve dirseklerini kilisenin en öndeki sırasına dayamıştı. Ürkek gözlerle neresi olduğunu tam saptayamadığı bir yerde kilise hizmetlisinin kambur sırtıyla ve görevini tamamlamış insanların huzuruyla sindiğini gördü. Katedralin içi şimdi ne kadar da sessizdi! Ancak K. bu sessizliği bozmak zorundaydı, burada daha fazla kalmaya niyeti yoktu; eğer rahibin görevi belli bir saatte koşullara bakmaksızın vaaz vermek ise, bu görevini yerine getirebilirdi, bunu hiç kuşkusuz K.'nın desteği olmadan da başarabilirdi, tıpkı K.'nın varlığının vaazın etkisini hiç kuşkusuz arttırmayacağı gibi. K. ağırdan harekete geçti, ayak uçlarıyla sıraya dokunarak ilerledi, daha sonra geniş ana yola vardı ve orada da hiç rahatsız edilmeksizin yürüdü, yalnızca taş zemin en hafif adımlarda bile ses çıkartıyor ve bu ses, kubbelerden zayıf, ama sürekli bir ilerlemeyle çok yönlü olarak yankılanıyordu. K., orada, belki de rahibin bakışları üstünde olarak boş sıraların arasından tek başına ilerlerken kendini biraz terk edilmiş gibi hissetti, ayrıca katedralin büyüklüğü de ona göre sanki insanoğlunun dayanma sınırının ötesinde gibiydi. Eski yerine vardığında, fazla kalmaksızın orada bırakılmış olan albümü resmen kaptı. Sıraların bulunduğu bölgeden neredeyse ayrılmış ve sıralar ile çıkış arasındaki boş alana yaklaşmıştı ki, rahibin sesini ilk kez duydu. Güçlü ve talimli bir sesti. Bu sesi almaya hazır olan katedrali nasıl da dolduruyordu! Fakat rahibin seslendiği cemaat değildi, rahip açıkça ve hiçbir kaçamağa meydan bırakmaksızın şöyle seslenmişti: "Josef K.!"

K. durakladı ve önüne, zemine baktı. Henüz özgürdü, hâlâ yoluna devam edebilir ve uzağında olmayan koyu renkli üç ahşap kapıdan birinden kaçabilirdi. O zaman bu, söyleneni anlamadığı ya da anladığına aldırmadığı anlamına gelirdi. Ama dönüp baktığı takdirde yakalanmış sayılırdı, çünkü o zaman söyleneni iyi anladığını, çağrılanın gerçekten kendisi olduğunu ve bu çağrıya uymak da istediğini itiraf etmiş olurdu. Eğer rahip bir kez daha seslenseydi, K. hiç kuşkusuz çıkıp giderdi, fakat bütün beklemesine karşın ortalık sessiz kalınca, başını yine de biraz geriye çevirdi, zira rahibin şimdi ne yaptığını görmek istiyordu. Rahip eskisi gibi sakin bir ifadeyle kürsüde durmaktaydı, ama K.'nın başını çevirdiğinin farkına varmış olduğu da belliydi. Şimdi K. tamamen dönmeseydi, bu çocukça bir saklambaç

oyununa benzerdi. K. geriye döndü ve rahip tarafından bir parmak işaretiyle daha yakına çağrıldı. Artık her şey açıkça yapılabileceğinden, uzun adımlarla uçarcasına –bunu aynı zamanda merakından ve olayı kısa kesmek için de yapmaktaydı– kürsüye koştu. İlk sıralara vardığında durdu, ama görünüşe bakılırsa rahibe göre aradaki uzaklık hâlâ çok fazlaydı, rahip elini uzattı ve dimdik aşağıya kıvrılmış işaretparmağıyla kürsünün hemen önündeki yeri işaret etti. K. buna da uydu, şimdi bulunduğu yerde rahibi hâlâ görebilmek için başını iyice geriye eğmek zorundaydı. “Sen, Josef K.’sın,” dedi rahip ve korkuluğa dayalı ellerinden birini kaldırarak belirsiz bir hareket yaptı. “Evet,” dedi K., eskiden kendi adını ne kadar sık söylediğini anımsadı, bu ad bir süredir onun için bir yük olmuştu, ayrıca şimdi adını ilk kez karşılaştığı insanlar bile bilmekteydi, oysa önce kendini tanıtmak ve ancak ondan sonra tanınmak ne kadar güzeldi. “Sen dava edildin,” dedi rahip özellikle alçak sesle. “Evet,” dedi K., “bu bana bildirildi.” “O halde sen, benim aradığım kişisin,” dedi rahip. “Ben senin hapishane rahibinim.” “Ya, demek öyle,” dedi K. “Seni konuşmak için buraya ben çağırttım,” diye karşılık verdi rahip. “Bunu bilmiyordum,” dedi K. “Buraya bir İtalyan’a katedrali gezdirmek için gelmiştim.” “Şimdi ayrıntıları bir yana bırak,” dedi rahip. “Nedir o elinde tuttuğun? Bir dua kitabı mı?” “Hayır,” yanıtını verdi K., “kentte görülmeye değer yerlere ait bir albüm.” “Bırak onu elinden,” dedi rahip. K., elindekini öyle bir şiddetle fırlatıp attı ki albüm açıldı ve buruşan kâğıtlarıyla birlikte daha bir süre yerde kaydı. “Davanın durumunun kötü olduğunu biliyor musun?” diye sordu rahip. “Bana da öyle geliyor,” dedi K. “Çok çaba harcadım, ama şu ana kadar bir sonuç alamadım. Gerçi dilekçemi henüz tamamlamış değilim.” “Sonunun nasıl olacağını tahmin ediyorsun?” diye sordu rahip. “Eskiden iyi olacağını düşünüyordum,” dedi K., “şimdi ise bazen bundan ben de kuşku duyuyorum. Nasıl sonuçlanacağını bilmiyorum. Sen biliyor musun?” “Hayır,” dedi rahip, “ama korkarım kötü bitecek. Seni suçlu görüyorlar. Davan belki de alt düzeyde bir mahkemeden ötesine geçemeyecek. En azından şimdilik suçuna kanıtlanmış gözüyle bakılıyor.” “Ama ben suçlu değilim,” dedi K. “Burada bir yanlışlık var. Aslında bir insan nasıl suçlu olabilir? Nihayet burada hepimiz insanız, birbirimizden farkımız yok.” “Bu doğru,” dedi rahip, “ama ancak suçlular böyle konuşurlar.” “Senin de mi bana karşı bir önyargın var?” diye sordu K. “Sana karşı bir önyargım yok,” karşılığını verdi rahip. “Teşekkür ederim,” dedi K. “Ama mahkemeye katılan ötekilerin hepsinin bana karşı önyargıları

var. Konuyla ilgisi bulunmayanları da bu yolda etkiliyorlar. Durumum gittikçe güçleşiyor.” “Sen olguları yanlış anlıyorsun,” dedi rahip. “Karar aşaması bir çırpıda gelmez, yargılama zamanla bir karara dönüşür.” “Demek öyle,” dedi K. ve başını eğdi. “Davan konusunda bundan sonra ilk yapacağın nedir?” diye sordu rahip. “Daha yardım aramayı sürdüreceğim,” dedi K. ve bu konuda rahibin ne düşündüğünü anlamak için başını kaldırdı. “Daha değerlendirmediğim bazı olasılıklar var.” “Yabancılardan çok fazla yardım arıyorsun,” dedi rahip onaylamadığını belli eden bir ifadeyle, “özellikle de kadınlardan. Böylesinin gerçek bir yardım olmadığını anlamıyor musun?” “Bazen, hatta çoğu zaman sana bu konuda hak verebilirim,” dedi K., “ama her zaman değil. Kadınların gücü büyüktür. Tanıdığım bazı kadınları benimle ortak çalışmaya razı edebilseydim, sonuç alırdım. Özellikle neredeyse tümüyle kadın peşinde koşanlardan oluşma böyle bir mahkemede. Sorgu yargıcına uzaktan bir kadın göster, kadını kaçırmamak için kürsüyü ve sanığı çiğneyip koşar.” Rahip, başını korkuluğa doğru eğdi, kürsünün çatısı ancak şimdi onu ezer gibiydi. Dışarıda hava kim bilir nasıl kötüleşmiş olmalıydı! Böylesi artık kasvetli bir gün değil, zifiri geceydi. Büyük penceredeki vitrayların hiçbiri karanlık duvarı tek bir parıltıyla olsun delemiyordu. Ve tam da böyle bir anda kilise hizmetlisi ana altardaki mumları teker teker söndürmeye başlamıştı. “Bana kızgın mısın?” diye sordu K. rahibe. “Belki de nasıl bir mahkemeye hizmet ettiğini bilmiyorsun.” Bir yanıt alamadı. “Burada yalnızca kendi deneyimlerimden söz ediyorum,” dedi K., yukardan hâlâ ses gelmiyordu. K., “Niyetim sana hakaret etmek değildi,” diye ekledi. Bunun üzerine rahip aşağıya, K.’ya bağırdı: “İki adım öteni göremiyor musun sen?” Öfkeyle bağırılmıştı bu sözler, ama aynı zamanda da bir başkasını düşerken gören ve kendisi de korktuğu için, dikkatsizce, ne yaptığını bilmeden bağıran birinin ağzından çıkar gibiydi.

Ondan sonra ikisi de uzun süre sustular. Rahibin aşağıyı kaplamış olan karanlıkta K.’yı tam olarak seçemediği kesindi, oysa K., rahibi küçük lambanın ışığında açık seçik görebiliyordu. Rahip neden aşağıya inmiyordu? Çünkü vaaz vermemiş, sadece K.’ya bazı açıklamalarda bulunmuştu, K. bunlara tam olarak uysa, büyük bir olasılıkla yarardan çok zarar görürdü. Ancak K. herhalde rahibin iyi niyetinden hiç kuşku duymuyordu, rahip aşağıya indiği takdirde onunla uzlaşması olanaksız değildi, rahipten örneğin davanın nasıl etkilenebileceğini değil, fakat bu

davanın çemberinin nasıl yarılabileceğini, çevresinin nasıl dolanılabileceğini, bu davanın dışında nasıl yaşanılabileceğini gösterecek kesin ve kabul edilebilir bir tavsiye alması da olanaksız değildi. Böyle bir olasılık olmalıydı, K. son zamanlarda bunun üzerinde sıkça düşünmüştü. Ama rahip böyle bir olasılık biliyorsa eğer, rica edildiği takdirde, kendisinin de mahkemede yer almasına ve K. mahkemeyi eleştirdiğinde, yumuşak başlı yaradılışını bastırmış, dahası K.'ya bağırmış olmasına rağmen, belki de açıklardı.

"Aşağıya inmek istemez misin?" dedi K. "Nasılsa vaaz falan verilmeyecek. Aşağıya, yanıma gel." "Artık gelebilirim," dedi rahip, belki de bağırdığı için pişmandı. Lambayı çengelinden çıkarırken, "Seninle önce uzaktan konuşmak zorundaydım," dedi. "Çünkü aksi takdirde kolayca etkileniyorum ve görevimi unutuyorum."

K., onu merdivenin aşağısında bekliyordu. Rahip aşağı inerken, daha üstteki basamaklardan birinden ona elini uzattı. "Benim için biraz zamanın var mı?" diye sordu K. Rahip, "Ne kadar istersen," diye yanıtladı ve K.'ya taşıması için küçük lambayı verdi. Belli bir törensi hava, yaklaştığında da üzerinden silinip gitmemişti. "Bana çok dostça davranıyorsun," dedi K. Birlikte yan bölümde gidip geliyorlardı. "Sen, mahkemeden olanların hepsinin arasında bir istisnasın. Sana tanıdığım ötekilerin hepsine duyduğumdan çok daha fazla güven duyuyorum. Seninle açık konuşabilirim." "Sakın kendini yanıltma," dedi rahip. "Hangi konuda yanıltacağım ki kendimi?" diye sordu K. "Mahkeme konusunda yanılıyorsun," dedi rahip, "yasanın girişindeki yazılarda bu yanılma konusunda şöyle denir: Yasanın önünde bir kapı bekçisi durur. Taşralı bir adam, bu bekçiye gelir ve ondan kendisini içeri bırakmasını rica eder. Ancak bekçi, onun yasanın içine girmesine şimdi izin veremeyeceğini söyler. Adam düşünür ve daha sonra girip giremeyeceğini sorar. 'Olabilir,' der bekçi, 'ama şimdi giremezsin.' Yasaya açılan kapı her zamanki gibi açık durduğundan ve bekçi yana çekildiğinden, adam kapıdan içersini görebilmek için eğilir. Kapı bekçisi bunu fark edince güler ve şöyle der: 'Sana bu kadar çekici geliyorsa eğer, yasağıma karşın içeri girmeyi dene. Ancak şunu bil ki, ben çok güçlüyüm. Ve ben sadece en alt derecedeki kapı bekçisiyim. Oysa içeride, salonları bekleyen kapı bekçilerinin her biri ötekinden daha güçlüdür. Üçüncü bekçinin görünüşüne ben bile dayanamam.' Taşradan gelen adam böyle güçlüklerle karşılaşmayı

beklememiştir, yasa herkese ve her zaman açık olmalıdır, diye düşünmektedir, ancak uzun ve sivri burnuyla, ince kıllı, uzun ve siyah Tatar sakalıyla, kürk paltolu bekçiye daha bir dikkatli bakınca, içeri girme iznini alana kadar beklemeye karar verir. Bekçi ona bir tabure verip kapının yan tarafına oturtur. Adam orada günlerce ve yıllarca oturur. İçeri girmek için pek çok girişimde bulunur ve ricalarıyla bekçiyi yorar. Bekçi onu sık sık küçük sorgulamalardan geçirir, ona vatanına ve daha bir sürü şeye ilişkin sorular sorar, ancak bunlar, efendilerin sordukları türden ilgisiz sorulardır ve sonunda adama hep kendisini daha içeri bırakamayacağını söyler. Yolculuğu için iyi hazırlanıp yanına epey bir şeyler almış olan adam, bekçiyi rüşvet yoluyla elde edebilmek için değerine bakmadan her şeyini kullanır. Adam gerçi hepsini alır, ancak alırken de şöyle der: ‘Bunu sadece bir fırsat kaçırdığına inanmayasın diye alıyorum.’ Yıllar boyunca adam, gözlerini bekçiden neredeyse hiç ayırmaz. Bu arada öteki kapı bekçilerini unutur ve bu ilk bekçi, ona yasaya girmesinin tek engeli gibi gözükür. Bu talihsiz rastlantıya lanet eder, ilk yıllarda bunu yüksek sesle dile getirir, yaşlandığında ise sadece kendi kendine homurdanmaya başlar. Bir çocuk gibi olur ve yıllar boyunca bekçiyi incelerken onun kürkünün yakasındaki pireleri de gördüğünden, pirelerden de ona yardımcı olmalarını ve bekçinin fikrini değiştirmelerini rica eder. Sonunda gözleri zayıflar ve gerçekte çevresinin mi karardığını, yoksa gözlerinin mi kendisini aldattığını bilemez olur. Ama karanlıkta yasanın kapısından dışarıya gölgelenmesi olanaksız bir biçimde vuran parıltıyı çok iyi seçer. Artık yaşamının da sonuna gelmiştir. Ölmezden önce bütün o zaman boyunca edinmiş olduğu deneyimler kafasının içinde, o güne kadar kapı bekçisine henüz hiç yöneltmediği bir soruda birleşir. Katılaşmış olan bedenini doğrultamadığından, eliyle bekçiyi yanına çağırır. Bekçi ona doğru iyice eğilmek zorundadır, çünkü bedenlerinin orantıları adamın aleyhine olmak üzere çok değişmiştir. ‘Hâlâ neyi bilmek istiyorsun?’ diye sorar bekçi. ‘Bir türlü doymak bilmiyorsun.’ Adam, ‘Herkes yasaya göre ölüyor,’ der, ‘ama nasıl oldu da, bunca yıl boyunca benden başka kimse giriş izni istemedi?’ Kapı bekçisi, adamın sonunun geldiğini anlar ve tükenmek üzere olan işitme duyusuna kendini duyurabilmek için bağırır: ‘Burada başka kimse girme izni alamazdı, çünkü bu kapı yalnızca senin için öngörülmüştü. Şimdi o kapıyı kapatmaya gidiyorum.’”

“Demek ki kapı bekçisi adamı aldatmıştı,” dedi hemen, bu öyküden çok etkilenmiş olan K. “Acele etme,” dedi rahip, “başkalarının düşüncelerini sınamadan benimseme. Ben sana öyküyü metinde nasıl yazılıysa öyle anlattım. Orada aldatmaya ilişkin bir şey yoktu.” “Ama her şey açık,” dedi K., “ve senin ilk yorumun doğruydu.” Kapı bekçisi kurtarıcı açıklamayı ancak bu açıklamanın artık adama yardımı dokunamayacağı bir anda yaptı. “O soru bekçiye daha önce sorulmamıştı,” dedi rahip, “ayrıca şunu da düşün ki, o adam yalnızca kapı bekçisiydi ve bu görevini de yerine getirmişti.” K., “Onun görevini yerine getirdiğine neden inanıyorsun?” diye sordu. “Görevini yerine getirmedi. Görevi belki bütün yabancıları alıkoymaktı, ama mademki kapı o adam içindi, onu içeriye bırakmalıydı.” “Yazıya karşı yeterince saygı duymuyorsun ve öyküyü değiştiriyorsun,” dedi rahip. “Öyküde yasaya giriş konusunda biri başta, biri de sonda olmak üzere, kapı bekçisinin iki önemli açıklaması var. Birincisinde, ‘Şimdi izin veremeyeceği’, ötekisinde ise, ‘Bu kapı yalnızca senin için öngörülmüştü,’ denir. Eğer bu açıklamalar birbiriyle çelişseydi, o zaman sen haklı çıkardın ve kapı bekçisi adamı aldatmış olurdu. Ama ortada bir çelişki yok. Tersine, birinci açıklama ikincisine atıfta bile bulunuyor. Burada kapı bekçisinin neredeyse görevinin sınırlarını aştığı ve adama gelecekteki bir girme izni olasılığını ima ettiği bile söylenebilir. O sıralarda anlaşıldığı kadarıyla onun tek görevi, adamı geri çevirmekti. Ve gerçekten de yazının çoğu yorumcuları, kapı bekçisinin o imada bulunmuş olmasını hayretle karşılamaktalar, çünkü adam titizliği sever gözüküyor ve görevinin üstüne titriyor. Yıllar boyunca nöbet yerinden ayrılmıyor ve kapıyı ancak en sonunda kapatıyor, görevinin öneminin tümüyle bilincinde, çünkü ‘Ben çok güçlüyüm,’ diyor, ayrıca amirlere de saygı duyuyor, çünkü ‘Ben en alt derecedeki kapı bekçisiyim,’ diye konuşuyor, görevin yerine getirilmesinin söz konusu olduğu noktada ne duygularıyla davranması, ne de bıkması sağlanabiliyor, çünkü öteki adam hakkında ‘Ricalarıyla bekçiyi yorar,’ deniyor, bekçi geveze de değil, çünkü onca yıl boyunca, metinde dendiği gibi, sadece ‘ilgisiz sorular’ soruyor, rüşvetle elde edilemiyor, çünkü bir armağan konusunda ‘Bunu sadece bir fırsat kaçırdığına inanmayasın diye alıyorum,’ diyor, son olarak dış görünüşü, yani uzun ve sivri burnuyla ince kıllı, uzun ve siyah Tatar sakalı da onun kılı kırk yaran karakterine atıfta bulunuyor. Görevine bu adamdan daha sadık bir kapı bekçisi olabilir mi? Öte yandan kapı bekçisinin karakter yapısında, giriş izni isteyen açısından çok elverişli olan ve bekçinin gelecekteki bir olasılığa ilişkin imasıyla

görevinin sınırlarını biraz aşmasını ne de olsa anlaşılır kılan bazı özellikler de belirginleşiyor. Çünkü bekçinin biraz aptal ve bununla ilintili olarak biraz ukala olduğu da yadsınamaz. Kendi gücü ile, öteki kapı bekçilerinin güçleri ve onların kendisi için bile dayanılmaz olan görünüşleri konusundaki bütün o söyledikleri doğru olsa bile, adamın bunları dile getiriş biçimi zihninin aptallık ve kendini beğenmişlik yüzünden biraz bulanık olduğunu gösteriyor. Yorumcular, bu konuda şöyle diyorlar: Bir konuyu doğru anlamak ile yanlış anlamak, birbirini tümüyle dışlamaz. Ancak sözü edilen aptallıkla kendini beğenmişliğin, bunlar su yüzüne ne kadar az çıkarsa çıksın, kapının korunmasını zayıflattığını da kabul etmek gerekiyor, kapı bekçisinin karakterinde boşluklar var. Buna ek olarak kapı bekçisi yaradılışı bakımından göründüğü kadarıyla sevecen biri, yani her zaman resmî kimliğini takındığı kesinlikle söylenemez. Daha ilk dakikalarda adamı resmen ve açıkça yasak oluşuna karşın içeri girmeye davet edip şaka yapıyor, ardından adamı oradan yollayacak yerde ona bir tabure veriyor ve kapının yanında bir yere oturtuyor. Bütün o yıllar boyunca adamın ricalarına dayanmakta gösterdiği sabır, küçük sorgulamalar, armağanların kabul edilmesi, adamın onun yanında kapı bekçisini oraya getirten talihsiz rastlantıya yüksek sesle sövüp saymasına ses çıkartmamasındaki soyluluk – bütün bunlar, merhamet kıpırtılarının varlığını gösteriyor. Her kapı bekçisi böyle davranmazdı. Ve en sonunda bekçi bir el işareti üzerine, son bir soru sorma fırsatı vermek için, iyice adamın üzerine eğiliyor. ‘Bir türlü doymak bilmiyorsun,’ sözünde yalnızca çok zayıf bir sabırsızlık emaresi var – çünkü bekçi, her şeyin sona ermek üzere olduğunu biliyor. Hatta bazı yorumcular bu açıklama bağlamında daha da ileri gidiyorlar ve ‘Bir türlü doymak bilmiyorsun,’ sözünün içinde çok az da olsa bir üstten bakmayı da barındıran, dostça bir hayranlığı dile getirdiğini düşünüyorlar. Ne olursa olsun, kapı bekçisinin karakteri senin düşündüğünden farklı biçimleniyor.” “Sen öyküyü daha uzun zamandan beri ve benden iyi biliyorsun,” dedi K., “Yani adamın aldatılmadığına inanıyorsun, öyle mi?” “Beni yanlış anlama,” dedi rahip, “ben sana yalnızca bu konudaki düşünceleri gösteriyorum. Düşünceleri fazla dikkate almamalısın. Yazı değişmez, düşünceler ise çoğu kez sadece yazı karşısındaki aczin ifadesidir. Bu olayda ise doğrudan kapı bekçisinin aldatılan kişi olduğunu ileri süren bir görüş bile var.” “Bu, çok ileri giden bir görüş,” dedi K. “Peki gerekçesi nedir?” Rahip, “Gerekçesi, kapı bekçisinin aptallığını çıkış noktası yapıyor,” diye yanıtladı. “Onun yasanın

içini değil, fakat yalnızca girişin önünde, hep geri dönmek zorunda kaldığı yolu bildiği söyleniyor. Bekçinin yasanın içine ilişkin düşünceleri çocukça sayılıyor ve onun öteki adamı korkutmak istediği şeyden aslında kendisinin korktuğuna inanılıyor. Bu görüşe göre kapı bekçisi üstelik öteki adamdan daha da fazla korkmaktadır, çünkü ötekinin, içerideki korkunç kapı bekçilerini duyduktan sonra bile, yalnızca içeriye girmekten başkaca bir isteği yoktur, kapı bekçisi ise içeriye girmek istemez, bu konuda en azından herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Gerçi başkalarına göre bekçi içeride bulunmuş olmalıdır, çünkü yasanın hizmetine alınmıştır ve bu da ancak içeride gerçekleşmiş olabilir. Buna yanıt olarak adamın içeriden gelen bir çağrıyla da kapı bekçiliğine atanmış olabileceği ve üçüncü kapı bekçisinin görünüşüne bile dayanamadığına göre, en azından ta içerilere kadar girmiş olamayacağı söylenebilir. Ayrıca bütün o yıllar boyunca adamın, öteki kapı bekçilerine ilişkin sözünün dışında, içeriye ait herhangi bir şey anlattığı da belirtilmemektedir. Anlatması yasaklanmış olabilir, ama bekçi bu yasaktan da söz etmemiştir. Bütün bunlardan bekçinin içerisinin görünüşü ve anlamı hakkında bir şey bilmediği ve bu konuda yanılgı içerisinde olduğu sonucuna varılmaktadır. Öte yandan taşradan gelen adam konusunda da yanılmaktadır, çünkü aslında bu adamın emrindedir ve kendisi bunu bilmemektedir. Bekçinin adama sanki onun üstüymüş gibi davrandığı, herhalde anımsayacağın pek çok şeyden belli oluyor. Oysa sözünü ettiğim görüşe göre bekçinin gerçekten adamın emrinde olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Her şeyden önce özgür insan, bağımlı insanın üstüdür. Öyküdeki adam ise gerçekten özgürdür, nereye isterse gidebilir, yalnızca yasaya girişi ve üstelik sadece tek bir kişi tarafından yasaklanmıştır. Eğer adam kapının yanında bir tabureye oturmuşsa ve orada bir ömür boyu kalmışsa, bunu kendi isteğiyle yapmıştır, öykü herhangi bir zorlamadan söz etmemektedir. Buna karşılık kapı bekçisi memuriyeti nedeniyle görev yerine bağlıdır, uzaklaşıp dışarıda bir yerlere gidemez ve göründüğü kadarıyla, kendi istese bile, içeriye de giremez. Ayrıca her ne kadar yasanın hizmetinde ise de, aslında yalnızca o kapı için, yani kapının tek öngörüldüğü kişi olan o adam için çalışmaktadır. Bekçi, bu nedenle de o adamın emrindedir. Bekçinin yıllar boyunca, bütün bir yaşam boyunca bir ölçüde boşuna hizmet ettiği de varsayılabilir, çünkü bir adamın, adam sayılacak yaştaki birinin geleceği söylenmiştir ve bekçi de amacı gerçekleşene kadar uzun zaman beklemek zorunda kalmıştır, başka deyişle, zaten gönüllü gelmiş olan adamın canı gelmek isteyene kadar orada

beklemek zorunda kalmıştır. Öte yandan hizmetin sonu da adamın yaşamının sonu tarafından belirlenmektedir, dolayısıyla bekçi sonuna kadar adamdan bağımlı kalmaktadır. Ve hep yinelenen nokta, bekçinin görünüşe bakılırsa bunların hiçbirini bilmediğidir. Ancak bu nokta çarpıcı sayılmamaktadır, çünkü bu görüşe göre kapı bekçisinin içinde bulunduğu, çok daha ağır bir başka yanılgı da vardır, bu yanılgı hizmetine ilişkindir. Çünkü sonunda girişten söz eder ve 'Şimdi o kapıyı kapatmaya gidiyorum,' der, oysa başlangıçta yasanın kapısının her zamanki gibi açık durduğundan söz edilir, oysa kapı hep açıksa, yani öngörüldüğü adamın yaşam süresinden bağımsız olarak açıksa, o zaman onu kapı bekçisi de kapatamayacaktır. Bu noktada görüşler birbirinden ayrılmaktadır; bekçi kapıyı kapayacağını bildirerek yalnızca bir yanıt vermek mi, görevini vurgulamak mı, yoksa son anda adamı pişmanlığa ve üzüntüye sürüklemek mi istemiştir. Ancak çoğu yorumculara göre bekçi kapıyı kapayamayacaktır. Hatta bu kişiler bekçinin en azından sonunda bilgisi bakımından da adamdan daha alt düzeyde bulunduğuna inanmaktadırlar, çünkü adam yasanın kapısından dışarıya yansıyan parıltıyı görmektedir, oysa kapı bekçisi görevi nedeniyle herhalde arkası kapıya dönük durmaktadır ve bir değişikliğin farkına vardığını da hiçbir söz ya da hareketle belli etmemektedir." "Bu, iyi bir gerekçelendirme," dedi rahibin açıklamasından bazı yerleri yarı yüksek sesle kendi kendine yinelemiş olan K. "İyi bir gerekçelendirme ve şimdi ben de kapı bekçisinin yanıltılmış olduğuna inanıyorum. Fakat bu yüzden eski düşüncemden dönmüş değilim, çünkü her iki görüş de kısmen örtüşmekte. Kapı bekçisinin açıkça görmesi veya yanılması, belirleyici değil. Ben, adamın yanıltıldığını söylüyorum. Eğer kapı bekçisi her şeyi açıkça görseydi, bundan kuşku duyulabilirdi, ama bekçi yanıltılmışsa eğer, o zaman bu yanılgı zorunlu olarak öteki adama da geçecektir. Böyle bir durumda kapı bekçisi gerçi aldatan kişi konumunda olmaz, ama aptallığından ötürü hemen işinden kovulması gerekir. Zira düşünmelisin ki, kapı bekçisinin içinde bulunduğu yanılgı ona zarar vermez, oysa öteki adama ölçüsüz zarar verir." "Burada bir karşı görüşle çatışıyorsun," dedi rahip. "Çünkü bazılarına göre öykü, kimseye bekçiyi yargılama hakkını vermiyor. Bize nasıl gözükürse gözüksün, sonuçta bekçi yasanın bir hizmetlisidir, yani yasaya aittir ve insanın yargı alanının dışındadır. O zaman bekçinin adamın emrinde olduğuna da inanılamaz. Yasanın kapısında olsun hizmet görme nedeniyle bağımlı olmak, dünyada özgür yaşamaktan karşılaştırılamayacak kadar fazla bir şeydir. Öyküdeki adam

yasaya gelir, oysa bekçi zaten oradadır. O, yasa tarafından hizmet etmekle görevlendirilmiştir, bekçinin saygınlığından kuşku duymak, yasadan kuşku duymak demektir.” “Ben bu görüşe katılmıyorum,” dedi K. başını sallayarak, “çünkü bu görüşe katılındığı takdirde, bekçinin söylediği her şeyi de doğru saymak gerekir. Ama bunun olanaksız olduğunu ayrıntılı bir gerekçeyle sen söyledin.” “Hayır,” dedi rahip, “her şeyi doğru saymak diye bir zorunluluk yok, sadece her şeyi gerekli sayma zorunluluğu var.” “Karamsar bir görüş,” dedi K. “Böylece yalan, dünyanın düzenine dönüştürülüyor.”

K. son olarak böyle dedi, ama bu, kesin yargısı değildi. Öyküden çıkarılabilecek bütün sonuçlara kuşbakışı bakamayacak kadar yorgundu, ayrıca öykü onu alışılmadık düşünme biçimlerine, kendisinden çok mahkeme görevlileri topluluğunda tartışılmaya elverişli, gerçekdışı konulara sürüklüyordu. Yalın öykü, resmiyetini yitirmişti, K. bu öyküyü üzerinden silkip atmak istiyordu ve şimdi ince bir duyarlılık sergileyen rahip, buna sabır gösterdi ve K.’nın söylediğini, kendi görüşüyle hiç kuşkusuz uyuşmamasına karşın, suskunlukla karşıladı.

Bir süre konuşmadan yürümeye devam ettiler, K. karanlıkta nerede olduğunu kestiremeden, rahibe neredeyse yapışık ilerliyordu. Elindeki lamba çoktan sönmüştü. Bir defasında hemen önünde bir ermişin gümüşten yapılma heykeli yalnızca gümüşün parıltısıyla yanıp söndü ve ardından hemen yine karanlığa karıştı. K., tamamen rahibe bağımlı kalmamak için ona, “Şimdi ana çıkış kapısının yakınında değil miyiz?” diye sordu. “Hayır,” dedi rahip, “kapının çok uzağındayız. Hemen gitmek mi istiyorsun?” K. o anda bunu düşünmemiş oluşuna karşın, hemen yanıtladı: “Evet, gitmek zorundayım. Bir bankada ticari temsilci olarak çalışıyorum, beni bekliyorlar, buraya sadece yabancı bir iş arkadaşımıza katedrali gezdirmek için gelmiştim.” “Peki,” dedi rahip ve K.’ya elini uzattı, “git o zaman.” “Ama karanlıkta yolumu tek başıma bulamam,” dedi K. “Soldaki duvara git,” diye yanıtladı rahip, “sonra ayrılmadan duvar boyunca yürü, bir çıkış bulacaksın.” Rahip ancak birkaç adım uzaklaşmıştı, fakat K. aşırı yüksek bir sesle, “Lütfen bekle biraz,” diye seslendi. “Bekliyorum,” dedi rahip. “Benden istediğin bir şey yok mu?” diye sordu K. “Hayır,” karşılığını verdi rahip. “Daha önce bana çok dostça davrandın,” dedi K., “ve her şeyi açıkladın, şimdi ise beni hiç önemsemiyormuş gibi gitmeme izin veriyorsun.” “Ama gitmek zorundasın,” dedi rahip. “Evet, öyle,” dedi K.,

“anla bunu.” “Önce sen anla benim kim olduğumu,” dedi rahip. “Sen hapishane rahibisin,” dedi K. ve rahibe yaklaştı, bankaya hemen dönmesi, söylediği kadar gerekli değildi, burada rahatlıkla daha fazla kalabilirdi. “Yani ben de mahkemedenim,” dedi rahip. “Senden neden bir şey isteyeyim. Mahkeme senden hiçbir şey istemez. Geldiğin takdirde seni kabul eder ve gittiğin zaman da bırakır.”

Son

Otuz birinci yaş gününden bir önceki akşam –saat dokuza doğru, sokaklara sessizlik çöktüğü zamandı–, iki bey K.'nın evine geldiler. Solgun benizli ve şişmandılar, sırtlarında redingot, başlarında da yerinden oynatılması olanaksızmış gibi gözüken silindir şapkalar vardı. Evin kapısında ilk girişten ötürü izlenen küçük bir resmiyetin ardından, aynı resmiyet daha geniş kapsamlı olmak üzere K.'nın odasının kapısında da yinelendi. K. da, ziyaret kendisine bildirilmiş olmaksızın, siyah giysiler içersinde kapının yakınındaki bir koltukta oturmaktaydı ve konuk bekler bir tavırla ellerine ağır ağır, parmakların üstünde sımsıkı gerilen eldivenler geçiriyordu. Hemen ayağa kalktı ve beylere merakla baktı. "Demek sizler benim için geldiniz?" diye sordu. Beyler başlarını evet anlamında salladılar, biri elindeki silindir şapkayla ötekini gösterdi. K., kendi kendine bir başka ziyaretçi beklemiş olduğunu itiraf etti. Pencereye gitti ve bir kez daha karanlık sokağa baktı. Yolun öte yanındaki pencerelerin de hemen hepsi daha karanlıktı, birçoklarının perdeleri indirilmişti. Kattaki aydınlanmış pencerede iki küçük çocuk bir parmaklığın arkasında oynuyorlardı ve henüz yerlerinden kıpırdayamadıklarından, elleriyle birbirlerine dokunuyorlardı. "Benim için yaşlı ve ikinci sınıf oyuncular gönderiyorlar," dedi kendi kendine K. ve bir kez daha emin olmak için dönüp baktı. "Benim işimi ucuz yoldan bitirmeye çalışıyorlar." K., ansızın odadakilere döndü ve sordu: "Hangi tiyatroda oynuyorsunuz?" "Tiyatro mu?" diye sordu dudak uçları atan bey akıl almak istiyormuşçasına ötekine. Öteki ise inatçı organizmayla savaşan bir dilsiz gibi davranmaktaydı. "Kendilerine soru sorulmasına hazır değiller," dedi K. kendi kendine ve şapkasını almak üzere yürüdü.

Daha merdivene geldiklerinde beyler, K.'nın kollarına girmek istediler, ancak K., "Sokağa çıktığımız zaman, hasta değilim," dedi. Fakat hemen binanın giriş kapısının önünde K.'ya, daha önce hiç kimse ile öyle yürümediği bir biçimde yapıştılar. Omuzlarını onun omuzlarının hemen arkasında tuttular, kollarını dirsekten bükecek yerde, onları K.'nın kollarına bütün uzunluğuyla sarılmak için kullandılar, aşağıdan doğru K.'nın ellerini eğitimli ve talimli, karşı konulması olanaksız bir hareketle kıskıvrak yakaladılar. K., aralarında gerilmiş gibi yürüyordu, şimdi üçü birden öyle bir bütün oluşturmuşlardı ki, birisi içlerinden birini kıracak olsa, üçü birden

kırılacaklardı. Bu, neredeyse ancak cansızların oluşturabileceği bir bütündü. Sokak lambalarının altında K. çoğu kez, bu sımsıkı yapışmışlık konumunda çok güç olmasına karşın, eşlikçilerini odasının yarı karanlığında yapabildiğinden daha iyi görmeye çalıştı. Kalın boyunlarının manzarası karşısında, belki de bunlar tenordur, diye düşündü. Adamların yüzlerinin temizliğinden iğrendi. İnsan onların göz uçlarını silmiş, üstdudaklarını ovuşturmuş ve çenedeki kırışıklarını temizlemiş olan eli resmen görebiliyordu.

K. bunun ayırdına vardığında durdu, bu yüzden yanındakiler de durdular; bomboş ve tarhlarla süslü bir meydanın kenarındaydılar. K., sormaktan çok bağırarak, “Neden özellikle sizi yolladılar!” dedi. Göründüğü kadarıyla beyler buna verebilecek yanıt bulamadılar, hasta dinlenmek istediğinde hastayı taşıyanların yaptıkları gibi, serbest olan kolları aşağıya sarkık beklediler. “Ben daha fazla gelmiyorum,” dedi K. bir denemek için. Beylerin buna yanıt vermelerine gerek yoktu, tutuşlarını gevşetmemeleri ve K.’yı kaldırmaya çalışmaları yeterliydi, fakat K. direndi. “Bundan sonra fazla güce ihtiyacım olmayacak, onun için bütün gücümü şimdi kullanacağım,” diye düşündü. Aklına, kopan bacaklarıyla yağlı şeritten uzaklaşmaya çalışan sinekler geldi. “Bu beylerin işi güç olacak.”

Tam o sırada daha alçaktaki bir sokaktan, küçük bir merdivenden meydana doğru çıkan Bayan Bürstner belirdi. Gelenin gerçekten o olduğu kesin değildi, ama benzerlik elbette ki çok büyüktü. Fakat gelenin gerçekten Bayan Bürstner olması K. için hiç önemli değildi, yalnızca şu anda direnişinin ne kadar değersiz olduğunun bilincine varmıştı. Şimdi direnmesinin, bu beylere güçlük çıkartmasının, kendini savunarak yaşamın son parıltılarının da tadına varmaya çalışmasının kahramanca olan hiçbir yanı yoktu. Yürümeye başladı ve böylece bu beylere verdiği sevincin birazı kendisine de geçti. Beyler şimdi gidilecek yönü onun belirlemesini sabırla karşılıyorlardı ve K. da bunu önlerindeki Bayan Bürstner’in yoluna göre belirliyordu, bunu Bayan Bürstner’e yetişmek için ya da örneğin onu olabildiğince fazla görmek istediği için yapmıyordu, Bayan Bürstner’in kendisi açısından simgelediği uyarıyı unutmamak için yapıyordu. “Şimdi yapabileceğim tek şey,” dedi kendi kendine ve kendi adımlarıyla öteki üç kişinin adımlarının aynı tempoda olması düşüncelerini onayladı, “şimdi yapabileceğim tek şey, ayırt edebilen aklımı sonuna kadar koruyabilmek. Hep dünyaya yirmi elle birden atılmak istedim ve üstelik amacım da

onaylanabilir gibi değildi. Bu yanlıştı; şimdi bir yıllık davanın bile bana bir şey öğretemediğini mi göstermeliyim? Bu dünyadan kafası ağır çalışan bir insan olarak mı ayrılayım? Arkamdan davanın başlangıcında ona son vermek ve şimdi, sonunda ona yeniden başlamak istediğimi mi söyleteyim? Bunu söylemelerini istemiyorum. Bu yolda yanıma bu yarı dilsiz ve anlayışsız beyleri verdikleri, gerekli olanı kendime söylemeyi bana bıraktıkları için şükran duyuyorum."

Bu arada Bayan Bürstner bir yan sokağa sapmıştı, ama K. artık onsuz olabilirdi ve kendini eşlikçilerine bıraktı. Üçü birden tam bir uzlaşma içersinde ay ışığında bir köprüden geçtiler, şimdi K.'nın yaptığı her küçük harekete beyler de isteyerek uyuyorlardı; K. biraz korkuluğa doğru döndüğünde, onlar da bütün bir cephe halinde aynı yere döndüler. Ay ışığında parlayan ve titreyen su, üstünde ağaçların ve çalılıkların adeta bir yığın oluşturduğu küçük bir adayla bölünüyordu. Şimdi altlarında, K.'nın kimi yaz mevsimlerinde uzanmış ve gerinmiş olduğu rahat bankların bulunduğu çakıllı yollar vardı. "Aslında durmaya niyetim yoktu," dedi K. eşlikçilerine, onların uysallığından ötürü utanmıştı. Biri K.'nın arkasından ötekine sanki yanlış anlaşılan durmadan ötürü yumuşak bir sitemde bulundu, sonra yürümeye devam ettiler.

Yukarı doğru uzanan, orada burada, bazen çok yakında, bazen de uzakta polislerin durdukları ya da yürüdükleri birkaç sokaktan geçtiler. Kalın bıyıklı bir polis, eli kılıcının sapında, sanki kasten kuşku uyandırmadığı pek de söylenemeyecek olan gruba yaklaştı. Beyler durakladılar, polis ağzını açar gibi oldu, ama tam o sırada K. beyleri tüm gücüyle öne doğru çekti. Polis peşlerinden geliyor mu diye sık sık dikkatle dönüp geriye baktı; ama polisle aralarına bir köşe girdiğinde K. koşmaya başladı, beyler de soluk almakta büyük güçlük çekmelerine karşın onunla koşmak zorunda kaldılar.

Böylece hızla, bu yönde neredeyse hemen tarlalara açılan kentten çıktılar. Henüz bütünüyle kent üslubunu taşıyan bir evin yakınında küçük bir taşocağı vardı. Beyler, belki buranın daha başlangıçtan beri hedefleri olması, belki de daha fazla koşamayacak kadar bitkin düşmeleri nedeniyle burada durdular. Hiçbir şey söylemeden bekleyen K.'yı bıraktılar, silindir şapkalarını çıkardılar ve taşocağında bakınırlarken mendilleriyle alınlarındaki teri sildiler. Ay ışığı, başka hiçbir ışığa nasip olmayan doğallığı ve huzuruyla her yeri kaplamıştı.

Bundan sonraki görevleri kimin yerine getireceğine ilişkin birkaç nazik söz teatisinin ardından –göründüğü kadarıyla görevler, beylere bir bütün halinde verilmişti–, biri K.'nın yanına geldi, ceketini, yeleğini ve sonunda da gömleğini çıkarttı. K. elinde olmaksızın titredi, bunun üzerine yanındaki bey onun sırtına hafif ve yatıştırıcı bir darbe indirdi. Sonra giysileri, en yakın zamanda olmasa bile, daha kullanılacakmış gibi dikkatle katladı. K.'yı ne de olsa serin gece havasında hareketsiz bırakmamak için koluna girdi ve onunla birlikte biraz aşağı yukarı gezindi, bu arada öteki bey taşocağında uygun bir yer aramaktaydı. Bulduktan sonra elini salladı ve öteki bey K.'yı oraya götürdü. Taşların kırıldığı duvara yakın bir yerdi ve yerde duvardan kırılmış bir taş duruyordu. Beyler K.'yı toprağa oturttular, taşa dayadılar ve başını da yatırdılar. Onların tüm çabalarına ve K.'nın onlara gösterdiği bütün kolaylığa rağmen konum, çok zorlama ve inandırıcı olmaktan uzak bir konumdu. Bu nedenle beylerden biri ötekinden K.'nın yatırılması işini bir süre ona bırakmasını rica etti, ama bu da durumu düzeltemedi. Sonunda K.'yı, o zamana kadarkilerin en iyisi bile olmayan bir konumda bıraktılar. Daha sonra beylerden biri redingotunun önünü açtı ve yeleğinin çevresine bağlanmış bir kuşağa asılı bulunan bir kılıftan uzun, ince, iki yanı da bilenmiş bir kasap bıçağı çıkardı, havaya kaldırarak ışıkta keskin yanlarına baktı. İtici nezaket sözleri yeniden başladı, beylerden biri bıçağı K.'nın üzerinden ötekine uzattı, o da yine K.'nın üzerinden aldığını geri verdi. K. şimdi görevinin kafasının üzerinde elden ele dolaşan bıçağı almak ve kendine saplamak olduğunu çok iyi biliyordu. Fakat bunu yapmadı ve henüz serbest olan boynunu çevirerek etrafa bakındı. Kendini bütünüyle kanıtlayamazdı, resmî makamların işini üstlenemezdi, bu son yanlışlığın sorumluluğu, gerekli olan gücün kalanını ondan esirgemiş olana aitti. K.'nın bakışları taşocağının yanındaki binanın son katına takıldı. Bir pencerenin kepenkleri bir ışığın çakması gibi açılıverdi, uzaklarda ve yüksekte zayıf ve ince gözüken bir insan, bir çırpıda iyice öne doğru eğildi ve kollarını daha da öne uzattı. Kimdi bu? Bir dost mu? Bir iyi insan mı? İlgilenen biri mi? Yardım etmek isteyen biri mi? Tek bir kişi miydi? Hepsi miydiler? Hâlâ yardım var mıydı? Unutulan itirazlar var mıydı? Vardı hiç kuşkusuz. Mantık her ne kadar sarsılmaz ise de, yaşamak isteyen bir insana karşı koymazdı. Hiçbir zaman görmediği yargıç neredeydi? Asla ulaşamadığı yüksek mahkeme neredeydi? K. ellerini kaldırdı ve bütün parmaklarını gerdi.

Ama beylerden birinin eli K.’nın gırtlağına sarılırken, öteki bıçağı yüreğine sapladı ve iki kez çevirdi. K., kaymakta olan gözleriyle yüzünün hemen yakınında beylerin yanak yanağa dayanmış olarak kararı izleyişlerini de gördü. “Bir köpek gibi!” dedi, sanki utanç, ondan sonra da hayatta kalacaktı.